

התורה וקבלתה במשנתם של רבותינו

אייר ה'תשע"ב
עיה"ק ירושלים תובב"א

מערכת
'במשנתם של רבתינו'
להאדרת תורתם של רבתינו
bemishnatam@gmail.com

עורך ראשי:
הרב חיים א. לחובר שליט"א
ירושלים

©
כל הזכויות שמורות
מערכת במשנתם
טל: 077-3354063
ת.ד. 18362 ירושלים

במשנתם של רבותינו עיני העדה

נודה ה' בכל לבב, על כי זכינו להניף תנופה חדשה, בית חדש מלא ישן, ברגשי גיל ושמחה הננו להגיש בזה בפני בני התורה די בכל אתר ואתר, את הקובץ השני מבית 'במשנתם', המביא ממשנתם של רבותינו גדולי ישראל, מענייני התורה ועמלה, סגולותיה ודרכי קבלתה.

זכינו וקובץ הבכורה של 'במשנתם' בגודל מעלת ימי הפורים, נתקבל בחיבה גלויה בכל תפוצות ישראל, ועלה על שולחן מלכים, מאן מלכי - רבנן. וכבר קנה לו שמו הטוב בקרב בני התורה בכל מקומות מושבותיהם, באשר רבים המה המבקשים להחכים מתורתם ומשנתם של רבותינו, וכבר קודם לימי הפורים יצא הקובץ לאור בכמה הדפסות.

שלוש אלפים שלש מאות עשרים וארבע שנים לאותו היום בו השמיע נותן התורה קולו מן השמים ונגלה אלינו בערפלי טהר, באותו מעמד אדיר ונשגב בהר סיני, ושוב עומדות רגלינו למרגלות הימים הנעלים בהם נהיינו לעם, בהם כאז כן היום, כל נשמות ישראל הראו השתקקותם הגדולה והצמאון העז, בתביעתם 'רצוננו לראות את מלכנו'. ימים בהם מקבלים אנו את התורה בכל שנה ושנה, כל אחד כפי חלקו, והשתלמות הכנתו, כך זוכה לקבל התורה כימים ההם כן בזמן הזה, פנים בפנים דיבר ה' עמנו. ומה נאים אלו הימים מלהגלות אור יקרות, מתורתם ומשנתם של רבותינו מדברני דאומתיה, קדושים אשר בארץ, אדירי התורה - כי בס בחר ה' לשרת, ברוך שבחר בהם ובמשנתם.

***

על הברכה יעמדו אותם העוזרים והמסייעים, שנטלו על עצמם לדלות ולהשקות מתורתם של רבותינו, כל אחד בשמו יבורך. ועימם תלמידי רבותינו ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א שהמציאו לידינו ממשנת רבותינו לזכות לפרסם דברי תורתם במדור הליקוטים בשלהי הקובץ. זכות דברי התורה הזאת תעמוד להם ולב"ב שיחי' לשפע ברכה והצלחה, יזכו להמשיך לדלות ולהשקות ממעיינות רבותינו וממשנתם עד כי יעמוד כהן לאורים בב"א.

ובזה השער, נהיה לפה לרבבות יושבי אוהל, מנער ועד שיבה, חובשי ספסלי בתי המדרשות, וברכה מרובה נשגר קדם תלמידי רבותינו הגדולים מרנן ורבנן שליט"א, היושבים בבתי המלוכה, מאן מלכי רבנן. מתאבקים בעפר רגלי מרנן ורבנן שליט"א. הם, המזכים את כלל עולם התורה, בפניני מאורות תורת רבותינו מעתיקי השמועה, תורתם ומוסריהם, ודולים ממעין מים חיים ומפכים, להרוות כל צמא לדעת את ה'.

ימלא פינו תהילה, ותבוא עדיהם ברכת כל עמלי תורה ודורשיה, המתענגים על יינה של תורה, ומתבשמים מנופת צוף תורת רבותינו, ומניחוה בית היין הוא יינה של תורה, ללמוד **דברי אגדה, ומפקודי ה' להתבונן באוהלה** של תורה לדעת **דרכי מוסר ועבודת ה'** ולהאיר נפשם **בשערי אורה**.

ה"ה הגאון רבי **בן ציון הכהן קוק** שליט"א תלמידו חביבו של רבנו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, [יצוין, כי ישנם מן דברי האגדה שהודפסו כבר בספר 'דברי אגדה', מ"מ לא נמנענו מלהדפיסם במקומם].

הגר" **משה יהודה שניידר** שליט"א נאמן ביתו ותלמיד חביב קמי' מרן רבינו הגרא"ל שטיינמן שליט"א [יצוין, כי ישנם מן דברי האגדה שהודפסו כבר במאמרי ושיחות מרן שליט"א שנערכו על ידו ומ"מ לא נמנענו מלהדפיסם במקומם].

הרה"ג ר' **יאיר ארלנגר** שליט"א, תלמיד חביב קמ" מרן רבנו הגר"ש אויערבאך שליט"א, [יצוין, כי על אף וישנם מן הדברים שכבר נתפרסמו בספרי 'אהל רחל' שנערכו על ידו, מ"מ לא נמענו מלהדפיסם במקומם].

הרה"ג ר' **יחיאל קרפל** שליט"א תלמידו ויד ימינו של מרן רבנו הגרמ"צ ברגמן שליט"א, אשר המציא לידינו מתורתו של רבנו רה"י שליט"א.

מאדון הברכות יתברכו בכל מכל כל בזה ובבא, ויהי ה' עימם לחזק ידיהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, מנוחת הנפש וישוב הדעת להם ולכל אשר להם, ויחזק ידם להמשיך ולהאיר עיני ישראל בתורת רבותינו מאורי הדור שליט"א.

וזאת עוד כוס מלא ברכת ה', קמיה הרה"ג רבי **צבי יברוב** שליט"א, אהובם וחביבם של גדולי ישראל שליט"א ולהבחל"ח זצ"ל. הוא הגבר, ספרא רבא, הירא את דבר ה' ודבק בחכמי תורתו. אשר זכה וזוכה ליצוק מים על ידי רבותינו גדולי הדורות. וכבר עשרות בשנים יוצק בקולמוס אמן, את דברי תורת רבותינו שליט"א וחק עלי ספר בעשרות חיבורים מופלאים הגדושים באור מורשת תורת רבותינו, ומצאו מקומם בכותל המזרח של ארון הספרים בבית כל אוהב תורה. אשר זכה מזה עשרות בשנים להיות נאמן ביתו אהוב וחביב קמיה מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א ומתורתו העלה עלי גויל, במסירות ומתוך דבקות ועמל, תשואות חן חן לו.

***

מדור מיוחד הצבנו לזכרו ועילוי נשמתו של זקן ראשי הישיבות מרן הגאון רבי חיים פינחס שיינברג זללה"ה, מנועם מוסריו בגודל יקרת התורה הקד', ובמעלת 'ההוא יומא' דנתן לנו את תורתו. ברכה מיוחדת נשגר קמ" בנו, רה"י הגאון רבי שמחה שליט"א שפינה מזמנו ועבר על הדברים המודפסים.

וראה זה חדש, מדור שאלות ותשובות בדינים הנוגעים לחג השבועות, מתורתם ומשנתם של רבותינו גדולי ההוראה שליט"א. - מחובתנו לציין את שביקשונו רבותינו שליט"א להדגיש כי אין לסמוך על דברים אלה כהלכה למעשה אלא לעורר לב המעיין בלבד.

בסופו צרפנו ליקוט יקר, פנינים נבחרים ממשנתם של רבותינו גדולי הדורות זללה"ה ויבדלח"ט, בגודל מעלת ויקרת אלו הימים, גודל ההשפעות העצומות, כפי שתחזה עיני המעיין. אך דא עקא דנושא זה של התורה וקבלתה רחב מני ים, ותכלה היריעה ולא יכלו האמרים, ובכדי להקיף הענין בתמצות היה עלינו להוציא כו"כ ספרים עבי כרס. ומשכן לאחר שנועצנו בזה עם רבותינו שליט"א, הוחלט להביא מקצת הדברים המושכים ומעוררים לב המעיין.

לעת הזאת אשר חושך יכסה ארץ, האור יהפך לחושך, אמת ושקר ישמשו בערבוביא והאמת נעדרת, עינינו לשמיא נטלית, "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו", יחוס הא-ל על שארית הפליטה, ויחיש מזור ורפואה לרבנו הגדול רבן ומאורן של ישראל, רבי יוסף של' בן חיה מושא שליט"א, ישלח הא-ל דברו ממרום לרפואתו לחזקו ולאמצו, ימשיך בהנהגת עדת ישראל ברמה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עד ביאת גוא"צ במהרה.

יום שנכפל בו כי טוב כ"ג לחודש אייר, ל"ח למטמונים, עיה"ק ירושלים ת"ו

בברכה וקידה

מערכת 'במשנתם'

במשנתם

רבנו הגדול מרן ה'אבי עזרי' זללה"ה

- ו ..... הנהגות חג השבועות
- ז ..... זמן מתן תורה הוא עת רצון לתורה
- ז ..... תכלית האדם לידע את ה' ..... האדם מזדכך על ידי המצוות
- ח ..... שבועות - יום דין
- ח ..... דרכי הלימוד וההספק
- ט ..... לחיות חיי תורה
- י ..... ושננתם - חיוב הלימוד והעיון ..... הלימוד השטחי וקביעת הלכה ללא עיון הוא גזירה של ביטול תורה
- יא ..... שתהיו עמלים בתורה
- יב ..... מסורת התורה מרב לתלמיד
- יג ..... אם אין תורה - אין דרך ארץ

מרן רבנו הגאון רבי יוסף של' אלישיב שליט"א

- טו ..... עמלה של תורה ודרכי לימודה מעט היסח דעת - מאבד כל הלימוד
- טז ..... בכל חזרה מגלה דברים חדשים
- טז ..... מתוקים מדבש
- יז ..... לעסוק בתורה בכל כוחו
- יז ..... המשמאלים בתורה - ביאורו
- יח ..... תורה ניתנה במדבר לומר כי שייכת לכל
- יט ..... חג השבועות - חג החירות הרוחנית
- כ ..... מסירות נפש למען הרבצת תורה
- כ ..... אין סגולה כתורה
- כא ..... השפעת התורה על האדם
- כב ..... מתיקות התורה
- כב ..... יקרה היא מפנינים - התחדשות בתורה בכל יום
- כג ..... חסד שאינו מהתורה הוא שקר
- כד ..... קביעות ביהמ"ד תמיד
- כד ..... ותרא כי מתאמצת
- כד ..... בענין עישון ביו"ט
- חלופת איגרות בין כ"ק גאב"ד ערלוי שליט"א למרן שליט"א

מִרְנ רַבְּנֵי הַגָּאֹן רַבִּי אֶהְרֵן לֵיִב שְׁטֵינְמָן שְׁלִיט"א

כז	מַעֲמַד הַר סִינִי בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים
כח	בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת יִשְׁנָה אֲפֻשְׁרוֹת לְהַתְעַלּוֹת יוֹתֵר
כח	בִּי טַעֲנַת מֹשֶׁה דֹּלָא נֹאמַר אֲנִכִּי ה' אֵלָא לִי
כט	נִתְאַוּ יִשְׂרָאֵל לְדַגְלִים
כט	הַכֹּשֶׁר לְקַבֵּל תּוֹרָה
ל	חִיזוּק לְלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקֹּדֶ' וְעַמְלָה
לג	כְּתִיבַת חִידוּשֵׁי תּוֹרָה
לג	לְהַרְבוֹת תּוֹרָה וְעַמְלָה בְּיִשְׂרָאֵל
לד	תּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדַּחֲק עַל רְדִיפַת הַתּוֹרָה וְלִוְמַדְיָה - אֵל תִּגְעוּ בַּמִּשְׁחִי
	קִיּוֹם תּוֹרָה אֵינוֹ בְּדַרְכֵי הַטָּבַע
לו	תַּלְמִיד חֹכֵם עֲצָמוֹ זֶהוּ תּוֹרָה
לז	תַּלְמִיד חֹכֵם - כְּבוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל הַדּוֹר
לז	יִשְׁרוֹת בְּלִימּוּד
לט	הַתְּמַדָּה
לט	גֹּדֵל הַשֹּׁכֵר עַל כָּל תּוֹסַפַּת הַבְּנָה בַּתּוֹרָה
לט	לִימּוּד הָעֵיּוֹן
מ	תַּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלָם
מא	יֵהִיו בְּעֵינֶיךָ כְּחֻדָּשִׁים
מב	זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי
מג	הַתּוֹרָה נּוֹתֶנֶת דַּעַת לְלִוְמַדְיָה

מִרְנ רַבְּנֵי הַגָּאֹן רַבִּי שְׁמוּאֵל אוֹיעֶרְבַּאךְ שְׁלִיט"א

מד	וּקְרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
נ	הַשְׂמִיחָה וְהַמְתִּיקוֹת בַּפֶּשֶׁט הַגָּמ' עֲצָמָה
נ	זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתָנוּ
נב	עֲצַרַת הִיא
נג	תּוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מַעֵי
נה	וּמִי יִכִּילֵנוּ
נו	עוה"ב - הַכֹּל גְּלוֹי וִידוּעַ
נח	תּוֹרָה מִירָאָה כְּנִתְיִנְתָּה מַסִּינִי
נח	הַבְּנַת הַתּוֹרָה בְּעֵיּוֹן וּבִירוֹר
נט	פְּנִינִים יְקָרִים

לְעֻמּוֹל בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ שְׂמִיחָה + חִידוּשֵׁי תּוֹרָה + שְׂמִיחַת הַתּוֹרָה גַּם בְּקוּשִׁיּוֹת' + אוֹשֶׁרֶם שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה וְעַמְלָה + בְּכָל דּוֹר וְדוֹר עוֹמְדִים עֲלֵינוּ לִפְגוּעַ בַּתּוֹרָה וְלִוְמַדְיָה + תּוֹרָה נִקְנִית בִּיסוּרִין + הַשְׂמִיחָה הַעֲצוּמָה בַּחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה + מַעֲלַת הַשְׂמִיחָה בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה + יְמִי

הבחרות - כחיצים ביד גיבור + לעמול ולהתייגע בכל כוחות הנפש + 'ימי בחורתיך' - עד זיקנה ושיבה + בתורה אין להסתפק בחלקו + תמיד להישאר במצב של 'התחלה' + מפיו דעת ותבונה + ליבא בעי + אשרי אדם מפחד תמיד - בד"ת כתיב + מעלת התורה על כל חלקיה + פעם כשיצאו מהלימוד, זה היה כשממש לא היה מה לאכול + בכל יום יהיו בעיניך כחדשים + לכל אחד יש את ההבנה שלו בתורה +

מרן רבנו הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

התורה - כקרבן לפניו ..... סה
 שבתי בבית ה' ..... סה
 יסוד הכל - שתהיו עמלים בתורה ..... סח
 רפיון בעמל התורה - יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו ..... סט
 אהבת תורה של מרן החזו"א זללה"ה ..... ע
 נעשה ונשמע - עבדות ..... עא
 עמלה של תורה ..... עב
 מכתב בדרך הלימוד ..... עג
 בחיוב לימוד התורה וחומר ביטולה ..... עה
 דרך ארץ קדמה לתורה - ת"ח שא"ב דעת ..... עח
 פנינים יקרים במחיצת מרן החזו"א זללה"ה ..... עט

דבריהם הם זכרונם

לזכרו של מרן רבנו הגאון רבי חיים פינחס שיינברג זללה"ה

אשריך בעולם הזה ..... פג

שו"ת בהלכות חג השבועות, יו"ט, ובענייני תלמוד תורה ..... פט
 מרן רבנו הגרי"ש אלישיב שליט"א + מרן רבנו הגר"ש הלוי וואזנר שליט"א + מרן רבנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א
 חג השבועות + מגילת רות + יום טוב + עליה לרגל + הקבלת פני רבו +
 תלמוד תורה + ענייני סיום מסכת +

תל תלפיות ..... צד
 מורנו הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א

חציו לה' וחציו לכם + סיום מסכת ביו"ט + כוונה במצות שמחת יו"ט + חיוב שמחה בחג השבועות +

ליקוט במעלת היום ..... צט

מפתחות מפורטות לליקוט תמצא בעמ' צח

תשית לראשו עטרת פי

קבצי 'במשנתם של רבותינו'
יוצאים לאור בסיוע ידידנו, ידיד בית ה'
מקים עולה של תורה בעיר חדרה
רודף צדקה וחסד
העומד בעוז על כבודה של תורה
אוהב תורה ולומדיה

הרב **בן ציון נורדמן** שליט"א

יו"ר אגודת "מדעים ויהדות"
חבר מועצת עיריית חדרה
ונאמנם של גדולי ישראל

זכות רבותינו אדירי התורה שליט"א
תעמוד לו ולב"ב, לשפע ברכה והצלחה
בכל מעשי ידיו, אכי"ר.

פי חיים היא... ותומכיה מאושל

קובץ זה יו"ל לע"נ הטהורה
של מו"ר זקן ראשי הישיבות

מרן רבנו ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי חיים פינחס ב"ר יעקב יצחק שיינברג זללה"ה

ראש ישיבת 'תורה אור', וחבר מועצת גדולי התורה
העמיד תלמידים לאלפים למעלה מיובל שנים

נלב"ע ביום כ"ז אדר ה'תשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י תלמידיו, בהשתדלות בני המשפחה שיחי'

הונצח

לזכר ועילוי נשמת
אמם של בנות ישראל, הרבנית הצדקנית

מרת **בת שבע אסתר**

קנייבסקי ע"ה

בתו של מרן רבנו עמוד ההוראה
הגרי"ש אלישיב שליט"א
ואשת חבר למרן רבנו
הגר"ח קנייבסקי שליט"א

נלב"ע בשב"ק חוה"מ סוכות ה'תשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י א' מבני המשפחה

קובץ זה יוצא לאור
לע"נ הטהורה
של מו"ר

מרן ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד ליפקוביץ זללה"ה

העמיד תלמידים לאלפים למעלה מיובל שנים
ממשרי צורת הישיבות וצביונם בטהרתם,
עמד כחומה בצורה על משמרת החינוך הטהור.

נלב"ע ביום כ"ז סיון ה'תשע"א
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י א' מתלמידיו שליט"א

יוחק עלי ספר, לזכר ועילוי נשמת, תלמיד ישיבת פוניבז'

אהוב על הבריות, אהוב על המקום
מבני עליה מועטים, הבה"ח **צבי אריה זצ"ל**
בן יבדלח"ט רבי יעקב יצחק הורביץ שליט"א
מראשי מפעל בני הישיבות 'המשך הזמן'
במסירו"נ עד כלות הכוחות ממשי
נלב"ע יום ב' כד לחודש ניסן ה'תשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר ועילוי נשמת איש האלוקים, נזר השקדנים,
 סמל הצניעות והאצילות, אשר יגע בתורה ושקד על דלתותיה שם
 לילות כימים בעמלה, ובאהבתה שגה תמיד, זקן ויושב בישיבה,
 שריד לדור דעה, משיירי כנסת הגדולה, הגאון הגדול
רבי אלתר פינחס ב"ר אלעזר מנחם גילרנטר זצוק"ל
 זכה ליצוק מים ע"י רבותיו הגדולים
 הרב מבריסק, הרב מטשבעין, הרב מטעפליק, זללה"ה זת"ע
 הרביץ תורה ויראה בישיבות 'כנסת בני הגולה', 'תורה ויראה', 'יחל ישראל'
 נלב"ע ערש"ק תזריע מצורע ה'תשע"ב
 ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהא צדיק

לאבינו מורנו איש האמת והאמונה
הגאון רבי שמואל שיינברג זצוק"ל
 השפיע עלינו באהבתו אוצרות מעמקי תורה וקנייניה
 דרכי לימודה ויגיעתה, אורחות מוסר ויראה
 נחלי חכמה ודעת, נתיבות אמונה ותפילה,
 העמיד תלמידים לאלפים, ורבים השיב מעוון
 נלב"ע י"ב סיון תשל"ז
 ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל עטרת בעלה

לאמנו מורתנו, מגזע תרשישים, אשה משכלת ביראת ה',
 הרבנית הצדקנית
מרת פעריל שיינברג ע"ה
 אשר בחכמת נשים בנתה ביתה,
 ועשתה רצון בעלה באמונה,
 בה בטח לב בעלה, מסרה נפשה לתורה ולחינוך,
 באצילות מידותיה ובנועם הליכותיה השפיעה על כל סביבותיה, כל
 דרכיה אמונה וביטחון,
 הקימה דורות לתורה ולתעודה
 נלב"ע ב' שבט תשס"ח
 ת.נ.צ.ב.ה.

במשנתם

ליקוט ממשנתם של רבותינו

רבנו הגדול מרן ה'אבי עזרי' זללה"ה

מרן רבנו הגרי"ש אלישיב שליט"א

מרן רבנו הגדאי"ל שטיינמן שליט"א

מרן רבנו הגר"ש אויערבאך שליט"א

מרן רבנו הגרמ"צ ברגמן שליט"א

**בגודל יום קבלת התורה
וביקרת התורה ועמלה**

הלכות עולם

ממנהגי רבן של ישראל רבנו הגדול זצוק"ל

- בחג השבועות היה ניכר על פניו הק' שהוא נתון במתיחות מאד, שלא כימים טובים כפסח וסוכות שאך שמחה וגיל היה עליו.
- בשיחותיו בישיבה הק' קודם חג השבועות היה מזכיר מהגרא"ז זצ"ל משמי דהנצי"ב מדרשות הר"ן, ששבועות הוא יום הדין על תורה, שנידון האדם על חלקו שיהיה לו בתורה ושיעור עזר וסייעתא דשמיא שיהיה לו. [וכמבואר כן בשל"ה משמי' דהתולעת יעקב ועי' ירושלמי ר"ה פ"ר ה"ה ומד"ר שה"ש פ"ד וברד"ל שם או' י ועי' דרך ה' לרמח"ל ח"ד פ"ח ס"ד].
- בליל שבועות היה לומד בביתו, ועולה לישיבה בהמשכת תלמודו כשעתיים קודם התפלה, היה יוצא ידי חובה ברכת על נט"י (משנ"ב תצד סק"א) ברכת אלקי נשמה וכו' (סי' מז משנ"ב ס"ק כב) ברכות השחר יצא ממנו שהיה מברך ברבים, (דאין מברך ברכת אלקי נשמה המעביר שינה גם כשישן ביום כמבואר שו"ת מהר"מ שיק או"ח סי' א) וברכת התורה בירך בעצמו (אפשר דישן בערב שבועות, עי' סי' מז משנ"ב ס"ק כח).

מתוך רשימות תלמידו - מורנו הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א (תל תלפיות, קובץ נט)

רבנו הגדול מרן ה'אבי עזרי' זללה"ה רבן של ישראל

זמן מתן תורה הוא עת רצון לתורה

הזכרתי מרבי איסר זלמן זצ"ל שלמד בוולוז'ין שבע שנים, ואמר שפעם שמע מרבי הירש לייב (הנצי"ב) זצ"ל שאמר - ביום שאיני בוכה בברכת "אהבה רבה" איני מצליח לחדש חידושי תורה! ובאמת הוא דבר פשוט ואינו חידוש, כי חידושים אינם מגיעים מאליהם, לא לוקחים לבד, אלא נותנים מן השמים, וצריך לזכות לזה. צריך כח התפלה.

עומדים אנו בערב חג השבועות, ראש השנה ויום כיפור המה ימי דין, מפחדים מהם. וכענין זה זמן מתן תורה הוא עת רצון לתורה, בימים ההם בזמן הזה - כמו שהקב"ה נתרצה אז ונתן לנו את התורה, גם היום הוא עת מסוגל לתורה ורצונו שנקבל את התורה, ואם נרצה לקבל בתורה וביראת שמים - ה' יעזור בכך. ואם אנו אדישים והלימוד של ליל שבועות הוא כמין צרמוניה שיושבים ללמוד בלילה ובזה מתבטא כל החג - אין זה העיקר. בודאי טוב שלומדים וצריך ללמוד, אך יש לדעת שהעיקר הוא עם יראת שמים. זה היסוד שהקב"ה מבקש מהאדם, והרמב"ם כתב שזה יסוד היסודות - לידע את ה', וידעת ה' אפשרית רק על ידי חכמת התורה שזו החכמה העליונה שהקב"ה נתן, ועל ידי שלומדים את התורה בודאי משיגים, כי יגעת ולא מצאת אל תאמין, וכל אחד יכול להשיג, וזה הזמן להתעורר.

מחשבת מוסר ח"א, עמ' תמה

תכלית האדם לידע את ה'

נמצאים בערב שבועות, וזה זמן שצריך להתעורר ולהתחזק בו. רבי איסר זלמן אמר בשם הנצי"ב שכתוב בר"ן [אמנם בר"ן לא מצאתי, ושמעתי שנמצא בשל"ה הקדוש (מסכת שבועות ח"ב)] דכמו שאמרו חז"ל (ר"ה טז) בארבעה פרקים העולם נידון, ובחג נידונין על המים, כך הכלל בכל ענין, שכאשר מגיע זמן ההתחלה שלו הוא יום הדין וראש השנה עבורו. האדם נידון בתשרי שבו נברא האדם, וכך זמן מתן תורה הוא ראש השנה על התורה, שכיון שהוא יום מסוגל לקבלת התורה הוא יום הדין על התורה שניתנה בו, ע"ש, ובו נקבע כמה עליה ועזר ה' יהיה לכל אחד, כי אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו וצריך סייעתא דשמיא, כדאמרו (מגילה ו, ב) לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא. וכך מברכים ברכת שעשה ניסים בימים ההם בזמן הזה, מפני שהזמן שנעשו בו הניסים יש בו סגולה, ואם כן הוא זמן שצריך להתעורר בו.

האדם מזדכך על ידי המצוות

מורגלים אנו לחלק את המצוות לשני סוגים, מצוות שבין אדם לחבירו ומצוות שבין אדם למקום, וכך מוזכר בחז"ל ובראשונים, ומשמעות הדברים היא שיש מצוות שאנו עושים עבור זולתנו ויש מהן להקב"ה. אך באמת אין זה כך והוא רק לשון בעלמא כדי לשבר את האוזן להבנת האדם. האמת היא שאין מצוות שחובת עשייתם הוא רק מצד בין אדם למקום, אלא הכל הוא גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחבירו כי מטרת עשיית המצוות היא למען האדם העושה.

שנינו (מכות כג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, והיינו כדי שהאדם יזדכך, וזה על ידי כל המצוות, וכמו שאמרו (ב"ר מד א) מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף - אלא לא ניתנו המצוות אלא לצרף את הבריות. התורה ניתנה כדי לצרף ולזכך את נשמת היהודי, שיהיה בעל נפש נקיה וטהורה. וגם המצוות שהן זכר ליציאת מצרים כשבת ופסח אינן בין

אדם למקום בעלמא, אלא כל אחת היא מצוה שמזככת את האדם, מכניעה אותו, שלא יהיה בעל גאווה, מטרתה היא שנזכור שהיינו עבדים לפרעה והקב"ה הוציאנו ממצרים, ואלמלא הוציאנו היינו גם עתה עבדים ואין לנו במה להתגאות, הכל ניתן כדי להכניע ולזכך את האדם. וכך היא מטרת כל המצוות כולן, אלא שיש מצוות שנעשות בינו למקום ויש בינו לחבירו, אך אין נותנים להקב"ה מאומה בזה, אין הוא זקוק למעשנו ולא חסר לו כלום ואין זו טובה בשבילו. וכך שמירת שבת אינה טובה בשבילו, אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא! היה לו הכל קודם הבריאה והיה מלך גם כשלא היה שום דבר, כך שלא שייך מושג של בין אדם למקום בתורת נתינה למקום, רק שעל ידי זה האדם מזדכך.

ד' סיון תש"מ, מחשבת מוסר ח"א

שבועות - יום דין

ולענין קבלת התורה, יש לדעת שבזה - בקבלת התורה, תלוי כל הקיום והעליה שלנו. "קבלת התורה" - היא כדוגמת גיוס לחזית, ויש לדעת ולזכור כל העת, את דברי "חובת הלבבות" (שער יחוד המעשה פ"ה) שהשונא הגדול שיש לך בעולם, הוא יצרן הנמשך במזג רוחך. ובעל ה"חובת הלבבות" הוא ראשון, והרמב"ם מביאו בפירושו המשניות למסכת אבות. וביותר היום, שהרחוב צריך לזעזע את האדם, ועליו לפחד שלא להמשך אחר הרחוב השפל כל כך שאין גרוע מזה.

הזכרתי כבר מה שאמר דודי מרן הגאון רבי איסר זלמן זצוק"ל בשם הר"ן, ולא מצאתיו, [אולם ישנו בשל"ה הקדוש, בשם התולעת יעקב], שהרי כתבו הראשונים על מה ששנינו (ר"ה טז) "בארבעה פרקים העולם נידון", שכל אחד מהם הוא יום הדין על מה שיש בו, (ע"ש בחידושי הר"ן, ובביאור הגר"א לגבי הושענא רבא). וכמו שבפסח נידונים על התבואה, כך חג השבועות שהוא זמן מתן תורה, הוא יום דין על התורה, אם יתעלה בו האדם או לא, וגם כמה סייעתא דשמיא יהיה לו בזה. צריך לדעת שזהו זמן של הצלחה, ללמוד ולהתעלות, ויראת שמים מעל הכל. וכמו שאמרו תכלית תורה תשובה ומעשים טובים.

דרכי הלימוד והחספק

אחד שדיבר מרן זיע"א על החובה להספיק בלימוד בישיבה, ועל כך שלא שייך להיות תלמיד חכם אמיתי מבלי לדעת ש"ס, ואף להבין הגדרים שבכל מסכת ומסכת ללא ידיעת רובה, ואף כתב ע"ז כו"כ מכתבים. נכנס אצלו הגאון רבי יהודה עדס שליט"א ר"י קול יעקב, ואמר לפניו: מה שהראש ישיבה שליט"א יאמר לי, אעשה!, האם לפ"ז לשנות מהנהוג בישיבה להתעכב ולהתעמק בכל סברא וסברא. - אמר לו מרן זצ"ל: חלילה שאמרת לשנות מהמסור לנו מרבתינו, ואדרבה כל היכול להתאמץ ולעמול להעמיק יותר בסוגיא ומתרגל ומניח לטבעו ואינו עושה זאת, הרי הוא מבטל תורה באיכות. וילפי' מדכתיב 'ושננתם', שיהיו דברי תורה מחודדין בפ"ך (קידושין ל, א), ופרש"י חזור עליהם ובדוק בעמקם, וא"כ חייבים להבין כל דבר עד הסוף, ואיך שייך בכלל להמשיך הלאה אם לא בירר הענין כראוי. רק דיש לידע השאיפה שהיתה פעם להיות ש"ס אידן' ולהשתדל בכל כוחו להספיק ולדעת. (וראה אור ישראל מכתב כ"ז, גבי ביטול תורה באיכות, וכן אמר מרן הגר"ח מבריסק זללה"ה על הא דבמגילה (ג) מבטלים תלמוד תורה מפני מקרא מגילה, וצריך ביאור דהא מגילה נמי תורה היא, ואמר ע"כ הגר"ח דהוי ביטול תורה באיכות, והוא ה'מבטלין'...)

וכשנכנס לפניו הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א ר"י מאור התלמוד, אמר לו מרן זצ"ל כע"ז, והוסיף: אני לומד כיום 8 דפים ביום, ובעיון. [וכידוע שהיה מרן זצ"ל לומד 18-17 שעות ביממה, ורובן ברציפות, -הגרא"י קוק], ורק זאת אמרתי שאם יתמידו ויהיו שקועים בתורה יסיפקו לבטח דף ליום.

לחיות חיי תורה

נא' בחיכך ישיבת 'כנסת יצחק' - חדרה, חורף תשמ"ז

הנה באמת היום מיותר לדבר על ערך ישיבה בכלל כשנים הקדומים בצעירותי, ואפי' לפני מעט שנים, היו צריכים להסביר ולבאר מה נותנת התורה לאדם, ומהו ההבדל בין בן תורה למי שאיננו בן תורה. שהרי היו דברים שיכלו להטעות את האדם לחשוב שיש השכלה אחרת ויש למודים אחרים, ומכיון שכל בנ"א רואים לפי מראית העין בלבד, היה נדמה להם שגם במקומות אחרים יש איזה מידות טובות, הן בעולם כולו והן בכלל ישראל במקומות שאינם של תורה.

אבל היום בתקופתנו מי שרוצה לראות את ההבדל רואה. אינני יודע, אפשר שיש בכך צעירים שאינם רואים כ"כ אבל מי שהגיע לאיזו דרגה של הבנה, ובפרט במקום שלומדים מוסר, ושומעים דברי מוסר מן המשגיח, המנהל רוחני, מראש הישיבה, ומראשי הישיבה, אשר מדברים כסדר דברי מוסר, יבין את ההפרש וההבדל שבין עוסקי תורה לאנשי העולם, ממש כי גבהו שמים מארץ כן גבהו וגו' (ישעי' נה), שהרי הירידה שאליה העולם הגיע, היא ירידה נוראה העלולה להביא לכל דבר רע, הצעירים מרגישים שאין להם כל הגבלה ומעצור, ואינם נרתעים אפי' מרציחה, ולא רק שלאחרים מזיקים, אלא אפי' את עצמם משחיתים ומזיקים, יודעים רשעים שדרך למיתה וכו' (שבת לא, ב) ואפ"ה משחיתים את עצמם בכל מיני דברים, שגם הם יודעים שרעים המה, אך אין להם מעצור.

אם לא מתמלא רצונם יכולים להרוג, יכולים לירות, ושם דבר לא עומד בדרכם, וכל זה מפני שאינם מבינים מה הם החיים, אין להם ערך לחיים, אין להם שום הבנה בהפרש שבין חיי אדם לחיי בע"ח, ולכן רואים אנשים מלומדים המחזיקים כלב ומאכילים אותו מגדלים אותו כבן, פעם הלכתי בתל אביב ברח' אלנבי וראיתי שלט "פנסיון לכלבים", עמדתי משתומם ולא הבנתי פשרו של דבר, עד שהסבירו לי שיש אנשים שיש להם כלבים, והם רוצים להביאם לפנסיון כמו אדם, כי אין להם נפק"מ בין אדם לבע"ח, ואם מביא את בנו אז רוצה להביא גם את כלבו, וכ"ז מפני שאין להם ערך לחיים, שהרי הוא אוכל ושותה וכמו"כ עושה גם הבע"ח, ומאי נפק"מ ביניהם, כך הם חיים ואח"כ מתים ונקברים, ואין שום ערך לחייהם.

אספר לכם עובדא לפני שנים הלכתי בבית הקברות נחלת יצחק ראיתי אשה יושבת על יד קבר בעלה, והיה שם אהל עם פרחים והיא קוראת עיתון לפניו, עיתון זהו ההנאה שלה, ואלו החיים שלה, אפי' הכי משכילים והכי חכמים ומלומדים, כל חייהם אינם אלא להנות מן החיים, ולקבל מן החיים הנאות העוה"ז. המשחק שבאצטדיון מושך אליו אלפי אנשים, וכי מה רואים שם? הזוהי חכמה של אנשים מבוגרים ומלומדים? וכי על זה ראוי לכלות זמן? לראות איך משחקים בכדור, וההוא מנצח עם רגלו, ואם לא ינצח הרי זה בושות, ואם ינצח נחשב זה לניצחון של המדינה. אלו החיים? אין להם שום תכלית בחיים ושום עומק והבנה, אוכלים ושותים ונהנים ומתים, ומשום כך אין להם כל הגבלה, וכאשר ירצה לקבל את ההנאה שלו אין לו שום מעצור, כי הלא זה החיים שלו, ולמענם יעשה הכל.

אבל התורה היא תורת חיים והיא המלמדתנו כיצד לחיות וממנה נדע איך נשמור על חיינו, ונחיה עם ערך וחשיבות לחיינו. ויודעים אנו שהאדם איננו מת שהרי אמרו חז"ל (ברכות יח) צדיקים במיתתם קרוין חיים, אמנם בגוף שייכת מיתה, אך האדם איננו גופו כי אם נשמתו בינתו והשכלתו. ומהי חכמתו היא ראשית חכמה יראת ד' (תהלים קי"א) ומי שמבין זאת הרי הוא האדם המאושר ביותר, ולא רק משום שעתיד לזכות לחיי עוה"ב אלא אף בעוה"ז היינו המאושר. וביודעו שהתורה יקרה היא מפנינים (משלי ג) ודבריה נחמדים מזהב ומפז רב (תהלים יט) אינו מוכן להחליף מצבו עם שום אדם שבעולם כי הלא הוא מבין את החיים לאשורם ולעומקם ויודע גודל וחשיבות מעשי האדם ופעולותיו.

כי הנה גם אלו אשר יש להם מחכמות אחרות. אשר כולן נועדו לשרת את האדם, ולהועיל לו לצרכו הרי משתמשים בהם להרוס ולחבל, ולעשות מלחמות בעולם, האם בזה מקילים הם על העולם? וכי מקילים על החיים? כל זה נשתנה בכללות בזמנינו, ולכן יכולים להכיר היום את ההבדל הגדול שבין חיי תורה לבין חיים שאינם של תורה, וביחוד בני ישיבה שלומדים, ומקבלים טעם בחיים בודאי שמכירים

בכך. ובזמן הזה תשועתינו היא הישיבה, והיא הערובה היחידה לקיום התורה ועם ישראל, וח"ו לחשוב שאדם שלומד איננו פועל כלום, הלוא הוא מקיים את עם ישראל.

כלל ישראל נבנה בזה שאנו המיוחדים בעולם, ובמה היחוד שלנו, "אתה בחרתנו מכל העמים", "אתה אחד ושמןך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" אנו המיוחדים שבעולם, וכל מדה טובה שיש בעולם מאיתנו היא, כי רק ע"י תורתנו קיים כל מה שיש בעולם, על ג' דברים העולם עומד על התורה (אבות א, ב). וכל ישיבה יש לה חלק בזה, ואינה דומה ישיבה לחברתה, וב"ה שלהישיבה יש תקוות, ואני אומר לכם שכל אחד יכול לצאת גדול בתורה אם ירצה, יגעתו ומצאתי תאמין (מגילה ו, ב) שהרי יש ממי לקבל, רק נצרך ללמוד ולא לבטל את הזמן ללמוד ולהתפלל כמו שצריך, ללמוד מוסר בזמנו, ולהתנהג כבן תורה. וכעת לפני בין הזמנים צריך שיהיה ניכר כל בן ישיבה שהוא בן ישיבה, שהרי באמת צריך להיות ניכר על כל יהודי "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים ד) אבל על בן ישיבה צריך שיהא ניכר יותר, שהרי הוא לומד התורה שהיא תורת חיים, ואם כך תתנהגו בודאי שתצליחו.

ושננתם - חיוב הלימוד והעיון

במצות תלמוד תורה נאמר (דברים יא, ט) "ולמדתם אתם", ובפסוק נוסף נאמר (שם ו, ז) "ושננתם", ודרשו חז"ל (קדושין ל, א) שיהיו דברי תורה מחודדין בפין, ולכן הגם שאפשר לקיים מצות "ולמדתם" באמירת תהלים או בלימוד אחר במשך כל היום, אך מי שיכול ללמוד ואינו לומד אלא אומר תהלים כל היום, הוא מבטל תורה, שהיא מצות "ושננתם", וכן מי שמסוגל ללמוד גמרא עם תוספות, והוא לומד ללא תוספות, הוא מבטל מצות עשה של "ושננתם", ומי שיכול ללבן (דורך טאן) סוגיא עם הרשב"א והרמב"ן, ליישב קושית הרשב"א, לפרש את הדברים שיהיו צודקים, זהו "ושננתם", והלומד באופן אחר מבטל מצות "ושננתם". לימוד תורה אינו ענין של בדיקה בספרים ולמנוח את דעתם כמחשב שמראה על מספר זה כנגד מספר אחר, אלא צריך לעבוד על הענין.

הלימוד השטחי וקביעת חלכה ללא עיון הוא גזירה של ביטול תורה

בכל קטע של גמרא ישנם דברי התוספות, הם מקשים קושיא, וכאשר יש ביכלתי להבין את הדברים ואינני מבין אותם, יש בזה ביטול מצות עשה של "ושננתם" שהתורה כתבה במפורש. יש ספרים שיש בהם הלכות, ומהיכן הם ידעו את ההלכות? על ידי שקיימו "ושננתם", ולמדו את הסוגיא, ומכח לימודם הגיעו לידי הכרעה ופסק את הפסק. והנה באים היום ומסתמכים רק על הפסקים הכתובים, מבלי לדעת את הענין המדובר, ומבטלים את ה"ושננתם", יכולה לבא אשה להפעיל את המחשב, לשאול אותו אם דבר זה מותר או אסור, ולקבל תשובה, אם כן ואם לאו, ענין זה אינו מרבה תורה, אלא הוא גזירה על ביטול תורה. חז"ל אמרו (יומא כח, ב) מימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם וכו', אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו', יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו', יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה ע"כ. כולם למדו, וזה מה שעשו בישיבות, וכפי שרואים את תשובות הגאונים והראשונים מלפני מאות שנה, הם ענו על שאלות ולא שלפו את התשובות מהכיס...

כך למדו בעלי התוספות, רבנו יצחק ב"ר שמואל (ר"י הזקן ע"י סדר הדורות בשם הקדמת ספר צדה לדרך) פתח ישיבה עם ששים ראשונים שלמדו את כל המסכתות, הם התאספו וביררו את הסוגיות. כך למדו בכל דבר קטן, רש"י אומר פשט, והתוספות מקשים קושיא, לא לקחו כל דבר בפשיטות, ולא האמינו בלא טעם, שאלו, - מי אמר שכך הוא, ואם יש קושיא, מקשים, וצריך ליישב, צריך שתהיה סברא. כך חייבים ללמוד.

ענין זה אתם מבינים בעצמכם, אם הלומד יכול ללמוד ולהתעלות וליישב את הקושיא, ואינו עוסק באופן זה, הרי זה ביטול מצות "ושננתם" שיהיו דברי תורה מחודדים בפין, ואם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו.

ובזמן שיש רפיון בזה, צריך לחזק את הענין יותר, זה כנגד זה, להתחזק יותר בתורה, לשבת וללמוד.

דעו יקירי, כלל ישראל נמצא במצב ירוד מאד, ומי יודע מה יהיה כשיעבור דור נוסף, בעוד עשר או עשרים שנה? אחרים עלולים להשתלט על הכל, הצעירים מסתכלים על הנשואים (המבוגרים) כדוגמא, ואם אנחנו נחלש, מי יודע מה יהיה? עלינו עומד העולם, עלינו עומד כלל ישראל, ואיש לרעהו יאמר חזק.

על כל אחד לדעת שהוא אחראי, ואם הוא מבטל זמן ומדבר, הרי כל איבוד של יום הוא יום שאבד, וכשהוא מבטל את עצמו הוא מבטל עשרה נוספים, וצריך להתחזק מאד, וזו תהיה הזכות לכולם.

כסלו תשנ"ג, מחשבת זקנים עמ' שיא

שתחיו עמלים בתורה

מי שלומד ויודע את חכמת התורה, מבין את המידות שבתוך האדם ועובר לתקן, הוא יכול להשיג את חכמת ה' ויראה נפלאות מדרכי הבורא. אבל בלי לימודי התורה, ובלי תיקון המידות לא יוכל האדם להגיע לידיעת ה'. השריו בתורה מסוגל לראות את האמת שבחכמת הבריאה, מי שמסלק מעצמו את הגאווה והכבוד יוכל להגיע למדרגה של "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי". שלימות האמונה היא שאי הידיעה ואי ההבנה זו היא הידיעה הגדולה. הוא יודע במה הוא מאמין, ועוד יותר ממה שהוא יודע.

והנה מצינו בדברי חז"ל על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" שדרשו "שתחיו עמלים בתורה". ומכאן זה מגיעה הדרגה "והתהלכתי בתוכם" - ופרש"י "מטייל עמכם בגן עדן". הביאור בזה הוא ע"פ דברי הנפש החיים בביאור הלשון 'מקומו של עולם'. שאין מציאות לשום דבר כלל, וכל הבריאה כולה היא דבר ה' שמעמיד ומקים אותה. אין המקום כדבר המעמיד, שבלעדי יפול הכלי וישבר, אלא אין קיום כלל לשום מציאות בלעדי דבר ה'. והיינו 'אין עוד מלבדו'. הכרה זו היא שלימות ידיעת ה', וזהו עומק המשמעות של "אטייל עמכם בגן עדן", שירגישו קירבת ה' ואת מציאותו, על כל צעד ושעל בעולם. האפשרות להגיע לדרגת קירבה של "והתהלכתי בתוכם" יכולה להיות רק מתוך עמל ויגיעה בחכמת התורה.

והנה "זה לעומת זה עשה האלוקים", וכנגד אטייל עמכם בגן עדן, שייכת אפשרות של ירידה עד כדי "ולא תגעל נפשי אתכם", שעלולים להגיע לריחוק של גועל נפש. ומכאן נלמד את גודל הזהירות שעל האדם, ובמיוחד לעוסק בתורה, כפי גבהות ההשגות ורום המעלה של העמל בתורה, כך תגדל חובת הזהירות מנפילה רוחנית, כי הגבוה יותר עלול יותר לנפילה, כבגד שכפי שיראה יותר חדש ומצוחצח, כך ניכרים בו אפילו כתמים קלים, וכיהלום מבריק שכל שריטה עושה בו פגם עצום. פרשת הדרכים בין העליה לנפילה, היא בהבדל שבין "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" ובין "כי אם בתורת ה' חפצו". תחילת הפרש היא ב"תחיו עמלים בתורה", לעומת "אם לא תשמעו" - שלא תחיו עמלים בתורה. כשעולים בדרך של עמל התורה מגיעים לז' המעלות המבוארות בפסוק, ומנגד כשבוחרים בדרך של פחות עמל בתורה, נופלים ויורדים בנקל בז' הדרגות, עד כדי שיפריע וימנע אחרים מללמוד. תחילת הדרך בחסרון בעמל התורה, וסופה כ'מושב ליצים', שעליהם נאמר "לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח", פסיעה קלה מבדילה בין שתי הדרכים, זו המובילה ל'מושב ליצים' וזו המעלה לרוממות התורה. מי שהולך למזרח, לא יגיע למערב, ובתחילה ההפרש אינו ניכר והמאמץ אינו כבד כלל. כל השוני הוא בתוספת עמל בלימוד התורה. כי כשאדם מתחיל ומשקיע ביגיעת התורה, הוא זוכה ומגיע לחכמה ולידיעת ה', והוא מוזהר בדרך ישירה של האמת. כששקועים בלימוד שריונים בתוך החכמה, ואף אם ישל האדם בבחינת אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, מ"מ הוא בדרך הנכונה, אבל כשמתרפים מעמל התורה, מאבדים את השייכות לחכמה, וממילא עלולים להפסיד את היר"ש, והדרך פרוצה לירידה ח"ו.

ימים אלו של ערב מתן תורה, הם עת רצון לתורה - "בימים ההם בזמן הזה". רצונו של הקב"ה שנקבל עלינו את התורה, כפי שקיבלו ישראל כמעמד הר סיני. כשאדם מכין מצידו בית קבול לתורה, משפיע לו הקב"ה סייעתא דשמיא של הצלחה בתורה ויראת שמים. צריך להתעורר לנצל את סגולת הזמן, ולשאוף לזכות לקנינים בתורה ולהגיע לחכמה, לידיעת ה', ולאמונה שלימה בבורא עולם.

מסורת התורה - מרב לתלמיד

התנא אמר באבות פ"א "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". ועמדו מדוע שינה התנא שאצל משה אמר קבל, ואח"כ אמר מסרוה. אולם הביאור הוא שבאמת אין מעצמינו לדעת ולעמוד על כל כונת התורה, רק ע"י מסירה מרב לתלמידו, והתלמיד לתלמידו, ואין להוסיף ולגרוע שום דבר ע"פ דעתו, ושאל אביך ויגדך וזקןך ויאמרו לך נצטיינו, ומשום כן אמרו אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות יבקשו תורה מפיו, שאז אתה מובטח בהמסורה שהיא מדויקת ונכונה בלי שום סטי', וע"כ נאמר בה לשון מסורה, אבל לא כן משה רבינו שמצינו אצלו דברים שאמר מדעתו והסכים הקב"ה על ידו, ותורת משה היא נקראת, שייך אצלו הלשון קבל, שהוא הראשון, וע"י המסורה אפשר לדעת ולהבין בה הכל, כמו שכתב הגר"א זצוק"ל, (בביאורו לספרא דצניעותא, שכל פרט ופרט בעולם כלולים בפ' בראשית וכו').

ובאהבה רבה אנחנו אומרים: "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים כן תחנונו ותלמדנו", כי באמת אי אפשר בשכלנו להגיע לדעת התורה, אם לא ע"י גילוי מיוחד, ואצלנו הוא רק ע"י לימוד התורה וקיום מצותי' וע"י המסורה, וזהו מה שאנחנו מצווים והגדת לבנך, ושננתם לבנך, שהיא מחובת המסירה לדורות, והבן את זה, כי זהו קיום התורה ושלא להיות מונע בר.

הקדמה לאבי עזרי, הוצאה שנייה

פעם אחת היה רבנו חולה עם יסורים עצומים, במוצאי שבת בא אל רבנו הגר"ש גרוסברד זצ"ל, ורבנו השיח את צערו בפניו על כך שעברה עליו שבת קשה מאד, ואמר בקול מתחנן: ר' שרגא, וואס טוט מען דא פ' אנ'עצה, ר' שרגא, יש לכם איזו עצה בשבילי להקל את היסורים והכאבים? ענה לו הגר"ש גרוסברד זצ"ל, שידוע לו על תרופה שיכולה להועיל לרפואתו, אולם יש לתרופה הזו חסרון אחד, שאחרי שלוקחים אותה מרגישים חולשה עצומה וחייבים לשכב למשך שעה - שעתיים, ואחר כך "ושב ורפא לו". "ניין", לא! פסק רבנו בנחרצות, "ליגן וועל איך ליגן דארטן", לשכב אני אשכב שמה, והחוזה ביד ימינו בתנועה נחרצת לעבר החלון הפונה לכיוון בית החיים, ולא הסכים בשום אופן לקחת את התרופה היכולה להקל עליו את היסורים והכאבים העצומים. ותיכף ומיד כשיצא הגר"ש גרוסברד זצ"ל מלפניו, המשיך רבנו להתייגע בגמרא הפתוחה שלפניו ובהתעלמות מהיסורים והכאבים הנוראים.

נורא נוראות איך שרבנו הסכים לסבול יסורים נוראים ומרים ובלבד שלא יהיה צריך לשכב במיטה שעה-שעתיים.

עוד נמצינו למידים, שהיה ברי לרבנו שגם אם ישארו לו היסורים, זה לא יפריע לו מלימודו בכי הוא זה, שאם לא כן, הרי בודאי היה עדיף לקחת את התרופה ולנוח שעתיים, ואח"כ יחזור לתלמודו, אלא בהכרח שלא היה לו הפרעה מהיסורים בשקיעה בלימודו.

עוד סיפר הגר"ש גרוסברד זללה"ה, פעם אחת כשהגיע אל מרן זצ"ל, ביקש ממנו מרן: ר' שרגא, במטו מינייכו תחזור לפני על כל השאלות והבעיות שעמדו על הפרק במשך השבועיים האחרונים, ומה שהכרעתי בהם. הגר"ש גרוסברד חזר בפני מרן על כל שאלה ובעיה ומה שהכריע, ועל הכל נענע מרן בראשו ואמר: יפה הורית, יפה דנת.

לפליאתו של הגר"ש מה ראה מרן על ככה, הסביר לו מרן ז"ל, שבשבועיים האחרונים הוא מתקשה בדברי התוס' בתמורה דף ה' ע"ב "און די קאשע טומלט מיר די קאפ", הקושיא הזו לא נותנת לו מנוח, וחשש שמא משום כך לא דק כל כך בהכרעות, לכן עכשיו כשכבר מצא מנוח ותיורן לקושיא הזו, הוא חזר לעצמו על כל מה שהכריע באותם שבועות, לדעת שלא יצא מכשול מתחת ידו.

אם אין תורה - אין דרך ארץ

חשיבות האדם מחייבת את המדות הטובות, הגמילות חסד וההטבה, כדאמרו (שבת קלג, ב) מה הוא רחום אף אתה. **חושבים שבעולם יש מדות אף על פי שאין תורה**, אך באמת אין זה מגיע אף במעט למה שהתורה דורשת ואיך צריך להראות איש תורה, כי בלי תורה מפריד הגשם בבני האדם, ועם תורה זו השקפה אחרת לגמרי. (מחשבת מוסר ח"א, עמ' קנא)

ומאידך גם אם אין תורה - אין דרך ארץ, **כל הקיום של דרך ארץ הוא רק אם זה כהמשך של תורה**, אבל לשבת וללמוד מדות בלי השקפה והמשך הלאה עם תורה - גם זה אינו כלום. (שם, ח"ב עמ' רנד)

אמנם פשוט שמבלי ללמוד לא מועילה שום מחשבה והתבוננות על המדות בלבד, כי ללא תורה הלב הוא ריקן, ולא מועיל שום דבר, אבל כשלומדים וגם חושבים על המדות, אז ההתבוננות מונחת על יסוד מוצק, כי למי שלומד יש הבנה בריאה, ואז הוא יכול להגיע למשהו.

כל אחד צריך לחשוש על עצמו, המצב הוא נורא, וצריך להתחזק, לשבת וללמוד, לבא לתפלות וכן לסדר מוסר, שכל אלו הם דבר אחד. הבה נתחזק. (ח"ב עמ' רנו)

ענין זה מוכח הוא מצד המציאות, וגם התורה מעידה על כך. הנה במציאות כאשר אין יראת שמים ולא מכירים בשכר ועונש, ושיש עתיד של עולם הבא, אף אם עכשיו עושים דבר טוב, אך כשיגיע מצב אחר של שעת הדחק ונעשה איזה לחץ, עלולים להגיע להיפך, להטביע אנשים, להרוג דורות רבים, ואומרים - ואני את נפשי הצלתי. את הקביעה של האמת והצדק לאשורו וכיצד האדם צריך להיות, אפשר רק על ידי תורה ויראת שמים, אך בלא זה אפשר שהאדם הוא טוב ונאה ביותר, והוא בעל עשיית טוב וחסד הגדול ביותר, ובודאי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אך עדיין אין זה מלמד שהאדם בעצמותו הוא טוב ובעל מעלה, אי אפשר לומר שזהו האדם שהתורה התכוונה אליו. הגמילות חסד של התורה הוא חסד שונה לגמרי. (עי' אור יהל, פרקי מחשבות, מאמר נקודת היראה). (ח"ב עמ' רסה)

אמנם אף כי הכח לתיקון המדות מונח בתורה, אך כמובן אין זה נוצר על ידי דיבור או אמירה בעלמא, ואין זה נעשה מאליו, אלא שבדרך כלל ליהודי הדבר קל יותר, מפני שהוא מבני אברהם יצחק ויעקב, אך עדיין צריך לפעול ולעבוד על כך. (ח"ב עמ' רסז)

כאשר החסד אינו כפי הראוי על פי תורה, אפשר שיהיו סתירות במעשים, וכמו כן יתכן שמפני ענינים פוליטיים וכדומה עלולים לאמלל בני אדם.

הנה אמרו חז"ל (ב"מ נט, א) המלכין פני חבירו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא. נתבונן עד היכן מגיע ענין זה, שיתכן שמפני חשבון פוליטי או אחר יביישו בן אדם לפני כל העולם, שכולם יראו איך פלוני עשה עוולה זו או אחרת, עד שאותו האדם אינו יודע היכן להחבא מרוב בושה, ורוצה להקבר תחתיו, ויתכן שהמבייש הוא אדם טוב, בעל מדות, ולמרות זה אין הוא מרגיש במעשה זה סתירה אצלו, כי יתכן שיהיה באדם גדר של אש ומים בכלי אחד, כאן הוא טוב, ושם הוא מבייש באופן נורא, ואינו מחשיב את הדבר

לעוולה, ואף אינו מבין שהוא עושה עוולה, מפני שאין מבינים ברחוב מאמר זה שאמרו המלכין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, וכאילו שופך דמים, אינם מוחשיבים את הפוגע בשני כשופך דמים, והתורה היא שקבעה שדבר זה הוא בגדר של שופך דמים, ואפשר לגרום בזה לשפיכות דמים, שהרי אין לנו קנה מידה לדעת מה פועל כל מעשה, ויתכן שאדם ירד לחייו של חבירו באופן יוצא מגדר הרגיל, עד כדי שלא יהיה לחבירו דרך אחרת לאן לברוח, והוא עלול לאבד עצמו לדעת. **כך הוא ללא תורה ויראת שמים, ואף אם האדם נראה טוב וישר, כי ללא תורה לא שייך להיות טוב באמת.** (ח"ב עמ' רסה)

בתפילת שמונה עשרה אנו אומרים 'כי באור פניך נתת לנו... תורת חיים ואהבת חסד', התורה נקראת תורת חיים ואהבת חסד, ופירושו הוא **שאהבת חסד יכולה להיות רק עם תורה**, בלי תורה לא שייך חסד. (ח"ב עמ' רסו)

היכן אפשר לדבר ולהבין את הדברים הללו מלבד אצל בני תורה! עלינו להתעלות יותר, להבין מהי תורה. ודאי שאצל כולנו, ובפרט אצל בני תורה, העיקר זה תורה, אם לא לומדים ויש ריקנות לא יועילו שום דברי מוסר וחיזוק, על לב פשוט וריק לא חל שום דבר, הכל מתחלק, שומעים ושומעים וללא תוצאה. אלא צריך למלא את כריסו בש"ס, תורה עם מוסר ביחד, אם אין תורה אין יראה ואם אין יראה אין תורה (עי' אבות ג, יז), יראת שמים עם ההבנה מה התורה דורשת ומה נדרש על ידי מעשי המצוות, להתלמד בכל הענינים - בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, בכל המובנים.

הרחוב היום שרוי במצב נורא עד שאינני יודע איך לכנותו, אין לזה שם, יש הדרדרות נוראה, וכשלומודים חומש ורואים שבני ישראל רצו להתיר להם עריות בפרהסיא, הרי כך הגדר במצב של הרחוב. **ואם תחשבו שיש שם על כל פנים מדות של בין אדם לחבירו**, באמת יש שם גזל ורציחה! **חוץ מכך אין שום דבר.** בני תורה צריכים להבין מה התורה נותנת ומה התורה מלמדת את האדם. חז"ל אמרו (קדושין לב, ב"ב טזא) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ולכן אם יאמרו על אחד שאינו לומד תורה והוא נוהג כראוי, מבואר מחז"ל שאי אפשר להיות כך, כי התורה היא התבלין היחיד כנגד היצר הרע, והרי נאמר (בראשית ח, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעריו" - האדם הוא רע, ובלי תורה ויראת שמים הוא רע, ואף אם הרע הוא מכוסה, מכל מקום אין החיצוניות מוכיחה שום דבר. (ח"א עמ' תקעח)

אני זוכר כשהייתי גר עוד ברח' הרב וסרמן ונתעוררתי באיזה ענין עמוק בדין ערלה שהוא מן הנשרפין, ופתאום ראיתי דרך החלון שהסטייפלר לנגדי הולך ושונה ומלמל בדברי תורה, ויצאתי ושאלתי מדוע אין נוהגין לשרוף ערלה בזה"ז, וענה לי מה שענה, אבל ראיתי שעל ידי זה הפסיק ממשנתו לרגע קט וקיים את הפסוק "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" במלוא מובן המלה, כשהי' הולך חזר משניות ומסכתות, ממש לא פסיק פומי' מגירסי' הרי הי' לו מפה גדולה של שמונים שנה של לימוד התורה בלא ביטול של רגע קטן.

מתוך הספד על רבנו ה'קהלות יעקב' זללה"ה, בכלות השבעה, ישי' פוניבז' ב' אלול תשמ"ה

רַבְּנּוּ הַגְּדוֹל
מרן הגאון רבי יוסף של' אלישיב שליט"א

עמלָה של תורה ודרכי לימודה*

מעט היסח דעת - מאבד כל הלימוד^א

שאלתי: מה הסיבה ששוכחים כל כך מהר את מה שלומדים, ומאידיך יש שזוכרים כל מה שלומדים? האם תלוי בחזרה מרובה?

תשובת רבינו: תלוי 'גם' בזה. אבל, צריך לדעת כיצד לחזור. החזרה שיש בה תועלת היא 'ללמוד פעם נוספת' בשימת לב ובעיון כמו פעם ראשונה לא רק לחזור על מה 'שכבר למד'.

ואע"פ שחזרה כזאת לוקחת יותר זמן, אבל התועלת היא מחזרה כזו. ומטבע הדברים שבכל פעם הלימוד נעשה מהיר יותר כיון שכבר למד אותו.

שאלתי: הרב אמר שתלוי 'גם' בזה, הרי שיש דבר יותר עיקרי.

תשובת רבינו: **בודאי!**

שאלתי: מהו?

השיב רבינו: העיקר הוא, שלא להסיח דעת מהלימוד.

אתה יודע שלדברי תורה יש שם נוסף? הם נקראים "עוף" על שם "התעוף עיניך בו ואיננו"^ב כשמסיחים את הדעת מהלימוד הדברי תורה נאבדים.

שאלתי: מה נקרא היסח דעת מתורה?

תשובה: רבינו שליט"א מצמצם בעיניו כהרף עין, ואמר זה כבר נקרא היסח דעת^ג. (כלשון רש"י "התעוף עיניך בו - אם תכפל וסגרת עיניך בתורה, היא משתכחת ממך").

* העמודים הראשונים בזה מעובדים מתוך הספר "שיעורי מרן הגר"ש אלישיב שליט"א עמ"ס ברכות" שהוציא לאור תלמידו המובהק, הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א. (כולל ההערות שוליים).

^א דברים שאמר לי רבינו שליט"א חורף תשנ"ד בשעת בוקר מוקדמת קודם תפילת שחרית.

^ב זה לשון הגמ' "ובני רשף יגביהו עוף - ואין עוף אלא תורה שנאמר התעוף עיניך בו ואיננו" כלומר במעט היסח דעת מתורה מאבד את התורה שלמד.

^ג רבים עושים תוכניות כיצד לקנות ידיעת התורה, ע"י הספק וחזרות. ושוכחים עיקר זה! המחשבה התמידית בתורה, שלא להסיח דעת מהלימוד.

ומורינו ורבנו ראש ישיבת באר יעקב זצלה"ה היה רגיל להביא את ביאור הגר"א (או"ח מ"ז, ד') שמפרש "והגית' בו יומם ולילה" על המחשבה התמידית בדברי תורה יומם ולילה. והיה מעורר רבות על כך, להיות מונח בלימוד תמיד "ליגט אין לערנען".

בכל חזרה מגלה דברים חדשים

(ברכות מ' ב) "בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע דבר אחר אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע".

וצריך ביאור הרי כך גם במידת בשר ודם, דהיינו שאר חכמות, רק אם שמע ולמד תחילה וכבר יודע בה יוכל להוסיף ולשמע בה עוד. אבל אם לא למד לא יוכל לשמוע עוד כיון שלא למד ההתחלה.

התשובה: ההבדל הוא בסוף החכמה, לאחר שכבר למד והקיף אותה עד תומה.

במידת בשר ודם גם אם יוסיף ללמוד ולחזור עליה לא ישמע בה עוד דברים חדשים (דוגמא: אחרי שכבר יודע חכמת החשבון לא יוסיף לו מאומה, כשיחזור עוד עליה). משא"כ בדברי תורה כל מה שיוסיף לחזור עליהם תמיד ישמע בהם דברים חדשים⁷.

מתוקים מדבש

הרא"ש ברכות (פרק שישי ס' ל"ה) כתב בשם רבנו יונה חידוש הלכה: "דרך הדבש להפוך את הניתן בתוכו לדבש, ולכן דיינינו את האיסור שבתוכו כדבש, ומותר" כלומר איסור שנפל לתוך דבש מותר באכילה מפני שהוא נהפך להיות דבש. וכ"כ הרשב"א (שו"ת א', פ') אולם מוסיף דדווקא כשאיסור אינו שלם כגון רגלי נמלים שנפלו לדבש מותר לאוכלו, אבל נמלים שלמות שנפלו לדבש אסור לאוכלו "שהדבש נראה שיש לו שתי סגולות האחת למהר למחות ולכלות הדברים הנחתכים הנופלים לתוכו והשניה להעמיד ולקיים הדברים השלמים הנטמנים בתוכו וכמו שאמרו בב"ב (ג', ב) גבי הורדוס הטמינה בדבש שבע שנים" (והובא להלכה בשו"ע יו"ד פ"ד, י"ב ובש"ך ס"ק ל"ז).

בזה יש לבאר הנאמר על דברי התורה "מתוקים מדבש" כלומר שהם מתוקים יותר מדבש.

במה התורה מתוקה יותר מדבש?

ויש לבאר על פי האמור: הדבש אין בכוחו להפוך בריה שלמה, משא"כ התורה בכוחה להפוך אפי' אדם שלם ולשנות אותו למוטב (וראה עוד בקובץ תשובות ג', עמ' ר"ג ד"ה אמרנו)⁸.

⁷ הדברים מפורשים בפרש"י במס' סוכה (מ"ו, ב') "דבר אחר אם שמוע בישן – מחזור על תלמודך ששמעת. תשמע בחדש – תתחכם בו להבין דברים חדשים מתוך דברים ישנים". היינו שבאותו דבר עצמו ישמע דברים חדשים. וזהו גם שפרש"י כאן "אם שמוע בישן – ששנית ושלשת מה ששמעת אשתקד". והיינו שחזור על מה שכבר יודע.

וללישנא קמא פרש"י "אם שמוע – פעם אחת" והיינו הלימוד הראשון. וקשה כנ"ל הרי בכל חכמה ג"כ הוא כך שאם לא למד לא יוכל להמשיך וללמוד. אכן במס' סוכה שם ביאר רש"י ללשון זו "לא תשמע – לא יספיקו בידך" והיינו שהוא ענין סגולי שיש רק בתורה. דאילו בכל החכמות יוכל לרחות מלהתחיל ללמוד החכמה לימים יבואו. אבל בתורה אם ידחה את הלימוד לימים יבואו "שלא הטית אוזן בילדותך לשמוע, שוב לא תשמע לאחר זמן לא יספיקו בידך".

⁸ וז"ל הח"ח בלקוטי הלכות (הקדמה ראשונה) "ומה שכתוב מתוקים מדבש וגו' כי ידוע שיש בטבע הדבש כח המתיקות גדול עד שאם יפול בה איזה דבר, לחם או בשר וכדומה, וישתהא בה שיהיו רב במשך הזמן יתהפך הלחם והבשר לדבש גמור. והנה לרוב הפוסקים אפילו אם נפל בה דבר איסור חוזר להיות היתר גמור. וזהו שאמר הכתוב שכח מתיקות התורה הוא גדול

לעסוק בתורה בכל כוחו

(ברכות ס"ד ב') היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון.

חז"ל מדגישים שלא די ב"יוצא מבית הכנסת לבית המדרש" אלא דווקא "ועוסק בתורה".

כי אע"פ ששנינו באבות (ה', י"ד) "ארבע מידות בהולכי ביהמ"ד הולך ואינו עושה [פי' הרע"ב] הולך לביהמ"ד לשמוע ואינו שונה" [שכר הליכה בידו] והיינו שגם הוא מקבל שכר.

מכל מקום ההבטחה של "זוכה מקבל פני שכינה" היא דווקא כשהולך לביהמ"ד ו'עוסק' שם בתורה. והיינו כמו שכתב הט"ז הלכות ברכת התורה (מ"ז, א') בביאור נוסח הברכה 'לעסוק' בדברי תורה "דהיינו בטורח ויגיעה".

זהו שאמרו כאן דוקא כש'עוסק' בתורה זוכה ומקבל פני שכינה, אבל בלא"ה אע"פ שיש לו "שכר הליכה" אבל אין לו את ה"זוכה ומקבל פני שכינה".

כשחזר רבינו שליט"א לביתו לאחר הסיום הוסיף: לא רציתי לומר ברבים, אבל ישנם הרבה אברכים שאע"פ שהולכים מבהכנ"ס לכולל אין להם שכר זה של "זוכה ומקבל פני שכינה" מפני שאינם 'עוסקים' בתורה בכל כוחם.

המשמאילים בתורה - ביאורו!

(שבת ס"ג, א') "מאי דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא? [בתמיהה, כיון דאיכא אורך ימים כ"ש עושר וכבוד] אלא למיימינך בה [שמפושפין טעמיהן בדקדוק ובוררין כימין המיומנת למלאכה] אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד, למשמאילים בה [שאינן יגעים בה כל צרכן] עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא"

יש כאן מבהילדיק'ע רש"י! שמפרש "למיימינים בה - שעוסקים בה בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר".

לכאורה לפי דבריו הרי כל מי שאינו עוסק בתורה בכל כוחו שאינו מן המיימינים בה הוא בכלל המשמאילים בה שעליו אומרת הגמ' (להלן שבת פ"ח, ב) "אמר רבא למיימינך בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא"¹ ומי הוא הזוכה ללמוד תורה בכל כוחו?!

ונראה דלא כל מי שאינו מן "המיימינים בה" הוא בכלל ה"משמאילים בה" דבפירוש המשמאילים בה מודה רש"י דהיינו שעוסק בה שלא לשמה².

הרבה יותר מדבש ונופת צופים, דהיינו אם האדם שוקד על התורה ומתדבק בה כראוי אפילו אם טבע נפשו היה מתחילה רע מאד כח התורה מטהרתו ומקדשתו ונהפך להיות איש אחר ממש, וזהו מה דאיתא באבות (ו', א') ומכשרתו להיות צדיק וישר. "עכ"ל.

הנה גם רבנו הח"ח ביאר לנו כוונת הכתוב כנ"ל שהדבש הופך את האיסור להיות היתר אך לא ביאר לך במה כח מתיקות התורה הוא "גדול הרבה יותר" מדבש ונופת צופים.

אולם רבנו שליט"א הוסיף לבאר ע"פ דברי הרשב"א שהדבש אינו מהפך דבר שלם אלא אדרבה מקיים אותו, ואילו התורה הופכת גם את האדם כולו להיות צדיק.

¹ יש לציין שבסוף מסכת מו"ק יש את אותה מימרא ושם לא נזכר "ועוסק בתורה".

² מתוך שיעורי רבנו על מסכת שבת.

³ וכ"כ בשיחות מוסר משפטים תשל"א.

וגם בשלא לשמה יש כמה וכמה דרגות, ודוקא הלומד על מנת לקנטר בשבילו התורה היא סמא דמותא, ועדיף שלא ילמד. אבל סתם לומד שלא לשמה (על מנת שיקראוני רבי) עדיף שילמד, וכמו שאמרו חז"ל "לעולם יעסוק בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבא לשמה".

השפת אמת¹ מלמד זכות על כלל ישראל כדי להציל מהנ"ל:

שאין הכוונה "סמא דמותא" שהתורה ממיתה אותו, אלא כמו בסמי רפואה יש בהם ב' בחינות:

א) רפואה שנותנת לאדם חיות (ויטמנים).

ב) רפואה שרק מונעת מיתה (אנטיביוטיקה), אבל איננה מוסיפה חיות.

כך למימינים בה התורה מעלה אותו ומוסיפה לו חיים ש"זוכה לדברים הרבה". אבל למשמאילים בה איננה מוסיפה חיים אלא רק מצילתם ממוות, כלומר שלא להיות רשע הקרוי מת, וזהו "סמא דמותא" רפואה להציל ממוות בלבד².

תורה ניתנה במדבר לומר כי שייכת לכל

"ויחנו במדבר" (שמות יט, ב), ובילקו³ ש (יתרו רמז רע"ה) "ויחנו במדבר, שאלו ניתנה תורה בארץ ישראל היו אומרים לאומות העולם אין לכם חלק בה אלא ניתנה במדבר דימוס פרהסיא במקום הפקר כל הרוצה לקבל יבא ויקבל".

"מאי הר סיני, הר שירדה שנאה לאומות העולם עליו [-שלא קיבלו בו תורה, רש"י] (שבת פט, א). ודאי אומות העולם לא מאמינים בתורה מן השמים, לוחמים על ד' ועל משיחו, אבל כפי הנראה שמזלם חזיא שיש דבר הגורם ש"אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם" (יבמות סא, א). אבל התורה ניתנה

¹ דדוקא שם שלא אמרו שהמשמאילים בה יש להם עונש כמו שאמרו כאן "סמא דמותא" רק אמרו שהמשמאילים בה אינה נותנת להם "אורך ימים" בזה מפרש"י דהיינו "שאין יגעים בה כל צרכם", אבל "סמא דמותא" שהיא ממיתה אותם בזה מודה רש"י דהיינו רק כשלומדים בכוונה רעה דהיינו על מנת לקנטר.

והוסיף בזה הגה"צ ר"י חנון שליט"א דבאמת ב' הדברים – יגע בתורה בכל כחו וטרוד לדעת סודה, ולומד לשמה – הם קשורים זה בזה. דרך הלומד תורה לשמה הוא היגע בתורה בכל כחו וטרוד לדעת סודה. שאם לומד רק כדי לדבר בלימוד וכיו"ב, מספיקה לו יגיעה קלה להיות בעניינים ולדבר בלימוד עליהם וכיו"ב. משא"כ הלומד לשמה הוא הרוצה לדעת סודה האמיתית, ולכן הוא יגע בה כל צרכו וטרוד לדעת סודה.

² אינו בספרי השפ"א אלא מובא בשמו.

³ צ"ע שבגמ' דימו מימרא זאת לנגידים שיש בהם להמית ולהחיות "שמעו כי נגידים אדבר – למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף ד"ת יש בהם להמית ולהחיות. היינו דאמר רבא למיימינן בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא", והרי נגידים בודאי בידם להמית ממש. – הג"ר אליהו דסקין.

וצ"ל שהשפ"א בודאי מודה שהלומד שאינו כהוגן התורה הורגתו, ורק כוונתו שיש כמה דרגות ב"סמא דמותא", ולא כל מי שאינו מיימין בה היא לו "סם המות" והגמ' בסמא דמותא כללה כמה אופנים בזה. סם להציל ממות אבל בודאי גם סם המוות ממש.

– ע"כ מכתבי תלמידו הגרב"צ שליט"א.

במדבר, כדי שאומות העולם לא יטענו לנו אין חלק בה. התורה היא קנין לכל העולם, וכל הרוצה לזכות בה יכול לזכות. ועובדה היא, שיסוד תורה שבעל פה הושתת על ידי חכמי התורה שהגזע שלהם הוא מאומות העולם, כמו שמעיה ואבטליון, רבי עקיבא, רבי מאיר, אונקלוס הגר, ואף מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק (גיטין נז, ב) - כולם יכולים לזכות בתורה!

חג השבועות - חג החירות הרוחנית

על לוחות הברית נאמר (שמות לב, טז): "והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות". לא היו חרותים על האבן, שהרי היה "מכתב אלוקים" ואין חריתה רק אם חורתים בחרט, ומה הוא אם כן, "חרות על הלוחות", אומרים חז"ל (אבות פ"ו מ"ב): "אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה". זאת היתה חריתה של חירות, כמו כן גם התוכן של הלוחות, היה "חירות" - "שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

שלשה מיני חירות יש: חירות פוליטית, כאשר משתחררים מעול זרים ונעשים לעצמאים. ויש חרות כלכלית ('אקונומית'), חירות שלא יצטרכו לא זה לזה ולא לעם אחר, שיוכלו לאכול ולהתפרנס בלי הגבלות. וישנה חירות מוסרית, מה שאמרו (מובא בס' עקידת יצחק שער טז) "רשעים מלאים חרטות", חסר לו הסיפוק והוא משועבד לתאוה, עבד הוא ליצרו הרע, ואינו יכול להנצל ולהשתחרר ממנו, וחירות זו משחררת אותו לעמוד במצב בן חורין.

וכדי להשריש בלבנו שלשה חירויות הללו, באים שלשת הרגלים - חג הפסח, חג השבועות וחג הסוכות. חג הפסח הוא חירות מעול מלכות, נעשינו בני חורין בגופינו. וחג הסוכות הוא החירות הכלכלית, כמו שאמר הכתוב "חג האסיף... באספך את מעשיך מן השדה" (שמות כג, טז), חיים של "וציית את ברכתי". ובאמצע שני החגים הללו יש לנו חג מתן תורה, שזולתו אין כל ערך לחירות הגוף ולא לחירות הכלכלית.

ואם רב יוסף היה אומר ביומי דעצרתא "עבדי לי עגלא תלתא, אמר, אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא" (פסחים סח ע"ב), כן צריך כל יהודי לומר - אי לאו האי יומא מה היה ההבדל בינו לבין שאר אומות העולם, שאילולא התורה כבר לא היה זכר מעם ישראל.

ואם כן חג השבועות הוא חג החירות של כלל ישראל - "היום נהיית לעם"!

והנה רבי יהושע בן לוי מוסר לנו כי "בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה. ואומר 'והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות' אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. וכל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה שנאמר 'וממתנה נחליאל ומנחליאל במות' (אבות פ"ו מ"ב).

יודעת היא הבת קול כמה כוחות גדולים עומדים נגדה ומכריזים בקולי קולות נגד התורה ונגד הר סיני; ואף על פי כן, היא לא מתעייפת ולא יגעה מלשוב ולהכריז כן בכל יום ויום. אם כי "חכמת המסכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים" (קהלת ט, טז) - ופירוש 'מסכן' לשון "ההסכן הסכנותי" (במדבר כב, ל), לשון רגילות, והיא בזויה - אינם רוצים לשמוע, כבר יודעים את זה, ואף על פי כן ממשיכה היא להכריז.

"אוי להם לבריות", אם אתם שומעים שצועקים בעולם 'אוי' ואבוי, עליכם לדעת כי הכל נובע 'מעלבוניה של תורה'. ואם אנו רוצים לסלק את ה'אוי' מן העולם עלינו להטות את אזנינו להכרזת הבת קול.

"שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". אף שהבן חורין לעמל יולד, אך ישנם שני הבדלים בין עמל העבד לבין עמלו של הבן חורין. העבד עובד רק בשביל אחרים ולתועלת זרים, והבן חורין אם כי יעמול, אבל הוא עמל לתועלתו הפרטית! "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" (ישעי' ג, י) לא כן העבד, כל עמלו הוא לתועלת אדונו הרודה בו.

וה'אני' שבאדם, אם הוא לא מנצלו, אם הוא משעבדו לתאוות הזמן, שאין האני שלו מקבל את התועלת, שוב נשאר עבד, "עבדי הם ולא עבדים לעבדים" (ב"מ י, א). "וכל מי שעוסק בתורה תדיר

הרי זה מתעלה שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות". "ממדבר מתנה" - מתחילה מרגיש האדם את עצמו כעומד במדבר שממה, אינו מרגיש שום טעם, אבל אחר כך - "ממדבר מתנה", הוא מרגיש כי יש לו קנין באותה מתנה.

מתחילה אמרו רז"ל 'בתורת ד' חפצו', ואחר כך 'ובתורתו יהגה' (ע"ז יט, א) רק אחר כך הוא מרגיש שזו נחלה שלו שהוא יורשה, בלא עמל וטורח, עד שהולך הוא ממדרגה למדרגה - "הרי זה מתעלה" "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" (משלי טו, כד).

*

וביום מתן תורה, עלינו לקבלה מחדש, ועל ידי זה נזכה לחירות שלימה בכל המובנים - חרות מיצר הרע, ממלאך המות, ומשיעבוד מלכויות.

וכמו אז, בזמן מתן תורה, שאמר הקב"ה "התורה שלמה היא, ואתן אותה לבעלי מומין אמתין עד שיעמדו בניהם, אני מאחר בשמחתה של תורה, מה עשה להם הקב"ה רפא אותם, ונתן להם את התורה" (ילקו"ש תהלים תרע"ה), כן נזכה לקבל את התורה ול"רפאני ד' וארפא הושיעני ואושעה", בגאולה שלימה בב"א.

מסירות נפש רוחנית למען הרבצת תורה

"וירד משה מן ההר אל העם" (שמות יט, יד), אמרו חז"ל (ילקו"ש יתרו רמז רפ"א) "וירד משה מן ההר אל העם", מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא היה יורד בתוך ביתו אלא מן ההר אל העם. ע"כ. והוא פלא, אלו עסקים היו לו למשה רבנו?!

הרמב"ם בהל' מלכים (פי"ב ה"ד) "לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם... אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה... כדי שיזכו לחיי העולם הבא".

אם כן, כל עסקיו הפרטיים של משה רבנו, לא היו אלא לעסוק בתורה וחכמתה כדי שיזכה לחיי העולם הבא. ומשה רבינו ויתר על העסקים הרוחניים שלו, הוא ויתר על טובתו האישית, על עלייתו הרוחנית, ולא פנה אלא לטובת ישראל, להעלות אותם וללמדם תורה.

אין סגולה כתורה

א

"והייתם לי סגולה" (שמות יט, ה), לשון הויה להעשות סגולה. על ידי התורה האדם עצמו עולה ומתעלה. ואמרו באבות (פ"ו מ"ה) "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים". וכל המעלות של הכהונה, הן ע"י המשיחה לכהונה הוא זוכה באותם עשרים וארבע מעלות, שהן מתנות כהונה.

וכן ע"י המלכות, על הפסוק (ש"א יז, לח) "וילבש שאול לדוד את מדיו", מקשה המדרש (ילקו"ש ש"א קכז) "וכתיב בשאול 'משכמו ומעלה גבוה מכל העם', כיון שהלבישו בגדיו והיה ראוי למלכות מיד היו עשויים לו... ללמדך שהמלך כיון שהוא מתמנה מלך והוא קצר, מיד הוא נעשה ארוך, בשביל שמן המשחה שנמשח. וכן אתה מוצא בכהן גדול, למה נקרא שמו כהן גדול, שהוא גדול בה' דברים בנוי בכח בעושר בחכמה בשנים".

ואם ע"י המלכות וכהונה זוכים לכל אותן המעלות של כח, נוי, חכמה וכו' על אחת כמה וכמה, שהעוסק בתורה, שהיא גדולה יותר מן הכהונה ומן המלכות. וכן אמרו חז"ל (סוטה ד, ב) "יקרה היא מפנינים, יקרה

היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים". שהוא זוכה לכל אותן מעלות שמנו שם חכמים - "השמוח בחלקו, אוהב את הבריות" וכו'. שכל אותן המעלות הופכות להיות קנינו של האדם.

ב

הגאון רבי מאיר דן פלאצקר זצ"ל (בעל הכלי חמדה) אמר להסביר מ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש על דברי המשנה סוף יומא (פ"ו מ"ו) "מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו", והטעם כתב הרמב"ם, הואיל ורפואתו היא סגולת ולא בדרך הטבע, וכל רפואה שאינה טבעית לא התירו חכמים לעבור על איסור כדי להתרפאות בה.

וסיפר, שפעם בא איש אחד לבעל השפת אמת וביקש ממנו שיתן לו איזו סגולה הואיל ויש לו חולה בתוך ביתו, ודחאו השפת אמת. אך הלה אמר שלא יזוז מחדרו עד שיקבל ממנו סגולה. אחרי הרהור קצת אמר לו השפת אמת, מצאתי סגולה עבורך, כתיב בתורה "והייתם לי סגולה מכל העמים". אם תלמד תורה היא תהיה לך הסגולה הטובה ביותר.

ובזה מובן - אמר הגרמ"ד פלאצקי - מ"ש הרמב"ם; ממה נפשך, אם אתה מבקש סגולה למה לך לאכול הכבד של כלב שוטה, אם להתעסק בכל מיני 'סגולות', הלא הסגולה שלפניך בדוקה ומנוסה - "בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך".

השפעת התורה על האדם

א

"וחי בהם" (ויקרא יח, ה), ובגמ' עבודה זרה (ג, א) "מנין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, תלמוד לומר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם, הא למדת, שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה, הרי הוא ככהן גדול".

וכתבו התוס' (ד"ה הרי הוא) למה דימו את העוסק בתורה שהוא ככהן גדול דוקא? "משום דכתיב 'יקרה היא מפנינים', ודרשינן, מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים". אבל גם לאחר דברי התוס' צריך לבאר מהו הצד השווה שבין לומד התורה לכהן גדול.

והנה בפרשת שמייני (ויקרא י, ח) כתיב "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עוזיאל דוד אהרן, ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש". והקשו רבותינו בעלי התוס', הרי אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ולמה לא נטמאו הם לנדב ואביהוא. ותירצו, דכהנים הדיוטים ביום המשחם דינם ככהן גדול, ואסורים להטמא לקרובים. וכן פירשו במה שהזוהרו "ראשיכם אל תפרעו", דדינם ככהן גדול דלא פורע ולא פורם.

והנה הלכה היא שכהן הדיוט ביום החנוכה - ביום שהוא נכנס להקריב בפעם הראשונה, מקריב עשירית האיפה שזוהי מנחת חינוך שלו, ותו לא. אך כהן גדול מקריב כל יום ויום מנחת חביתין שהיא עשירית האיפה. וזאת, כי לפי דרגתו ומעלתו, כל יום ויום עליו להתעלות להתחדש, ובכל יום אצלו מנחת חינוך. ובזה דומה לומד התורה לכהן גדול, שבכל יום ויום עליו להתחדש, ולחוש כאילו זה היום הראשון שהוא עוסק בתורה.

ב

ובאבות (פ"ו מ"א) שנינו "ברוך שבחר בהם ובמשנתם", כי להבדיל בכל החכמות אין כל קשר בין החכמה לבין האדם. בשאר החכמות, יכול האדם להמציא דברים נפלאים החובקים זרועות עולם, והוא כשלעצמו יכול להיות אדם שפל ומושחת כאחד הריקים. וכמו שמספרים שתפסו פעם את הפילוסוף

העצום אריסטו, במעשה מכוער, והשיב: באותו רגע אינני אריסטו. כלומר, תרי מילי נינהו, ואין אחת נוגעת בחברתה.

אך לא כן כתורה - "ברוך שבחר בהם ובמשנתם" - 'הם' ו'משנתם' חד הוא! דרשו חז"ל ביומא (עב, ב) "מאי דכתיב 'וזאת התורה אשר שם משה', זכה, נעשית לו סם חיים, לא זכה, נעשית לו סם מיתה". התורה צריכה לשנות את האדם! וזהו שאמרו "ברוך שבחר בהם ובמשנתם", הוא והתורה נעשים לדבר אחד.

ובירושלמי חגיגה (פ"ב, א) אמרו שבאו בנותיו של אחד ליטול צדקה מרבי, "גזר רבי ואמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו. אמרו לו, רבי אל תבט במעשיו הבט בתורתו. באותה השעה בכה רבי וגזר עליהן שיתפרנסו אמר מה אם זה שיגע בתורה שלא לשום שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה". ולמה בכה רבי? כי זוהי התנהגות של גוי, אם התורה לא שינתה את האדם.

מתיקות התורה

על התורה אמר דוד שהם "נחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש" (תהלים יט, יא). דבש הוא טעים אמנם, אבל "דבש מצאת אכול דיין" (משלי כה, טז), אי אפשר לאכול הרבה דבש פן ישבע. לעומת זה כסף - "אוהב כסף לא ישבע כסף" (קהלת ה, ט). וזוהי תורה - מתוקים מדבש, אבל יש בה את המעלה של הכסף וזהב - "אם שמוע תשמע - אם שמעת בישן תשמע בחדש".

*

דוד המלך אמר על דברי התורה 'ומתוקים מדבש ונופת צופים' (תהלים יט, יא), מה הכוונה בזה שדברי התורה מתוקים יותר מדבש במה זה מתבטא. מרגלל בפומיה דמו"ח מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שהנה נאמר בשו"ע (יו"ד סי' פד סעיף יב) שהדבש דרכו להעמיד ולשמור על הדברים הנטמנים בתוכו. ובביאור הגר"א (שם ס"ק לח) הביא לזה ראיה מהנאמר במסכת בבא בתרא דף ג ע"ב שהורדוס הטמין את התנוקות שבע שנים בדבש. הרי שהדבש משמר את הדברים הנופלים לתוכו. וכתב הש"ך (שם ס"ק לו) שזה דוקא בדברים שלמים, אבל דברים הנחתכים הנופלים לתוכו, דרכו למהר למחות ולכלות. ולכן רגלי הדבורים הנופלים לדבש מותרים באכילה, כי הדבש מכלה אותם והופך אותם לדבש. ואמר מו"ח שליט"א שהתורה מתוקה מדבש, שהדבש במתיקותו הופך רק דברים נחתכים לדבש אבל לא דברים שלמים, אולם התורה מתוקה יותר מדבש, וגם אדם שלם ומאוס שנכנס לתוך התורה, המתיקות של התורה הופכת אותו לדבש.

חתנו הגאון רבי יצחק וילברשטיין, בהקדמתו לחשוקי חמד ב"ב

'יקרה היא מפנינים' - התחדשות בתורה בכל יום

בסוטה (ד, ב) אמרו רז"ל על הפסוק "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים. התורה יותר יקרה מותר חשובה מכהן גדול - ומהו הדמיון?

בפרשת שמיני (ויקרא י, ח) כתיב "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן כני עוזיאל דוד אהרן, ויאמר אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקודש". ורבותינו בעלי התוספות הקשו, הרי אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו, ולמה לא נטמאו לאחיהם. ותירצו דכהנים הדיוטים ביום משחתם אין נטמאים לקרובים שיש להם דין 'כהנים גדולים'. וכן פי' הרב בכור שור גבי 'ראשיכם אל תפרעו' (שם שם, ו), דאע"ג דכהנים הדיוטים לא הוזהרו על קריעה ופריעה, ביום משחתם הרי הן ככהנים גדולים.

והנה כהן הדיוט ביום המשחו צריך להביא עשירית האיפה - ש"ה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לד' ביום המשח אותו, עשירית האיפה סלת מנחה" (ויקרא ו, יג), וכהן גדול עצמו מקריב עשירית האיפה בכל יום, וזוהי מנחת חביתין. כי לפי דרגתו של הכהן הגדול, כל יום עליו להתגדל, להתעלות ולהתחדש, וכל יום נחשב אצלו 'יום משיחה'.

וזהו שאמרו חז"ל "יקרה היא מפנינים". התורה יותר יקרה מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, כי כך היא דרכה של תורה לגדלו, לחכמו ולחדשו בכל יום. ואם אינו מתחדש, אם הוא עומד באותו מעמד, הרי הוא ככהן הדיוט ודינו כהדיוט.

"כי נער ישראל ואהבהו" (הושע יא, א), פירש רבי ישראל מסלנט ז"ל, כי טבע של נער שהוא מתגדל ועולה, בכל שעה ניכר התפתחותו וגידולו, אומר הקב"ה - אני אוהב את ישראל אם הוא 'נער', "כי כרם ד' צבאות בית ישראל, ואיש יהודה נטע שעשועיו" (ישעיה ה, ז) הכח של כרם הוא שהוא צומח וגדל - וזהו כוחה של תורה.

חסד שאינו מהתורה הוא שקר

ויעש אלוקים לאדם כתנות עור וילבישם (בראשית ג, כא): "דרש ר' שמלאי תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, תחילתה גמילות חסדים דכתיב 'ויעש אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', וסופה גמילות חסדים דכתיב 'ויקבור אותו בגי' (סוטה יד, א), יש הבדל בין חסד שהתורה מתחילה בו, לבין חסד שאין לו כל קשר עם התורה.

מוסרים לנו חז"ל (בר"ר ח, ה) "בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד 'חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו', חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים"...

ולכאורה טענת ה'אמת' היא שלא ממין הטענה, אם מדת החסד כדאית שהעולם יתקיים עבודה, כמו שנאמר (תהילים פט, ג) 'עולם חסד יבנה', ואם כן מה תשובה היא זו, אף אם העולם כולו שקר, מכל מקום החסד ישנו בעולם. אמנם טענת האמת היא שאם אין לחסד קשר עם האמת, החסד מזויף הוא מעיקרו - 'חסד לאומים חטאת' (משלי יד, לד) 'כל חסדו כציץ השדה' (ישעיה מ, ו) פעם הוא מתאכזר על רחמנים ופעם הוא מראה רחמנות על אכזרים - "אמת אומר אל יברא שכולו שקרים" - גם החסד שלו הוא שקר. אין זה חסד שעל ידו נבנה העולם.

רק כאשר 'חסד ואמת נפגשו'. כשמקודם נוצר עמוד התורה ורק אח"כ הגמילות חסד, וחסד ואמת נפגשים יחד. זהו חסד שעליו נאמר "עולם חסד יבנה".

דברי אגדה, שם

סיפר רבנו שליט"א: מספרים על מרן הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל, שפעם ביום מתן תורה, ראו שהיו פניו עצבים. שאלו אותו על ככה, הלא שמחת תורה היום, יום שניתנה תורה לישראל?

ענה להם: אם יהיה לאיש בן יחיד מצוין, והוא רגיל לשמוח בכל שנה שמגיע יום שנולד בו, קרה פעם שהוא נפל באיזה מחלה, הרי ככל אשר עולה על לבו זכרון מעלת בנו, כן מתערר בר הדאגה והצער.

כן הוא הדבר, אמר רבי ישראל זצוק"ל, בודאי יום שמחת התורה, יום שבו זכינו לקבל התורה, אבל יחד עם זה מתעוררים רגשי צער לראות מצב התורה בירידה.

קביעות בביהמ"ד תמיד

לא יכנס אדם בהר הבית לא במקלו - ולא יעשה קפנדריה - שאלו תלמידיו של רבי אליעזר בין שמוע במה הארכת ימים אמר להו מימי לא עשיתי קפנדריה לביהמ"ד. זהו הפירוש אריכות ימים, שבת דף פ"ט חשבוננו של יצחק אבינו - לא עשיתי קפנדריה, בשבילו לא שימש הביהמ"ד מעבר, הוא נכנס לביהמ"ד ע"מ להשאר, פה אשב כי אויתיה, אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי כי מוצאי מוצא חיים משלי ח'.

נוסח ברכה"ת לעסוק בדברי תורה - עסק, פותח אדם חנות אף שאינו מרגיש כ"כ טוב אך הואיל ופרנסתו תלויה בזה, התורה ג"כ צריך להיות עסק בשבילו לשקוד על דלתותי יום יום.

"ותרא כי מתאמצת"

ההבדל בין רות לערפה לכאורה לא היה אלא בנקודה קטנה, - "ותרא כי מתאמצת", ולערפה חסר היה ה'מתאמצת' הזה. ומחוט השערה הזאת נעשה הבדל כה גדול, ומנערה נכרית זו נבנית מלכות בית ישראל.

דברי אנדה, שבועות

בענין עישון ביו"ט

חלופת איגרות בין כ"ק גאב"ד ערלוי שליט"א למרן שליט"א

כשמוע קול שופר יוחק לחיים בספר
הארז אשר בלבנון, לפני שמש שמו ינון
ידיד ה' ומר ידי"נ גאון ישראל והדרו
כקש"ת רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א
כאור החמה שבעתיים יהל נרו ויצץ ציץ נזרו.

אחרי ההשתחויו ובקשת סליחה מול הדר"ג שליט"א על שהנני מרהיב בנפשי עוז להציע לו שאלה הנוגע לאלפי בני".

בהערותי לשו"ת יד סופר (סי' ל"ג אות ג') כתבתי שק"ז מרן החת"ס זצ"ל בחי' ביצה (י"ב ע"א) ד"ה ועיין מסיק דכיון דבכיובי לא אמרינן מתוך, אין להתיר לעשן ביו"ט, וגם בהגהות חת"ס על ש"ע או"ח (סי' תקי"ד) נראה בעליל שנראין לו דברי המחמירין. ברם בשו"ת ק"ז מרן הכתב סופר זצ"ל (סי' ס"ו) הסכים עם דעת המתירים דעישון אינו דומה למוגמר דאסור משום דהוי עונג שאינו שוה לכל נפש, משא"כ העישון שהוא משום בריאות דמסייע לעכל המזון ונ"מ יש בו עונג ולכן אינו ניכר שהוא לרפואה, יש להתיר, ובד"ה ובכ"ז, התנה כמה דברים, וכתוך הדברים כתב שאם כתובים בו אותיות יש לאסור משום מוחק.

ושם כתבתי שבזמנינו שנתגלה שהעישון מזיק לבריאות הגוף ואע"ג שמועיל לעיכול ההיזק מרובה מן התועלת על כי אי אפשר להסתמך להתיר משום דהוי לרפואה ולבריאות.

ונפשי בשאלתי יודיעני נא הדר"ג שליט"א דעתו הגדולה דעת תורה בנוגע עישון ביו"ט.

והנני מביע תשוח"ח להדר"ג שליט"א מראש, וחותרם בתפילה ומעין הפתיחה ועוד יגוב בשיבה טובה דשן ורענן ולהשיב לכל שואל דבר ה' מתוך בריאות גופו הטהור, ולקבל פני משיח צדקנו ב"ב.

הק' יוחנן בהגמרה"מ סופר

תשובת מרן שליט"א:

כבוד ידידי הגאון ציס"ע מהור"ר יוחנן סופר שליט"א

ברכה ושלוש רב

מכתבו קיבלתי וע"ד עישון ביו"ט, כבר גיליתי דעתי לפני כמה שנים דבזמנינו אין שום היתר לעשן ביו"ט.

והנני חותם בברכת השנים וכו"ח בסשצ"ג לחיים טובים ולשלום

ידידוש"ת

יוסף שלו' אלישיב

*

מכתב תשובת כ"ק גאב"ד ערלוי שליט"א

כשמוע קול שופר יוחק לחיים בספר הארז אשר בלבנון לפני שמש שמו ינון ידיד ה' ומר ידי"נ גאון ישראל והדרו כקש"ת רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א כאור החמה שבעתים יהל נרו ויצץ ציץ נזרו.

אחרי ההשתחוי' מול הדר"ג שליט"א - מכ"ק קבלתי ונתמלא הבית אורה ותשוח"ח על תשובתו הרמה. - ואודות עישון ביו"ט, בכל בתי מזרשות שלנו באה"ק יתפרסם פסק הלכה כלשון הדר"ג שליט"א בתשובתו [וב"ה רובא דרובא דהמתפללים גם בחול לא מעשנים]...

והנני חותם בהשתחוי' מול הדר"ג שליט"א ובתפילה מעין הפתיחה

ושנזכה לשנת גאולה וישועה ולראות ישועת ה' עין בעין ב"ב.

הק' יוחנן בהגמהר"מ סופר

קובץ תשובות ח"ב סל"ב

מרן ראש הישיבה רבינו משה שמואל שפירא זצוק"ל

לא אדע מה לבן תורה להיות אם לא בשמחה

ב"ה, י"ב אלול תשל"א

לחביבי הנעלה מר... נרו יאיר

קבלתי מכתבך מאז ומרב הטרדה תמיד, ומכתבך לא היה תכוף להשיב, איחורתי עד עתה, ואתך הסליחה. ותוכן שאלתך, קשה שאלת, ואיך אדע הסוד להיות בשמחה אחרי שלא אדע מה לבן תורה להיות אם לא בשמחה, והרי העוסק בפקודי ה' ומבינם קצת וכ"ש אם זוכה גם לזכרם, הרי ממילא משמח לב ומאירת פנים ועינים. ואם זוכה להבינו במדרגה יותר גדולה ומסוד ד' ליראיו, הרי כל גילוי משמש כקשר ישר עם אור פני מלך חיים אשר מאיר פניו לעבדו בניצוצי אור כל רגע ורגע, ואיך לא ישמח?

ואתה חביבי, עסוק בתורה וביראת שמים מתוך גילה, וקבל עליך להיות בטוב לב תמיד, וגם אתה טוב לבך יאיר פניך לך ולכל סביבתך.

ובהתחדש השנה, תכתב ותחתם לחיים ולשלום בטוב ד' ונועמו לעלות בתורתו ובעבודתו הנעימה והשלימה.

כרצון ובידידות רב
מ.ש. שפירא

מרן ראש הישיבה רבינו מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

נשתבחו ישראל בהקדמת נעשה לנשמע

כתיב בקרא "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, השמע עם קול אלוקים מדבר כאשר שמעת אתה ויחי". לא די לאדם שיקבל על עצמו עול תורה, אלא צריך הוא להתבונן ולדעת את האושר הגדול שזכו בו ישראל ככלל וכל יחיד ויחיד כפרט, בכך שזכו לקבל את התורה, זכייה שמעולם לא זכו בה שום אומה ולשון, "הנהיה כדבר הגדול הזה". וכשהאדם לומד ומעמיק בדבר הזה הרי מגיע למסקנא מעשית לחפש את כל אושרו רק בתורה, בעולמה של תורה, הוא יודע ומכיר כי האושר לא יגיעוהו רק בעמלה של תורה, ובחיים על פי תורה.

ונהנה חז"ל הק' אמרו בגמרא: אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאת בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב ברכו השם מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע.

ביאורן של דברים הוא שבמעמד הר סיני הגיעו ישראל להכרה והבנה הברורה שכשיש רצון השי"ת הרי תיכף צריך להיות "נעשה" אף קודם "נשמע". משום שכלל ישראל הכיר והבין שהתורה זהו הטוב האמיתי לאדם, הם הגיעו להכרה הברורה שדבר השם שאמר "כי לקח טוב נתתי לכם" זהו מציאות מוחלטת בעולם, וכל רצונו ית' הוא רק להיטיב עם בריותיו ותכלית כל הבריאה היא רק להיטיב עם הנבראים, ואם כן בוודאי שכל ציוויו הוא לטובתנו וממילא תחילה הכריזו ואמרו "נעשה" ואחר כך "נשמע" לדעת המעשה אשר נעשה.

ואמנם דרגה זו היא דרגת מלאכי השרת, זהו "רז" שגיבורי כח - מלאכי השרת משתמשים בו. אך זהו הדרגה שכל לומד תורה צריך להגיע אליה, לחיות תמיד בהכרה והרגשה שהתורה ומצוותיה הם הטוב האמיתי, להרגיש אושר ושמחת חיים על כך ש"אשרינו ומה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו" שאנו מיושבי בית המדרש, וזוכים אנו ללמוד את התורה.

זהו חיים של הקדמת נעשה לנשמע שבה נשתבחו ישראל.

מֶרֶן רַבֵּנוּ
הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א

מעמד הר סיני בקולות וברקים

נא' בשיבת 'חכמת שלמה' לצעירים, י-ם, י"ב סיון תשס"ד

עכשיו אנחנו עומדים כמה ימים אחרי שבועות, ועדיין נמצאים תחת הרושם של חג מתן תורה, וידוע שכתוב בתורה שלפני מתן תורה ובשעת מתן תורה ה' קולות וברקים וקול שופר חזק מאד, ומה הוצרך את כל הדברים האלה, הרי לכאורה כלל ישראל התכוננו למתן תורה, הם היו מוכנים, ובדאי שהיו מאד רציניים, כי האין אפשר להתכונן עם ליצנות? סתם, ע"כ הם היו מאד רציניים.

וכתוב ג"כ ויחן שם ישראל נגד ההר, ואומרים חז"ל ששאר חניות לא ה' כ"כ בשלום, בלי מחלוקת, כרגיל, אנשים לא תמיד משתווים, זה רוצה את זה וזה רוצה את זה, זה רוצה כך וזה רוצה כך, וכאן כתוב ויחן ישראל נגד ההר, ואומרים חז"ל שכולם היו בדעה אחת, כולם היו בשלום, בהשקט ושלום, הרי זה דבר שמאד ה' רצוי, וכדי לקבל את התורה ה' צריך להיות את כל התנאים האלה.

ואחרי שכבר ה' את כל ההכנות האלה, היה קולות וברקים וקול שופר חזק מאד, ומה הוצרך את כל זה, כדי להכניס בהם פחד, יראה, אבל האם ה' חסר להם יראת שמים? ח"ו, הרי הם התכוננו וידעו שהולכים לעשות דבר גדול מאד, ואמרו נעשה ונשמע שזה מראה שהם הבינו כ"כ את הענין הגדול החשוב, של קיום מתן תורה, וקבלת התורה, עד כדי כך שחז"ל אומרים שהקב"ה אמר מי גילה רז זה לבני, מי גילה להם את הסוד הזה, לדעת לומר נעשה ונשמע, מה שכתוב שמלאכים ג"כ אומרים ככה, ובן אדם שיבין דבר כזה כמו מלאכים, הרי זה נורא? האין אפשר להבין את זה, כ"כ דרוכים הם היו למתן תורה.

ואעפ"כ ה' צריך קולות וברקים כדי שיהיו יותר רציניים, ומסתמא גם אז ה' צורך בזה, אבל העיקר לומדים לדורות, שכל הדורות צריך לדעת, כי בכדי להיות בן תורה, צריך להיות עם רצינות, והיות שבדרך כלל יש לבן אדם נטי' קצת להתלוצץ, וכאלה דברים, והוא לא כ"כ רציני, למרות שכבר התכוננו והתכוננו, אבל זה לא מספיק, וצריך להיות קולות וברקים, כדי שבן אדם ירגיש פחד מפני הקב"ה, מפני המעמד הזה, מעמד של מתן תורה שלא מספיק סתם התכוננות.

א"כ עד כמה שצריך לדעת את זה בעיקר בימי הנעורים, שאז הם השנים שקובע את האדם על כל החיים שלו, כי בדרך כלל אם בימי נעוריו הוא מתייצב על דרך טוב, אז הוא יכול להמשיך ולגדול להיות צדיק גדול ותלמיד חכם גדול, שהוא יהנה והוא יהי' מאושר, והקב"ה ישמח בו, וחלילה וחס אם הוא מתייצב על דרך לא טוב, רח"ל מי יודע מה שיכול להיות לו, ובן אדם כזה הוא לא מאושר, הוא עסוק בענייני עולם הזה שזה דבר שנהנים בזה, כל התאוות עוה"ז, אבל זה טעות, ומה שיעשה יותר תאוות עוה"ז הוא לא יהי' מאושר, הוא יהי' אומלל! החיים הם לא חיים, וכל מה שיוסיף באהבת תורה ויראת שמים הוא יהי' המאושר.

לכן היות שהבחורים כאן הם מתעתדים להיות תלמידי חכמים, ומקוים שהם יהיו תלמידי חכמים, וילמדו בחשק ובהתלהבות, [וכפי שאמרו לי שבחג השבועות הבחורים למדו מאד בחשק, אז מקוים שימשיכו בזה, ולא רק בליל שבועות, שזה רק לילה אחד, לילה אחד זה לא קובע, אבל מסתמא זה מראה שהולכים בדרך הטוב], וכל אחד מהבחורים ישתדל בכל כחו לשאוף להיות ת"ח גדול, ויקח את הדברים ברצינות שממילא במשך השנים הוא יגדל באמת ויהי' צדיק, ויהי' תלמיד חכם, והקב"ה ישמח וההורים ישמחו והרבנים ישמחו כולם ישמחו, והקב"ה יעזור לכולכם שתעלו ותעלו עד שיהי' המצב שהקב"ה יעשה שיתקיים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ואז כל אחד ואחד יעלה הרבה הרבה יותר ממה שעכשיו, ואז הקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

בחג השבועות ישנה אפשרות להתעלות ביותר

ממתן תורה עד היום נתרחקנו, וככל שמתרחקים הדורות יורדים, נדיר למצוא היום אדם שמרגיש טעם וחיות בהיותו עובד ה', בהיותו חלק וחוליא בשרשרת הגדולה של צבא ה' העומדים סביב הקב"ה, סביב הלוחות והארון. אולם כשמתקרב זמן מתן תורה, ואיתא שביום מתן תורה יש בחינה מסוימת של אפשרות לעלות, לא ממש כפי שהי' אז, מ"מ ישנה אפשרות לעלות, צריך כל א' לדעת שיום זה אינו ככל יום, להחדיר לעצמו את הרגש הלזה והשאיפה שכל חייו אינם שווים מאומה אם לא יתקרב למצב הזה להיות שר או חייל, באיזה צורה שתהי', המסבב וגורם להשראת השכינה בתוך כלל ישראל. ולזה מגיעים ע"י שירגיש שכל הבלי עוה"ז הם כאפס כנגד העונג הרוחני שיכול להשיג להיות עובד ה'. ולזה צריך כאו"א לשאוף ומאד מאד צריך להתחזק בזה. לנו יש כבר תורה שלמה ב"ה אשר קיבלנו מסיני, והיא נותנת לנו הדרך בכל הדורות לזכות להתקרב אל הקב"ה שתשרה שכינתו בתוכנו, וזה ע"י לימוד התורה מעשי החסד מעשי המצות, כל מצוה שאדם מוסיף ה"ה מקרב לזה, כל תפילה היא דבר המסוגל מאד להתקרב אל הקב"ה שירגיש האדם בתפילה שהוא כעת עומד לפני ה', ועד כמה שיחדיר בתוכו את הענין הזה, ישתדל להרבות בתורה ומעשי המצות במדות טובות, להיות נושא בעול עם חבירו, להשתדל בכל כוחו להטיב עם חבירו, אזי הגם שהאדם מצדו לא יכול להשיג את התועלת הדרוש ללא סייעתא דשמיא, הרי אמרו חז"ל יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, מ"מ על זה יש הבטחה שהקב"ה יעזור, אם האדם מצדו עושה את המאמץ הדרוש, בכל כוחו הוא שואף להיות עובד ה' אמיתי, ה' יעזור, רק זה תלוי בנו להחדיר את ההרגשה והרצון שכל חיינו נרגיש טעם לא בדברים אחרים, אלא עיקר הטעם בהיותנו עובדי ה', ויעזרנו הקב"ה שנוכח להגיע למצב זה שישירה שכינתו בתוכנו ע"י שנתקרב אליו בכל לבנו ובכל נפשנו.

עזי ומגיני

בי' טענת משה דלא נאמר אנכי ה' אלא לי

אמרו במדרש שהקב"ה פתח פתח לתשובה במה שאמר "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ, ב), ולאחר חטא העגל, כשאמר הקב"ה איך אמחול על שעקרו את הדיברה הראשונה - אנכי ה', אמר משה: לא להם נאמר אנכי ה' אלא לי, וקיבל השי"ת את טענתו.

הנה דבר זה משולל הבנה, איזו טענה היא זו, וכי כל מעמד הר סיני וג' ימי הגבלה אשר קדמו לו, לא היה כל זה אלא עבור משה רבינו לבדו. הרי כל בר דעת לא יאמר דבר שכזה, ואף במקום שמתקבלים דברי שקר, טענה כזו לא היתה מתקבלת, אלא ודאי וודאי היו הדברות לכלל ישראל.

שינוי (יומא כב, ב) שאול המלך חטא באחת ועלתה לו - לקנסו מיתה ולבטל מלכותו, ודוד בשתיים ולא עלתה לו. ותמיהו המפרשים וכי משוא פנים ח"ו יש בדבר. הגאון בעל חיי אדם [בעת הספדו על מחותנו רבינו הגר"א] ביאר בשם רבינו הגר"א, כי ידוע שמכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נבראו פ"ה אלפים רבואות עולמות וכולם חיותם וקיומם הוא על ידי מי שמקיים הדיבור והמצוה. אמנם יש מצוה כללית, ויש מצוה פרטית - שנאמרת לאדם אחד לעשות. והנה כשיעבור האדם ויבטל איזו מצוה, אף שפוגם בשורש נשמתו, מכל מקום אינו מפסיק החיות מן העולמות, כי עדיין יש אחרים שמקיימים המצוה והדיבור אבל במצוה פרטית שנצטוו בה אדם יחיד, אם הוא מבטל המצוה, אזי גדול עונו מנשוא, כי הוא מבטל קיום העולמות שנבראו בדיבור זה.

על פי זה יובן, שדוד המלך עבר רק על מצוות כלליות, ועדיין שייך בזה תיקון. אבל שאול המלך עבר על מצוה פרטית, שנאמר לו "לך והחרמת את עמלק", לכן נענש וזכותו לא עמדה לו. ועל פי זה אולי אפשר לבאר גם את הענין דנן, כמו שיש חילוק בין מצוה כללית למצוה פרטית כך יש חילוק בין ציווי ה' הנאמר

בלשון רבים לציווי אשר נאמר בלשון יחיד, אילו היה הציווי אנוכי ה' אלוהיכם, אזי אם עברו עליו רוב ישראל, וכפי שהיה בחטא העגל לא היה בכך כל טענה ותירוץ שמשה רבינו לא נכשל בחטא וקיים הדיבור, שהרי אלה שנצטוו בציווי - כלל ישראל - ביטלו הציווי ולא קיימוהו, ואז לא היתה מועילה שום עצה ותפילה, והיתה נגזרת ח"ו כליה על ישראל. אבל טענת משה רבינו היתה שכיון שנאמר הציווי בלשון יחיד, אם כן הרי הציווי הוא בפרטיות לכל יחיד ויחיד, ולפיכך אם היה איזה יחיד אשר שמר את הציווי, הרי לא נתבטל הציווי וממילא כאן כבר תועיל תשובה ותפילה.

זה היה לימוד הזכות של משה רבינו על כלל ישראל ולא טענת סרק חלילה היתה טענתו, כי אם אמת לאמיתה.

שללי אורות

נתאוו ישראל לדגלים

נא' בישיבת 'ראדין' - נתניה, אור ל"ח סיון תשס"א

חז"ל אומרים, הובא בילקוט שמעוני במדבר (רמז תרפ"ז), שכיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו עשרים ושנים אלף רבבות מרכבות של מלאכים שנאמר רכב אלקים רבותיים, והיו כולם עשויים דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל שהן עשויין דגלים דגלים היו מתאווין לדגלים, אמרו "הלואי שאנו נעשין דגלים כמוהם" וכו', ובן אדם כרגיל לא יכול לראות מלאכים, האיך יראה מלאך? אבל הם השיגו דרגה כזאת בשעת מתן תורה שראו את הכל! אז ראו ג"כ דברים מה שבן אדם כרגיל לא רואה. וכשראו את זה וכל כך נפשו חשקה בזה אמר להם הקב"ה נתאוותם לדגלים, חייכם שאני עושה שאלתכם, מיד הודיע הקב"ה אהבתו של ישראל ואמר למשה לך עשה אותם דגלים כמו שנתאוו וכו'.

והנה יש דגלים פשוטים, מה שלכל מדינה יש דגל, ולכל צבא יש דגל, אך מה זה הדגל? חתיכת בד 'שמאטע' כזה, מפה! ואי"ז כלום! אבל כאן זה לא היה סתם 'שמעטע' [סמרטוט]. זה ה' משהו אחר, הם נתאוו בזה 'רוחניות', והקב"ה נתן להם. רואים מזה שאם בן אדם רק 'רוצה' לטעום את הטעם של רוחניות, הקב"ה נותן לו!

בפרט אנשים צעירים, אם מעמידים את עיקר ההשגה של החיים שיהיה רק! תורה, ויראת שמים, וחסד, וכל מה שהקב"ה רוצה, אז כל אחד יכול להיות מאושר! גם לעצמו וגם לכל העולם כולו. ועליהם אפשר לומר, שהם יכולים להיות הדור העתיד, "שהעולם יתקיים עליהם".

כל אחד צריך לנצל את הזמן הזה כשהוא צעיר כי כשבן אדם עדיין צעיר יש לו בכח, יש לו את כל האפשרות להשיג את מה שצריך להשיג, ולגדול מה שצריך לגדול. ולכן כל אחד ואחד רק צריך להשתדל עד כמה שאפשר לקבל על עצמו לא לבלות את הזמן בהבל וריק, ובכל מיני דברים בטלים מה שיש, רק צריך ללמוד ברצינות! ויזכו כולם להיות גדולים בישראל, והקב"ה ישמח, וכלל ישראל יושע מזה, ובזכות זה נקוה ג"כ שתהיה הגאולה השלימה במהרה בימינו.

הכשר לקבלת התורה

הנה כל דבר צריך שיהא מוכשר להדבר שרוצים לעשות, ובתורה ההכשר הוא המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (כדתנן באבות פ"ו מ"ה), אבל חוץ מזה יש הכשר כללי שלא סגי בהכשר היחיד אלא כשהוא מצורף עם הכלל.

בדעת זקנים (ר"פ משפטים) איתא לפנייהם פרש"י ולא לפני עכו"ם וכו', ומשל הוא לשני חולים שנכנס הרופא לבקדם אמר לאחד האכילהו והשקהו מה שירצה וזה תשמרו ממאכל פלוני, א"ל אדרבה זה מסוכן

מזה, א"ל היא הנותנת שידעתי שהוא חולה למות אל תמנעו ממנו כלום כי בין יאכל בין לא יאכל ימות, אבל לזה שעומד לחיים אמרתי אל יאכל דבר פלוני פן יכבד עליו חליו, כן בחקות הגוים כתיב ונתתי להם חוקים לא טובים וגו', אבל בישראל כתיב ושמרתם את חקתי וגו' וחי בהם, וה"ט נמי דאסר לנו שרצים ולא לאומות, עכ"ד.

והנה הא ודאי גם מהגוים היו לקצת מקיימים, אלא שאינם מוכשרים לעלי' של ואתם הדבקים חיים כלכם, שהתורה תבלע בהם ובדמם ותהי' חייהם ממש כי לזה מסוגלים רק ישראל, ולכן אין להזהיר להם, כי ישארו במדרגתם יוכלו לבוא לדרגה העליונה, ותכלית של החוקים והמשפטים הן להעלות את האדם לדרגה שיתענג על ה' ולהנות מזיו שכירתו, שזה ע"י ואתם הדבקים ולזה אינם ראויים, ואע"פ ששייך שקצת מהם יקיימו קצת מצוות מ"מ הכלל אינו מוכשר לדרגה.

והמשך מביא (הדעת זקנים) מאונקלוס הגר דכל זמן שלא מל, פי' שלא נתגייר, אינו יכול להשיג תורה שנא' (תהילים קמ"ז כ') משפטים בל ידעום, היינו ללמוד בתור חכמה ומדע א"א להשיג תורה, כי תורה צריך ללמוד כדי לקיים, ואתם הדבקים שיהי' כל חייו בזה, ולכן א"א כשהוא גוי.

ואע"פ שיש אפשרות גם לגוי, היינו כשנכנס להיות יהודי ונכלל בכלל הישראלים, אבל בתור גוי אינו ראוי לזה כלל, וא"כ על אחת כמה שהאדם לא יוכל לעלות בלי שירומם עצמו ויכשיר את עצמו להיות שואף ויעלה לדרגת וחי בהם.

ימלא פי תהלתך, ח"א

חיזוק ללימוד התורה הקד' ועמלה

החשיבות של תורה, לכאורה כל אחד יודע עד כמה. כל הספרים מלאים מזה. מי שראה ספר נפש החיים שער ד'. וכן מעלות התורה לאחי הגאון מוילנא, יודעים את החשיבות, את הגדלות, את העיקר שיש בתורה. חז"ל, ברוב מקומות גם כן נזכר העניין של תורה.

בזמן שיש חבלי משיח, כתוב: מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? תורה וגמילות חסדים. והחפץ חיים באיזה מקום אומר שאם חז"ל אומרים תורה וגמילות חסדים, משמע שאין דבר אחר בשום אופן, רק תורה וגמילות חסדים.

אנחנו רוצים לומר, למרות שכל אחד יודע, בכל זאת למעשה יש הרבה אנשים שלא מעריכים מספיק. אף על פי שכל אחד יודע "תורה" "תורה", אבל למעשה לא מעריכים כמו שצריך. אם אדם הולך לעשות אמה דבר ויגידו לו במקום זה יהי' אפשר לאחר את הסדר בישיבה או בכולל, נו, לא חשוב כל כך... אבל אם זה יהיה פקידות או משהו, יחשוב חס ושלום! הוא צריך להיות בשמונה או בתשע, הרי הוא מוכרח להיות! אכל בישיבה ובכולל וכו' אפשר... זאת אומרת שתורה לא כל כך מעריכים כמו שאר דברים.

אכל אנחנו בכל זאת רוצים לדעת עד כמה החשיבות של תורה, ומה שנדבר אפילו שזה כל כך ידוע, בכל זאת נסיף קצת משהו.

אנחנו רוצים להביא את הגמרא בסנהדרין (צד, א). כתוב פסוק בישעיה (ט, ו): "למרבה המשרה ולשלום אין קץ" וגו' [כך כתוב הפסוק בישעיה]. אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בציפורי, מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח וזה סתום? [המ"ם שכתובת לסרבה הרי זה באמצע התיבה, והמ"ם סתום כמו מים סופית, במקום שתמיד מ"ם שבאמצע תיבה הוא פתוח, ולמה כאן זה סתום] ביקש הקב"ה לעשות את חזקיהו למשיח וסנחריב גוג ומגוג [הקב"ה רצה שאז כבר תהי' הגאולה, חזקיהו יהי' משיח וסנחריב גוג ומגוג, וכבר תהיה הגאולה].

אמרה מידת הדין לפני הקב"ה, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך, ולא עשיתו משיח [האם צריך יותר שירות ותשבחות מדוד המלך? כל התהילים הוא אמור, ובכל זאת לא עשיתו משיח], חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך, תעשהו משיח? [הרי היה נסים ונפלאות

לחזקיה, כמו שכתוב בפסוקים שבילילה אחד מתו כל החיילים של סנחריב, ויש סברא שזה היה על ידי ששמעו שירה של המלאכים, על כל פנים זה הי' נסים נפלאים, ולא אמר שירה, זה הטענה של מידת הדין, עם קל וחומר מדוד המלך], לכן נסתתם.

מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו ריבונו של עולם, אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה, ועשהו משיח [ומה זה הארץ, תוספות בכמה מקומות אומר שהכוונה לשר של הארץ, השר של הארץ אומר במקום הארץ, אני אומרת שירה לפניך תחת צדיק זה ועשהו משיח], פתחה ואמרה שירה לפניו [תיכף ומיד היא התחילה לומר שירה], שנאמר (ישעיהו כר. טז): "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק" וגו'.

אחר כך כתוב: אמר שר העולם לפניו [לא רק הארץ אלא שר העולם], ריבונו של עולם צבינו פירוש רצונו, עשה לצדיק זה [פירוש שהארץ באה לעזור לחזקיה, ולא רק הארץ אלא כל הבריאה, שר העולם! לא רק הארץ אלא גם הארץ והשמים, כולם טענו עשה צבינו של צדיק זה], יצאה בת קול ואמרה "רזי לי רזי לי", יש לי סוד. ופירש רש"י: נסתרות שלי הן, ואני יודע על מה מעכב. זאת אומרת שאי אפשר לדעת את הסיבה, הקב"ה יודע את הסוד ולא רוצה לגלות, שיש סיבה שהוא לא עושה אותו למשיח.

ולכאורה לא מובן, מצד אחד רואים שהגמרא אומרת שבלי הטענה של מידת הדין הי' חזקיה נעשה משיח, רק כל הבעיה הייתה של מידת הדין שהיא שינתה את הדברים, עם הטענה האיך יכול להיות שדוד לא משיח וחזקיה כן. וכיון שעל זה הארץ אמרה תשובה, שהיא באה במקום חזקיה, ותאמר שירה תחתיו, הי' צריך להיות שהקב"ה יחזור למה שחשב מתחלה לעשותו משיח? ומה קרה עכשיו, למה לא נעשה משיח?

ואם הקב"ה הי' משיב שזה שהארץ אומרת שירה זה לא מספיק, בסדר, ובוודאי הקב"ה יכול לטעון שזה לא מספיק, וצריך שהצדיק עצמו יאמר שירה, כמו שמידת הדין טענה. אבל חז"ל הרי אומרים שהקב"ה ענה "רזי לי" "רזי לי". ופירש רש"י שזה מהנסתרות של הקב"ה, ומשמע שאי אפשר לבני אדם לדעת את הסיבה, ואם הסיבה בגלל שזה לא מספיק, הרי הוא דבר שאפשר לבני אדם להבין, ומהו הסוד? משמע שיש איזה טעם נסתר חוץ מזה.

ובאמת לא מובן, אם אחד לא עשה איזה דבר טוב, יבוא אחר ויאמר אני אעשה במקומו, אם אחד לא בירך על האתרוג יבוא אחד ויאמר אני אברך על האתרוג בשבילו, האם שייך כזה דבר? ואם כן מה הפשט שהארץ אומרת שירה במקום חזקיה, האיך זה מועיל בשבילו, מה הטענה הזאת?

ואפשר לבאר כך, הרי בוודאי שכל העולם כולו בזכות התורה, בלי תורה אין שום דבר! איסתכל באורייתא וברא עלמא. וח"ו הקב"ה עשה תנאי עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים את התורה טוב, ואם לאו אין בריאה. תוהו ובוהו! ומי החזיק את העולם יותר מחזקיה המלך? הרי כתיב שנעץ חרב בפתח בית המדרש ואמר מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב, ובדקו מדן עד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, ומגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בהלכות, אפילו דיני טומאה וטהרה, הכל הם ידעו, אפילו טהרות! מי יודע טהרות? ואז - גם ילד, כולם ידעו כל דיני טומאה וטהרה! כל התורה כולה. האם צריך החזקת תורה גדול מזה, האם הוא צריך לומר שירה? הרי מה זה שירה, שכל הנבראים כל אחד משורר להקב"ה, וכאן כל הבריאה היא רק על ידי תורה, הרי אין לך שירה גדולה מזה, ממילא טענה האח מה צריך שירה, איזה מין טענה היא שצריך לומר שירה? הרי אין לך שירה יותר גדולה, שהרי כל הבריאה כלול בתורה, ומי עשה את זה בדור ההוא? חזקיה, שכולם ידעו אפילו איש ואשה, תינוק ותינוקת, אפילו דיני טומאה וטהרה, האם חסר שירה? זה היה הטענה של הבריאה. ואחרת לא מובן מה שייך שאחר יאמר שירה תחתיו, רק שזה השירה הכי גדולה שיש.

אם ככה יוצא שאחרי שאמרה הארץ את זה מה הטענה באמת? האם לא נתקבל? משמע שנתקבל שזה השירה הכי גדולה. ומה שבא עכשיו שר העולם זה עם טענה אחרת, עשה צבינו של צדיק, והיינו שיעשה רצונו של חזקיה, זאת אומרת שחזקיה רוצה, ולא נזכר שחזקיה רוצה להיות משיח. כתוב שהקב"ה רצה לעשות את חזקיה משיח, אבל חזקיה לא נזכר שעשה כל פעולה כדי להיות משיח, ומה הפשט צבינו של זה?

אבל גם זה מובן, כי התכלית של כל הבריאה כולה זה תורה. והתכלית האמיתי הוא שכל העולם כולו יבוא למדרגה האמיתית שהתורה רוצה, כי "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", וזה יהיה אחרי שיבוא המשיח. יוצא שכל מה שחזקה שאף, שיגיע המצב שיתקיים ומלאה הארץ דעה את ה'. ולכן הוא עשה שכל כלל ישראל יהיה מלא עם תורה, כל כלל ישראל. בלי שום יוצא מן הכלל! איש ואשה, תינוק ותינוקת, לא ימצא שלא ידעו איזה דין. ומתי היה כזה דור שבכל העולם אין עם הארץ לגמרי? בכל דור אין כזה דבר, ואז היה דור כזה שממש כולם יודעים את התורה. תה מפני ששאף ורצה שיגיע התכלית של ומלאה הארץ דעה, שכל הבריאה כולה תהיה כמו שהתורה רוצה. ועל זה ביקש שר העולם "עשה צביונו של זה", הרי זה צביונו זה רצונו. בשביל מה הוא עושה את זה? כי הוא רוצה שהבריאה תבוא לתכלית האמיתי שצריך להיות. אבל הקב"ה אמר רזי לי, ובאמת, למה רזי לי, הרי זה טענה גדולה מאוד?

ואפשר להבין ככה: כתוב בספרים שהיה אחד מהגאונים [ורוב אנשים נוקטים שזה היה רבי סעדי' גאון], והוא התארח פעם באיזה מקום, ולא ידעו שזה רבי סעדי' גאון, אז לא עשו משהו מיוחד בשבילו, רק כמו כל בן אדם. אחר כך בא המארח שלו וביקש מחילה מרבי סעדי' גאון. שאל אותו רבי סעדי' גאון: מה עשית לי רע? הרי לא עשית לי שום רע. ואמר לו: אני לא ידעתי שכבודו זה רבי סעדי' גאון. ואם הייתי יודע שזה רבי סעדי' גאון, האם ככה מכבדים אותו כמו איש פשוט? הרי רבי סעדי' גאון צריך לכבד מאוד מאוד.

אז אמר רבי סעדי' גאון: אם כן למדנו דבר נורא, אם בן אדם לא עושים לו את הכבוד הראוי כפי מה שמגיע לו, למרות שלא ביזו אותו, על זה גם כן צריך לבקש מחילה. אם כן הוא אומר, אני כל יום מרגיש האין שהיום אני מכיר את הקב"ה לא הכרתי אתמול, אתמול הבנתי כמו שהבנתי, ועכשיו אני יודע שזה הרבה יותר ממה שהבנתי. יוצא שאתמול מה שהתפללתי, ומה שלמדתי אתמול תורה זה הכל היה לפי המדרגה הקטנה שלא הבנתי מה זה הקב"ה, ועכשיו אני תופס הרבה יותר בעמקות את הגדלות של הקב"ה, ואם כן לא כיבדתי אותו כראוי. ולכן כל יום היה עושה סיגופים, גלגולי שלג וכו' למה? שהוא לא כיבד אתמול את הקב"ה, וכל יום עשה ככה, כי אתמול לא הבנתי מה שהיום, וככה כל החיים שלו היה עושה סיגופים כדי לכפר על מה שלא כיבד את הקב"ה.

אם כן, למרות שחזקה היה כל כך גדול, וכל כך עשה בשביל תורה, אבל עכשיו שקרה כזה נס, היה צריך להיות עלייה עוד יותר גדולה, ולא מספיק מה שהיה עד עכשיו, והיה צריך לומר שירה, למרות שאתמול כבר עשיתי כל מה שצריך, אבל היום התחדשו דברים וצריך שירה חדשה, וממילא זה לא מספיק.

אך אם כן זה הרי טענה, ולמה אומר הקב"ה שזה סוד? אך הנה הרמב"ם אומר בהלכות תשובה שכשהקב"ה דן את האנשים אף אחד לא יכול לדון את האדם, כי הוא לא יודע מה שאפשר לדעת על האדם, רק הקב"ה. ממילא, אפילו אם אדם עשה דברים גדולים מאוד, יש לפעמים שיכול להיות חטא אחד ששוקל נגד כל המצוות, וכן להפך מצווה אחד ששוקל נגד כל העברות. ומי יכול לשקול את זה? אף אחד, רק הקב"ה. אם כן כל דבר ודבר שהקב"ה צריך לדון, רק הקב"ה דן בזה.

אם כן, הקב"ה הוא יודע אם הדבר הזה זה מספיק טענה שבשביל זה אי אפשר כבר להיות משיח או לא. אף אחד לא יכול לדעת את זה, ואם ישאלו בן אדם יכול להיות שיאמר שזה לא כל כך, והשני יאמר שזה כן נורא, אי אפשר לדעת למדוד את הערך של כל מצווה וכל עברה, עד כמה זה שוקל, אי אפשר, רק הקב"ה. וזה אומרת הגמרא "רזי לי". זה - רק אני יכול לדעת. זה נסתרות שרק הקב"ה יכול לדעת.

ומה שאנחנו רוצים לדעת, עד כמה החשיבות של תורה, ועד כמה שאנשים יודעים, לא יודעים להעריך... ממילא צריך להתחזק. ומסתמא כל האנשים שבאו כאן בוודאי הם כולם שומרי תורה ומצוות, ויודעים להעריך תורה, אבל צריך לדעת שעד כמה שיוודעים לא יודעים. צריך להעריך עוד יותר, ומה שידעו יותר, יקבעו יותר שבכל העניינים תורה יהיה המקום הראשון בכל הדברים, שהעיקר הוא תורה. וכל אלה שבאו רוצים את זה, ויש לקוות שכל אחד כל החיים שלו יהיו בכיוון זה להוסיף תורה, להוסיף יראת שמים, להוסיף כל מה שהקב"ה רוצה, ועל ידי זה הקב"ה יעזור שבאמת נזכה ל"ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כתיבת חידושי תורה

הנה מלבד מה שכתוב בספר חסידים (אות תק"ל) דכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גלה לו אלא לכתוב, גם המריצו רבותינו מאד שכל א' יכתוב הערותיו וזה יגרום לו להוסיף אומץ בלמודו, וכשעושה כן אז זוכה ג"כ לזכות לאחרים מפרי עמלו.

מתוך מכתב

להרבות תורה ועמלָה בישראל

- מכתב משנת תשס"ג -

בס"ד, אל קהל שומרי תורה ומצות,

ידוע לכולם שהמצב של כלל ישראל בזמנינו, בין מצד האומות העולם, שבזמן האחרון השנאה לישראל גברה מאד בכל המדינות כמעט, וגם המצב של רוחניות של כלל ישראל צריך רחמים גדולים, ומה יעשה אדם וינצל, התשובה לזה היא "תורה", איסתכל באוריינתא וברא עלמא, בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, בלי תורה אין כלל ישראל, אין עולם, שום דבר אין.

ממילא מה שמתחזקים יותר בתורה יש יותר כח לכלל ישראל, ויש יותר כח לעולם, ורק עי"ז אפשר להתקיים, רק עי"ז אפשר להמשיך. ורבי חיים ואלוה"נר אומר שאם ח"ו יפסיקו ללמוד תורה, זמן קצר לא ילמדו תורה בכל העולם, העולם עלול להיחרב, כל הכח של כל הבריאה זה רק תורה.

וגודל כח לימוד התורה אין לשער, ומי שהוא בא לדרגת ת"ח לא רק שהוא ניצל אלא הוא משפיע שארבעים אלף לא ינזקו, כמבואר בבעל הטורים ריש פר' דברים (עה"פ ויהי בארבעים וגו'), וז"ל "אם יהיה ת"ח אחד בין מ' אלף אין צריכין לא רומח ולא מגן כי ת"ח מגין עליהם מאויביהם".

א"כ אנחנו צריכים להשתדל בכל הכחות להוסיף תורה, להרבות כמה שיותר ספסלים בבית המדרש, להרבות עוד ועוד שעות של לימוד התורה הן בכמות והן באיכות בעומק העיון, להרבות עוד מקומות תורה, עוד ישיבה, עוד תלמוד תורה, עוד חדר, כל מה ששייך, זהו קיום העולם, ובלי זה ח"ו אין לעולם קיום.

ובזה התשובה נגד כל הצרות, גם נגד שונאי הדת, אשר עושים עצמם כמגיני יושר אבל מושחתים בכל מדות הכי מגונות, וגם נגד שונאי ישראל התשובה היא "תורה" מה שיותר ללמוד תורה, זהו המגן הכי גדול.

ומי שבעצמו אין לו אפשרות ללמוד, יראה להחזיק אחרים הלומדים. ואפילו מי שלומד צריך גם להחזיק תורה, כמו שאמרו בירושלמי סוטה הובא ברמב"ן פ' כי תבוא (פכ"ז פסוק כ"ו) למד ולימד ושומר ועשה והי' סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור, ה' ישמרנו. א"כ אין להעלות על הדעת להנצל בלי זה.

עוד עומדים עלינו שונאי הדת האומרים פן ירבה, אם במיעוט הקמח, ואם בגזירות למעט האפשרות להיות תורתו אומנותו. והרי בידינו הוא, וכמו שמצינו בעירובין (דף נ"ג ע"א) אמר רבי יוחנן כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אושעיא היינו יושבין ארבעה ארבעה באמה. כ"כ תשוקה הי' להם ללימוד התורה עד שארבעה אנשים היו נדחקים ויושבים באמה אחת. ובהמשך מביאה הגמ' אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע [שזה הי' בדור או שנים קודם] היינו יושבין ששה ששה באמה, חז"ל מדגישים לנו בזה את הירידת הדורות שהיה.

ובעצם כל זה הוא נס, כמו שביאר שם המהרש"א שלא יתכן במציאות כזה דבר בלי שהי' נס. וא"כ נמצא שעי"ז שנחלש קצת החביבות והתשוקה לתורה נתמעט בגודל הנס, וככל שהיתה תשוקה יותר גדולה לתורה, היה הנס יותר גדול, שיכנסו אפי' ששה באמה.

ובדורינו אין לנו מושג בדברים כאלה, ולא שייך אצלנו כאלה נסים, אבל מה שעלינו לדעת, כי אף שאנחנו לא יכולים בשום אופן להגיע למדרגות כאלה, אבל ככל שהשאיפה שלנו תהי' יותר לעלות בתורה, והתשוקה שלנו לתורה תתרבה, אז גם אם לא יהי' נסים כאלה, אבל לכל הפחות נזכה לכך שנוכל לקיים את התורה.

ומה שכלל ישראל יתעלה יותר, ותהי' תשוקה יותר גדולה, הקב"ה יעזור שלא יוכלו שום דבר להזיק לבני תורה, וכלל ישראל יוכל להמשיך, עד שהקב"ה יערה עלינו רוח ממרום שנזכה לגאולה האמתית. אבל עד אז עלינו לעבוד קשה שכלל ישראל יהיו בתשוקה כזו גדולה, להוסיף עוד תורה ועוד תורה, להרבות חיילים לתורה בכל המובנים, ובכך נזכה שיוכלו להתקיים.

ובודאי ידוע מה שחז"ל אמרו במכות דף כ"ד א' שבא חבקוק והעמידן על אחת "וצדיק באמונתו יחיה" בלי אמונה אין כלום, ובאמונה צריך מאד להתחזק כמו שאמרו חז"ל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, אין שום דבר בעולם בלי השגחת הקב"ה, ודבר זה צריך חיזוק מאד.

ויש שחושבין מה אני צריך לחזק את עצמי, הרי אני מאמין ושייך לחוג של שומרי תורה ומצוות, כי אם רוצה לראות מדרגתו באמונה, יראה בזמן שיש מתחרה נגדו, כי אז יהפוך עולמות לנצח, ויראה עד כמה אמונתו, ויראה שצריך מאד חיזוק באמונה.

גם הרי החלק שבין אדם לחבירו הוא מעיקרי התורה, וכמו שאמר הלל לאותו אדם שבקש למדני כל התורה כולה על רגל א', ותשובתו היתה כל דעלך סני לחברך לא תעביד, הרי שזה מעיקרי היהדות. ומאד צריך להתחזק בזה, כי אם יש ריב בין איש לרעהו לא מועיל כלום, וכמש"כ ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, וצריך מאד מאד להתחזק בזה ולברוח ממחלוקת בכל כחו.

והנה מלבד כל מה שצריך חיזוק בדברים כלליים, כדאי גם להתחזק בדברים אשר באופן יחסי הם קלים, ועולים לרצון לפני אדון כל הארץ מלכנו ובוראינו ית"ש. והוא אמירת אמן, וכן איש"ר, ותפלה בציבור, ולהיות נזהר מלדבר דברים בטלים בבהכנ"ס ובהמ"ד.

ובזכות התורה והאמונה ואהבת רעים בדיבור ובמעשים וכל הדברים האלה, נזכה כולנו להיגאל גאולת עולמים ב"ב א.ס.

ז' אדר שני תשס"ג לפ"ק

א.ל. שטיינמן

תורה מתוך הדחק

על רדיפת התורה ולומדיה - אל תגעו במשיחי

"על הפסוק בקהלת "אחד מאלף לא מצאתי", אומר המדרש כי "אלף נכנסים למקרא ואחד יוצא להוראה" מנינים של האברכים בני התורה עומד כיום על מספר מבוך - כן ירבו. הללו משקיעים את עצמם בלמוד התורה - כי הם חיינו - כשעצם הלמוד הוא התכלית תורה לשמה, לשם תורה. אולם מלבד זאת. כדי לקיים את ה'מסרה', יש צורך ב'יוצאים להוראה'. במספר הלומדים כיום כ", אין די כדי להוציא את הכמות הנדרשת ל'יוצאים להוראה'. כלל ישראל ועולם התורה בפרט, זקוק למספר הרבה יותר גדול של מרביצי תורה ומוסריה - ראשי ישיבות, דיינים, רבנים, מגידי שעורים, מלמדי תשב"ר ועוד. אם כן הרי אנחנו חייבים להרבות ספסלי הלימודים בבית המדרש ולא חלילה לנסות למעטם - כי אלף נכנסים ואחד יוצא. זאת מלבד הצורך להרבות לומדים תורה לשמה. אי אפשר לוותר אפילו על אחד! אסור לגעת, חלילה מלמעט...

ואם תאמרו - כיצד יתקיימו בגלל הגזרות ומה חלילה עלול העוני לגרום? עדיף, שיהיו כעניים ולא יחיו כעשירים. מבני עניים תצא תורה. מהם ייצאו תלמידי החכמים. לאורך כל הגלויות, התנסה כלל ישראל

בנסיגות קשים. אולם המציאות הוכיחה כי העניינים הם שהחזיקו מעמד, למרות התלאות. דווקא בקרב בעלי הממון, היו כאלה שכשלו ולא עמדו בנסיון. נסיון העושר גרם לרבים להכשל, והם הפסידו את בניהם ואת צאצאיהם שסרו מדרך התורה והמסורה.

לעומתם העניינים, שמרו על מסורת התורה ועמדו בנסיון הקשה.

עינינו ראו והמציאות הוכיחה שבכל המדינות שבהם למדו תורה מתוך הדחק, נשמרה מסורת התורה. ובמקומות אחרים בהם למדו מתוך הרווחה, התפשטה רוח ההשכלה הארורה וחוללה שמוות בכרם בית ישראל, עד שעזבו את רוח ישראל סבא.

ואל אותם הסבורים כביכול האברכים בני התורה מסכנים הם - ובאים אתם 'לעזור להם', אם תבואו לאברכים החובשים את ספסלי בית המדרש, הם יאמרו לכם כי הם נמצאים ב'גן עדן'. כאשר תאמרו להם שבאתם להוציא אותם מ'מסכנותם' כביכול, הם ינודו לכם כאינם מבינים ומוחים: כי הרי למרות הקשיים הכלכליים, הם הרי ב'רומו של עולם'. אשריהם בעולם הזה וטוב להם לעולם הבא. - הניחו להם, אל תגעו במשיח! - אל תגעו!

גם האליאנס ניסו ללמד את בני התורה מקצוע, כביכול להיטיב להם, ומה יצא מכך? הרס של כלל ישראל! הרס!

קיום תורה אינו בדרכי הטבע

בדרך כלל כל האברכים לומדים תורה מתוך הדחק. אין ברחבות, ובן אדם שהוא מתוך דחק הוא ממורמר, אבל זה מפני שהוא לא יודע עד כמה חשוב בעיני הקב"ה מה שהוא לומד תורה מתוך הדחק. כמו שחז"ל אומרים (סנהדרין כ, א) על הפסוק "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל". שקר החן זה דורו של משה ואח"כ דורו של חזקיה. ומה זה אשה יראת ה' היא תתהלל. זה דורו של ר' יהודה בר אילעי שהיו ששה מתכסין בטלית אחת.

יוצא שכל מה שלמדו תורה בימי חזקיה שנעץ חרב בבית המדרש ואמר מי שלא יעסוק בתורה ידקר בחרב, וכן דורו של משה רבינו הרי כל כלל ישראל למדו תורה, וכל זה לא חשוב כ"כ כמו דורו של רבי יהודה בר אילעי, שהיו מתכסין ששה בטלית אחת! שהיו עניים ולומדים תורה מתוך הדחק.

נמצא שזוהי החשיבות הכי גדולה מה שיש. ואדרבה מחמת זה גופא ה' צריך להיות לבן אדם כ"כ שמחה, עד שלא יה' לו שום משהו של עצבות, של עגמת נפש. שהרי הוא הכי מאושר! הוא לומד תורה מתוך הדחק, כי אם זה לא מתוך הדחק זה לא כ"כ חשוב, דורו של חזקיה למדו תורה "כל הדור" למדו תורה. אבל לא מתוך הדחק, רק דורו של רבי יהודה בן ר' אילעי שלמדו תורה מתוך הדחק, זוהי החשיבות הכי גדולה.

שאלו פעם לרבנו שליט"א, מהו השיעור והדרך הראויה ללימוד ה'בקיאות' בסדרי הישיבה, והשיב: דיש לדעת כי לימוד שטחי אינו לימוד, ורק אם מבין הסוגיא היטב, והסברא בכל דיבור ודיבור בתוס', אזי יכול להמשיך הלאה, ואם לא זכה עדין להבין יש לו לעמוד ע"ז. ואסור להתרגל ללימוד בשטחיות, רק דהיום ירדה חולשה לעולם ואין שקועים כ"כ רק בלימוד, ע"כ עשו סדרי בקיאות כדי להספיק, דבלא זה א"א כלל לגדול, אבל יש לידע דהישיבה עיקרה להתלמד בדרכי התלמוד, ולימוד העקרי הוא העיון ע"י קבלה מרב, ומה שמדברים על הספק, הרי די לזה במה שעשו סדר שני ואיל"ז צורך כלל בלימוד העיון.

מתוך שיעור בביתו, תשס"ט, וכע"ז בקובץ חיווך העשור

תלמיד חכם עצמו זה תורה!

מתוך הספד על הגאון רבי משה סלומניצקי זצוק"ל

... ומצינו עוד דבר, הנה הגדלות של לימוד התורה מלא בחז"ל, בגמ' ובכל המקומות, והגדלות של לימוד התורה אין לשער, וכל מה שמוסיף אפי' במשהו לעזור שיוכלו יותר בקלות ללמוד או שאפשר יותר לעזור ללימוד התורה, אין לשער ואין לתאר את הערך הגדול של זה.

ונזכיר גמ' אחת, [אע"פ שמלא בגמרות ומדרשים], הנה הגמ' בסוף חגיגה אומרת אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן, קל וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלוא כה דברי כאש נאם ה', על אחת כמה וכמה.

הגמ' אומרת ק"ו שבת"ח לא שולט אור של גיהנם, [וצריך להבין במה מדובר, אם יש לו עבירות הרי מסתמא יש לו גיהנם, ואם אין לו עבירות מאי קמ"ל?], עכ"פ כך כתוב בגמ' שתלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן.

ועושה הגמ' ק"ו מסלמנדרא, מה סלמנדרא שתולדת אש היא, הסך מדמה אין האור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלוא כה דברי כאש, על אחת כמה וכמה.

והשאלה היא הרי מהפסוק רואים כי "דברי" כאש, זאת אומרת שדברי תורה הם כאש, אבל היכן רואים שתלמידי חכמים כל גופן אש? והרי הגמ' מסתמכת על זה שתלמידי חכמים "כל גופן אש" ומהיכן יודעים דבר זה, הרי כה דברי כאש זה הדברי תורה, ולא כתוב תלמיד חכם?

משמע שעל זה הגמ' לא מביאה רא' כי לא צריך ראיה! ודבר זה היה פשוט לחז"ל שתלמיד חכם הוא תורה! וזה דבר ברור! רק השאלה היתה היכן רואים שתורה זה אש, על זה הגמ' אומרת שכתוב הלוא כה דברי כאש נאם ה' ומזה רואים שתורה זה אש, אבל שתלמיד חכם זה תורה, אין שום ספק!

רואים עד כמה שחז"ל העריכו מה זה תלמיד חכם! אנחנו לפי מושגינו זה כ"כ פלא אצלינו, האיך זה יכול להיות שתלמיד חכם זה תורה, ולחז"ל משמע שהי' פשיטא להם שתלמיד חכם שלומד תורה כמו שצריך, הרי הוא כמו תורה, ולא הפשט שבתלמיד חכם יש תורה, רק תלמיד חכם זה תורה! ולכן הגמ' מביאה רק רא' שתורה זה אש, וממילא תלמיד חכם הוא אש, ואין האור שולטת בו.

עד כמה שאנחנו רחוקים מהמושגים שחז"ל הבינו, כי משמע שגם היום יש תלמיד חכם, וירדנו כ"כ שאנחנו לא מבינים מה שחז"ל הבינו לדבר פשוט, עד שלא היו צריכים רא' על זה.

לפי"ז אנחנו רואים עד כמה שצריך להעריך כל דבר שיש לו איזה שייכות שיוכל להועיל שיצמחו מזה תלמידי חכמים, כמה שאנחנו צריכים לשמוח בזה, ולעזור לזה, ובאמת זה דבר גדול כל אלה שעזרו שיקום דבר כזה, שיקום מקום תורה, מקום שילמדו יותר בקלות, שיהי' מקום ללמוד, וכך כל הדברים שמועילים לתורה, עד כמה שזה חשוב.

כתוב במלכים (ב' ב') ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע רואה והוא מצעק "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". ובמועד קטן (דף כ"ו) אמר' ת"ר ואלו קרעין שאין מתאחין הקורע על אביו ועל אמו ועל רבו שלימדו תורה. ומפרש בגמ' ורבו שלימדו תורה מנלן דכתיב ואלישע רואה וגו', אבי אבי זה אביו ואמו, רכב ישראל ופרשיו זה רבו שלימדו תורה, מאי משמע כדמדרגם רב יוסף, רבי רבי דטב להון לישראל "בצלוחיה" מרתיכין ופרשין. ולכא' מה שייכות יש לזה עם רבו שלימדו תורה, אם הפסוק מדבר על תפילה שמתפלל על ישראל והאיך אפשר ללמוד מזה על רבו שלימדו תורה. וכתב המהרש"א לפרש ע"פ הגמ' בב"ב (דף קט"ז) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. אלמא דחכם הוא מי שתפילתו נשמעת.

ואפשר דמבואר כאן בגמ' חידוש בגדר ת"ח, דהנה אליהו הנביא היה חכם, ולא סתם חכם אלא הי' אחד מגדולי מקבלי התורה, דמשה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ואחד מהם היה אליהו הנביא, וכדי שיזכה להיות ממקבלי התורה זוכה רק מי שתפילותיו מראין שכל הדאגות של כלל ישראל מונחין עליו,

וזהו מאי דמתרגם רב יוסף, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין, דהיינו שכל תפילותיו היו על כל כלל ישראל, וזהו על ידי שכל יהודי ויהודי היה נוגע ללב, והיה מתפלל עליו בכל הלב, ומבואר כאן בגמ' שבלי דרגא זו חסר לו בדרגת ת"ח, דהתלמיד חכם הגדול, הוא רק זה אשר מלבד גדלותו בתורה מונח עליו גם הדאגות של כלל ישראל, וכל יהודי תופס אצלו מקום בלב, בדרגא כזו שיהא טב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין.

וכן אמרינן במכות (דף י"א) על מאי דכתיב וישב בה עד מות הכהן הגדול, לפי שהיה להן לבקש רחמים על דורן ולא בקשו, ולכא' וכי לא התפלל, והרי כל יהודי מתפלל וכולל בתפילתו את כל הכלל ישראל, אלא דמה שאדם מרגיש יותר את הצער של השני, התפילה היא אחרת, ולכן הכהן גדול אם היה מרגיש יותר את הצער של כל יהודי, היה מתפלל יותר חזק וממילא לא היה מגיע מצב שיה' רוצח בשגגה, ואם יש רוצח בשגגה זוהי תביעה.

וזהו מה שאמרו על אליהו הנביא דמקרי רבו שלמדו תורה. כי אליהו הנביא היה לו בלבו את כל הכלל ישראל, וזה היה מתבטא על ידי תפילותיו, שהיה מתפלל עליהן בכל לבו, והיה טוב להם לישראל מרתיכין ופרשין. [וכע"ז] איתא בתנא דבי אליהו רבא פ"ו, זכרו תורת משה עבדי וכי תורת משה היא והלא שלך היא וכו', אלא הואיל ועמד בתפילה ד' וה' פעמים והציל את ישראל מן המיתה העלה עליו הכתוב כאילו כל התורה כולה של משה היא ע"ש. ומבואר ע"פ הג"ל].

תלמיד חכם - כבוד התורה של הדור

מתוך הספד על רבי שמחה זיסל ברוידא זצוק"ל, חוה"מ פסח תש"ס

חז"ל אומרים משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה, ומהתנאים בדור של רבי עקיבא הרי יש כזה הפרש בין הדורות! מה שלא שייך לתאר בכלל, כמו שרואים שרבי אליעזר הגדול אמר לא חסרתי מרבתי אפי' ככלב המלקק מן הים, וככה כל דור ודור. וחז"ל הרי אומרים שלא שייך להדמות כלל לדור של התנאים (עירובין נ"ד) והירידת הדורות הרי היא יותר ויותר מה שרחוק יותר א"כ כבוד התורה של דורינו הוא ממש בבחינת "אפס" ביחס לכבוד התורה שהיה בדור של התנאים, אבל אותו מעט כבוד התורה שהיה לנו, זה עם אותם התלמידי חכמים היחידים, שמחוץ לזה שהי' תלמיד חכם בענין של לימוד התורה, היה גם ת"ח בענין של כבוד התורה, כמו שחז"ל אומרים על ר' עקיבא שהי' על ידו כבוד התורה, ופרש"י משום שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות.

בדור שלנו מה שנשאר כבוד התורה זה עם אותם מקצת ת"ח המרביצי תורה, שבבחינה מסוימת לפי המושג שלנו, זה הכבוד התורה שכבר בדור שלנו, וגם את זה לוקחים מאתנו! אם חלילה וחס גם הם הולכים, הרי זה מצב נורא! שהרי מתרושש ונופל כל כבוד התורה.

ישרות בלימוד

החזו"א התבטא פעם על ראש ישיבה מסוים, אם יש לו סברה עקומה, ככה לכשעצמו, הוא לא הי' אומר אותה, אבל היות ויש איזה שטיקעל' רמב"ם שהוא לא זכה להבינו, הוא 'מכניס' את הסברה העקומה ברמב"ם, - כך התבטא פעם החזו"א. אם יש לך רשב"א קשה עדיף שתשאיר אותו קשה, ומה הענין לומר בו פירוש קשה.

ישנם ראשי ישיבות שמחפשים תמיד את הקטעים הקשים שיש בראשונים ועל זה הם מדברים, ועל הדברים המובנים בראשונים הם לא מדברים.

פעם בקש יהודי ברכה מרעק"א ואמר לרע"א אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, ומיד תיקן שהתכוין לומר שאפילו זה שמחזיק את עצמו להדיוט אל תהי קלה בעיניך, אמר לו רע"א "מאך מיר פאר ההדיוט דער עיקר זאג נישט קיין קרומע פשט אין דברי חז"ל", כלומר עדיף לי שתעשה אותי להדיוט ואל תפרש פשטים עקומים בחז"ל.

ובדומה לזה טען החפץ חיים על הפירוש הרווח בעולם כי בנות צלפחד באו לפני משה רבינו בצעקות ומשה רבינו נבהל, אמר לו הקב"ה כן בנות צלפחד דוברות, התבטא על זה הח"ח, האם זה הפשט בפסוק?!

מתוך שיעור בביתו, בשמעתתא דזבחים ק"ג, א – ג' כסלו ס"ד

*

כאשר באים ללמוד מסכת שבת צריך לדעת שהיא מסכת קשה מאוד, ובמה היא קשה, בזה שהרבה פעמים מצוי שיש הבדל בסברא דקה מאוד ואפשר לטעות בין חיוב דאורייתא של סקילה להיתר גמור, וזה דבר שבשאר מסכתות אינו מצוי כל כך, רק בדיני שבת ההבדל הוא דק מאוד, שאפשר להסביר דבר או שזה חייב מיתה או שזה מותר לכתחילה, וממילא צריך מאוד זהירות בלימוד הדברים.

והרי בישיבות רגילים לעשות חילוקים דקים, לומדישע חילוקים... וזה טוב כל זמן שזה לא נוגע להלכה, אבל אם זה נוגע להלכה למעשה יכול להיות שיעשה לומדות בדיוק ההיפך מהאמת, ולפי סברתו יצא לו היתר ולמעשה זה להיפך שיש על זה חיוב מיתה, ומאד צריך לזהר לא לטעות ח"ו. (ויתכן דמה"ט לא רצה הרב מפוניבז' זצ"ל שילמדו בישיבה מסכת שבת שלפי הלימוד הישיבתי אפשר לטעות בקל בדבר הנוגע להלכה).

ומצאנו דברים בפוסקים מה שלפי ראות עינינו לא היינו מבינים כך. החזון איש זצ"ל חידש (הובא בסוף ספר טעמא דקרא) שאם יש דוד של מים חמים על האש ופותח את הברז ונכנסים מים לכוס, המים שבתוך הכוס יש להם דין כמו כלי ראשון שעומד על האש. ובפשטות כל אחד היה מבין שזה כלי שני, ולענין טומאה וטהרה ניצוק אינו חיבור, רק כאן זה לא ענין של חיבור.

וכן אמר שאם תולים תמונה על הקיר (כמו שרגילים לתלות תמונה של אבא או סבא) זה איסור דאורייתא וחייב משום בונה מחמת שמוסיף על הקיר. וגם בזה העולם מסתמא נוהגים להתיר, כי חושבים שאין בזה שום איסור, אבל החזון איש אומר שזה חיוב מיתה, חייב משום בונה. רואים שאי אפשר לסמוך על סברא שנראה לבני אדם.

כמו כן יש דברים שהרבה גדולי ישראל היו מאוד מחמירים. אומרים שהבית הלוי כשהיה אוכל דגים היה בולע את הדג עם העצמות, היות והיה חושש שאפילו להוציא את העצם מהפה יש בזה איסור בורר, ואמנם החזון איש כותב שזה לא בורר אבל הבית הלוי היה חושש על זה (כמובא לעיל).

וכן אומרים על הגר"ח שאם הכסא היה עומד ליד השולחן היה יושב עליו, אבל אם לא היה עומד במקומו והיה צריך להזיזו לא היה מזיז, וכנראה שחשש משום אוהל. ועל פי אמת זה לא אוהל, שהרי לאחרים היה נותן שיזיזו את הכסא, רק לעצמו היה חושש.

וכן אומרים שהגר"ח היה משתדל בשבת לצאת ידי כל השיטות, וגם אם היתה שיטה שהוא לא אווז כן, בכל זאת בשבת הוא רצה להחמיר כל שיטה שיש.

כן אומרים שהחזון איש לא היה מחזיר ספרים לארון בשבת, היה מוציא ספרים מהארון אך כשגמר ללמוד לא החזיר אותם, ואפילו ספר אחד לא היה מחזיר, ומה הטעם לא יודעים בבירור, ויש אומרים משום טירחא דלא צריך ויש נותנים טעמים אחרים, אבל עכ"פ ידוע שלא היה מחזיר את הספרים. וכך יש הרבה דברים להזהר בשבת.

מתוך דברים שנא' בפני קבוצת אברכים בכולל פוניבז' בפתיחת מס' שבת

התמדה

סיפר הגר"י כהנמן ז"ל, כי בהיותו כבן י"ד בערך הגיע אצל הגר"ז הוטנר זצ"ל בזמן שהיה אבד"ק בדערעטשין - לפני אישישוק - ואחרי שתהה על קנקנו אמר לו: "בני, בני אדם טועים וחושבים שצריכים דוקא להיות 'מתמיד' ולא היא: אין צורך כלל בהתמדה המזיקה לגוף, אני מבטיח לך כי ארבע עשרה שעות ביום דיין בהחלט לדעת תורה, ואין הכרח כלל להיות מתמיד.

כתבי תלמידים, וע"ע במאמר רבנו שליט"א בפתיחה לספר שערי הישיבה

גודל השכר על כל תוספת הבנה בתורה

בגמ' עירובין (נד, ב) מסופר על רבי פרידא שלימד לתלמידו כל דבר ארבע מאות פעמים, פעם אחת לא היה התלמיד מרוכז וחזר לו רבי פרידא עוד ארבע מאות פעמים נוספות, נפקא בת קול ושאלה לרב פרידא אי ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני, או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי, אמר דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי, אמר להן הקב"ה תנו לו זו וזו.

הנה הגמ' מתפעלת מגדלותו של רבי פרידה, שחזר לתלמידו שמונה פעמים על דבר אחד!, ושכרו היה שנוספו לו ארבע מאות שנות חיים, וזכו כל בני דורו לעולם הבא. ובאמת יש להתבונן על כח הרצון של אותו תלמיד שישב לשמוע מרבו כל דבר ארבע מאות פעם!, וכשעדין לא הבין חזר שוב עוד ארבע מאות פעמים, והנה בגמ' לא מסופר על שכרו. וי"ל דהנה התלמיד בכח התמדתו זכה לאחר שמונה מאות פעמים להשכיל ולהבין דברי התורה הקד', ומשכן הרי דשכרו של העמל בתורה גדול עשרת מונים מארבע מאות שנות חיים, ומה שיצאתה בת קול לר' פרידה, הוא על החלק של התמסרותו לתלמידו, אך על החלק של לימוד התורה ועמלה, על החלק של 'תוספת הבנה' בתורה הקד', לא שייך בעולם הזה כלל.

מתוך שיעור בביתו, תשע"ב

לימוד העיון

רבינו דיבר בענין הלימוד בעיון, ואמר שיש לידע כי הלימוד העיוני הוא מוכרח ואי אפשר להסתפק בלימוד בקיאות בלבד, ובפרט לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא מוכרחים ללימוד בעיון, וחלילה לפוסקים ומורי הוראה שיפסקו על ידי ידיעות שטחיות בלבד ללא שירדו וצללו לעומק ההבנה, ואלו הפוסקים מתוך בקיאות גרידא יכולים לטעות הרבה, ורק על ידי הלימוד העיוני אפשר להוציא הלכה ברורה לאמיתתה של תורה, אבל מי שאינו לומד בעיון אינו יכול לפסוק!

וכבר היה מעשה ברב אחד ששאל את הגר"ח מה יצא לו למעשה מכל הלומדע"ס שעוסק כל היום, והגר"ח ענה לו שבלי העיון אי אפשר לפסוק הלכות גם באו"ח ויו"ד, והגר"ח הראה לו כן על ידי ששאל אותו שאלה להלכה שלכאורה נראית פשוטה, והקיף אותו בשאלות וראיות להוכיח איך הפסק משתנה מהיפך להיפך ממש, עד שהלה לא מצא את ידיו ואת רגליו בבית המדרש.

תלמיד חכם אחד שליט"א ראה איך שנשאל החזון איש זצ"ל שאלה הנוגעת ממש בדיני נפשות והחזו"א שמע את השאלה ולאחר ענה תשובה מיד על המקום, והלה התפלא איך הוא עונה בדיני נפשות כ"כ מהר. אבל האמת היא שהחזו"א לא ענה מיד, אלא כבר מלפנים בעת שלמד את הסוגיא חישב בעיונו מה יהיה הדין כך ומה יהיה הדין כך, והעלה אז בדעתו את כל צדדים וצדי צדדים שיכולים להיות וכן את כל סוגי השאלות ודינים העולים הלכה למעשה, וכבר הוכרע אצלו ההלכה בשאלה זו מכבר הימים עת הגה באותו הסוגיא, ועכשיו שנשאל יכול היה לענות לאלתר. ובאמת כן היה תדיר דרכו של החזו"א

בלימוד להוציא מכל דבר את ההלכה למעשה. (וראה מה שהבאנו בספר אעלה בתמור מתורת החזון איש עמ' נ"ג בארוכה מדברי רבינו בזה).

רשימות תלמידים, מתוך שיעור בביתו

תלמוד תורה כנגד כולם

מתוך דברים שנא' בשיחת חיזוק בראש העין, ניסן תשס"ה

מורי ורבותי, הלא ידוע המשנה בפרק ראשון של פאה, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא, כתוב שם כמה דברים, ורוב הדברים שכתוב שם הם דברים שבין אדם לחבירו. פאה, מצות פאה זה לעשות חסד עם אנשים. בכורים, לא כ"כ אבל ג"כ זה לתת לכהנים. וגמילות חסדים. רוב הדברים הם דברים שבין אדם לחבירו. ועל זה כתוב שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קימת לעוה"ב.

ובסוף כתוב ותלמוד תורה כנגד כולם, ומבאר הרמב"ם למה תלמוד תורה הרי זה לא מהדברים שבין אדם לחבירו, מפני שתלמוד תורה כולל הכל, בתלמוד תורה כלול הכל, בין אדם לחבירו ובין אדם למקום.

והרא"ש מסביר למה דוקא המצות שבין אדם לחבירו אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קימת לעוה"ב, אומר הרא"ש שהקב"ה חפץ יותר בדברים שבין אדם לחבירו יותר ממה שבין אדם לקונו.

ולכאורה אנשים היו חושבים הפוך, שאם עושה דברים שבין אדם למקום, הוא רוצה לעבוד את הקב"ה בזה, זה יותר חשוב. והרא"ש אומר אדרבה שהקב"ה חפץ יותר בדברים שבין אדם לחבירו מדברים שבין אדם לקונו. ולכן על מצות אלה דוקא הקב"ה משלם שכר גם כאן וגם שם, אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא.

ובאמת כתוב בשם הגר"א שהצדיקים גם את הפירות הם לא רוצים כאן, רק רוצים את הכל שם בעולם הבא, כי העולם הזה הוא עולם שפל, ואין זה כלום! לא חשוב בעיניהם, וחושבים מה שיהי' את העולם הזה הם יעברו האיך שיהי', אבל שם שזה "נצח" זה הדבר הכי טוב.

ויש קצת סמך לזה [אני לא ידוע אם זה ברור] כתוב שרבי חנינא בן דוסא היה כזה צדיק שכל העולם ניזון בשבילו, והוא די לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת, ולמה באמת האם רבי חנינא בן דוסא לא יכול לבקש שיתנו לו ג"כ משהו, קצת לחם לכל הפחות. אך זוהי התשובה שהוא רוצה לשמור גם הפירות לעולם הבא, כי הוא היה צדיק גדול מאד, וחבל לו, למה שיקח עולם הזה, לא כדאי.

עכ"פ רואים שפירות בעולם הזה מקבלים בשביל מצות גדולות, ותלמוד תורה אע"פ שזה לא דברים שבין אדם לחבירו, רק בין אדם למקום, בכל זאת תלמוד תורה זה עולה על הכל, יותר מכולם!

והגאון אומר שאפילו מילה אחת של תורה שוקל נגד הכל, ולא לחשוב שתלמוד תורה זה רק אם יושב ולומד יומם ולילה, לא, אפילו "מילה אחת של תורה", שוקל כנגד הכל.

א"כ אפשר לתאר מה זה תורה, אומרים בשם רבי שמחה זיסל מקלם [תלמיד של רבי ישראל סלנטר], שהיה אומר שכדאי לאדם להיות נברא ולעבור את כל היסורים של עולם הזה, כמו שכל בן אדם במשך החיים עובר מצבים קשים, זה לא הולך כ"כ קל, יש פעמים שקשה בפרנסה, ויש חולי, וכל מיני דברים, וכל זה כדאי בשביל ענין אמן אחד! לומר פעם אחת אמן על ברכה, שומעים ברכה ועונים אמן, בשביל זה כדאי להיבראות ולסבול כל היסורים של עולם הזה.

וא"כ אם הגמ' אומרת ותלמוד תורה כנגד כולם, זה קל וחומר אם בשביל אמן כך, הרי תלמוד תורה זה הכי טוב, מילה אחת של תורה כדאי הכל.

יחיזו בעיניך כחדשים

הנה יש הרבה פעמים שכתוב בתורה אשר אנכי מצוה אתכם היום, היום, ולמה דוק היום? אומרים חז"ל ומובא ג"כ ברש"י על המקום, שבכל יום יהי' בעיניך כחדשים, המצות יהיו כחדשים, לימוד התורה, והכל מה שהתורה מצוה, יהיו בעיניך כחדשים.

ומה הענין של כחדשים, פשוט כי בן אדם אחרי שהדבר כבר התרגל בזה, זה כבר לא משפיע עליו כ"כ, הוא כבר יודע, כל דבר שזה כבר ישן כבר לא חושבים על זה כ"כ, לא מחשיבים את זה, ודבר חדש הטבע של האדם שזה יותר משפיע עליו, הוא יותר מרגיש, ויותר עושה רושם עליו.

והאיך עושים באמת שיהי' כחדשים, הרי סוף כל סוף זה לא כחדשים? האם בן אדם יכול להשלות את עצמו ולומר אני חושב שזה חדש, אבל הרי הוא יודע שזה לא חדש, וא"כ האיך אפשר לעשות את זה?

ומשמע ככה, [ולא באתי לומר חידושים] זה בן אדם מבין בפשיטות, שאם אחד יראה דבר בשטחיות בלי להתעמק בזה, ואח"כ כשיתעמק יראה לפניו דבר חדש, אותו הדבר מה שראה אתמול ורואה היום, רק אתמול הוא ראה את זה בשטחיות, והיום התעמק והתבונן בזה, ונהיה יותר בהיר יותר צלול, זה מקבל צורה חדשה ופנים חדשות, וזה ממש חדש! ולא רק שנקרא כאילו חדש, אלא זה באמת חדש, כי אתמול הוא לא הבין את זה, הוא הבין חלש, זה לא הבנה אמיתית, וכעת הוא הבין את זה באמת חדש.

ובספר כתר ראש מביא בשם ר' חיים וואלוז'ינר שחידושי תורה זה לא רק אם מחדש דבר חדש, רק כל מה שהוא חוזר ונתבהר לו הדבר יותר ברור הוא מבין את זה חזק יותר, זה עיקר חידושי תורה, ולא חשוב אם הוא חידש או מישורו אחר חידש, העיקר שעכשיו הוא מבין את הדברים יותר ברור, זה נקרא חידושי תורה.

וככה זה בכל הדברים, בן אדם שעושה דבר ואחרי זה התברר לו הדבר, זה דבר חדש, כי מה שהבין אתמול זה לא הבנה אמיתית, ועכשיו זה הבנה חדשה.

ואומרים על אחד מהגאונים, ר' סעדיה גאון, שהיה מסגף את עצמו כל יום בכל מיני סיגופים, בשלג וכדומה, למה? הוא אומר שלמד את זה מאיזה מקום, שאחד בא לאיזה בן אדם ולא ידעו שהוא אדם חשוב, [ואומרים שזה הי' ר' סעדי' גאון] בא בעל הבית וכיבד אותו כרגיל, כי הוא לא ידע שזה ר' סעדיה גאון, גדול הדור! ולכן לא כיבד אותו במשהו מיוחד, ואח"כ נודע לו שזה ר' סעדיה גאון, אז הוא ביקש ממנו מחילה, שאל אותו מה אתה מבקש ממנו מחילה, הרי לא עשיתי לך שום רע? ואמר היות שלא ידעתי שאתה אדם גדול, וחשבתי שאתה איש בין אנשים, ממילא לא כיבדתי אותך כמו שמגיע לך, כך הוא אומר היות שאתמול לא הכרתי את הקב"ה בהכרה כמו שאני מכיר היום, שמה שאני מכיר היום אני רואה שאתמול לא הכרתי טוב, היום התברר לי הרבה יותר בהכרה בהקב"ה, באמונה בהקב"ה, ממילא יותר יוצא שאתמול לא כיבדתי אותו כמו שצריך, כי הרי לא ידעתי מי הוא, א"כ הוא מבקש מחילה, כך הוא אמר.

א"כ יוצא גם כאן אותו הדבר, בן אדם יכול להיות שיעשה אלף פעמים דברים, אבל כל יום זה חדש, וזה מה שחז"ל אומרים יהיו בעיניך כחדשים, זה לא סתם, אלא ככה באמת אי אפשר שכן אדם יאמר על דבר לא חדש שהוא כחדש, אבל אם באמת עכשיו התעמק יותר וראה שההבנה של אתמול זה לא היתה הבנה ברורה, ועכשיו הוא כן מבין, זה באמת חדשים, ולא "כחדשים" אלא "חדשים" ממש.

זה בכל הדברים, גם במעשה המצות, אם אדם מניח תפלין, כרגיל הוא לא מרגיש מיוחד, אנשים שרגילים... מניח תפלין שם את התפלין על היד, אבל במקרה שיתבונן ויחשוב מה זה תפלין, מה הוא צריך לחשוב בתפלין, ומה שאומר לפני שמניח תפלין, שיש בהם יחוד ה' ואחדותו יתברך שמו, כל הדברים האלה הוא אומר וכבר רגיל, אבל אם ירגיש מה שהוא אומר ויתרגש כל פעם, יראה שזה באמת חדש, אתמול הוא עדיין לא הבין את העמקות מה שהוא אומר, ועשיו הוא מבין, הוא מניח תפלין, הוא מרגיש איזה אושר שיש לו שהוא מניח תפלין, וככה זה בכל המצות, בן אדם שהתרגל, זה נעשה אצלו הרגל, והוא לא מרגיש, אבל אם הוא באמת יעמיק בזה, יראה עולם חדש! הכל יהי' חדש.

וזה רצינו לומר רק דבר אחד, שבן אדם יותר יעמיק, אז יראה שיתפתח לפניו הבנה חדשה, והבנה ברורה, וירגיש טעם בלימוד התורה, בעשיית מצות, ובכל הדברים ירגיש טעם, וזה צריך מאוד לעזור לבן אדם לעלות.

ועכשיו שזה לפני חג השבועות, שזה זמן שמסוגל במיוחד כמו שכתוב בספרים שאפשר להתרומם, אבל זה הכל אם יחשוב, אבל בלי מחשבה לא יהי' כלום, לא חדשים ולא כלום, אבל אם הוא כן יחשוב ויעמיק בזה יפתח לפניו הבנה חדשה, ויגיע מצב כמו מתן תורה, לא ממש מתן תורה, כי עכשיו הוא מבין מה זה תורה, ומבין מה זה מצות, ואז הוא יתורם.

והקב"ה יעזור שבאמת כל אחד מאתנו יעלה עי"ז שיחשוב מה שהוא עושה עם הבנה עם מחשבה ברורה, אז הוא יעלה מאוד, והקב"ה יעזור שבאמת כולנו נעלה ונזכה למה שהקב"ה רוצה מאתנו במתן תורה.

רשימות תלמידים

זכרו תורת משה עבדי

נא בשיבת זוהר-התורה י.ם. י"ב סיון תשס"ד

נזכיר מאמר חז"ל בשבת (דף פ"ט א') שהגמ' אומרת שאחרי שמושה רבינו קבל מהקב"ה את התורה וירד מהר סיני, בא השטן ושאל היכן היא התורה, והתוס' כבר מתפלל האין זה שהוא לא ידע ממעמד הר סיני, עכ"פ השטן בא ושאל היכן התורה, הקב"ה אמר לו נתתה לארץ, הוא הלך לארץ, הארץ אומרת אין לי תורה, הלך להרים, ההרים אמרו אין לי תורה, הלך לים, הים אמר אין לי תורה, בא לתהום, התהום גם אמר אין בי תורה, בקיצור כולם אמרו אין בי תורה, אז הוא שוב בא להקב"ה היכן התורה, אמר לו הקב"ה לך אל בן עמרם, אז הוא בא למושה רבינו ואומר לו היכן התורה? אמר לו משה רבינו [הוא רצה להתחמק], מי אני שיתנו את התורה על ידי, אומר לו הקב"ה למושה, משה בדאי אתה? אומר רש"י בלשון תימה, האם אתה אומר שקר, ענה משה רבינו חמדה גנוזה שיש לך שכ"כ משתעשעים בה כולם, אתה רוצה שאני יזכיר את שמי עליה, אומר הקב"ה הואיל ומיעטת את עצמך תיקרא על שמך, שנאמר זכרו תורת משה עבדי, התורה נקראת על משה רבינו.

רואים דבר נורא, הרי ידוע ששקר מאוד שנאוי אצל הקב"ה, כמה פסוקים יש עד כמה ששקר שנאוי, ופתאום כאן על ידי שהוא אמר שהוא עשה לא להתגאות, שהוא ראוי לקבל תורה, ממילא היות שמיעט את עצמו, למרות שזה לא הי' נכון, כי הוא הרי כן קבל, אבל כיון שכונתו היתה למעט את עצמו, לא להתגאות כאילו אני ראוי לקבל תורה, כאילו אני חשוב, כיון שכן תיקרא על שמך.

רואים כאן כ"כ את שני הקצוות, מצד אחד שקר נחשב מאוד שנאוי, אדם שאומר שקר הוא מאוד שנאוי, אבל זה רק אם הוא אומר שקר בשביל שקר, אבל אם אחד אומר שקר מפני שרוצה למעט את עצמו, זה עד כדי כך שנקרא על שמו, תורת משה.

א"כ אנחנו רואים עד כמה שמחשבה יכול להפוך את הדברים מן הקצה אל הקצה, או שזה כ"כ שנאוי, או שזה כ"כ אהוב, עד שהקב"ה אומר א"כ תיקרא התורה על שמך, תורת משה, איזה זכות שיש, עד כל הדורות מזכירים תורת משה, ולא מזכירים דבר אחר רק תורת משה, ואע"פ שהקב"ה הרי נתן את התורה, אבל היות שהוא מיעט את עצמו תיקרא על שמו, תורת משה.

ואנחנו לא רוצים להאריך, רק רצינו לומר שכל אחד יחשוב על זה, מה שבכל דבר שעושה יכול להיות שינוי מן הקצה אל הקצה, אם הוא עושה במחשבה טובה אז זה עד כדי כך שנקראת תורת משה על שמו, ואם ח"ו זה הי' הפוך, הי' ח"ו שנאוי, היה שקר! שזה מאוד שנאוי להקב"ה, מי שדובר שקר.

והקב"ה יעזור באמת שכל אחד מכם, כל אלה שנמצאים כאן, שכל אחד ישאוף כל החיים שלו להיות בן תורה, לקיים את המצות, עם יראת שמים, אז כל אחד יהי' מאושר.

הקב"ה יעזור באמת שכולכם תזכו לזה, שתנצלו את החיים שהקב"ה נותן לבן אדם, תנצלו את זה לתורה ויראת שמים, לדברים טובים ולא לשטויות, ולא לדברים ח"ו שזה ההיפך מתורה, ליצנות וכאלה דברים, הקב"ה יעזור שכולכם תעלו ביראת שמים, ותזכו עד שהקב"ה יזכה אותנו בגאולה האמתית ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

התורה נותנת דעת ללומדיה

מצוה שיכולה ליעשות ע"י אחרים תלמוד תורה דוחה אותה ותלמוד תורה כנגד כולם כי כשילמוד תורה הוא מתעמק ועולה בשכלו להבין דרכי השי"ת והשגחתו יותר מאשר במעשה המצוות ולעלות להיות גדול זה העבדות הכי רצויה כי אז כל מה שעושה, עושה בעמקות יותר והמצוה היא מצוה יותר עמוקה והנחת רוח שיש להקב"ה מזה מצוה שהיא יותר בעמקות אין להשוות למצוה שעשוי' בלי לב עמוק, ואע"פ שאין המחשבה והעמקות מעכב מ"מ אינו דומה כלל, ואפי' תורה שלא לשמה כיון שמביאה בכללות נפשו מ"מ גם מספק כדאי לדחות הכל, כיון שזהו הדרך היחידי שישכון אור אמת.

מכת"י

הג"ר שמחה זליג ריגר זצ"ל (הדיין דבריסק) אמר לי: הרבה גאונים ראיתי, הרבה מתמידים ראיתי, אבל עמל התורה כמו של הגר"ח עדיין לא ראיתי. (יש כאלו שרואים בספר של הגר"ח את כח הגאונות והכשרון, אבל צריך לדעת שהגר"ח היה אצלו העמל התורה המעלה הכי גדולה!).

הג"ר שמחה זליג אמר על העמל התורה של הגר"ח שאין בדומה לו! וסיפר לי שפעם אחת הגר"ח לא הרגיש בטוב והיו לו כאבי ראש חזקים, וקם והלך לדרוש אצל הרופאים מדוע כואב לו הראש, והרופאים בדקו אותו מכף רגל ועד ראש ואף אחד לא מצא שום סיבה לכאבים, עד שלבסוף פרופסור אחד בתוך כדי שיחה עם הגר"ח התברר לו שהגר"ח בשעת לימודו מחזיק את היד על הראש בהתאמצות ולוחץ חזק על הראש, וכפי הנראה מזה נעשה לו הכאב הראש, ובאמת פסק הגר"ח מלעשות כך ופסקו הכאבים. (אמר רבינו ואני מוסיף שאילו היה רואה את יגיעת התורה של החזון איש זצ"ל בודאי היה אומר גם עליו כן, שאין לשער גודל עמלו ויגיעתו בלימוד התורה שהיתה בצורה שאין לשער כלל, ופעמים היה נחלש מאוד מרוב מאמץ בלימוד ולא היה בכוחו אפילו להניח את הכובע על הראש והיה מתפלל ללא כובע. ופעם כשעיין בספר חזון איש [כמדומה בסוגיא דאחרין במסכת בבא בתרא] התפלא מנין היו לו כאלו כוחות לכתוב את מה שכתב. והיה פעם שכ"כ נחלש מהלימוד והלך מיטה ונפל מטר לפני המיטה, כי תמיד שיער כמה כוחות נשאר לו עד שיגיע למיטה ובפעם זו טעה במטר אחד).

מתוך שיעור בביתו

מֶרֶן רַבֵּנוּ ס

הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א

וקרבתנו לשמך הגדול!

נא' בבית המדרש חניכי הישיבות 'הליכות חיים' ב"ב, אור ל'ד' סיוון תשע"א

אנחנו נמצאים כעת בימים הגדולים, סמוך ליום מתן תורתנו הקדושה, בחז"ל מובא שיש ימים מיוחדים, של 'בהיותו קרוב' - "אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליום כיפור, כי יש זמנים מיוחדים לעליה. ומאידך מובא בחז"ל בילקוט ש'בהיותו קרוב' קאי על כל יום ויום, ולכל זמן שאתה חי. והביאו במדרש בחבריו של ריש לקיש שראו את גודל שכרו לעוה"ב וביקשו גם כן להגיע לחלקו, והשיבום שרק הוא זכה מחמת שעשה תשובה בזמן שהיה שייך, זמן של 'בהיותו קרוב' כל זמן שהיה חי, ולכן שייך היה שיזכה לחלק שכזה. ואילו חבריו כבר לא יכולים להשיג משהו בזמן שאין זה 'בהיותו קרוב'. כי רק כאן בעולם הזה אפשר להגיע ולהשיג, שם כבר אי אפשר להגיע ולקנות דרגות.

לשון המשנה היא "עולם הזה דומה לפרוזדור עולם הבא דומה לטרקלין", כאן העולם הזה הוא רק מעבר, של "התקן עצמך". מאידך יש לשונות במדרש שלכאורה נראה כאילו זה הפוך: "עולם הזה דומה ליבשה עולם הבא דומה לים... עולם הזה דומה לישוב עולם הבא דומה למדבר". אך למעשה הם הם הדברים.

פשוט וודאי ששם לעוה"ב זה הטרקלין, מקום שעין לא ראתה. אך מאידך, שם אין כלום להשיג, שם זה מדבר ממש, שם זה ים, בו מי שלא הביא מהיבשה צידה אין לו כלום. שם במקום העידון האמיתי אין אפשרות לזכות בכלום. כי כל העבודה היא כאן בעולם הזה "בהיותו קרוב" - כל זמן שאתה חי. רק כאן, בעולם הזה זה המקום ממנו ניתן לקחת, "עולם הזה דומה לישוב, ליבשה, פה מונח הכל בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יטול. זה הדבר שכל אחד מחויב להשריש בעצמו כל יום ויום.

וכשאמרו חכמים במשנה "אם לא עכשיו אימתי" זה קאי על כל ימות השנה. אין זה סתם, וכי יש הווא אמיןא שיש רגעים של הפקרה? רק כאן דורשים מאתנו לדעת איך להתייחס לכל רגע, איך להתייחס לזמן של "בין גברא לגברא" לשעה שהיא כביכול פנויה, התביעה היא בכל רגע לחיות את הידיעה, ש"אם לא עכשיו אימתי" גם הרגע הזה, אם לא חוטפים אותו הוא פורח ובורח.

זו גם כוונת התנא באזהרה "שוב יום אחד לפני מיתתך", הלא ודאי שכך הוא ו"לא ימצא איחור התשובה אלא בעמי הארץ" רק כאן מונחת התביעה באיזו צורה להסתכל על זה, לא רק זירוז גרידא, אלא לדעת שזה ממש כמו רגע האחרון, להתייחס לזה בכל התוקף.

ובכל זאת, תמיד יש בתוך ה"בהיותו קרוב הכללי" זמנים מיוחדים יותר שבהם יש יותר קרבת ד', וגם יותר תביעה.

ימי הספירה הם ימים מיוחדים, שנוהגים בכל שנה ושנה, ימי הבנין בה האדם בונה את עצמו. ומבואר ברבינו הגר"א זיע"א וכן יש לשונות במדרשים, שאם האדם לא תקן ועשה את המוטל עליו ואת הדברים המיוחדים לזמן הזה, הרי זה מעוות שלא יוכל לתקון. ומשמע שסוף הימים הללו, סמוך לקבלת התורה, הם זמן מיוחד בחלק של העבודה והחיוב להתאמץ יותר להשיג בכוחות עצמו. ובלשון הזה"ק ובמדרש איתא, ששלושים יום אחרי החג עדין פתוחים השערים ואחר כך יש עוד שבעה ימים וכו', אחר כך כבר יש מוטל על האדם ביתר שאת להשיג בעצמו.

ובביאור הענין, כידוע שתחילת ימי הספירה בעת שיצאו ממצרים. היה חסד עצום, וכמו בזמן בריאת העולם, כש"אדם אין לעבוד את האדמה", ופירש"י להתפלל בטובתן של גשמים. היינו שכל המציאות של הבריאה היתה בחסד גמור "חסד א-ל כל היום". כך גם התחילה כל הבריאה החדשה של כלל ישראל בעת

יציאת מצרים. אחרי הקלקול הנורא של אדם הראשון, וכל הבניה מחדש של מציאות כלל ישראל והתיקון הגדול בכור הברזל. אז גם התחיל הכל בחסד גמור, אף שלא היו ראויים לכך.

ועיקר התביעה על הכלל היה שלא פרשו מעבודה זרה. יש לשון במכילתא, (בא) שגם במצרים היו בידם מצוות ומעשים טובים היו זהירים בבן אדם לחבירו ונמנעו מלשה"ר ושלא שינו וכו' הם שמרו על ייחודם בשמם ובלשונם, באהבה ואחוה, וגדורים מעריות ולשון הרע. וזה היה במסירות עצומה במצרים, במקום שרצו שידמו להם ואף על פי כן לא שינו, (וכמו שמאז תמיד בכל הגלויות יש את הנסיון הזה. שרוצים להדמות לגוים שסביב) אך מכל מקום עדין היו שטופים בע"ז. וכשצוה הבורא "משכו וקחו לכם" זה היה כדרשת רז"ל "משכו ידיכם מעבודת כוכבים" הקושי היה להיפרד מהיצר של ע"ז

ואף שחז"ל בטלו את יצה"ר של ע"ז, היינו שהרגו את הרוחניות שבזה, ואת תוקף היצר לע"ז. וכידוע מדברי רבנו הגר"א בסדר עולם, כי עם ביטול יצרא דעבודה זרה על ידי אנשי כנסת הגדולה אז בטלה הנבואה, כי הכל הוא "זה לעומת זה". וראו בגודל דעתם, שלתוקף הנסיון, אף שמפסידים את הנבואה אך צריך לבטל את יצרא דעבודה זרה. ומכל מקום אף שבטל היצר הקשה של ע"ז, עדין נשאר יצר שכזה, של להמשך אחר הרע.

אנו אומרים פעמים ביום, "השמרו לכם פן יפתה לבבכם" וברגע שיפתה אז מייד "ועבדתם אלוהים אחרים", שורש החטא זה אלוהים אחרים כפשוטו, ע"ז ממש. אך מה שנשאר לדורות, הוא כל התשוקות הרעות כל מה שאדם נמשך לזה, וביטול תורה כנגד כולם. וזה כל חויבינו בקריאת שמע בכל יום, להשריש בתוכנו, את קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות לברוח מה"יפתה לבבכם, ומה "וסרתם"!

וזה מה שמונח במה שאמר רבן גמליאל לתלמידיו "איני שומע לכם לבטל עול מלכות שמים אפילו שעה אחת". אף שהיה פטור מק"ש. אצל רבן גמליאל במדרגתו העצומה, כשחי כל יום את הקבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות, הרגיש שאינו שייך בלי זה. בלי הקבלת עול תורה ומצוות של ק"ש.

ובזה יש גם לעורר אותנו, בשעה שקוראים קריאת שמע, צריך להרגיש את הקבלת עול. ואם אדם לא מרגיש הבדל אחרי זה, חסר לו במובן של "קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות" ושל "השמרו לכם". אמנם אנו אומרים את זה לפי השגתנו, אך בכל זמן שקוראים ק"ש חובה שנרגיש שמשהו התחדש בקבלת עול.

***

ובזמן שאחרי יציאת מצרים, אחרי החסד הגדול והאור הגדול שקבלו כלל ישראל, אז יש יותר תביעה שנשיג על ידי עמל ויגיעה שלנו.

וזהו ביאור במה שאמרו חז"ל שבשעת קריעת ים סוף קטרגו המלאכים "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה" היה טענה על כלל ישראל. ומדוע זה מתחיל כעת? מדוע לא קטרגו בזמן של עשר המכות והניסים הגדולים ובזמן השיא של מכת בכורות?

אלא כמו שנתבאר: אז, בזמן הניסים הגדולים במצרים ומייד שיצאו אז היה הכל במציאות של חסד גמור והכל נשתתק, לא היה שום קטרוג. וכשהגיע הזמן שתובעים מכלל ישראל להשיג מכוחם, הרי זה זמן של דין ויש מציאות של קטרוג. ובאותו זמן, עדין הייתה בליבם מציאות של משיכה אחרי יצרא דעבודה זרה.

ואיתא ברבינו הגר"א ז"ל בשיר השירים, שבשעה שאמר הקב"ה "אנכי ד'" נכנסו דברי תורה בליבם, ובשעה שאמר "לא יהיה לך" נעקר מתוכם יצר הרע של עבודה זרה. וממילא בזמן של קריעת ים סוף, כשהתחילו הימים של ההכנה, אז הייתה תביעה וקטרוג כלפי כלל ישראל, ולהגיע לקריעת ים סוף היה צריך מסירות נפש כנחשון שקפץ למים. כי בזמן הזה הוא כבר מציאות של דין, ושל תביעה מהאדם להשיג בכוחו ובעמלו.

וכמו שביארנו, אף שבתחילת הימים, יש עדין איזו בחינה של חסד, אף כי לא כמו בתחילה ממש. אך יש מציאות של שערים פתוחים, עד זמן של פסח שני ל' יום אחרי החג, ועוד זמן שמובא שיש אחרי זה, אך בודאי ככל שמתקרב זמן מתן תורה, כאן כבר נדרש מאיתנו שנשיג בידינו ובעמלנו ממש.

וכידוע, יש מציאות של זמנים שמגיעה מידי שנה בשנה וכמו שהביאו בגמ' (שבת קכט:) על המקיז דם, "מעלי יומא דעצרתא סכנתא, דנפיק ביה זיקא ושמייה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו", כי גם הכוח הזה נשאר ופועל בעולם. וממילא יש מציאות של זמן שחוזר מידי שנה בשנה בימי הספירה, בו כל אחד נתבע להגיע ולהשיג בעבודתו שלו. וכלפי בני התורה, יושבי בית המדרש. אצלם התביעה גדולה יותר.

ומרח הגרי"ז זיע"א התבטא פעם שעיקר מה שקורה ומתעכב וכו', תלוי בבני תורה. הם שישוברים ליד הגמרא, שקרובים לקב"ה יומם וליל. הם נתבעים יותר לפי דרגתם. כי ככל שאדם בדרגה גבוהה יותר כך התביעה עליו יותר בתוקף. הרי הוא קיים "טעמו וראו" טעמת טעם של רוחניות, ומדוע אתה מתרחק ועוזב. נתבע טעמו וראו למה אתה עוזב.

***

אני רגיל להזכיר את שכותב תמיד חוה"ל וכן ברבנו יונה, שלמדו את דברי הנביאים כנוגעים אליהם למעשה ממש. ובאמת זה המושג של נבואה. כי הנה אמרו חז"ל (מגילה יד.) "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה", ובזמן שלפני החורבן היו עוד ועוד נביאים ובכל יום נשלח נביא לישראל, ומה שנכתב הוא רק מה שנצרך לדורות.

וודאי שאין לפרש שדורות אחרים לא יכלו ללמוד כלל שום דבר מאותם נבואות שלא נכתבו, ובודאי הוא שאם שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד הרי ש"דבר ד' יקום לעולם" ומכל נבואה שייך ללמוד משהו, אלא מתבאר מחז"ל שאלו הנבואות שכן נכתבו הם הנבואות שכל עיקר הנבואה מיועדת לכלל הדורות, ואף שהנביא נשלח בפועל בזמן מסוים מכל מקום עצם הנבואה נאמרה מתחילה לדורות ולכל זמן ומן.

כך גם היא הנבואה בירמיה כשהנביא צווח ותובע "מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי" (ירמיה ב'), וביאר בחובת הלבבות שיש כאן תביעה לכל אדם שהשיג איזו מעלה ומדרגה ואחר כך ירד ממנה, כי הרי כל אדם שיש בו קצת בקשה והשתדלות, יש לו רגעים של עליה, וזהו שדורש הקב"ה מהאדם, אחרי שכבר השגת יותר, היית קרוב יותר כבר ראית שאתה מסוגל לזה, איך יכולת לחזור לאחור ולהתרחק?

וכתב הגר"א ז"ל בביאור הפסוק "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" (משלי טו כד) שלמה המלך כתב כאן את שני הקצוות, ומבאר הגר"א ז"ל שרק מלאכים הם "עומדים" ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. כי מלאכים עומדים כל אחד במקומו. כשהאדם לא עולה הוא יורד כי אדם אינו כמלאך, הוא יכול להיות יותר או ח"ו להפך... וכשאנו מוסיף תורה כשהוא לא במצב של "שמן על ראשך לא יחסר" הרי שהוא מתמעט והולך ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה חס ושלום כי אי אפשר שיעמוד בדרגה אחת.

אם אברך מגיע למצב בו הוא מרגיש, שזהו! הוא כבר עשה שטייגען כמה שנים, עכשיו הוא רק צריך "לשמור על הקיים" הוא לא חושב על עוד להתעלות, הרי שזו ירידה גדולה!

אמנם מחד אדם צריך להיות בר דעת להכיר מה מצבו האמיתי, ומאיך במצבו שלו לזכור שתמיד חייב להמשיך ולהמשיך, להתעלות ולשרש את היצר מקרבו, תמיד לזכור את ההתחלה של "משכו וקחו לכם". כי אם לא מתאמץ להתחדש ולהתעלות, הרי אז יש מקום ליצר להכנס. וכדברי רש"י על הפסוק "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים" (ירמיה ד') "הווי למידין מעובד אדמה ואל תהי צעקתכם לפני מתוך הרשע כי אם מתוך תשובה שלא היו דומים לזרע בלא ניר והיא נהפכת לקוצים". ולבני תורה שיושבים בבית המדרש, הרבה יותר קל, יש להם את ה"תורתו אומנותו" ליישר את הלב. אך בלא זה, הקוצים אינם נשחתים מעצמם. ודואג ואחיתופל יוכיחו, אף שהיו במדרגה גבוהה ומיוחדים בתפילה כפי שאמרו חז"ל, אך עם כל מעלתם, נכנס בליבם רוח קנאה.

כל אחד, לפי מצבו, מחויב תמיד להיות על המשמר, לעקור מהלב את הקוצים, כל ה"פן יפתה" שיש כיום ה' ישמרנו. וכשאדם נמצא בבית המדרש, "אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש", כאן יש לו יותר אפשרויות, מחד הוא נתבע יותר אך מאידך הוא מסוגל יותר להשחית את הקוצים.

אדם שיושב בבית המדרש, יותר מחויב לזכור תמיד לפני מי אתה עמל, בלי להסיח דעת, וזו גם היתה חלק מהתביעה ב"שלא ברכו בתורה תחילה".

היצר לא נח לרגע, ובחווה"ל מאריך לתאר את מלחמת היצר, שכל דבר קטן כדאי לו ומאריך אין הוא משביע את עצמו בדבר גדול, וכשאדם אינו מסיח דעת, הרי ש"הבא לטהר מסייעין אותו" ואז הוא מרגיש את השמחה הגדולה והאמיתית.

ידועים הם דברי המגיד משנה על הרמב"ם בסוף הלכות לולב, "כל המונע עצמו משמחה זו ראוי להיפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ד' אלוך בשמחה". ומבאר המ"מ שלא שייך שמחה אמיתית בדברים אחרים שסופם כלים וחולפים, הדברים הם רק לפי שעה ולפי דמיון, ושונה מים מלוחים כלשון הגר"א באגרתו. והנפש לא תמלא, רק כשאדם עושה את התכלית שלשם כך נברא, כשעושה את רצון קונו ומרגיש בנפשו בלימוד התורה וקיום המצוות שלשם כך נוצרת, אז שייך שיגיע לשמחה האמיתית ממשי, שמחה נצחית. אז יש את ה"משיבת נפש" שבאה לו עם תורת ד', ובלא זה הנפש תהא מבולבלת, ובלא זה הוא פתי, וכל הדברים שהם להפך ממי ששמח בדבר האמיתי בשמחה הנצחית.

"אין לנו שיעור רק התורה הזאת" זה מה שנשאר לנו, למרות שחסר לנו את בית המקדש והמשכן, וכשאלה חסרים הרי הכל פגום, וכמו שמבאר אדונינו הגר"א ז"ל על הפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים" שבזמן הבית הייתה סיעתא דשמיא מיוחדת לתורה, והפרוש של "מלכה ושריה בגוים אין תורה" הוא שאחרי החורבן נתרופפו עמודי התורה, ומכל מקום הדבר היחידי שנשאר הוא "אין לנו שיעור רק התורה הזאת" הפוך בה הפוך בה דכולה בה ובלי זה הנפש לא תמלא, וזה הדבר היחידי שיעזור לגרש את החושך.

אותה טהרת הלב, מגיעה רק על ידי התורה עצמה, כי "הלא כה דברי כאש" וידועים דברי הרמח"ל ז"ל "כי הבורא יתברך שמו שברא יצר הרע באדם, הוא שברא התבלין לו, וכמו שאמרו חז"ל, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, והנה פשוט שאם הבורא לא ברא למכה אלא רפואה זו אי אפשר שירפא בשום פנים... בלתי זאת הרפואה".

***

רבינו הגר"א ז"ל, באדרת אליהו מבאר על מה שאמרו בגמ' על לשון הפסוק "וייצר" שני יצרים ברא הקדוש ברוך הוא, אחד יצר טוב ואחד יצר רע. ואמרו חז"ל עה"פ "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא" שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. ומבאר הגר"א ז"ל שהוא מדוקדק באותיותיו ש"ן שלוש מאות ויו"ד עשרה כי השלוש מאות עולמות הם על שבירת יצה"ר, ועשר הם על העשה טוב. כי עיקר העבודה הוא לשבור את הרע ובזה כמעט כל השכר, ורק בסוף יש מעט דרגות בעשה טוב..

הקב"ה ליבן של ישראל, ואת הלב צריך לשמור בקדושה ובטהרה, להכין מקום לד', "עד אמצא מקום לד'". ואמרו חז"ל לב טהור מכלל דאיכא טמא.

האלוקים עשה את האדם ישר, נאמר על האדם הגדול בענקים שלא היה כמותו. והוא ביקש חשבונות רבים, זה היה הקלקול הראשון, אף שהיה כוונתו לשם שמים מכל מקום היה כאן "חשבונות" שלא כרצון הקב"ה. ועדין נשארה התביעה על כל אחד ואחד, לישר את הלבבות ולישר עקמומיות שבלב. ואף שעמוק הלב ומי ידענו, אך אדם יודע בעצמו מרת נפשו וכשמשדל לסלק הרע מתוכו, ולהכין מקום לד', אז יש לו סיעתא דשמיא.

וביושבי בית המדרש, שיושבים בבית ד', יש את הכוח על ידי לימוד התורה, לעשות את זה. על ידי שחיים את זה, שידועים שזו תורת ד', שעשועיו של הקב"ה, ולזכור ולחיות את המציאות של האושר הגדול ביותר, ששולחן גדול משולחנם. לא לומדים בשביל להשיג או להגיע לצורך תפקיד וכדו', הלימוד עצמו הוא האושר הגדול ביותר.

***

אם מזכירים את מי שעל שמו נקראים הכוללים, זצ"ל, שמעו ממנו הרבה על תורה, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, ופה מתאספים כדי לרענן, וכדי שיהיה "וחי בהם". שיהיה אדם בר דעת, וכל אחד מחויב בזה לחיות ולהרגיש. ולהגיע למעשה.

דעת פירושו "דעת חדרים מלאו" (משלי כד, ד) וכביאור הגר"א ז"ל שהשכל יתפשט בחדרי הלב ויגיע למעשה. לא ידיעה בראש, דעה חסרת מה קנית, אומרים למי שקנה דעת. אדם נמדד בזה עד כמה שהוא חי את זה בפועל.

עם ישראל, אותו עם שעבר רדיפות ושמדות, הוא הנקרא "עם מדושני עונג". יש לנו יש תורה ומצוות להתענג בהם, תורה, שבת ותפילה ואין לך אושר גדול מזה. כשאדם חי את הדברים ומיישם למעשה אין מאושר ממנו.

חז"ל אומרים שעם הארץ "אימת שבת עליו", הוא חושש מאיסור סקילה. עם הארץ פירושו אדם כשר, שהרי רוב עמי הארץ מעשרין. רק הוא טרוד כל העת בשדה, ובלשון הגמרא איזהו ע"ה שאין לו ציצית בבגדו, מרוב שטרוד בשדהו. וכשמגיע שבת הוא מסתפק באימת שבת עליו, שירא מאיסור חמור. אך מי שנמצא ליד הגמרא, ולענין זה ודאי נחשבים כתלמידי חכמים, צריך לזכור להיות "כל מקדש שביעי כראוי לו" כל אחד לפי דרגתו, לחיות את השבת "טועמיה חיים זכו" להרגיש ולחיות את השבת, את תפילות השבת.

ומבואר ברבינו הגר"א ז"ל שכל מה שפועלת ומשפיעה התפילה ביום חול בשבת זה נעשה מעצמו ובשבת התפילה היא מתחילה ממקום עוד יותר גבוה. וכשאדם עומד בשבת בתפילה, יתבע מעצמו אין הוא נכנס לזה, לא בהרגל לא בעייפות אלא בכל לב, כשהוא "טועמיה" כראוי לו לפי מעלתו.

אמרו חז"ל "כרום זולות לבני אדם" אלו דברים העומדים ברומו של עולם ובנ"א מזלזלים בהם, ואני רגיל לומר שפשוט הוא שלא מדובר במי שלא מתפלל כראוי לזה לא צריכים את דוד המלך הוא בעל התפילה "אני תפילה", לא צריכים רוח הקודש בשביל להגיד שזה נקרא מזלזלים, אלא גם מי שכבר מתפלל כמו שצריך, מי שנמצא במצב שהוא עומד לפני ד', עדין לגודל רום מעלת התפילה שהיא דבר העומד ברומו של עולם עדין נקראים "מזלזלין בהם", כי הדרישה היא להתפלל כל יום עם טעם חדש בתפילה.

בלימוד התורה שייך "חזרה", יש בקשה שתרגילנו בתורתך, (אף שיש מאידך בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, יש גם מזה וגם מזה) אך בתפילה לא שייך חזרה, אם הוא רק חוזר על מה שהתפלל אתמול אין לזה שום טעם של אבק תפילה... אין בזה אשפון נפשי לפני ד'. ואף שתורה היא בדרגה יותר גבוהה. הרי אדם שהתעלה לא יתנו לו כדי להקיצו משנתו מזון משובח, זה לא יוסיף לו בריאות. רק צריך קודם להקיצו משנתו ולעורר אותו. וזוהי התפילה שמחיה ומעוררת וכמזון לנפש.

ובזה צריך שיהיו כל פעם כחדשים. יש לשון בירושלמי בברכות "שלא תהא תפילה דומה לחברתה" כל פעם להיות במציאות שכאילו לא התפלל מעולם, לשים את כל החושים בעיון ובישוב הדעת, זה הנועם האמיתי, ואדם צריך להכיר בעצמו שהוא שייך לזה.

והזכרנו את שהיה אומר מרנא החזון איש זיע"א שאמר על עצמו שמתייגע בתפילה לא פחות מהגיעה הסוגיות הקשות. ובעינינו ראינו איך שבכל תפילה היה נופל אחריה על הכסא באין אונים אחרים שהוציא תמצית כוחות נפשו.

כשאדם לא מסתפק במועט, אלא חי את הדברים. תובעים מכל אחד "ובחרת בחיים" ברור לך מנה יפה, לא להסתפק בפירורי חיים, לא להסתפק בשבת של פחד מסקילה בלבד, לטעום את קדושת השבת, לחיות את התפילה. וברור הוא שאם משקיע בתפילה, גם בזה שייך שיעשה "שטייגען".

כאשר מדברים לפני בני תורה, צריכים תמיד לזכור לתבוע מעמינו לזכור מה הטרדה האמיתית, לא לשכוח את עיקר העיקרים. אני רגיל להזכיר מה שכתב הגר"א בשיר השירים. כאשר מבאר את מה שקרה בימים הללו של קבלת התורה. באותו דור נורא, דור דעה. ואיתא בזה"ק שלא יהיה דור שכזה עד דאית מלכא משיחא. ולפי דרגתם היו נתבעים בדקות על כל דבר.

ומפורש שבמציאות הנוראה של מעמד הר סיני, שהיה כעין עולם הבא, לא רק מרע"ה צווה "עמוד פה" אלא כל אחד ואחד יכל להתקרב להר סיני רק לפי מדרגתו, ואחריה היה כעין נכווה מחופתו של חבירו. כאן בעוה"ז החושך יכסה, לא ניתן לראות אך לעתיד לבוא יש "ושבתם וראיתם". מי שכבר התעייף משהו. כבר לא יכל לגשת יותר.

וזהו מצב שמוטל עלינו לזכור תמיד. "השמר לך פן תשכח" הוא קאי גם על זה. לדעת מה מפסיד כשהוא נשאר מאחור, כשלא מחיה את עצמו עוד ועוד.

המשנ"ב מביא את המג"א לזכור בכל יום בשעה שאומרים "וקרבתנו מלכינו", לזכור את מעמד הר סיני. לחיות את הדברים ולדעת איך הם שייכים לכל אחד לפי מצבו הרוחני ומדרגתו. הקב"ה רוצה שאנחנו נגביה את עצמינו, שכל אחד יגיע להשגות.

ומבאר הגר"א ז"ע, א, שבתחילה היו כל העשר דיברות בדיבור אחד. וכלל ישראל לא השיגו בזה ופרחה נשמתם, ורק מרע"ה שמע ואחר כך חזרו לחיים בטל של תחיה. ואחר כך החל לפרט, וגם אז אנוכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו. מייד פחדו ממה שקרה ואמרו "דבר אתה עמנו ונשמעה" ואז אמרו "דבר את".

ואמרו חז"ל שמרע"ה תש כוחו כנקבה. מרע"ה רעיא מהימנא הוא תש כוחו כנקבה הוא רצה שכל ישראל יהיו יותר במדרגה גבוהה. ובמדרגתם הגבוהה, היה בזה ירידה. וזו היתה תחילת הפורענות שאחריה מייד "ויסעו מהר ד' ופרשה של פורעניות", וכתב הגר"א ז"ל שכשאמרו "דבר אתה" חזר יצר הרע לליבם.

ומבאר הגר"א ז"ל על דברי ישעיה בזמן החורבן, בעת החורבן הנורא כאשר הוא מעורר ותובע "נזורו אחר". הנביא תובע על שורש החטא ומה הוא "נזורו אחר", בעת מתן תורה, בשעה שאמרו דבר אתה עמנו, אז נזורו אחר. כאשר כלל ישראל הגיעו לדרגה ששומעים הקב"ה בעצמו, ובאותה עת, ביקשו לירד מהמדרגה הגבוהה ואמרו "דבר אתה עמנו", וכמו שביארנו ידוע האדם הוא תמיד במצב של "למען סור משאול מטה" ואינו עומד, אלא או עולה או ח"ו שאול מטה, וכשירדו, כשלא רצו למעלתם לשמוע דבר ד', שם נכנס יצר דע"ז, שם מונח שורש החטאים הגדולים.

וזה מקור לדברי חוה"ל, שמעורר על מלחמת היצר, כי היצר אורב לכל מקום שיש חלל פנוי, אין שטח הפקר. או שמלא במקום לד', או ח"ו מקום ליצר. אם מתחיל הנהגה טובה, לא לעזוב לא לסגת. אלא אדם תמיד נתבע לעלות עוד ועוד. בשמחת הלב.

התקבצו כאן מקום של לומדי התורה. ואשרי העושים והמעשים, רק נעורר את עצמינו תמיד לחיות את הדברים הגדולים. לא להגרר ח"ו לקרירות או לרפיון. שכל אחד יזכור בנפשו, שכאן, בבית המדרש כאן מונח הכל. כל קרירות וכל ויתור משאיר מקום ליצר להכנס וללכת אחרי דברים אחרים.

רק שנזכר להתעצם בתורה בשמחה בגבורה, להיות מאושרים שזכינו לבוא לבית המדרש, לא בישנוניות, אלא בשמחה אמיתית. לזכור תמיד ששלך גדול משלהם, אדם שישוב ליד הסוגיה. ולומד על מנת לעשות הוא במנוחת הנפש ובשוב הדעת הכי גדולים שבעולם, הוא שזוכה לכתר תורה שעולה על גביהן.

נקיים למעשה את זכירת מעמד הר סיני, בבין אדם למקום ובין אדם לחבירו. ובכל הדברים הגדולים שיש לנו. אשרינו מה טוב חלקינו.

שהיו הדברים חיים וקיימים ושמחים כנתינתם מסיני, ובזכות לימוד התורה שבע"פ נגאלין ישראל. ו"לא כרת הקב"ה ברית אלא על תורה שבעל פה" זה תכלית כל האדם בעולמו, ונזכה שבמהרה יתגלה כבוד מלכותו עלינו במהרה בימינו אמן ואמן.

השמחה והמתיקות בפשט הגמ' עצמה

מתוך הספד שנשא רבנו שליט"א על מרן רבנו הגרמ"י י"פ קוביץ זצ"ל

..."הלא שר וגדול נפל בישראל, אזכיר רק דבר, שבו היה מרן הגאון רבי מיכל יהודה זצוק"ל מאד מיוחד בזה, מצוי היום שכאשר רוצים להחדיר את ההבנה בלימוד לצעירי הצאן, בישיבה קטנה וגם כבר בכיתות ז' וח' אומרים לפנייהם תורות יפים ומביאים הרבה מפרשים, איני מזלזל ח"ו ואיני ראוי לומר, אבל פעם היה מהלך אחר וזה ראינו אצל ראש הישיבה זצוק"ל. פעם היה מהלך אחר, והוא היה כמעט השריד האחרון בזה.

שמענו מהרבה תלמידים איך כל מגמתו היה להכניס את המתיקות בגמרא עצמה, אמר לי ת"ח גדול אחד מתלמידיו, וסיפר שהבחורים התכוונו לפני שיעור בכל מיני תורות וביאורים וכו', ואמר להם רבי מיכל יהודה זצוק"ל שאחר שלושים שנה, אחרי הרבה שנים עד שתגיעו להבנה את המעלות ללמוד את הגמרא והתוספות פשט טוב טוב, ולקבל את החיות מהפשט. ואחר כך יש ודאי עוד ביאורים ציצים ופרחים לחדש, הוא לא ויתר על להכניס את המתיקות בגמרא עצמה ב'אמר אביי' ו'אמר רבא' בעצם ההוויות של אביי ורבא. היה אולי היחיד בזה בלהכניס וללמד את המתיקות בגמ' עצמה.

זכורני כשישבתי שבעה על אשתי ע"ה ואבי מורי זצוקל"ה למד את המשניות בין מנחה למעריב, ישב שם רבי מיכל יהודה זצוק"ל, ואחר כמה שנים שפגשתי אמר לי "איני יכול לשכוח את המתיקות של המשניות של אבא זצ"ל. כל כך "גישמאק" כל כך מתוק. וחשבתי שהרי הוא עצמו, רבי מיכל יהודה, הוא התמונה החיה לאותו גישמאק ולאותה מתיקות, המתיקות מהגמ' עצמה והמשנה עצמה.

שמעתי פעם מאדם גדול על הפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" שאין הפירוש סתם זהב וכסף, כי מה הקשר ומה הדמיון בין זה לתורה, אלא הכוונה כאן על כסף והזהב שבתורה, על החידושים הציצים והפרחים, ועל זה נאמר "טוב לי תורת פיך" טוב לי הפשט של הגמרא עצמה, החביבות של הגמרא עצמה יותר מ'תורהדיק' זהב ו'תורהדיק' כסף!

זה גם מה שהיה פעם בישיבות הקטנות, הלימוד היה להכניס את המתיקות בדף הגמרא עצמו, במילים הקדושות של הגמרא ולא שזה ח"ו רק היכי תמצא לומר על זה חידושים. ודבר זה כמעט נשתכח, וזהו ממש שכחת התורה. ועכשיו כשנאבד מאתנו האבדה הגדולה הזו, זה הזמן להתעורר בזה, לא לשכוח את העיקר את ה"קודש קודשים" של התורה. ובאמת ידוע שמי שלמד אצל רבי מיכל יהודה זצוק"ל כל מי שלמד אצלו, רואים בחוש שאצלם הגמרא יותר מאירה! ואמרו לי כמה תלמידי חכמים שאת כל הטעם בגמרא קבלו ממנו מהשיעורים ומהחיות בדברי הגמרא.

זמן מתן תורתנו

בחג השבועות יש שתי בחינות, וכנגדן קרבנות נפרדים. בפרשת אמור נזכרים שתי הלחם והקרבנות שבאים איתם, ובפרשת פנחס נזכרים המוספים, ושם לא נזכרים הקרבנות שעל שתי הלחם.

[ומש"כ שם (במדבר כח, כו) "בהקריבכם מנחה חדשה", לכאורה אינו נזכר בתור קרבן היום כשאר הקרבנות בפרשה הבאים ללמד אילו קרבנות מקריבים בכל רגל, אלא נזכר בקביעה באיזה יום מדובר].

ובתפילה אנו מזכירים רק את המוספין ולא את שתי הלחם [ובנמוק"י דן במי שמזכיר במקומם את שתי הלחם דאפשר שאינו יוצא ידי חובת תפילה], והוא בחינת הרגל וקדושת היום כשאר ימים טובים, שבהם יש קרבנות מוספים.

הבחינה השניה היא זו שגילו לנו רז"ל במטבע התפילה "זמן מתן תורתנו" [וכידוע שכל נוסח התפילה וכל תיבה בה יש בזה משמעות גבוהה, וכדכתב בנפה"ח שכל תיבה מהתפילה או של איזה ברכה היא

העולה למעלה... לפעול פעולתה בשרשה העליון המיוחד לה וכו'], ושתי הלחם הם קשורים לענין הזה, כי מנחת העומר, ספירת העומר ושתי הלחם הם מקשרים בין יציאת מצרים לתכליתה, מתן תורה.

ושני הענינים הללו הם כמעט ענינים נפרדים שנזדמנו באותו יום, ולכן בתפילת המוסף נזכרים רק קרבנות המוספים, כי הם מוקרבים מצד קדושת היום טוב כשאר הרגלים [אך שתי הלחם אין בהם מצד היום טוב שבשבועות, אלא שזה הוא הזמן שקבעה תורה להקריב את קרבן הלחם, וכן הוא במנחת העומר שמובאת ביום שני של חג הפסח, אך אינה קשורה לענין המועד], וזמן "יום מתן תורתנו" הוא היום שבו ניתנה תורה, ומזכירים אותו בכל תפילות היום.

התורה שבכתב גלויה לכל העמים, ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה (תנחומא סוף פרשת נח) [ובהקדמות המב"ט כתב שתורה שבע"פ נבראה מנשמות ישראל, ועיקר כריתת הברית עם ישראל היא על תורה שבעל פה], וענין זמן העומר וחג מתן תורתנו לא נלמדים מתוך התורה שבכתב, ומציאותם היא על ידי קבלה שבעל פה, שתחילתה ממרע"ה.

דהנה זמן הבאת העומר הכתוב בפסוקים, יש בו מקום לטעות כמו שטעו הצדוקים ורק בתורה שבעל פה למדנו את זמנו, ובמצוות חג השבועות לא נזכר בתורה שהוא זמן מתן תורה, ורק חז"ל גילו לנו את מהות היום.

וקראו חז"ל בכמה מקומות בש"ס לחג השבועות "עצרת", ולא בשמו, ושם "עצרת" נכתב בתורה כלפי שבועות, שמיני עצרת ושביעי של פסח, ומשמעות "עצרת" היא סוף וסיום לימים הקודמים - שביעי של פסח הוא העצרת לימי הפסח, ושמיני עצרת אף שהוא רגל בפני עצמו ואין בו את מצוות חג הסוכות, מכל מקום מבואר שהוא העצרת לכל חג' רגלים, הסיום לכולם והמקודש מכולם, דכל חגין מתחגגין בה.

וענין העצרת בשבועות הוא, סיום הפסח הגאולה ויציאת מצרים, כי בו ביום הגענו ליעוד הגדול של יציאת מצרים - "תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יב).

ולכן קבעו חז"ל שם "עצרת" על חג השבועות, היום בו עיקר עניינו הוא בבחינה הנזכרת של "יום מתן תורתנו", וקבלת התורה ביום החג היא עיקר היום [והגם שעיקר היום הוא מתן תורה, לא פירשה התורה"ק את ענין קבלת התורה ביום חג השבועות].

בתפילת היו"ט, לבד מהזכרת יום מתן תורתנו, הרי שלא נקבעה תפילה מיוחדת על ענין התורה, שלא כבשאר המועדים שבהם יש מצוות ותפילות היום ששייכות למהות החג - יציאת מצרים בפסח, מחילה וכפרה ביוה"כ וכו'.

וטעם הדבר הוא, כי אף שיש ליום חג השבועות מעלה מיוחדת ונתינה מיוחדת, ובו ניתן להשיג ולקבל יותר תורה, מכל מקום מהות התורה היא בכל מקום ובכל זמן, ובכל יום שייך לקבל תורה, וגם החיוב הוא שיהיו בעיניך כאילו היום ניתנה והוא קאי על כל יום ויום.

וכמו שמצינו שיש קשר מיוחד בין התורה למקדש, "כי מציון תצא תורה" (ישעיה ב, ג) [וכדביאר הגר"א ז"ל עה"פ "מלכה ושריה בגוים אין תורה" (איכה ב ט) שחורבן הבית הוא גורם גם לחורבן חלקי בתורה, וההשגה בתורה מוגבלת יותר מאשר בזמן היות הבית על מכונן], אך כל זה הוא תוספת, והתורה עצמה היא מעל כל מגבלה של מקום וזמן.

ולכן ניתנה התורה במדבר, וכמו בהר סיני שהיה מקודש ביותר ולא נשאר לתמיד במצבו הזה אלא רק בזמן מתן התורה, וככתוב "במשוך היובל המה יעלו בהר" (שמות יט, יג), וכל קדושתו היתה רק לימן ולפי שעה, כי אין גבול זמן ומקום להשגת התורה והיא מעל לכל, ובכל מקום וזמן שייך לקנות כתר תורה, שהלא תורה מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד (קידושין סו.).

ואף שמיד אחר מתן תורה נצטוו כלל ישראל על בניית המשכן, מכל מקום משמע בחז"ל (כתובות סב:) שלא היה צריך להיות כך, דכתיב "תביאמו ותטעמו", ובנין בית המקדש היה אמור להיות רק אחרי שהגיעו לארץ ישראל ובמדבר יהיו בלא משכן, ורק מתוך חיבה יתירה הקדים הקב"ה ונתן להם את המשכן [עשו לי קיטון וכו'], אך בפועל היה צריך להיות מצב שהתורה תהיה בלי קשר למקום מיוחד, כי כן הוא מהות

התורה, למעלה מכל זמן ומקום, ותמיד ניתן לקנותה. ולכך לא נזכר במפורש עם חג השבועות כיום המיוחד לקבלת התורה.

אך בודאי ביום מתן תורה עצמו אפשר לזכות ולקבל בו באופן מיוחד, ולהיות מקבל התורה בפועל, ולדבקה בו לטוב לנו כל הימים.

עצרת היא

הרמב"ן על הפסוק (ויקרא כג, לו) "עצרת היא" מפרש בדברים קצרים את עומק הענין של עצרת, במה שאמרו חז"ל, שלכל יום מששת ימי בראשית היה בן זוג, היינו שביום השני נשלמה מלאכתו של יום הראשון וכו' - וליום השבת לא היה בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך. לנסת ישראל יש בחינה של "שמיני" הבא אחרי ומשלים לשבעת ימי עולם. וכן אחרי ז' ימים של חג הסוכות כנגד שבעת ימי עולם, יום השמיני הוא "עצרת", יום שעוצר וכולל בתוכו את כל הקדושה של הימים הקודמים.

ואמנם שמיני עצרת הוא יום מיוחד מאד, שעוצר בתוכו לא רק את קדושת חג הסוכות אלא של כל השלושה רגלים. ואין בו מצוות מיוחדות כשלעצמן דלא כשאר הרגלים, משום שהוא כולל ביחד את הקדושות השונות.

וכתב שם הרמב"ן שגם חג השבועות הוא בבחינת עצרת - וזה שם החג בפי חז"ל. ימי ספירת העומר הם שבעה שבועות, וחג השבועות הוא בחינת שמיני, שהוא הסיום והתכלית של כל הימים הקודמים. ומפורש בלשון הרמב"ן שהימים בין פסח לעצרת הם כעין חולו של מועד.

ובאמת בדברי הרמב"ן הללו גופא יש כבר די והותר לעורר אותנו מהתרדמה, לנצל כראוי את הימים האלה. ורק נוסיף קצת התבוננות בדברים, וכדברי הרמח"ל (בדרך עץ החיים), שז"ת הם כגחלים לוחשות, והעיון בהם כמנפח על הגחלים כדי שיתחזק ויתפשט האש.

***

פסח הוא זמן הלידה של כלל ישראל, והוא התחלת תיקון הבריאה, אחרי שנתקלקל בחטאו של אדם הראשון. אך תכלית יצירת כלל ישראל הושגה רק ביום מתן תורה, היינו תכלית הבריאה של הורדת התורה לארץ.

ומבואר (וכמו שמאריך בנפה"ח בזה) כי התורה היא הגילוי הראשון של הקב"ה. ואף שהוא בעצמותו לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ואין לנו שום יכולת להשיג שום דבר מעצמותו, רק הדבר הראשון והעליון שניתן באיזו מידה להשיג, היא התורה, ומקורה הוא למעלה מכל העולמות. ומה שביקשו המלאכים שתישאר התורה אצלם, אין זה משום שזה מקומה הטבעי של התורה, הם רק ביקשו שהורדת התורה תיפסק אצלם, ולא תורד עוד יותר.

ורצונו ית' היה להוריד את התורה עד הארץ, להוריד את שעשועו של הקב"ה [אף שאין לנו מושג במשמעות הדבר הזה] לעולם הכי נמוך ושל. ומבואר בנפה"ח, ומקורו בגמ' חגיגה, שאף כי האדם נמצא בעולם גשמי הרבה יותר למטה מהמלאכים, מכל מקום שורש נשמתו של כלל ישראל הוא למעלה מהמלאכים. ועל ידי מעשינו ותורתנו בעולם התחתון אנו משפיעים תיקון - או ח"ו ההיפך - בעולמות עליונים.

הורדת התורה לארץ נצרכו לה יציאת מצרים, ה"מן" והשבת [דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה]. ועיקר זמן ההכנה הוא הימים האלה, "חול המועד ארוך". ואם כי בכל רגע בעולם הזה ניתן לזכות הרבה, אך הימים האלה הם מסוגלים ביותר, ובנין כל השנה תלוי בעבודתנו בימים האלה דוקא, ואם כן כמובן שלא עת לחשות הוא.

וכפי שהזכרנו פעמים הרבה, כל מתנותיו של הקב"ה הן בבחינת אליה וקוץ בה, ואם האדם לא מנצלן כראוי יש בזה קטרוג ח"ו.

ובזה יש לבאר טעם למיתת תלמידי ר"ע דוקא בימים שבין פסח לעצרת. כיון שזה זמן מיוחד ומסוגל לתיקון המעשים והמדות לקראת קבלת התורה, הרי דוקא באותו זמן היה יותר תביעה עליהם, ומשום פגם קטן [שהיה חמור לפי דרגתם] פגעה בהם מידת הדין.

[וכבר הארכנו במקו"א לבאר בהבדל שבין משה רבינו ע"ה לרבי עקיבא, שהוא היה במדה מסוימת הגילוי הראשון של תורה שבעל פה, "וכולהו אליבא דר"ע", שכל לימודו הוא דוקא בעמל ויגיעה, ולכן כל מה שהשיג היה דוקא ע"י עמל נורא. וכמבואר בחז"ל (גיטין ס:): שעיקר הברית עם הקב"ה הוא דוקא על תושבע"פ, שהרי תורה שבכתב היא גלויה לכל העמים, גם הם קוראים בזה אף שאינם מבינים אותה, אך גם אנחנו הלא הבנתנו בה מוגבלת מאד.

וזה שמתו תלמידי הראשונים של ר"ע הוא כעין חטא אדה"ר זמן קצר אחרי בריאתו. וכעין שבירת הלוחות הראשונות זמן קצר אחרי מתן תורה, שלא היו יכולים לעמוד באור הגדול של הגילוי הראשון. ומה שנשאר לדורות הוא דוקא מהנתינה השנייה.]

ומבואר בדברי הגר"א, אחד ההבדלים בין אדם למלאך, שהמלאך נשאר תמיד באותה דרגה, ואילו האדם מטבע בריאתו אינו עומד במקום, אלא כל הזמן זז, או עולה או יורד, "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה" (משלי טו, כד).

ואם כן מובן החיוב המיוחד להתחזק בימים אלה בכל עבודתנו. ובזה יש להדגיש במיוחד את ענין התפילה, שהיא "קרובה לנבואה" וכמו שכתב הרמ"א בזה. ופרשו "מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו" (משלי כז, כא), היינו תפילתו, כי היא המבחן של האדם. עד כמה הוא באמת מדבר עם קונו, ועד כמה הוא מחשיב אותן שעות ביום שבהן הוא מתפלל, עד כמה זה חלק עיקרי של היום שלו. ובאמת כל הצלחה בעבודת ה' תלויה בתפילה, כי אי אפשר להצליח בלא ס"ד, אם אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לו. ועל כן יתפלל שיזכה לקבל את התורה, ולהידבק בחיים האמיתיים, חיים כולכם היום.

תורתך בתוך מעי

כשקיבלו ישראל את התורה אמרו "נעשה ונשמע", ובחז"ל (שבת פח.) הוא לשון "עמא פזיזא", שלא חשבו ובחנו מה הם מקבלים על עצמם, כי היתה בליבם תשוקה עצומה לקבל את התורה הקדושה, וכדאיתא בחז"ל (ע"ז ב:): שהקב"ה הציע את התורה לכל הגוים ורק ישראל רצו אותה.

ותשוקה זו היא ענין הספירה, שכל יום ספרו וציפו אימותי יבוא היום הגדול שבו יזכו ל"תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמו"ג, יב).

וכל זה הוא קודם מתן תורה, אך בשעת מתן תורה עצמה היתה התחלה של מצב חדש, התורה ניתנה בדרך של "כפה עליהם הר כגיגית" (שבת שם), התורה ניתנה בדרך של יראה ופחד, וכל נתינתה היה מצד הנתינה מהקב"ה, ולא היה תלוי כלל ברצון ובתשוקה של ישראל [וכמו שביאר במהר"ל על ענין "כפה עליהם הר כגיגית" ⁸].

⁸ "אבל מה שכפה עליהם ההר שלא יאמרו ישראל אנחנו קבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה, ודבר זה לא היה מעלת התורה, כי התורה כל העולם תלוי בה, ואם לא היתה התורה היה העולם חוזר לתהו ובהו, ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחירת ישראל רק שהיה הקדוש ברוך הוא מחייב ומכריח אותם לקבל התורה שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתהו ובהו".

וטעם הדבר, כי כל קיום העולם תלוי רק בקיום התורה, ובתחילת בריאת העולם "עולם חסד יבנה", קיום העולם היה רק בחסד הקב"ה ולא היה תלוי כלל במעשי בני אדם.

ורצונו ית' היה שהעולם לא יהיה קיים רק בחסד, אלא במצב של "מידך הכל ומידך נתנו לך", על ידי מעשיהם של ישראל, ודרשו חז"ל (ע"ז ג.) על הפסוק "יום הששי" - "מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלין את התורה אתם מותקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". והוא מה שכתב בנפה"ח "ואילו היה העולם מקצהו ועד קצהו פנוי אף רגע אחד מעסק והתבוננות בתורה הקדושה היו חוזרים כל העולמות לתוהו ובוהו" (א, טז ועוד).

כל קיומם וחיותם של העולמות הוא רק על ידי התורה הקדושה, וכיון שקבלת התורה היא תנאי הכרחי לקיום הבריאה, הרי שמתן תורה היה מוכרח להיות מתוך יראה וכפיה, ולא בגלל רצונם של ישראל.

ובחז"ל, כשביקשו ישראל שמושה ידבר ולא הקב"ה תש כוחו כנקבה, אך הקב"ה אמר (דברים יח, יז) "היטיבו אשר דברו". וטעמו של משה היה, כי הוא במעלתו היתה יראת שמים אצלו מילתא זוטרתא (ברכות לג:), והוא רצה שכולם יהיו במדרגות גבוהות יותר מיראה גרידא, שיהיו במצב של "מי יתן כל עם ד' נביאים" (במדבר יא, כט), שכולם ישמעו ישירות מאת ד' כמו שהוא קיבל.

ועל זה הקב"ה השיבו "מי יתן והיה לבבם ליראה אותי כל הימים", כי המצב שבו הם נמצאים, היראה שלהם, היא מצב חשוב, ואף שצריכים לשאוף להגיע למדרגות גבוהות יותר, אבל תחילת הכל והשער לכל המעלות היא היראה (שבת לא:), וכמובא שאין דבר המגרש את חושך החומר כיראה.

רק דורות רבים לאחר מכן, "הדר קבלוה בימי אחשורוש", זכו כלל ישראל לקבל את התורה מאהבה, ומצבם אז היה אחר שהתחילה הגלות ונחרב בית ראשון וחסרו להם ה' דברים (יומא כא:), ודוקא אז היה הגילוי הכי ברור [ובגלות שהוא זמן ההסתר, וההנהגה היא בעיקר בהתעוררות מצדנו, כי הקב"ה מסתתר ואנחנו כביכול צריכים לעורר את הקשר, זוהי מידת האהבה, ודוקא בגלות יש יותר קבלה מאהבה, מה שאין כן ביראה שהיא הנהגה השייכת יותר בזמן שהקב"ה מתגלה ומושל בגילוי וזה בזמן בית המקדש וארץ ישראל].

ולעתיד לבוא יהיו במצב ובדרגה של הגילוי הגדול, ובמצב שאותו רצה מרע"ה במתן תורה, המצב של "ישקני מנשיקות פיהו" (שה"ש רבה), ואיתא בחז"ל שכלל ישראל לא יסתפקו מהמשיח אלא ירצו לשמוע מפי ד'.

***

התורה היא קיום העולם, וכמו שהקב"ה "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", כך יש נתינת התורה מחדש בכל יום ויום, אך ביום חג השבועות יש התגברות מיוחדת של הנתינה, נתינה נוספת של התורה עם אותו רושם ממעמד הר סיני, שכוחה נשאר עד היום.

ומובא בגמ' (שבת קכט:) על המקיז דם, "מעלי יומא דעצרתא סכנתא, דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו", ואף הכוח הזה נשאר ופועל בעולם.

וכשיש כוח של מעמד הר סיני, החובה מוטלת עלינו לקבל את התורה, ועיקר הקבלה הוא בשני האופנים - ביראה בפחד, ובאהבה ושמחה.

חיוב זה של העבודה בשמחה, אין בו ענין של שמחה רוחנית לבדה, ו"בעצרת כולי עלמא מודו דבעי נמי לכם" (פסחים סח:), וביאור ה"לכם" הוא, כי נתינת התורה היתה לקרוצי עפר ולא למלאכים [וזו היתה תביעתם של המלאכים "תנה הודך על השמים"], והחיוב הוא לעבוד את הבורא עם הגוף וכוחותיו, עם החלב והדם [וכדמבואר במס' בקדושה].

תכלית עבודת האדם היא להיות כל כולו תורה, כל אכילתו ושתייתו, כל כוחות גופו שיהיו תורה, ולא שיהיו סתירה לרוחניות. והוא שאמרו חז"ל "עד שיתפלל על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו יתפלל על אכילה ושתייה שלא יכנסו" (כתובות נד: בתוס'), כי אכילת תענוג היא סתירה לעליה ולקניני התורה, ואין ענין התורה רק השגה בשכל, אלא "תורתך בתוך מעי" (תהילים מו, ט), שכל רצונו וחיותו ומה שמשביע

אותו הם הדברי תורה ולא המעשנים. וב"חציו לכם" מונח הביטוי הגופני של כולו לד', השמחה הרוחנית שיש ביום קבלת התורה.

ובחז"ל (ירושלמי ר"ה) דרשו על ר"ה שנאמר בו (במדבר כט, ב) "ועשיתם" ולא והקרבתם, שהאדם יראה עצמו כאילו מקריב עצמו ונעשה בריה חדשה, וכן מובא שם לענין עצרת, מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה,² והוא הענין, שיקבל את התורה בכל גופו ונפשו וכנ"ל.

ובמטבע התפילה של ימים טובים "ותתן לנו ד' אלוקינו מועדים לשמחה", הוא לשון "תתן", כי הימים טובים הם מתנה גדולה מאת ד', ואף שודאי צריך לקיים את מצות היום ולא לחללו ח"ו, אך מכל מקום אין זה ד', כי החיוב ועיקר עבודת היום הוא "השכילו נפלאותיך" (תהלים קו, ז), להתבונן על מה שהיה ומה שיש גם היום, ביום הזה.

ובעיקר להפעיל את הדעת, ובלי זה אין תקוה להשיג רוחניות ולהתעלות בתוך החושך החומרי, להתעורר ולהרגיש יראה ושמחה כמבואר, ועם כל הכוחות שבו לשוב בתשובה שלימה, והתשובה היא התורה, כדתקנו חז"ל "השיבנו אבינו – לתורתך", בקבלת עול תורה. וכל המנהגים ביום החג הם דברים סביב לעיקר הזה, ולהתעוררות מהדברים, כדי לזכות לקבל את התורה ולהידבק בחיים.

ומי יכילנו

נא' בחיכ'ל ישיבת 'מעלות התורה' - ל"ז שבועות ה'תשס"א

"גדול יום ה' ומי יכילנו" (יואל ב, יא), היום הזה יום שניתנה בו תורה לישראל הוא יום גדול ונורא מאד.

אמנם התורה עצמה הסתירה לגמרי את העובדה שביום הזה ניתנה תורה ורק חז"ל גילו לנו זאת, ונזכר במטבע התפילה "זמן מתן תורתנו", והוא מפורש בגמ' (פסחים סח:): דבעצרת יום שבו ניתנה תורה לישראל, כולי עלמא מודים דבעינן לכם. אך בתורה שבכתב כמעט אין רמז לזה ולכן יום החג אינו מפורש, שכתוב רק "וספרתם לכם" וכו', ובלי תורה שבעל פה אינו מובן ולא ידוע מתי מתחילה הספירה.

ויש לבאר זאת ע"פ הגמ' (שבת פט.) שבשעת מתן תורה הקב"ה גירש את השטן, וכשחזר וראה שירדה תורה לארץ, חיפשה ואמר לו "לך אצל בן עמרם" וכו', וכששאל את משה רבינו השיב "לא בי הוא". ומבואר שם דרך משום זה זכה שתיקרא התורה על שמו, "זכרו תורת משה עבדי".

ומצב זה היה אחר שמושה רבינו ע"ה כבר הגיע לדרגתו כאדון הנביאים וכבר עלה לשמים והוריד את התורה לארץ. ומכל מקום, לא זכה שתיקרא התורה על שמו, עד שהגיע למצב של הענוה הנוראה הזאת וההכרה שעם כל ההשגות הנוראות עדיין "לא בי הוא", כי התורה היא תורת ה' ומה שהאדם מסוגל להבין ולהשיג ממנה הוא רק כטיפה מן הים.

ההכרה הזו שייכת גם לכל כלל ישראל, שהרי יציאת מצרים, הלידה של כלל ישראל, הזמן של התחלת התיקון אחרי הקלקול של אדה"ר, אף ע"פ שזו היתה גם התגלות גדולה של הקב"ה בכבודו ובעצמו, אני ולא מלאך וכו' – מכל מקום בזה יש לישראל מספיק שייכות לזה שניתן לפרש בתורה את זמן החג שנמסר לנו לקדש ולקבוע את קדושת המועדים - "אפילו שוגגין אפילו מזידין אפילו מוטעין" (ר"ה כה.). הנה, בקידוש החודש יש דין מיוחד שהדבר תלוי רק בחכמי התורה. ומובא ברמב"ם שיש כאן ביטוי מיוחד לכוחם של חכמים ושל תורה שבע"פ. ודוקא בקידוש החודש, שהוא דין שגופי תורה תלויים בו, בזה יש כוח מיוחד שניתן לנו בתוך חשכת מצרים שכלל ישראל הם המקדשי חודשים.

² "בכל הקרבנות כתיב והקרבתם וכאן כתיב ועשיתם, אמר להן הקב"ה, מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נבראתם בריה חדשה. ר' מרשיא בשם ר' אידו, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם".

אך בחג השבועות, אף שהוא ככל המועדים, שקדושתו תלויה בנו, לא מפורש בגלוי שיש שייכות לעם ישראל בקביעת היום הגדול והנורא של זמן מתן תורתנו. דוקא בזה מחוייבים להכיר ש"לא בי הוא", והתורה נשאת תורת ה'.

ועוד יש לבאר, ע"פ מה שהאר"י המהר"ל לבאר ענין "כפה עליהם הר כגיגית". דביאר שנתנית התורה היא דבר הכרחי לגמרי כדי שלא יאמרו ישראל אנחנו קיבלנו התורה מעצמנו, ואם לא היינו רוצים לא היינו מקבלים התורה, ודבר זה לא היתה מעלת התורה, כי התורה כל העולם תלוי בה, ואם לא היתה התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו, ולפיכך אין ראוי שתהיה קבלת התורה בבחינת ישראל, רק שהיה הקדוש ברוך הוא מחייב ומכריח אותם לקבל התורה, שאי אפשר זולת זה שלא יחזור העולם לתוהו ובוהו. ובה נמי יש לבאר מה שהסתירה תורה את הידיעה שזמן קדושתו של זמן מתן תורתנו תלוי בספירה של כלל ישראל.

***

ובביאור רבינו הגר"א ז"ל פירש על הפסוק (חבקוק ג, ב) "שמעתי שמעך יראתי" דקאי אמתן תורה. היינו, שהיראה היתה המאפיין העיקרי של המעמד הזה. ואף הקב"ה עצמו משבח את המצב שהיה באותו זמן "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי" וכו' (דברים ה, כה), כי כח השגת היראה הוא העיקר הכי גדול. "מה ה' אלוֹקֵיךְ שואל מעמך כי אם ליראה את ד'" (דברים י, יב), זה השער לה', ולכל התורה והמצוות, ובלי הקדמת היראה לא שייך להשיג שום דרגה אחרת.

וכן הוא באברהם אבינו ע"ה, שאף שהיה בדרגה נוראה באהבת ה' עד שנקרא אברהם אוהבי, הרי מ"מ שבחו הקב"ה אחר כל נסיונותיו בדבר זה "עתה ידעתי כי ירא אלוֹקים אתה" (בראשית כב, יב) והוא דבר גדול, וכדשאלו רז"ל (ברכות לג): בהשגת היראה "וכי מילתא זוטרתא היא", וענו שלמשה רבינו ע"ה באמת היא מילתא זוטרא אך לכל אחד הוא דבר גדול.

ובזמן מתן תורה תש כוחו של משה רבינו ע"ה כנקבה, הוא שהיה הרועה הנאמן של כלל ישראל, לא רצה להיות רבן של ישראל, אלא ביקש שכולם יהיו בדרגה הגבוהה יותר לשמוע מפי השכינה. אבל הקב"ה השיבו "היטיבו אשר דברו" (דברים יח, יז).

וטענתו היתה שיש כאן איזה חסרון בשאיפה של כלל ישראל, כי עם היציאה הגדולה והניסים הגדולים, היו כלל ישראל צריכים להרגיש ולהשתוקק להתקרב יותר. והיתה בזה איזו בחינה של תינוק בורח מבית הספר, והיא שהביאה לנפילה הגדולה. עד שהמלך במסיבו וכמעט מיד קלקלו.

ואף שעיקר החטא היה של הערב רב, ומה שחטאו כלל ישראל היה בדקות גדולה, הרי שלפי דרגתם העצומה היתה תביעה גדולה עליהם, וכמבואר בחז"ל (סנהדרין קב). שעדיין לא יצאנו מעונש החטא. ועל ידי זה נשברו הלוחות הראשונות, ואיבדו את הנשמה של הנתינה הראשונה [ואע"פ שנשארו לנו שברי לוחות "מעשה אלוֹקים" מכל מקום הרי זה רק בבחינת גוף, שהנשמה פרוחה ממנו].

רק לעתיד לבוא נזכה לתקן את מה שפגמנו בנתינה הראשונה. וכמו שביקש שלמה המלך ברוה"ק "ישקנו מנשיקות פיהו", שעם ישראל ישמעו תורה מפיו יתברך [ואיתא במדרש שעיקר תפקידו של משיח יהיה ללמד את הגויים].

ובכל שנה מתעוררת שוב אותה התגלות שהיתה בפעם הראשונה, ושייכת שוב אותה יראה. וכמובא בגמ' ונפסק בשו"ע שאסור להקיז דם כמה ימים לפני עצרת (עי"ש). ועיקר התביעה והעמל הוא להשיג את היראה, כי בלא זה לא שייך להשיג שום דבר, כי היראה היא ההתחלה של כל המצוות. [וכן הוא בקדושת השבת קודש שמתחילה מתוך היראה, ומחויבים להפסיק בזמן ממלאכה, כדי לא להתקרב יותר מדי ולהיכשל ח"ו]. וכן הוא בלימוד התורה שחייב לבוא ולהיות מתוך יראה, שאם ילמד בלא יראה הרי זה נשאר תורה מן השפה ולחוץ ח"ו, וכמובא גבי דואג (סנהדרין קו:). וזו היא השאיפה להגיע ל"תורתך בתוך מעי" ולהפנים את התורה כמה שיותר, לחיות אותה בחוש, וכמו שנאמר על משה רבינו ע"ה "לחם לא אכל", הא תורה אכל. וזה אפשר רק ע"י הלימוד ביראה.

***

יחד עם זה - יש להרגיש שמחה עצומה על מה שזכינו. והיראה אינה סתירה לשמחה, כי "יראת ה' תוסיף ימים" (משלי י, כז). היראה מגרשת את טומאת הגוף, ועד כמה שהאדם זוכה להרגיש את היראה, הוא זוכה לדעת שהוא חי חיים אמיתיים, ואין שמחה למעלה מזה. היראה והשמחה צריכות למלא את כל הגוף. זהו החיוב של "בעצרת בעיני נמי לכם", לקיים "בדעת חדרים ימלאו" (משלי כד, ד) - לקרב את כל הגוף כולו לחיים רוחניים.

ועם זה - עלינו לקבל עול תורה. וכמו שדרשו (ירושלמי ר"ה) על הפסוק (במדבר כט, ב) "ועשיתם", אם קיבלתם עליכם ביום זה עול תורה מעלה אני עליכם כאילו עשיתם עצמכם וכו'. ובמיוחד זה שייך בתורה שבעל פה, שהרי לא נכרתה ברית עם ישראל אלא על תושבע"פ (גיטין ס:), כי בתורה שבכתב יש איזו שייכות לכל האומות, אבל תושבע"פ היא רק שלנו. ובלי תושבע"פ אין אפילו התחלה של שייכות ליום הזה. ואף את התחלת הספירה לא ניתן להבין בלי קבלת רבותינו בביאור "ממחרת השבת".

וה"ר שנזכר לקבל עלינו עול תורה, ביראה ובשמחה, ונגיע למצב של חיים אמיתיים, חיים כולכם היום.

עוה"ב - הכל גלוי וידוע³

מתוך דברים שנא' בחיכ'ל ישיבת 'כנסת יצחק' - חדרה, אור לט' אייר ה'תש"ע

כתוב בגמ' שהשתבחו בהא דמעולם לא עברתי על דברי חברי, אני לא יכול להגיד שמעולם, אבל לפעמים אני לא עובר על דברי חברי, בקשו ממני לדבר קצת, קשה לדבר, מה נורא המקום הזה.

כידוע במשנה, עולה"ז דומה לפורזדור עולה"ב לטרקלין, פה זה רק מעבר לטרקלין, ומצינו עוד בחז"ל דעולה"ז דומה ליבשה ועולה"ב לים, למדבר, ועניינם חד, שמי שמגיע למדבר וים צריך להתכונן. ובמקום ההכנה שזה העולה"ז יש את הכל, אפשר כל רגע ורגע להיות 'כמוצא שלל רב', ושם אין אלא מה שהביא עמו מהאי עלמא, התורה והמצוות, האהבה והיראה, וכל מעשיו הם לאין ערוך. פה בעולמנו החושך יכסה ארץ, וזה בשביל הבחירה כמובן, זה כל הניסיון ועל זה כל העבודה, אבל כשמגיעים לשם הכל מתגלה.

פה בעולה"ז לא רואים אלא הבדלים גסים מאוד, אבל הבדלים דקים לא רואים, ורק אנשים גדולים יותר רואים, אבל באופן כללי החושך יכסה, אבל שם בעולם האמת הכל ברור, שם כל הבדל אפי' דק מן הדק ברור, ושביתם וראיתם בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו. אינו דומה חוזר על תלמודו מאה פעמים לחוזר מאה ואחד פעמים, מי שהיה חסר לו את האהבת תורה לא יוכל לעמוד במחיצת החוזר על תלמודו מאה ואחד פעמים.

וכע"ז היה במעמד הר סיני, כדהאריך ההפלאה בהקדמה עפ"ד חז"ל במש"כ על משה ואיש לא יעלה איתך, שכ"א לא יכל להתקרב אלא ע"פ מדרגתו, אבל גם אז באור של הר סיני לא היה ניכר הבדלים דקים, רק בשמים יש את הבדלים דקים, רק בשמי יש את ההבדל הדק עד כדי כך שנכוה מחופתו של חברו.

בעולה"ז חושך יכסה ארץ, אבל גם פה הדרגות מחולקות על כל דבר דק, וכמב' במה שחקרו בספרים הקדמונים ממש, בהא דדין ארבע מיתות לא בטלו ולא רואים בכרת, הרי זה ממש בידי שמים ולא רואים, ועל דין ארבע מיתות כתבים התוס' שזה בהעלם, אמנם בכרת מבאר רבנו הגר"א ז"ל שדודאי שנוהג, והפשט הוא שיש מחיצה המבדלת, וכן בכל ענין, וכמו ששמעתי מזקנים שקיבלו מר' שמואל מסלנט על ר' חיים וואלז'ינער שפעם שיעת וחיפש עד שמצא שנכשל בברכה שאינה צריכה, ואמר שתמיד היה רגיל שתלמוד בבלי פרוס לפניו ופתאום הרגיש כמו וילון דק שמפריד, אין לנו השגה בזה, ואחר שבדק ומצא שנכשל בברכה שאינה צריכה עשה תשובה על זה ושוב נתגלה. ומי שזוכה כאן בעולם לכל ימי חייו העולה"ב, וכמו שמאריך הרמב"ן ב'וחי בהם', שכפי שחי בחיים חיותו כך יזכה לחלקו בעולה"ב, וכמש"כ

³ נכתב ע"פ הבנת הכותב, נמסר לידינו לע"נ בן הישיבה, הבה"ח שמואל ב"ר אפרים ז"ל.

רבנו הגר"א במגילה עה"פ 'כרצון איש ואיש', שבסעודה הגדולה שלעתיד לבא כל אחד מקבל כרצונו, ואני מבאר את זה תמיד במשל פשוט, א' שמגיע למסעדה גדולה ורואה שהשכנים מקבלים יותר ממנו, והוא מתפלא, אז אומרים לו זה מה שהזמנת, וכך ממש לעתיד לבא.

תורה מיראה כנתינתה בסיני

מתוך דברים שנאמ' בכנס ראשי ישיבות. חנוכה תשס"ח

מעמד הר סיני שהיה בקולות וברקים, ואם כל זה אחרי המעמד הגדול והנורא, עדין היו צריכים לומר לבני ישראל "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור כל מצותי כל הימים", כי למרות המעמד הגדול. עדין יש אזהרה וחיוב להיות בפחד וביראה, שלא לשכוח, שלא לשנות, להשאר תמיד עם אותה קבלת התורה, ועם אותו איכפתיות על כל דבר.

הרמב"ן מונה את "פן תשכח" ללאו בפני עצמו, יש חיוב לא לשכוח, ולהשמר על כל פרט. וכידוע בשם הגר"א ז"ל שכל מילה ומילה בתורה היא מצווה, יש דרישה מהאדם לחיות תמיד בפחד וביראה שהוא לא שוכח ולא מאבד, שהוא נשאר תמיד עם אותה איכפתיות ותשומת לב. ולכן יש לאו בתורה על כך, לדורות, כי יש משמעות אחרת לתורה שנלמדת מתוך אימה ויראה. מתוך חרדה ששום דבר לא ישכח, שלא יהיה בתורה שום שינוי, ללא פרשנויות אחרות וללא שינויים, אלא הכל כפי שקבלנו וכפי שנמסר לנו מסיני דור אחר דור.

כי זה הוא הגדר של יראה, לחיות מתוך ידיעה שגם אם אין דבר שהוא פסול במפורש, הרי שצריכים לבדוק ולחשוש בכל דבר, כי צריכים לחיות עם החרדה שמתעסקים עם תורה, ועם ציווי ואזהרה של "פן תשכח". וכך היה באמת בכל הדורות, עד הדור האחרון, רבינו החזון איש והרב מברסק זיע"א, שהיו מתבוננים בחרדה בכל דבר, שלא תהיה פגיעה כל שהיא בתורה ובמסורת שקבלנו, ללא שום שינוי, והם היו עומדים על המשמר למנוע כל סכנה, עוד לפני שהיא באה לעולם, כשהיא עדין בשלב של רעיון פסול, או מחשבה זרה, שפוגמת ופוסלת.

זכורני כשהייתי פעם אצל הגאון מטשיבין זצ"ל, ומישהו הגיע וסיפר שמדברים על הענין של גיוס בני הישיבות ועלולה להיות בעיה, והרב מטשיבין נחרד כולו והתבטא אז, שבני הישיבות הם הלב של עם ישראל, וכשרק מתקרבים אל הלב צריכים להרגיש פחד וחרדה נוראית.

הבנת התורה בעיון ובירור

נא' ככינוס ממלכת התורה 'וכתבתם' - ניסן תשע"ב

ודאי שצריך גם הרבה ידיעת התורה עם הבנת התורה, הדברים פשוטים וידועים אם אדם יתרגל רק לחדש לא יקנה חכמה. לא לשכוח את החזרה והחיוב של ידיעת התורה דברים עקריים ממש. בלי ידיעה, אין כלום אם אין חכמה אין בינה אין במה להתבונן.

אך יש זמן לשני הדברים ביחד לחזור על התורה עם אהבת התורה עם העיון והבירור. יש בשם ר' ישראל ז"ל ששאל מי שלומד מהר מאין יגיע לו יר"ש, אם לומד בלי להכניס לתוכו את הדברים כאשר אדם לא מתחבר ומתקשר לתורה מאיפה יגיע היר"ש. ובודאי אפשר לקיים את הידיעה עם ההבנה.

פנינים יקרים ממשנתו של רבנו של"ט"א

לעמול בתורה מתוך שמחה

ידועים דברי הרמב"ם בסוף הל' לולב שמסביר את התוכחה הגדולה "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוֹקִיךָ בשמחה", שלא היו מספיק שמחים בשמחה הגדולה בעבודת ד', ובמידה כנגד מידה זה גורם ח"ו למצב של תוכחה, ויותר מזה לביטולה של תורה וביטול של כל עבודת ד', וגם על ענין עבודת ד' נאמר "תלמוד תורה כנגד כולם", וגם תשובה היא תורה, וכמטבע שטבעו חכמים בתפילה "השיבנו אבינו - לתורתך". ואמרו חז"ל שאין ישראל נגאלים אלא בזכות המשנה ובזכות תורה שבע"פ, כי זו היא הדרך האמיתית לגאולה, ואין דרך אחרת שתקרב את הגאולה כמו לימוד תורה. ואין ספק שעיקר התכלית היא ללמוד ולעמול יותר בשמחה ולהיות במצב של "כמוצא שלל רב", וודאי זה יותר ממוצא שלל, וזהו רק משל לאושר ולשמחה שיש לאדם בתורה והשמחה בכל לב.

☆☆☆

חידושי תורה

אמרו חז"ל (חגיגה ג, א) "אין ביהמ"ד בלא חידוש", אם זה נקרא בית מדרש הרי שהוא מחדש. המציאות של דברי תורה היא שהם פרים ורבים, וכל אחד יש לו חלק משלו בדברי תורה. וכתב הגר"א ז"ל שזה הפשט ב"ותן חלקנו בתורתך", כי כל אחד יש לו חלק בד"ת ויש לו את הכוח שלו.

ידוע מה שכותב הגר"ח וולאווי"נר מה הם חידושי תורה, ככל שהאדם מברר ומלבן זה חידושי תורה אמיתיים, ואם באמת התורה חביבה על האדם הוא מחפש ושואף להבין יותר ויותר. ידועים המעשים מגדולי ישראל שעד היום האחרון שאפו להבין ועוד יותר להבין. ובזה עיקר הנסיון ובפרט בימי הנעורים שהקב"ה טבע בטבע האדם את הכוח לשאוף ולעלות, וכשעובר זמן מה נדמה לו שלא כל כך הולך לו והוא כבר לא מצליח ונופל לזרועות היאוש. ובדבר הזה היצר לא עוזב את האדם ומתחדש בכל יום, כי בלימוד תורה שזה העיקר שם עיקר מלחמתו של היצר. ידועים דברי המסילת ישרים על מה שאמרו חז"ל (קידושין ל:) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, שהקב"ה ברא את היצה"ר והוא יודע שאין דבר אחר רק התורה, וודאי שעיקר מלחמת היצר היא על דברי תורה.

☆☆☆

שמחת התורה גם בקושינות

אנו מחויבים ב"מאויבי תחכמני", לא להתרפות ולא לתת מקום ליאוש ולירידה, כי זהו עיקר העבודה. עלינו להרגיש את מתיקות התורה, וזה הפשט ב"עבדת את ד' אלוֹקִיךָ בשמחה", לברר וללבן עוד ועוד כל קושיא וכל תירוץ. הרעק"א לא היתה לו מנוחה במצב של קושיא, הוא היה מצטער ממש! האור שמח כותב על קושיא "יודע יודע האמת שנצטערתי על זה", היה לו צער ממש.

ואף בדרגה שלנו אנחנו שמחים שיש קושיא, כשקשה בסוגיא ולא מבינים הרי זה סימן שלומדים קצת ואם אין שום קושיא סימן שלא התחלנו ללמוד כלל... וודאי במצבנו מותר גם לשמוח בקושיא ואחר כך להגיע לדרגה שכבר מצטערים בזה... ומכל מקום כמה שייך ללמוד מזה על החביבות והמתיקות שצריך להיות בדברי תורה, לדעת שאנחנו הכי מאושרים בזה שזוכים לשבת ליד הגמרא לשבת ולעסוק בתורת ד', אותה תורה שהקב"ה בכבודו ובעצמו לומד, זה שעשועיו של הקב"ה, כמו שמסביר נפש החיים שזו אותה תורה ממש שמשלשלת ויורדת למטה למטה, וכשאדם לומד תורה הרי זו השייכות הכי גדולה שלו עם הקב"ה.

☆☆☆

אושרם של רבותינו בלימוד התורה ועמלה

והיא שעמדה לאבותינו ולנו, בכל הזמנים, וזכינו שהקב"ה שותל בכל דור את הצדיקים, וגם אחרי החורבן הגדול השואה הנוראה, דאג לנו הקב"ה והשאיר לנו לפליטה עמודי עולם שהאירו לעולם, החזו"א, הבריסקר רב, ועם כל מה שהנהיגו והחזיקו את הכלל, זה בכה וזה בכה, עיקר הדבר היה בעמל שעמלו בתורה.

אנחנו עוד זכינו לראות קצת מהנהגתם, נורא מאוד, אין שום תיאור לעמלם בתורה, לאושר הגדול שהם הרגישו בלימודם, שחשו שזה החיים שלהם ממש והשקיעו כל כוחות הנפש בתורה. כלשון ר' זונדל מסלנט שכתב לעצמו, ברגע שקמים מן הגמרא מרגישים שפורשים מן החיים. (מתוך דברים שנא' בכינוס ממלכת התורה 'וכתבתם' תשס"ז - ב"ב).

★★★

בכל דור ודור עומדים עלינו לפגוע בתורה ולומדיה

אין לנו שיור רק התורה הזאת, ובפרט שקשה להתעלם ממה שקורה סביבנו, וכידוע בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו קאי גם על עצם התורה, כך היה כשהגלות היתה אצל גוים וכך הוא בימינו שכידוע בדברי הגר"א ז"ל שהגלות האחרון היא אצל הערב רב, ששייכים לכלל ישראל, הם מחפשים דרכים לפגוע בלומדי התורה, ואמנם כל שיר השירים בנוי על זה, "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה", והרבה יש על זה במדרשים ובאגרות הרמב"ם, יש דרכים ואופנים שונים לפגוע, יש בתור "מים רבים" ויש "נהרות ישטפוה", רוצים לפגוע, למעט, להוריד, לצמצם, לקצר, חס וחלילה שלא יקרה, לומדי התורה ישארו בכל מצב שיהיה.

כאשר פשה נגע המשכילים, שאבד זכרם ושלא ישאר, פנו אל רבי שאול יוסף בעל ה"שואל ומשיב" מגדולי אותו דור וטענו לו שיש לרשעים הללו כותבים שהם משחיתים ומקלקלים נפש הקוראים, ואילו היו טובי הכשרונות והעילויים שבקרבתנו עונים להם היו משפיעים בזה לטובה ועוצרים את הסכנה. וענה להם רבי שאול יוסף שאמת היא והוא אכן יודע מזה שכך הוא המצב, אבל ח"ו אם בעלי הכוחות והכשרונות יעסקו בדבר נוסף מלבד לימוד התורה, הרי זה יוריד במשהו מהרמה וה"שטייגען" של הלימוד שלהם וממילא כל זה לא שווה לנו. אנחנו שומרים כל הזמן על התורה בלי לפגום אפילו מעט שבמעט בשביל ענינים שונים אפילו שהם בעלי חשיבות.

★★★

תורה נקנית ביסורין

עלינו להתחזק בתורה ובעמל התורה ובידיעת התורה, תמיד להחשיב את כל החלקים כולם, הבנה ובקיאות וידיעת התורה לרחבה ולעומקה, לברר אליבא דהלכתא וללבן גופי תורה. כל אחד יתבע מעצמו וימצא מעצמו עד סוף כוחותיו, בלי שום ויתור, באהבה ובשמחה, וזה העיקר שד' דורש מאיתנו. והקב"ה עונה ומסייע למי שפותח פתח כחודו של מחט, וככל שאדם באמת משתדל ומתאמץ הוא מקבל יותר, ואף שלפעמים יש קשיים ונסיונות כי אין שום דבר שאב בקלות, ותורה גם כן נקנית ביסורין, ולפעמים יש מספיק יסורין בזה שאדם מרגיש שלא הולך לו כל כך, מכל מקום אסור להרפות אלא יש להחזיק בתורה ולהתמיד בה ובודאי שהקב"ה יסייע ויתן לכל אחד חלקו בתורה.

★★★

השמחה העצומה בחידוש בתורה

חלק גדול ממעלת היגיעה והחידוש בתורה הוא שזה מחדיר באדם את השמחה של תורה, וכידוע הפשט שהרמב"ם כותב ב"תחת אשר לא עבדת את ד' אלוֹקִיךָ בשמחה", ואני רגיל להזכיר בזה שהוא קצת חידוש, כי לכאורה הכוונה בפסוק היא, שלא עבדת את ד' בשעה שהיה לך טוב, עכשיו ח"ו יש את ההמשך המובא בפסוק. אבל הרמב"ם מבאר שהתביעה היא על כך שעבודת ד' לא היתה בשמחה הכי גדולה. ותלמוד תורה שהוא כנגד כולם, ודאי שאין לך שמחה יותר מזה.

מעלת השמחה בלימוד התורה

ידוע המכתב של הגאון רבי חיים וואלוז'ינר לנכדו, שבו כותב שמה שאדם לומד בשעה בשמחה בזריזות, הרי זה פי שווה כמה מלימוד של כמה שעות בעצליים. ובאמת כל אחד מרגיש זאת בעצמו, כשהוא לומד בחשק בשמחה, וכשאדם נכנס לסוגיה ומחדש ומברר הרי גם זה מראה על השמחה של תורה.

★★★

ימי הבחורות - כחיצים ביד גיבור

מעלה מיוחדת היא לד"ת בעת ימי הנעורים, ימי השחרות, ימים של "כחיצים ביד גיבור", שבהם ד"ת נבלעים בדמו, ולא בזמן שהם בנייר מחוק. אמנם החזו"א ז"ל היה מדגיש תמיד ש"נייר מחוק" אין הכוונה לרפות ידים מללמוד אחר ימי הנעורים. זכורני שהיה תובע מאנשים מבוגרים להתחיל וללמוד, כי גם על נייר מחוק כותבים ואפשר לכתוב הרבה, רק צריך ללמוד מזה על המעלה המיוחדת של ימי הנעורים שד"ת נבלעים בדמו. והוא הדין בכל קניני התורה ובשמחת התורה, ימי הנעורים הם הזמן של השאיפות, זמן שלאדם יש הכוח לשאוף ולרצות, ויש לו הכוח ל"ויגבה ליבו בדרכי ד'" שזהו חלק גדול בהשגת התורה.

ובזמן הזה של ימי הילדות, אם אז מעמיקים יותר ושמחים יותר בשמחה האמיתית של "נשמחה בו ובתורתו", גם זה נשאר ונחרת לימים רבים ולתמיד, שגם השמחה נבלעת בדמו. וזה הפשט "חיצים", כי לפעמים יש לאדם בחייו זמנים קשים יותר, אך כשיש לו את החיצים של ימי הנעורים, הם מצליחים להתגבר תמיד יותר ויותר.

★★★

לעמול ולהתייגע בכל כוחות הנפש

ויש לייקר את חשיבות העיון והעמל בתורה, להתייגע ולעמול על הבנת הסוגיא בכל כוחות הנפש. רגיל אני לספר, וגדלתי קצת עם הסיפורים האלה בשערי חסד, בשם רבי דוד בהר"ן זצ"ל, שסיפר מאחיו שהיה מספר לו על אביהם רבי נחום שאדיקר זכותו יגן עלינו, שהיה מפורסם בכל העולם ובירושלים שבה התגורר באחרית ימיו. כידוע הוא היה מתענה הרבה תעניות בהפסקות, ופעם ראה אותו בנו ר' זלמן ר' נחום, שהיה מבטל את התענית בסופה עשר דקות לפני השקיעה [והיה לו תנאי בזה], עד שהעיז לשאלו על כך. ואמר לו רבי נחום שהוא מרגיש טוב ולא הפסיק התענית מחמת חולשת הגוף, אלא שהרגיש בלימודו שהוא נחלש קצת מחמת התענית ובעת שלמד התוס' בב"מ הוא לא הבין כל כך את עומק התוס', וידע שאם הוא יאכל יתבאר לו, וכדי להבין טוב יותר את התוס' הוא מבטל תענית ההפסקה. כי כל מה שאפשר יותר להבין בלימוד אין ערוך לו יותר מכל דבר.

★★★

'ימי בחורתיך' - עד זיקנה ושיבה

אני נזכר בצדיק רבי חיים טודרוס הרשלה זכרוננו לברכה שהיה בשערי חסד בסוף ימיו, והיה הרבה שנים בבני ברק והכירוהו, שהיה מספר על רבי הירש ברוידא, שהיה כבר זקן מופלג, והיה יושב בלילה וחוזר על הפסוק "וזכור את בוראך בימי בחורותיך", והיה חיים טודרוס חוזר באזניו על הניגון שניגן רבי הירש בהתעוררות למילים "בימי בחורותיך". ופעם העיז לשאול את רבי הירש, הרי כבר זה לא הזמן של ימי הבחורות שלו? וענה להם, שכל יום הוא "ימי הבחורות" כלפי הימים שיבואו, כלפי מחר וכלפי מחרתים, שבהם הוא מזדקן יותר. יש לזכור זאת בימי הבגרות, בזמנים של נייר מחוק, שאף הם נחשבים עדיין ל"ימי בחורותיך". אבל כל שכן וכל שכן בפשוטו, בימי הנעורים, בימים שכוח הדמיון והשאיפה והאהבה והשמחה וכל שאר הכוחות שבאדם פועלים וחיים. יש להשתמש בכוחות אלו ולתת אותם להקב"ה ולתורה בלי שיעור וגבול.

כל אחד ואחד, בכל דרגה, שמור לו המקום שלו, ההבנה שלו, ההרגש שלו הדק מן הדק. אין גבול לכל אחד ואחד בשלימות התורה, ועל כל אחד להתחזק בזה בכל כוחו.

★★★

בתורה אין להסתפק בחלקו

כשמדברים לפני יושבי בית המדרש, חובה לזכור ולהתבונן מאוד על הדברים האלה. עלינו לדעת שזו היא הזכות הכי גדולה שיש, וכמו שהאר"י הרמב"ם (הל' דעות פ"ו) בחשיבות הגדולה להתחבר עם עובדי ד', ובחברה של יראים, ובזה יש לאדם להיות מאושר שזכה לישב בחצרות בית ד'. וכמו שרגילים להזכיר בשם רבינו הגר"א ז"ל, שהאדם צריך להיות שמח בחלקו גם ברוחניות, לא "שבע", כי אוהב תורה לא ישבע תורה, ומכל מקום על מה שכבר זכה יש לשמוח ביותר.

אך מאידך גיסא, מחוייבים ב"גילו ברעדה", אנו מחוייבים להבין כמה זה מחייב אותנו. ורבא אמר לתלמידיו, במטותא מיניכו, אל תירתון תרתי גיהנם (יומא עב). ואפשר לבאר בפשט הדברים, כי מי שנמצא בתוך בית המדרש, שהתורה בהישג יד כל כך, הרי זה מאד מאד מחייבו. ואף כי אמנם גם האדם שטרוד בפרנסת ביתו איננו פטור מעבודת ה', מכל מקום יש חיוב על פי דין לפרנס את בני ביתו, ויש בזה קצת תירוץ. אבל מי שזכה לשבת בבית המדרש, להיות ממש על יד הגמרא, הרי כמה זה מחייב אם ח"ו איננו עוסק בתורה. ומי שזכה באיזו מדה להבין מה זה החיים האמיתיים, ולמה יש ערך נצחי, יכול להבין איזה זלזול נורא יש בזה אם הוא מסתפק במועט שכבר יש לו ואיננו מחפש יותר בכל כוחו. זהו חיוב המוטל על האדם להיות מוסיף כל הזמן, וכך היא דרכם של תלמידי חכמים אמיתיים בכל הדורות. ומי יוכל לקבוע שהוא כבר השיג מספיק רוחניות או שדרגת הבנתו וידיעתו בתורה היא כבר מספקת?

בזמן מתן תורה, כלל ישראל אמרו למרע"ה "ואת תדבר אלינו" ועל זה אמר מרע"ה 'התשתם את כחי נקבה', יש לשון נוראה בחז"ל. כאשר כלל ישראל עומדים וזוכים להגיע למדרגה עצומה של נבואה באספקלריה המאירה, "פנים בפנים דיבר ד' עמכם" וכולם נביאים. עם ישראל פחדו, ואף השתבחו על כך מאת הבורא ית"ש "היטיבו כל אשר דברו, מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו'", אולם כאן מונחת גם התביעה הגדולה שהייתה על כלל ישראל.

הגר"א ז"ל מבאר בתוכחת הנביא ישעיה, בעת שהוא מוכיח את ישראל על החורבן, "עזבו את ד' ניאצו קדוש ישראל נזורו אחור" ומבאר ששורש החטא והתביעה היא על זמן קבלת התורה, כאשר כלל ישראל היו באמצע השטייגען הנורא של "פנים בפנים" שכולם נביאים, ואז הם ביקשו לירד ממדרגתם לא רצו לשמוע עוד את דבר ד'. על זו התביעה הגדולה שמתבטאת בתוכחת הנביא "נזורו אחור".

רבינו הגר"א ז"ל מבאר את דברי החכם מכל אדם "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה שלמה המלך כתב כאן את שני הקצוות, רק מלאכים הם 'עומדים' כי מלאכים עומדים כל אחד במקומו. אדם יש לו 'חפצא' של עולה או יורד ח"ו, יש לו מחד כוח לעלות יותר ממלאך, אך כשהוא יורד ח"ו אזי יותר גרוע מזה, שאול מטה. וזו היתה התביעה על כלל ישראל בזמן של העליה הכי גדולה, אם "נזורו אחור" זה השורש לקלקול ולחטא.

כמה חובה על כל אחד לשמור את מה שהוא קיבל, לא לרדת ח"ו שאול מטה, אלא להחזיק את מה שקבלנו ולהתעלות בזה.

★★★

תמיד להישאר במצב של 'התחלה'

רבי איסר זלמן זצ"ל, היה מתלונן איך שפעם היה כל אחד עושה שטייגען וממשיך עוד ועוד עד יום מותו, והנה הוא רואה שיש כאלה שהגיעו לאיזה דרגה, הגיעו לאיזה השגה וכבר עוצרים, די להם במה שהשיגו. תמיד חובה להיות למעלה למשכיל, בכל מצב לעלות ולשאוף.

ואם אדם ינהג בזה, ויהיה תמיד 'מתחיל', הרי הוא זוכה ליותר ויותר סיעתא דשמיא. רבינו החת"ס כותב, שיש סיעתא דשמיא מיוחדת למי שמתחיל "למעלה למתחיל", כשעוד לא יודע ולא השיג פותחים לו

שערי אורה, אחר כך קשה יותר, אחר כך צריך יותר להתאמץ. ולפי זה מבואר שמי שתמיד הוא שואף, תמיד הוא "למעלה" הרי בכל עת הוא מתחיל ביחס למצבו הקודם, וזוכה לקבל עוד ועוד סיעתא דשמיא, מי שתמיד מתחיל, תמיד רוצה עוד ועוד, הרי הוא זוכה ללא גבול.

כל הדברים הללו שייכים לנו, לכל אחד ואחד, כל אחד קיבל משהו, כל אחד זכה לטעום. לקבל משהו בקבלת התורה. וכאן התפקיד של כל אחד שיעזור את עצמו, עד כמה יש ח"ו "ויסעו מהר ד'". איך אנחנו קמים מהגמרא כשצריכים לקום? איך ממשיכים את זמני העליה?, את קבלת התורה, אמרו חז"ל "ראיתי בני עליה והם מועטים" מי הם הבני עליה? הלא כל אחד יש לו זמני עליה, "בן עליה" הוא מי שנתפס בזה, שמשאיר את זה, שנשאר עם זה למעלה למשכיל. (מתוך שיחה לפני אברכי עיירות הדרום)

★★★

מפיו דעת ותבונה

אני רגיל להזכיר את מה שמזכיר התומים בדרשות, התומים שבדורות קודמים שהכירו יותר היה הסמל של שכל תבונה, והוא היה בדורו ראש הישיבה הגדול, התומים היה מקור הגאונות והשכל, והוא כותב שווא ושקר מה שאומרים וחושבים שהחיפוש וחריפות השכל זו ההצלחה והוא מעיד על עצמו שביום שהוא אמר אהבה רבה בבכיה אז הוא היה מחדש לאמיתתה של תורה ואם לא...

ואני רגיל לבאר בזה, שהוא מעין מה שאמרו חז"ל במדרש על "הבל הבלים" אמר קהלת, שראוי רק לשלמה לומר כי הוא היה לו הכל, ואינו סתם אדם שאומר "הבל". כן גם כאן, אין זה סתם אדם שלא כל כך הבין ואומר שצריך סיעתא דשמיא להבין לימוד... זהו גאון הגאונים ממש והוא מעיד ואומר שהכל הוא מפי ד', ואין ההצלחה בשכל וחיפוש.

והעיד תלמיד של הנצי"ב זצ"ל, שבאחד הימים לא מסר שיעור מאחר שאמר ש'לא הכין את השיעור' ולאחר מכן כששאלו על כך, אמר שלא בכה באותו יום ב'אהבה רבה', ועל כן לא יכל לתת שיעור ביום כזה.

לשון הרמב"ם בכמה מקומות "יעור משנתו". ויש הרבה סוגים של תרדמה יש אדם שהוא ער מסתובב מדבר אבל למעשה נמצא בתרדמה נוראה, מי שלא חי את החיים הנצחיים, בשמחה הכי גדולה, הרי הוא ישן ממש. אם אדם יעיר את עצמו, ויחיה את התורה והתפילה, את הדברים הגדולים שנתנו לנו באהבה, שיחיה תמיד במציאות של למעלה למשכיל, לשאוף עוד ועוד.

★★★

ליבא בעי

כי כשיש לו תשוקות אחרות אזי "לתאוה יבקש נפרד" וכדפירש הגר"א ז"ל במשלי מי שיש לו תשוקה שלו הוא נפרש מהשורש וזה מפריע. זו הכוונה בחז"ל במדרש שיר השירים "הקב"ה ליבן של ישראל", כי רחמנא ליבא בעי, הקב"ה שוכן איתם נמצא בלב כל אחד מישראל, ליבן של ישראל וכשאדם מקושר עד שורש השורשים כמה לא מכניס דברים אחרים יש לו יותר שיכות.

לאדם יש בחירה אדם יכול ח"ו להפרד ולהתרחק, וכדאמרו כל המתיהר אין אני והוא יכולין לדור יחד, לא ח"ו דברים אסורים ממש אם רק הלב מתנשא יש בו תשוקה אחרת, כבר אין אני והוא יכולין לדור, ועל זה אמר דוד המלך לא גבה ליבי, ככלל שאדם שומר על ליבו "מכל משמר נצור ליבך כי ממנו תוצאות חיים", לא להכניס בלב תשוקה אחרת חוץ מעמל התורה תורת ד', וממילא מצטער ונאנח על כל פגם בכבוד שמים שזה תכלית הבריאה של האדם, (מתוך דברים שנא' בהיכל ישי' קול תורה - חשון תשס"ג).

★★★

אשרי אדם מפחד תמיד - בד"ת כתיב

אני רגיל לחזור ולספר את מה שהיה ברבי מאיר שמחה ז"ל שהיה גאון הגאונים ובעל זכרון עצום. וכשהגיע אליו אחד, ביקש שיוריד מהמדף מחברת על תמורה שכתב שלושים וחמש שנה קודם והקריא

מהזכרון כל מילה שכתב שם. וכשבאו שם אנשים מהקהילה לדבר עימו בעניני הציבור, בכל רגע שם את האצבע בגמרא כדי לזכור היכן הוא נמצא...

ופנו ושאלו, הרי ראינו כעת איך הזכרון הנורא ומה איפה החרדה לשים את האצבע על המקום בגמרא? ומייד האדים רבי מאיר שמחה כעמוד אש רותח ואמר בקול סערה "ובני רשף יגביהו עוף אין עוף אלא תורה" פחד נורא שיסתלק ממנו משהו.

וכך זה בכל דבר שברוחניות "אשרי אדם מפחד תמיד" שהוא בד"ת כתיב. ודברי תורה הכוונה לכל דבר רוחני. הפחד בדברים אחרים הוא פחד שווא מכלה גוף ונפש, אך יראת ד' היא תאריך ימים ועומדת לעד, והיא האמיתית. (מתוך דברים שנא' בביהמ"ד הגדול עזרת תורה).

★★★

מעלת התורה על כל חלקיה

רגיל אני בעניי להזכיר את המהר"ל בפירושו על אבות בכמה מקומות אשר מדבר על גדולתה ומעלתה של תורה שלא לחשוב שהכוונה רק על תורה כמעשה מרכבה, אלא על תורה של ארבעה אבות נזיקין וארבעה שומרין, כי כאשר לומדים דבר שמתלבש כאן למטה, בזה אנו מתדבקים ומשיגים למעלה למעלה לתורה עצמה. ורבינו הגר"א ז"ל מבאר הפסוק "שפכי כמים לבך" על לימוד התורה, כי זו היא צורת לימוד התורה, במצב של "שפכי כמים לבך" להשקיע את כל הלב בתורה. וכשלוומדים כך מגיעים לדביקות והשגה. (מתוך דברים שנא' במעמד סיום הש"ס ע"פ סדר דף היומי, בניני האומה י-ם).

★★★

פעם כשיצאו מהלימוד, זה היה כשממש לא היה מה לאכול

הדור הזה לא כל כך יודע מה היה המצב פעם, כשכפשוטו לא היה לחם לאכול. אבי מורי זצ"ל היה מספר על הזמנים שלמד בישיבה קטנה ובבית אביו לא היה מה לאכול כפשוטו, והיו מצבים שהייתה רק פרוסה אחת והיה להם ספק כיצד הוא ואחיו יאכלו אותה. אני זוכר על כמה יהודים שסיפרו לי בכאב למה הם יצאו מהלימוד, לא בגלל שהייתה חסרה להם איזו רחבות, אלא פשוט לא היה מה לאכול.

וגם במצבים אלה, היתה השאיפה של כל אחד ואחד להיות כולו תורה, זה היה תמיד היסוד והאושר של כלל ישראל, כל החלום וכל השאיפה והבקשה להישאר דבוק בתורה, הפך בה והפך בה דכולה בה. ועל זה נלחם רבנו הגדול להעמיד יסוד מוסד זה ולהמשיכו, ונלחם כארי והקדים הרבה פעמים רפואה למכה שלא ייכנסו שאיפות אחרות וכדו'. (מתוך דברים שנא' בעצרת המספד למרן זיע"א, בית שמש - חשון ס"ג)

★★★

בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

"כל יום יהיו בעיניך כחדשים" כאילו היום ניתנה תורה, אמנם כל אחד יודע את זה כבר מילדותו אבל צריך לחיות את זה ממש בפועל. וכתב רבנו הק' החת"ס זיע"א ש"ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", שגם כל הברכה היא על ההרגשה הזו של "יהיו בעיניך כחדשים", וגם כל הקללה ח"ו על זה, שאם אין את הרגשת ההתחדשות של "היום כחדשים", אז גם אין את הברכה וגם יש ח"ו קללה, כי בלי הרגשת ההתחדשות בתורה, אז עלול האדם לחפש התחדשות בדברים אחרים, ואז יצרו מתחדש עליו ומציע לו דברים חדשים עד לדברים הגרועים ביותר, עד "ללכת אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם".

★★★

לכל אחד יש את ההבנה שלו בתורה

כל אחד יש לו אפשרות להתעלות עם הכוחות שיש לו, בלימוד הגמרא, בעומק ובחזרה, יש לו את ההבנה שלו, כל אחד עם הכוחות שיש לו, וכך גם בכל תפילה, בכל עבודה שבלב. "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" נאמר על רוחניות, לדעת שהוא לבדו מסוגל להתעלות בלי קץ.

★★★

מֶרֶן רַבֵּנוּ הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

התורה - כקרבן לפני

מתוך דברים שנא' בהיכל ישיבת 'אור ישראל' פ"ת, ערב חג השבועות תשס"ט

שמעתי הרבה פעמים ממורי ורבי חמי רבינו הגדול זצוקללה"ה בשם מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל שהביא משמם של קדמונים [הדברים מבוארים בשל"ה הק', מסכת שבועות אות ט] ששבועות הוא יום דין על תורה.

ונראה דלפי"ז יש ליתן טעם במה שנהגו ללמוד בחג השבועות כל הלילה, דהנה הר"ן במסכת ראש השנה במתני' דארבעה פרקים העולם נידון תמה, מנא לן דנידונים בפסח ובעצרת ובחג על תבואה פירות ומים, וז"ל שם (ג, א מדפי הרי"ף) תמהני בשלמא אדם נדון בר"ה מדברי קבלה למדנו דכתיב וכו' אלא הני שלשה פרקין אחריני מבעיא לי מנא להו לרבנן, ומסתברא לי דילפינן להו מדאמרה תורה הביאו לפני עומר בפסח, ושתי הלחם בעצרת, ונסכו מים לפני בחג, וכדתניא לקמן, אלמא בזמנים אלו העולם נידון בדברים הללו, ולפיכך צוה הקב"ה להביאן כדי שיתברכו, עכ"ל. והיינו דכדי להתברך צריך להקריב מאותו מין ביום דין שלו.

ועפי"ז ביארתי בהקדם מה דכתב במשנה ברורה סימן תקפ"א סק"ו וז"ל שם ועוד טעם שקבעו ד' ימים [לומר סליחות לפני ראש השנה], שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה, ובכל הקרבנות בפ' פנחס כתיב והקרבנם עולה ובר"ה כתיב ועשיתם עולה, ללמוד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאלו מקריב את עצמו, ולכן קבעו ד' ימים לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם, עכ"ל. והנה הרי בר"ן כתב ללמוד יום דין בפסח ועצרת וחג מקרבנות שאמרה תורה באותן ימים, ולפי דברי המשנה ברורה הנ"ל נראה, שהנה על הקרבן של ראש השנה נאמר בו 'ועשיתם', ומעתה זה הוא גם מקור לדעת שראש השנה הוא יום דין על האדם, ולכן צריך שהאדם יהא בלא מום ולבקר ארבעה ימים, שהקרבן יהא לרצון, ומכיון שצריך להקריב ביום זה את עצמו של האדם מוכח שביום זה דנין את האדם.

ומעתה כיון שכתבו דשבועות הוא יום דין על תורה, לכך נהגו ללמוד כל הלילה, כדי שיעלו דברי התורה לרצון כקרבן לפניו, ועל כן צריך להשתדל שיהא לימוד זה לימוד הראוי לבוא לפניו, ללא הפסקה ודברים בטלים, עם העמל והעיון הראוי, באימה וביראה כמו שניתנה תורה, וה' יזכנו שיצא לאור דינו ונזכה לקבלת התורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

שבת בכית ה'

מתוך שיחה שנא' בהיכל ישיבת רשב"י

א. (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי, אחת שאלתי וגו' שבת בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ובילקוט שם אמרו שכשדוד המלך אמר אחת שאלתי, אמר לו הקב"ה בתחילה אתה אומר אחת שאלתי ואחרי כן אתה מבקש הרבה דברים, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתרני בסתר אהלו בצור ירוממני ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי, א"ל רבונו של עולם ממך למדתי לא יהא העבד שוה לרבו, בתחלה אמרת ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואחר כך פתחת להם מצוות הרבה שנאמר ללכת בכל דרכיו, הוי דיו לעבד שיהא כרבו עכ"ל.

וביאור הדברים נראה ברור, דזה ודאי שאין הכוונה שלמד דוד מהקב"ה לשנות בדיבור, אלא הכוונה שלמד לומר בתחילה את יסוד הדברים ואח"כ לפרט, דהיסוד הוא אחד, היינו יראה, ואע"פ שהכוונה

ביראה הוא יראת העונש, מ"מ כיון שכל המצוות מתחילתם נעשים שלא לשמה ומתוך שלא לשמה בא לשמה, א"כ הכל נכלל ביראה. וזה אמר דוד דכמו כן יסוד הדברים שביקשתי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו וכו', הוא שבתי בבית ה', דהישיבה בבית ה' היא המביאה את כל המשך הדברים, שהוא יסוד הכל.

ב. ובמדרש רבה (תולדות סה כב) וירח את ריח בגדיו ויברכהו כגון יוסף משיטא ויקום איש צרורות, יוסף משיטא בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית אמרו יכנס מהם ובהם תחלה, אמרין ליה עול ומה דאת מפיק דידך [אחד מישראל יכנס בראשונה ויפשוט יד בכלי בית המקדש, ואמרו לו לאותו יוסף משיטא שיכנס ומה שתוציא יהא שלך] נכנס והוציא מנורה של זהב אמרו לו אין דרכו של הדייט להשתמש בזו אלא עול זמן תנינות ומה דאת מפיק דידך, ולא קיבל עליו, א"ר פנחס נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו, אמר לא דיי שהכעסתי לאלקי פעם אחת אלא שאכעיסנו פעם שניה, מה עשו לו נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים בו, היה מצווח ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי וכו' עכ"ל.

ויש לעיין מה גרם ליוסף משיטא להבין שהכעיס את בוראו, ולחזור בו עד כדי שמסר נפשו ונתן שיהרגוהו במיתה משונה, וקיבל עליו את הדין והי' צועק ומתוודה ווי אוי אוי שהכעסתי לבוראי, ואם משום שראה שחזרו בהם מהבטחתם ושוב לא האמינם, וכי זה גם לו למסור נפשו. ומהגאב"ד דפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל שמעתי לבאר דסיבת חזרתו לאלוקיו היתה משום, שנכנס לבית ה', דהכניסה לבית ה' היא היא אשר שינתה אותו. עכ"ד.

והנה בפרשת קרח (במדבר יז בפסוקים כב - כד) וינח משה את המטת לפני ה' באהל העדות, ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל שקדים, ויצא משה את כל המטות מלפני ה' אל כל בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו, ע"כ, והנה כתבה התורה ויקחו איש מטהו, ויל"ד מה נפקא לן מינה, ומה חידשה בזה התורה, עוד צ"ע דלהלן מינה (בפסוק כה) ויאמרו ה' אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונותם מעלי ולא ימותו, ע"כ, וצ"ע דאי ענין השבת המטה הוא להיות לאות לבני מרי א"כ ראיית האות תגדל כאשר יחזיר את כל המטות ויראו דכל המטות אינם צומחים ומטה אהרן צומח, וא"כ אמאי נתנו לכולם ליקח את מטותם, שלכאורה עי"ז תקטן ראיית האות.

אלא דראה בבעל הטורים בפ' וארא (שמות ז' יב') כשמשה ואהרן נתנו מופת לפני פרעה, והשליך אהרן את מטהו ונהפך לתנין, ובפסוק יב כתיב על החרטומים וישליכו איש מטהו והיה לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם. כתב שם וזה לשונו מטותם ב' ויבלע מטה אהרן את מטותם ומטה אהרן בתוך מטתם (במדבר יז כא) איתא במדרש שגם במעשה קרח בלע מטה אהרן מטותם וכשהוציאו אז חזר ופלטם ולכן לא הוציאו פרח, ועל כן כתיב (שם) ויוצא משה את כל המטות, חסר, לפי שבלעם, עכ"ל, ומבואר דהסיבה ששאר המטות לא הוציאו פרח הוא משום שהיו בלועים בתוך מטה אהרן ולא יכלו לפרוח, והיינו דכל מטה שהי' בתוך בית ה' הי' פורח, ורק אחרי שהוציאו את המטה אז פלט אותם מטה אהרן לראות שלא פרחו.

ומעתה דאם היו נותנים את כל המטות לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי היו גם שאר המטות פורחים, דכיון שנכנסו בתוך בית ה' מיד הם פורחים, וכמאמר הכתוב בתהילים (צ"ב י"ד) שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו, ולכן לקחו איש מטהו, דבית ה' הוא מקור החיים, ולכן לחם הפנים הי' חם כיום הלקחו, והזהב הי' גודל. והם הם דברי הגאב"ד דפוניבז' זצ"ל דכשנכנס יוסף משיטא לבית ה', מקור החיים, הרי שנשתנה לגמרי ושוב חזר לבוראו. בינה זאת.

ג. וכבר עמדו רבים במזמור זה דוד מבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ואם כן מהו שמסיים ולבקר בהיכלו. ואמנם ראה בפרש"י שם (תהלים כ"ז ד') ולבקר בהיכלו ליראות שם בכל בקר ובקר כך פירשו דונש עיי"ש ברש"י, והדברים צ"ע דהרי ביקש כל ימי חיי וא"כ מהו שמסיים בכל בוקר ובוקר.

ולבאר הדברים נקדים מה שכתב מו"ח רבינו הגדול זצוקללה"ה בהקדמתו לספר אבי עזרי נזיקין וז"ל שלמה המלך אמר (משלי ב') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא, והביאור הוא כמו שראיתי מפרשים כי מדרך העולם לבקש כסף וכל השתדלות נקל הוא אצל האדם אך ורק להגיע לזה להשיג כסף, וכל עמלו בתמידות הוא רק לזה, אבל אין מדרך העולם לחפש אחר

מטמונים, אבל אם יקרה מקרה שיוודע לאדם שבמקום הזה יש איזה מטמון אזי במשנה מרץ ועבודה רבה אל ינוח ולא ישקוט, וכל מחשבותיו יהיה רק לזה למצוא המטמון, אשר ברגע קטן ובפעם אחד יוכל להתעשר ולהיות מאושר אחר אשר ימצא המטמון וזהו אשר שלמה המלך מזהיר ומבטיח, אם תבקשנה כססף היינו בתמידות, בין אם אתה יודע שתשיג ובין אם אין אתה יודע שתשיג וכמטמונים תחפשנה בזמן שאתה יודע שיש מטמון אם יהיה לך המרץ בעבודתך בתורה ויראת ה' אז ודאי שתבין יראת ה', והכלל הוא התמידות והמרץ בהחיפוש הן הן המעלות לקנות ולזכות בכתר התורה והיראה. עכ"ל.

ובאמת שיסוד הדברים כבר ביארתי¹ בדברי הגמ' (סנהדרין נב ב) למה תלמיד חכם דומה בפני עם הארץ בתחילה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה, וביארתי שזהו דרך האדם אשר מעפר יסודו בשר ודם אשר בהרגל עם הדבר נפגם אצלו ערך הדבר, ובאמת שמצאנו כדבר הזה אצל גדולי האמוראים, עי' בריש פרק ב בתענית, סדר תעניות כיצד מוציאים את התיבה לרחובה של עיר ונותנים אפר מקלה על גבי תיבה. ובגמ' (ט"ז א') למה נותנים אפר מקלה על גבי תיבה, אמר רבי יהודה בן פזי כלומר עמו אנכי בצרה, ריש לקיש אמר בכל צרתם לו צר, אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה מזדעזע לי כוליה גופאי, עכ"ל הגמ', והנה רבי זירא שכל גופו ה' קודש קדשים (עי' ב"מ דף פא א) שבדק עצמו בתנור אי

¹ א.ה. עי' שערי אורה עה"ת, ויקרא (כ"ו י"ב) מש"כ רבנו שליט"א לבאר עוד בזה הענין, ז"ל שם: והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם, ופירש"י והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלקים, עכ"ל. והדברים פלאים וחתומים, מהו הכוונה יכול לא תיראו ממני, האין יתכן דבר כזה להתהלך עם הקב"ה כאחד בלי להזדעזע ממנו, ויתכן הו"א לא לירא ממנו, האין ה' לי הו"א כזאת. בלי יראת שמים היתכן להיות מטייל בגן עדן עם הקב"ה, אתמהא וזה רבות בשנים שעמדתי ע"ז ושאלתי ביאורו מפי חכמי הדור שליט"א ואין פותר אותם לי.

ובסיעתא דשמיא אנהרינהו לעיינין להבין דברי חכמים, בהקדם דברי הגמ' בסנהדרין (נ"ב ב), למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ בתחלה דומה לקיתון של זהב סיפר הימנו דומה לקיתון של כסף נהנה ממנו דומה לקיתון של חרש כיון שנשבר שוב אין לו תקנה, וזהו דרך האדם אשר מעפר יסודו, בשר ודם, אשר בהרגל עם הדבר נפגם אצלו ערך הדבר, ולא דוקא עם הארץ, כי מצאנו דבר כזה אצל גדולי האמוראים, יעויין במס' תענית בריש פ"ב סדר תענית כיצד מוציאים את התיבה לרחובה של עיר ונותנים אפר מקלה על גבי תיבה ועי"ש בגמ' (ט"ז, א) ולמה נותנים אפר מקלה על גבי תיבה אר"י ב"פ כלומר עמו אנכי בצרה כו' אמר ר' זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דיהבי אפר מקלה על גבי תיבה מזדעזע לי כוליה גופאי, עכ"ל. הנה ר' זירא הקדוש שכל גופו הוה קדש קדשים שבדק עצמו בתנור אי שליט ב'י נורא דגיהנום יעויין בב"מ (פ"ה, א), הנה הוא הרגיש הבדל בנפשו מפעם הראשונה שראה שהניחו את האפר על התיבה שה' מזדעזע לי לכולי גופי לבין הפעמים השניים שכבר התרגל בזה, דזה הוא כח ההרגל על האדם ומצאנו לירבעם בן נבט שאמר לו הקב"ה חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש. הנה יתכן שאף במצב של 'נטייל בגן עדן' יחשוב האדם על מי בראש, כי עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו, וזהו כוונת התורה בהבטחתה לעמלי תורה והתהלכתי בתוכם אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני, דהרי יש כאן אלי', אמנם קוץ בה, כי ע"י ההרגל יתכן שתפוג היראה וא"כ מה היא ההבטחה של והתהלכתי בתוכם, כי אין זה דבר שלם, כיון שיתכן שע"י כן תפוג היראה, וזהו כוונת רש"י יכול לא תהיו יראים ממני י"ל שע"י ההרגל תפוג היראה, ת"ל והייתי לכם לאלקי וכש"נ, ודו"ק. וע"ע מש"נ שערי אורה ח"ב פ' אחרי, במאמר שלא ירגיל לבוא.

שליט ביה נורא דגהינום, הרגיש בעצמו הבדל מהפעם הראשונה שראה שימת האפר מקלה על גבי התיבה שהי' מזדעזע כל גופו, לשאר פעמים שכבר נתרגל בזה.

ושמעת' ממורי ורבי חמי רבינו הגדול זצוק"ל בשם מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל שהי' מפרש דברי חז"ל שאמרו בשבת (לג ב) כל המנבל את פיו מעמיקין לו גהינום, ושאל מה נפק"מ בגהינום אם נמצא יותר עמוק או פחות עמוק. וביאר הגרא"ז דאין מניחים לו בגהינום להיות במקום אחד דגם בגהינום יש הרגל, ולכך מטלטלין אותו עומק אחר עומק כדי שלא יתרגל. בינה זאת.

וזהו הענין שאמרו בויקרא טז ב ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת וגו' ולא ימות כי בענן אראה אל הכפורת, וברש"י פירש כי בענן אראה, כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא, וברמב"ם פ"ז מהלכות בית הבחירה כתב שלא יכנס להר הבית אלא לדבר מצוה, והכל ממצות מורא מקדש.

ומעתה זהו הביאור בבקשת דוד שבתי בבית ה' כל ימי חיי, דבר תמידי כמו בקשת הכסף שהאדם לא נח ולא שקט מדבר זה וההשתדלות בהשגת הכסף אצל האדם הוא בתמידות, אלא שאף שחיפוש הכסף כל הימים אינה נפסקת, מכל מקום אינו דומה לתחילת החיפוש, דכיון שנתרגל בדבר כבר אינו בהתלהבות הראשונה, ועל דבר זה בקש דוד ולבקר בהיכלו שיהא לו את ההרגשה של דבר חדש וכמטמוניות שכשנודע לו שיש כאן מטמון מתחדש החיפוש ביתר שאת ועוז, וזהו מש"כ רש"י שם בתהלים (כז ד) בשם דונש ליראות בכל בוקר ובוקר, דביקש דוד שיהא כאילו כניסה חדשה ובוקר חדש בבית ה'. זהו מה שביקש דוד שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ופירשה שלמה במשלי אם תבקשנה כספך וכמטמונים תחפשנה.

נערך ע"פ כתבי תלמידים

יסוד הכלל - שתחיו עמלים בתורה

פרשת בחוקותי (ויקרא כו ג) אם בחוקותי תלכו, וברש"י הביא לדברי התורה כהנים שתהיו עמלים בתורה, הרי שזהו התנאי לכל השכר של ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו' ואכלתם לחמכם לשובע, וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ וגו' ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם, ואכלתם ישן נושן וגו' והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם וגו', ואולך אתכם קוממיות וגו'. ובהמשך הפסוקים נאמר ואם לא תשמעו לי, וברש"י שם, להיות עמלים בתורה, ולא תעשו דמתוך שלא תלמדו לא תעשו, והיינו שיסוד הכל הוא העמלות בתורה.

וזה רבות בשנים ששמעתי בשם הסבא מסלבודקא זצוק"ל, וכן ראיתי בשמו בספר בצל העדה ליקוטים על התורה שאמר לאחד שלמד בתחילתו בישיבה, ולאחר זמן עזב את עסק התורה ופנה לעסוק במסחר, ויהי היום שהיה שנת בצורת וכמעט שלא הי' בנמצא לחם ומים, והשמש יצאה על הארץ והי' חום גדול, ועמד זה עם חבית מים צוננים בפרשת דרכים והי' משקה לעוברים ושבים, ולכאור הנמצא חסד גדול כזה, ואמר לו הסבא שלא יחזיק טובה לעצמו, דמכיון שעזב את עסק ועמל התורה הרי הוא חד מאלו שגרמו לצרות לרעב ולחסרון, דאם לא הי' עוזב את עסק התורה לא הי' לו חלק בזה, ואז חסדו הווה חסד. אבל עכשיו שעזב עסק התורה, הוא אחד מהגורמים לבצורת, ומן השמים אומרים עליו הוא אמנם משקה מים לאנשים והם יחידים, אבל הוא אינו יודע שגזול שתיה ממליוני אנשים, וחובתו להשקות הצמאים מים, וא"כ אי"צ להחזיק לו טובה על כך. ע"כ שמעתי.

ונראה שזהו עומק הדברים שהביא רבנו החפץ חיים שאת עיקר הצדקה צריך ליתן לעמלי תורה, דהנותן לעמלים בתורה הרי הוא נעשה שותף בעמל וא"כ צדקתו צדקה היא, דאין הוא מהגורמים לצרות ולחסרון, דיש לו חלק בעמלם.

וכשנתבונן נראה, שהחסרון בעמל התורה גורם לכך שכשאדם מתפלל ומבקש פרנסה וגאולה וכו', הרי יש בזה חסרון בתפילה, דבזה שמתעצל בעמל התורה הוא מהגורמים לחסרון הפרנסה והגאולה, וכמש"כ רש"י דיסוד הכל הוא העמלות בתורה, ואיזה פנים יש לאדם שמבקש ותחזינה עיניו בשובר לציון ברחמים, והרי התורה אמרה ומתרפה ח"ו מעמל התורה, דכדי לזכות לברכה של 'והתהלכתי בתוכם' ולברכה 'ואולך אתכם קוממיות', התנאי הוא של בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

והקב"ה יעזרנו שנזכה להיות מן העמלים בתורה ונזכה לברכה של ואולך אתכם קוממיות בבנין בית המקדש.

רשימות תלמידים

רפיון בעמל התורה – יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו

בפ' בחוקותי (ויקרא כו יד) ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה. ופירש רש"י, להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים, יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה, ומה ת"ל לי, אין לי, אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד (בראשית י ט) גבור ציד לפני ה', שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום (שם יג יג) רעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו (תו"כ כו יח). ולא תעשו, (תו"כ) משלא תלמדו לא תעשו הרי שתי עבירות, עכ"ל רש"י. והיינו דגבי עמלות בתורה איירי במתכוון למרוד בו, ולגבי עשיה אינו כן, אלא אף ע"י עצלות או שאר דברים. והדבר צ"ע דאמאי גבי עמלות כתבה התורה 'לי' ללמדנו שזה המכיר את רבונו ומתכוון למרוד בו, והיינו שהקללות על רפיון בעמל תלויות במרידה, ובעשית המצוות אינו צריך למרידה אלא סגי בעצלות או בשאר דברים. וביותר שהרי תלמוד תורה כנגד כולם, ולכאורה ה' צריך להיות היפך הדבר, שבתורה אין זה ה' צריך להיות תלוי במרידה דווקא אלא ה' מספיק ברפיון קצת.

ואשר יראה בזה עפ"י דברי הגמ' בשבת (קה ב) כל המתאבל ומוריד דמעות על אדם כשר, הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גזיו, וכן אמרו (שם) כל המתעצל בהספדו של אדם כשר [כך היא גירסת הש"ך בגמ', עי' הלכות אבלות סי' שדמ]. וענין אדם כשר שמעתי ממו"ר המשגיח רבי אלי' דושניצר זצוק"ל שהי' תלמידו של בעל החפץ חיים, שאמר לי שכשר הוא התואר הכי גדול שיש. והסברתי דבריו עפ"י מה שאמרו בתנא דבי אליהו איזו היא אשה כשירה שעושה רצון בעלה, והיינו שהתואר כשירה שייך במי שעושה רצון בעלה.

והנה במדרש תנחומא ריש פרשת בהעלותך רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד, ושאלו אותו מה יעשו אנשי מדי אנשי קפוטקיא שאין להם שמן זית, אמר רבי טרפון מצינו שהקב"ה אוהב שמן זית, שכן ציוה על שמן זית במנורה במקדש, וכן במנחות במקדש. ובאמת שכדברי האלה כתב המסילת ישירים בענין אהבה שכן הרואה שאביו חפץ ומחבב איזה דבר, הבן מביא לו את הדבר ואינו מחכה וממתין לציוויו, דהאזהב עושה רצון אהובו. וזהו שאמר רבי טרפון מצינו שהקב"ה אוהב שמן זית, והיינו שזה רצונו של הקב"ה, אמור מעתה אדם כשר הוא העושה רצונו של הקב"ה אף שלא נצטווה על כך בפירוש.

והנה כל זה הוא בדבר שהבן רואה שאביו אוהב וזה רצונו, אמנם בדבר שזה מאוויו וכל חפצו ומגמתו של אביו, וכל ענינו סובב בדבר זה, ועל יסודות אלו ולצורך כך בנה את ביתו, ותמיד מדבר על זה עם בניו, הנה בן שנמצא בבית של אביו ואינו עושה רצון אביו, אי"ז שיש כאן חסרון ברצון אלא ודאי מיקרי שמורד באביו, והדבר פשוט. והרי בענין עמלה של תורה עי' סנהדרין (ט ב) אדם לעמל יולד, שכל תכלית בריאת האדם היתה לעמלה של תורה, והבריאה נבראה לצורך האדם, הרי שהכל לעמלה של תורה, ותנאי התנה הקב"ה אם מקבלין את התורה, וכשאדם לומד תורה שכינה כנגדו, והקב"ה מלמד תורה לישראל, אמנם זהו בתנאי שיעמול ויתגיע ויעיין, הרי המתרפה מעמלה של תורה הרי הוא בבחינת מכיר את רבונו ומתכוון

למורוד בו, דאף שאינו מתכוין למרוד, אמנם כיון שזהו כל מטרתה של הבריא, והאדם נמצא וחי בבריא, הרי הוא בבחינת יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו, דהרי יודע הוא שזה תכלית הבריא. ומעתה זהו מה שהדגיש התורה אם לא תשמעו 'לי', שהמתרפה ומתעצל בעמלה של תורה הרי שאינו שומע לי ומורד בי, נורא נוראות למתבונן שנעשה ע"י זה מורד בהקב"ה.

(מתוך דברים שנאמרו ער"ח סיון תשנ"ז. מכתבי תלמידים)

אהבת התורה של מרן החזו"א זל"ה

נא' כשיחה ביום הייארצייט למרן זיע"א - חשון תשמ"ד. [מכתבי תלמידים]

הוריות י"ב ב' בעא מיניה רבא מרב נחמן משיח שנצטרע מהו באלמנה מידחא דחי או מיפטר פטר, לא הוה בידיה, זימנין הוי יתיב רב פפא וקמבעיא ליה, א"ל הונא בריה דרב נחמן לרב פפא תנינא אין לי אלא שעבר מחמת קריו עבר מחמת מומין מנין ת"ל (ויקרא כ"א) והוא [אשה בבתוליה יקח], קם נשקיה ברישיה ויהיב ליה ברתיה עכ"ל הגמ'.

ויש להבין ממה נתפעל רב פפא ויצא מגדרו עד שיהיב ליה ברתיה, ונראה דהנה מצאנו לרב פפא שהי' שם לב על המכסיפים אותו, יעויין בנדה (ל"ג ב') רב פפא איקלע לתואך אמר אי איכא צורבא מרבנן הכא איזיל אקבל אפיה, אמרה ליה ההיא סבתא איכא הכא צורבא מרבנן ורב שמואל שמייה ותני מתניתא יהא רעוא דתהוי כוותיה, אמר מדקמברכי לי בגווייה שמע מינה ירא שמים הוא, אזל לגביה, רמא ליה תורא, רמא ליה מתני' אהדדי וכו', אמר רב פפא וכו' שבקיה ואתא לקמיה דרב שימי בר אשי, וברש"י שבקיה, רב פפא לאושפיזיה משום דכספיה ואזל לגבי רב שימי. הרי שאפי' שרב שמואל כבדו ושחט לכבודו שור, מ"מ שבקיה. עוד מצינו בתענית (ט' א') רב הונא בר מנחם ורב שמואל בר אידי ורב חייה מווסתניא הוו שכיחי קמיה דרבא כי נח נפשיה דרבא, אתו לקמיה דרב פפא כל אימות דהוה אמר להו שמעתא ולא הוה מסתברא להו הוה מרמזי אהדדי, חלש דעתיה וכו'. ועוד שם בגמ' רב שימי בר אשי הוה שכיח קמיה דרב פפא הוה מקשי ליה טובא יומא חד חזייה דנפל על אפיה שמעיה דאמור רחמנא ליצלן מכיסופא דשימי, קביל עליה שתיקוּתא ותו לא אקשי ליה, עכ"ל הגמ'. הרי שהי' רב פפא שם לב לבושת.

מעתה נראה, דההתפעלות של רב פפא מהונא היתה, כיון שהיה הונא זהיר מאוד מלבייש, והרי הונא היה בנו של רב נחמן, ולא רחוק הדבר לומר שכשרבא בעא מיני' דרב נחמן ואז ישב לפניו הונא הצעיר, ואף שלא היה הדבר בידי' אביו רב נחמן, מ"מ שתק הונא ולא אמר דבר, ורק כשימנין רב פפא הוה יתיב לבדו וקא מיבעיא לי, אז א"ל רב הונא בריה דרב נחמן תנינא וכו', ודבר זה ראה רב פפא בהונא שכשישב לפני אביו שתק, ורק כשישב לבד ואביו לא היה שם הביא לפני רב פפא את הברייטא דתנינא, ומיד קם רב פפא ונשקי' להונא ברישא ויהיב לי' ברת'.

אמנם מורי ורבי הקדוש בעל החזון איש זכר צדיק וקדוש לברכה בספר אמונה ובטחון (פ"ג אות י"ט) כתב לדבר פשוט שהסיבה שיהיב לי' ברת'י, היא משום אהבת התורה שהיתה פועמת בלבו של רב פפא, וכיון שהביא לו ברייתא שלא ידע יצא משלוותו וקם ונשקי' וכו'. ומביאור זה רואים אנו את אהבת התורה שהיתה פועמת בלבו הגדול של מורי ורבי קדוש ישראל צוקללה"ה, שהיה פשוט לו שזה הביאור במעשה זה.

ויש להשוות לזה דברי הירושלמי בשבת (פ"ח ה"א) רבי אבהו נחת לטבריא חמוניה - ראו אותו - תלמידיו דר' יוחנן אפוי נהירין, אמרון קומי ר' יוחנן, אשכח ר' אבהו סימא - מציאה, אמר לון למה, אמרין ליה אפוי נהירין, אמר לון דילמא אורייתא חדתא שמעתה, סליק לגביה א"ל מאי אורייתא חדתא שמעת, א"ל תוספתא עתיקתא, וקרא עליו חכמת אדם תאיר פניו, עכ"ל. וכן מו"ר החזו"א שהיה בדרגא גבוהה של אהבת תורה הבין את הגמ' כפשוטה שאהבת התורה גרמה להתפעלותו של רב פפא.

נעשה ונשמע' - עבדות

הנה שמעתי הרבה פעמים מכבוד מו"ח מרן הגאון שליט"א [זללה"ה] ששמע ממרן הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל שמקובל מקדמונים שבחג השבועות נידונין על התורה על ביטול תורה, ועל החלק של כל אחד בתורה ועל העתידות של כל יהודי בתלמוד תורה עכ"ד, והנה על אף שאנו מבקשים כל יום בברכה השני' שלפני ק"ש, ובברכות התורה, בקשות מיוחדות על תלמוד תורה, וכן בתפילות שבת וחג אנו מבקשים ותן חלקנו בתורתך, מ"מ עיקר הדין הוא ברגל של עצרת, וראיתי בכתבי זקני הגאון ר' אליעזר ברגמן זצ"ל שהביא בשם רבו הגאון ר"א בינג זצ"ל תלמידו של הגאון החסיד ר' נתן אדלר זצוק"ל שראש השנה נקרא כסה, בכסה ליום חגנו, ואמר שרמוז בזה שר"ה הוא חג כסא שהוא הכסא שיש בו כל הרגלים ונדונים בו על הכל, ואמנם בפרטות כל רגל של הכסא יש לו דינים שלו, כי זהו רגלי הכסא, וזהו הדינים המיוחדים שבכל רגל ורגל בסוכות נידונין על המים, ובפסח על התבואה כמבואר במסכת ר"ה (ט"ז, א), וכיון שנתקבל מרבותינו הקדמונים שהדין של שייכות לתורה הוא בעצרת בשבועות, צריכים אנו להתבונן בענין קבלת ומתן תורה כדי לדעת האיך לזכות בזה.

והנה יסוד קבלת התורה של עם ישראל הי' קבלת מלכות שמים, וזהו גם ביאור 'נעשה ונשמע' ששרשו עבדות, ואמנם אומות העולם שאלו מה כתיב בה, עבד אין שואל מה כתיב, אלא מקבל אני עלי מה שתצוה, זהו עבדות. ובזמננו לשבת יום שבתון ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד ופתחו וענו ה' אחד, כי ה' אחד הוא קבלת מלכות שמים, עי' ר"ה (ל"ב, ב) והוא נכלל בנעשה ונשמע, והוא קבלת מלכותו והוא ה' אחד, ודו"ק, וזהו מה שאנו אומרים בתפלת שבת כפי שייסדו אנשי כנסת הגדולה, ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו וכו', בעמזו לפניך על הר סיני ושני לוחות אבנים הוריד בידו, ועי' בפרשת וזאת הברכה (דברים ל"ג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, וכתב הספורנו בהתאסף ראשי עם במתן תורה כאמרו ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם, וכאמרו הן הראנו ה' וקבלו מלכותו כאמרו ואת תדבר אלינו את כל אשר יאמר ה' אלקינו וגו'.

והנה במתן תורה הי' תקיעת שופר כדברי הכתוב ויהי קול השופר הולך וחזק, ואנו מזכירים זה בפסוקי שופרות של ראש השנה, אתה נגלת בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם וגו' בהגלותך מלכנו על הר סיני ללמד לעמך תורה ומצות ותשמייעם את הוד קולך וגו' בקולות וברקים וגו' ובקול שופר עליהם הופעת, ופסוק זה של ויהי בישורון מלך הנ"ל שמדבר ממתן תורה הוא מפסוקי מלכויות של תורה יעוין ברמב"ן שם, ואנו ממליכים בזה את הקב"ה בראש השנה, ואמרו ז"ל בראש השנה (ט"ז, א) אמר הקב"ה כו' ואמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר, ועי' בריטב"א (ר"ה שם) וז"ל: ובמה בשופר, עיקר הפירוש דאכולהו קאי במה ראוי להמליכו ולהזכיר זכרונכם לפני בשופר שכן כתיב ויתקעו העם בשופרות וימליכו את שאלו עליהם למלך ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא כו' וכן נראה מן התוספתא, עכ"ל הריטב"א. והיינו שע"י השופר אנו ממליכים את הקב"ה, וממילא יעלה זכרוננו לפניו לטובה. וכן הוא מפורש בטעמי התקיעות לרבינו סעדי' גאון הענין הראשון שאנו ממליכים עלינו את הבורא ביום זה וכן אמר דוד בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה', ועי' בספר תוספת מעשה רב שכתב שם שהגר"א מוויילנא הי' שמח מאד בעת תקיעת שופר, כי כן אמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדוה בדוגמת המדינה שממליכים מלך ומעטרים אותו כן אנחנו בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה בכל העולמות שאנו עמו, עכ"ל. וזהו תקיעת שופר אינו דבר שתלוי רק בפה כי הרי הקב"ה יודע יצר ומחשבות אדם, והכל גלוי לפניו יתברך. ולכן מבואר היטב מש"כ הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) שתקיעת שופר אומר מחשבות תשובה, וז"ל שם: אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב, רמז יש בו. כלומר ר"ל שהשופר אומר לנו עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלה השוכחים את האמת בהבלי הזמן וכו', זהו מלכויות שאומר לנו תקיעת השופר, כי זה ההמלכה וקבלת מלכותו יתברך. וענין זה מבואר בכמה וכמה מקומות. (ע"ע שערי אורה עה"ת ח"א, שבועות).

עמלה של התורה

נא' בכינוס ממלכת התורה 'וכתבתם', - ניסן תשס"ז

ברשות מרנן ורבנן שליט"א. הנה כינוס זה הבא לעודד כתיבת חידושי תורה, שהם הפירות של עמלה של תורה, שזהו יסוד הכל, כפי שהתורה אומרת "אם בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה, וזהו גורר אחריו כל המעלות, וחס ושלום אם לא תשמעו להיות עמלים בתורה, חס ושלום נופלים עד שאול תחתית, העמל בתורה שקוע בתורה, כל היום הוא טרוד בה, יש לו קושיות יש לו סברות לכאן ולכאן, וכשיש לו זמן פנוי חושב הוא בזה, א"כ הוא במצב של אם בחוקותי תלכו, הוא הולך בה, הוא מתעסק בה כל היום, ולכן כינוס זה שבא לענין זה, הוא דבר גדול מאוד.

רצוני להביא בפניכם דבר שהוא נורא להמתבונן. המשנה אומרת במסכת תמיד פרק ד', אחרי שגמרו בבית המקדש להעלות על הכבש את אברי תמיד של שחר, ירדו ובאו להם ללשכת הגזית לקרות את שמע, ועיין שם בפרק ה' גם להתפלל שם, וכתב על זה בפירוש הרא"ש על הגליון שם, מדוע הלכו ללשכת הגזית ולא קראו את שמע והתפללו על יד המזבח, אחרי שירדו ממנו, משום שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה.

תשמעו רבותי, הם נמצאים בבית המקדש, על יד המזבח, במקום העבודה, ועי' ברש"י בפ' תצוה שיש מרבותינו שאמרו שמעל מזבח הנחושת היה הקב"ה מדבר עם משה משהוים המשכן, והוא כמו דין הכרובים, וא"כ מדוע הלכו להתפלל בלשכת הגזית, הרי שלמה המלך אמר בתפלתו בחנוכת הבית, שביית המקדש יהי מקום תפלה, והקב"ה אמר כי בתיית בית תפלה יקרא לכל העמים, הרי שמענו גודל ענין ד' אמות של תורה, דבבית המקדש עצמו יש ללכת ללשכת הגזית אשר שם יושבת סנהדרין גדולה ועוסקת בתורה, שם יש הקשר בין האדם לרבונו ושם מקום התפלה, נורא נוראות.

וידועים דברי הגמ' בברכות (ח, א) אמר רב חסדא מאי דכתיב אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, וע"ז מביאה הגמ' ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא כו' לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא, וא"כ הרי מבואר כאן שזה רק אחרי שנחרב בית המקדש, אבל בבית המקדש עצמו לא שמענו את העדיפות של ד' אמות של הלכה ואפשר דלמדו דלפני שנחרב ביהמ"ק היה להקב"ה שני מקומות, גם ביהמ"ק וגם ד"א של הלכה, ועכשיו שנחרב אין לו אלא ד"א של הלכה.

אמנם מצאתי בגליוני הש"ס בברכות שם שהבה"ג בהלכות ברכות, וכן הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות לא גרסי להני תיבות "מיום שחרב בית המקדש", אלא אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וד' אמות של הלכה הוא מקום השכינה ושם תפלתו של אדם נשמעת, אפילו בביהמ"ק, [אפשר דהוא רק בבית שני וי"ל], ודבר זה נלמד מפסוק אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסית ובתי מדרשות, וכבר עמדו על זה הראשונים דהרי בבתי מדרשות גם לומדים תורה, יעוי' בתלמודי רבינו יונה שם.

אמנם מצאתי בספר שאלות ותשובות מן השמים דרבינו יעקב ממרויש, מבעלי התוספות בסימן לב', והוא אינו שואל שאלה זו, אבל על ידי דבריו יהיה תירוץ על זה, וז"ל שאלתי, על החכמים שכותבים בלי שינוי פירוש פסוק או הלכה, ומחדשין בה חידוש, ובעבור שלא ישכחו כותבין אותו חידוש בחולו של מועד, ואומרים שאין לך דבר האבוד גדול מזה, ואם לא יכתוב עתה שמא ישכח, ושאלתי אם מותר לכתוב פירושים ההם או לאו. והשיבו: אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה, ולא הבנתי התשובה, ובלילה השנית שנית ושאלתי, לפרש לי התשובה או להשיב תשובה אחרת מבוארת, והשיבו לי כבראשונה, ופירשו לי, אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה כשמחדשים חידוש בהלכה, ומעמידין אותה על בירור, אותן שערים נאהבים לפני המלך הגדול יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצוות, וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים החמורים נאהב ונחמד לפני המלך העליון וזהו שאמרו "אגרא דשמעתא סברא", והדברים והמחשבות ההם הם

כמרגליות היקרות בעיניו, ואם על אבידת כסף אחד או שווה כסף, התירה תורה לעשות מלאכה בחולו של מועד, כל שכן שיש לחוס על אבידת המרגליות היקרות ההם לכותבם ולחתמם למען לא יאבד כו', ע"כ הלשון שענו לו מן השמים.

הרי נתבאר דשערים המצוינים בהלכה דזה קוראת הגמ' ד' אמות של הלכה הכוונה מקום שאומרים סברות ומעמידין הדברים על בורין, זהו מקום השכינה בעולם הזה. ובה יתורץ מה דעדיפא מקום שמעמידים ומחדשים בתורה יותר מבתי מדרשות סתם, אף דגם בבתי מדרשות גורסים, אבל השערים המצוינים בהלכה, זה מקום שמחדשים ומעמידים בתורה, ואומרים סברות כלשון רבינו יעקב ממרויש.

רבותי, בהזדמנות זו רצוני לומר לכם, על מה שבזמן האחרון נתייסד ענין בחינות על עמודים שלמים במשנה ברורה, וכמו כן על דפי גמ', הנה ודאי שדבר גדול הוא לדעת שולחן ערוך, וכמו כן להיות בקי בש"ס, אבל אני מדבר על הבחינות, שגדולי הדור מעודדים לזה, אבל בודאי שכוונתם רק בשביל הכלל, לחזק גם את אלה שאינם שקועים כל כך בלימוד לעומק, בעמל התורה. אבל בני התורה השקועים בלימוד, העמלים בעומקה של תורה אע"פ שבודאי צריכים לקבוע זמן ללמוד הלכות, וללמוד ש"ס בשביל בקיאות. אבל הבחינות, עול הבחינות מגרע מלהיות שקוע בלימוד.

ולדוגמא שני חברים שיושבים ולומדים בחברותא, ואחד יוצא לכמה רגעים, מה היה מעולם עד היום, כשהיה חוזר, היה אומר לו חבריו שברגעים אלו שלא היית התבוננתי עוד ועלה בדעתי פי' חדש בתוס', עלה ברעיוני תירוץ חדש על הקושיא שנתקשינו, ואמנם בתקופה האחרונה, כשהחברותא נאלץ לצאת לכמה רגעים, החבר שנשאר מוציא מכיסו את דפי החזרה למבחן, או פותח ספר משנה ברורה וחוזר, ובפרט בימים שלפני הבחינה אינו יכול להתרכז בלימוד כלל שהרי אינו רוצה להיכשל במבחן, וראשו תפוס בזה, ודבר זה הוא מפריע גדול בעיין הלימוד.

ומה מאוד צריך לעודד מפעל חשוב זה של 'וכתבתם' הבא לעודד את העמילות בתורה לקיים את השערים המצוינים בהלכה, ויבורכו כל אלה שמסייעים בזה, יברך ה' חילם, ופעל ידם ירצה, ונזכה לומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ולהשראת השכינה בביאת גואל צדק בב"א.

מכתב בדרך הלימוד

בס"ד, טבת תשנ"ט

לכבוד ידידי היקר הרה"ג ר' ... שליט"א,

רב שלום וכל טוב, נעימות בימינו נצח.

על בקשתו כי אכתוב לו דרך הלימוד לתועלת התלמידים, האיך ללמוד להגיע לגדלות בתורה, הנה יעוין בספר מכתבים ומאמרים, כמה מכתבים שכתב מורי ורבי חמי מרן הגאון בעל האבי עזרי (שליט"א) זצוק"ל רבן של ישראל, בדרך וסדר הלימוד, ומה אני כי אבוא אחרי המלך, ואמנם אחרי דבר בקשותיו, שלא אוכל לסרב, אכתוב לו כמה שורות, ממה ששמעתי וממה שראיתי.

(א) הנה כבר אמרו חז"ל (במסכת מגילה ו' ע"ב) שהעקר תלוי ביגיעה [ואדם לעמל יולד, ואשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו (ברכות י"ז ע"א)] ועיין שם בגמ' דלחדודי בסברא, מובטחים אנו מחז"ל שלא יתכן להיות יגע ואינו מוצא, אבל לאוקמי גירסא [שלא תשתכח ממנו, רש"י שם]. סייעתא דשמיא, ופירש"י שיש יגע ואינו מוצא, וביאור דבריו, דבין לחדודי ובין לאוקמי גירסא לא יתכן בלי יגיעה, וכמו שלחדודי לא יתכן מצאתי בלא יגיעה, כן הוא בלאוקמי גירסא, וכך מוכח מגמ' דמנחות (ז' ע"א) דשהי' שם לאוקמי גירסא, ומ"מ פירש"י שם משום יגעת ומצאת, וכבר הארכתני בזה במקום אחר. ויגיעת התורה יש בה שני צורות א' כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות ת"ת ה"ג לפיכך מי שרצה לזכות בכתר תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה והיא בריבוי זמן שצריך להקדיש לתורה ולהיות ער ולא יתן שינה לעיניו

ולעפפפיו תנומה לנצל את הזמן ללימוד [עד כמה שלא יזיק לו בעצם הלימוד, שלא יהיה מבולבל בדעתו מפני אונס שניה], וכמו"כ נכלל בזה מש"כ רש"י בגמ' דמנחות הנ"ל שטירחת ההליכה ללמוד נכלל ביגיעת ומצאת, ואמנם יש ביגיעה גם פן שני והוא מש"כ רש"י בברכות (י"ב) על מה שאמרו בגמ' שם אגרא דשמעתא סברא וז"ל שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר עכ"ל, והוא יגיעה וטרחת המחשבה להעמיק ולהבין טעמו של דבר, ושניהם נכללים ביגיעת התורה.

(ב) ואמנם צריך לדעת שגיעה הוא תנאי נוסף בלימוד, אבל ודאי שבלא לימוד הסוגיא כולה לא יתכן כי אם לא למד מהיכן תגיע אליו הידיעה, ולימוד יתכן כשני צורות. או ללמוד מרוב ומורה, או ללמוד לבד בדברי חז"ל ובפירושי הראשונים, ושניהם נכללים בכלל לימוד. וכשלומד מרוב ומורה, הנה כשאנו מבין הדברים, אפשר לשאול אותו עוד פעם ועוד פעם, וכבר הורו לנו חז"ל במס' אבות (פ"ב מ"ה) ולא הביישן למד, וכן הרב מזהר בולא הקפדן מלמוד, ועיין במסכת עירובין (נ"ד ע"ב) במעשה רב פרידא שהי' מלמד לתלמיד ד' מאות פעמים. ואמנם כשלומד לבד ואין לו למי לשאול, יש לחזור על הגמ' ופירושי הראשונים כמה פעמים עד שיתברר לו הדברים, והכל בכלל לימוד.

(ג) והנה רבותינו האחרונים, מעתיקי השמועה, סידרו ללימוד הישיבות עבור המתלמידים, מסכתות מיוחדות, ונקראו "המסכתות הישיבתיות", שרבותינו נ"ע ראו בלימודם, כיסוד הלימוד ללומדי הישיבות, על מנת לחדדם, ולהיישר רעתם בתורה, ולחכמם בסברא, במילי דנזקין נשים, מקח וממכר ושטרות, וקצת מסדר מועד, ובדאי שדעתם רחבה מדעתינו, ואין ספק שזוהי הריץ לעלות במעלות התורה, ובכוללי האברכים מוסיפים בס"ד מסכתות שבת עירובין סוכה חולין נדה וסדר קדשים ועוד, ואין לי מה להוסיף בזה, אבל אכתוב לידידי שיחי' מה ששמעתי הרבה פעמים ממנו"ח רבינו הגאון (שליט"א) זצוק"ל שהי' יושב ונאנח על הלימוד בזמנינו, ואמר שמיסודי הלימוד הוא ההספק, ואמר לי כמה וכמה פעמים שמגיד שיעור צריך לכון שבשיעור היומי יהי' בו חלק עבור תלמד מצוין וגם לבינוני וגם לחלש לפי יחס התלמידים, ובכל שיעור יש ללמוד כמה קטעים בפשט פשוט [ואף אם לפי הפירוש והפשט הזה מתרץ כמה דברים, צריך רק להדגיש - שישמעו טוב וישימו לב שזה הפשט כאן, - ולא להאריך תמיד האריך הי' אפשר לפרש אחרת, ואז הי' קשה כמה קושיות], ולברר בשיעור אחרי כל תוס' מה חדשו התוס', ומה ההבדל בין פירש"י לתוס', ולסכם הדברים, ולהשתדל לומר בכל שיעור קושיא טובה עם תירק טוב שיהי' גם למצוינים טעם מיוחד, ולהתקדם, ואמר לי שבשיעורים הראשונים של הזמן צריך ללמוד קצת יותר לאט, ולהתעכב ולומר יותר סברות בעומק, וכמו כן בסוף הזמן בשבועות האחרונים, אבל באמצע הזמן צריך להתקדם, וכמו כן שאם יש קושיא של הגרעק"א צריך לומר זה, ואם יש תירוץ על קושית רעק"א צריך לומר זה, ולהסביר למה מיאן הגאון רבי עקיבא איגר בתירוץ הזה, שלא תירץ כך. כי כפי סברתו, האך שלמד הגרע"א בפ"י הגמרא, הקושיא במקומה עומדת, ואם מגד השיעור רואה שהדברים מתארכים, יש להשאיר התירוץ למחר, והיום להתקדם, וכן יש לומר דברי הקצוה"ח בסוגיא ומה שיש להעיר עליהם, וכמו"כ בכל סוגיא כשיש דברי גדולי הראשונים כהרמב"ן והרשב"א הריטב"א הרא"ש והר"ן יש לומר זה בקיצור, אכל גם בזה לדלג כפי מה שאפשר, אם אין זה דברים מפורסמים, וגם אם אין זה נוגע לפשט הגמרא, כי העיקר הוא ההספק, וצריך שיהיו הדברים ברורים בפי הרב כפי אשר הדיע למסקנת הדברים, וכל זה אינו אלא כללים למבין, ואידך זיל גמור. וכמו כן שכל זה מוסב על השיעורים היומיים, לא על שיעור שבועי ועל חבורות, שיסודם העמקה בדברי הראשונים.

(ד) ובדאי שאי אפשר לומר חידוש לפני שלמדו את הגמ', והרי דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, ולכל הפחות לחזור כמה פעמים מתחלת המשנה עד המשנה השני', ובלי זה הרי עוד לא נגעו בגמרא. והי' נאנח על מה שבזמן האחרון נתוסף ענין ריבוי הספרים מאחרוני זמן העבר, וגם מגדולי מחברי זמנינו שליט"א, וכל בחוד צעיר רוכש הספרים ומיד בהתחלת הסוגיא כבר לוקחים הספרים ומעיינים בהם, מספיקים ללמוד הגמ' עם רש"י ותוס' ויתר הראשונים.

(ה) והנני ליעץ לו דבר שיעצתי להרבה בחורים ואברכים, וב"ה הצליחו ע"י כך ועשו חיל בלימודם, דהיינו שילמדו כנ"ל באות ג' וד', אבל צריך כל אחד לבחור לו ענין אחד, או שיש שם מחלוקת רש"י ותוס', או הרמב"ם והראב"ד ושאר הראשונים, ועסקו בזה גדולי האחרונים, ולסכם את מחלוקתם, ולחשוב ולבאר שורש מחלוקתם מדוע נד רש"י מפירוש התוס', והאריך יתרץ רש"י את קושיות התוס' על פירוש, ומה

היא סברת הגרעק"א בזה, וזה לא צריך להיות על חשבון הלימוד היומי, אלא בכל עת ופנאי לחשוב בענין זה, וכן כשפוגש חבר, ובעת האוכל יאמר הסברא מה שהוא חושב בזה, וכן כשפוגש ת"ח יציע דבריו, וישמע מה הת"ח אומר, ואח"כ יעביר זה במחשבתו, מה הוא חושב על מה ששמע. ובענין זה יש להיות שקוע כמה שבועות וכשיתבררו לו הדברים, יש להעלות זה בכתב על פנקס, ואח"כ לברור ענין אחר, ואז בס"ד בכל סוף זמן יהי' לו כמה ענינים מסודרים ומבוארים, רשומים בפנקסו, ויהי' לו מזה סיפוק גדול, וכעבור כמה שנים יהי' לו פנקס עם חידושי תורה, וזה יהי' לו לנחת ולעונג מעמלו בתורה, ועל ידי זה יוסיף אומץ ללמוד ולהיות יגע בתורה ולאסוף כעמיר גורנה מעמלה של תורה בסיפוק מלא, אבל ח"ו לא ליבטל על ידי כך משיעוריו היומיים.

(ו) וכל מסכת ופרק, או לימוד ממשנה עד משנה כנ"ל באות ד', צריך ללמוד זה כמה פעמים ער שהדברים מתבררים, ודבר שלא נתברר בפעם הא' יתבאר בפעם הב' ואם לא נתברר בפעם הב' יתברר בפעם הג'. והעיקר ללמוד בלא להתעכב, וכוונתי בזה שאם יש תוס' אחד שלא מבינים בלימוד הראשון יש ללמוד הלאה, ואמנם צריך שיהי' לך פנקס מיוחד לרשום בקיצור שבדף זה וזה תוס' זה וזה, או רש"י זה או קטע זה לא הי' מובן, ואז כשתלמוד בפעם הב' תראה בפנקס מה שלא הי' מובן לך בפעם הא' ועכשיו יבורר לך, ואם גם עכשיו יהי' לך מוקשה, תשאיר זה לפעם הג' ותראה בזה הצלחה רבה. והמעלה בזה, כי אם לא רשמים בפנקס מה ואיזה קטע לא הי' מובן בפעם הא' כי אז כיון שיש הרבה מקומות שאינם מובנים בפעם הא', א"כ זה גורם לאי סיפוק ולביטול כל הלימוד, כי הרי לא הי' מובן כאן ושם, אבל כשרושמים שתוס' פלוני לא הבנתי, הרי מה שלא הבנתי רשום, וחזן מזה הי' מובן, והוא עצה נפלאה.

(ז) גם צריך לקבוע זמן מיוחד לחזרה על הלימוד שלמדו בזמן הקודם, וכמובן שזה אפשר ללמוד במהירות יתר, כי עדיין זוכרים זה. ואפשר לחזור על הגמ' רש"י ותוס' בזמן מועט, אבל לא בלימוד מקופיא, אלא בכל ליבו ומחשבתו.

(ח) גם מן הראוי לקבוע בבל יום אפילו זמן מועט כעשר רגעים, ללימוד קיצור שולחן ערוך, מתחילתו ועד סופו. והוא ספר קל ללימוד, וכמובן שבזמן הרגלים יש ללמוד הלכות הרגל, ולחזור על הספר כמה וכמה פעמים להיות בקי בהספר, ואז יש לקבוע זמן ללימוד משנה ברורה.

(ט) וכמובן שיש ללמוד בכל שבוע הפרשה עם פירש"י, ואפשר לעשות זה ביום ששי אחה"צ, וזהו מיסודי הלימוד, ואשרי מי שמכניס זה באוצרו בגירסא דינקותא. וגם נביאים הראשונים [יהושע שופטים שמואל מלכים] צריך ללמוד ולחזור, ואפילו בעת שכבו לישון [וגם לפעמים אם הוא ח"ו צריך לשכב], יש לחזור על זה כמה פעמים להיות בקי בהם, כי הם יסודי שורש אומתינו.

(י) סוף דבר ההספק הוא מיסודי הלימוד, וצריך הרבה תחינה ובקשה מנותן התורה שיחונן דעת בחכמת התורה, וכבר אמרו חז"ל מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו (עי' נדה ע"ב), וכבר קבעו חז"ל תפלות מיוחדות לזה בכל התפלות.

(יא) ואודיעך מה שראיתי זה זמן רב סגולה כרי להבין דבר שמתקשים בזה בהבנה, להתפלל להקב"ה עם פרק כ"ה שבתהלים, ואות ה' שבתמניא אפי'. הורני ה' דרך חקך וגו'.

והקב"ה ישלח עזרתו, כי הוא המלמד תורה ומפיו דעת ותבונה.

דו"ש ושלוש משפחתך,

מאיר צבי ברגמן

סה"ז לרבנו הגדול אבי עזרי זללה"ה, סמכתה לראשי, ח"ב

בחיוב לימוד התורה וחומר ביטולה

אמרין בגמ' שבועות (יג, א) דאפילו לרבי דס"ל דיום הכיפורים מכפר בלי תשובה, אבל בג' עבירות אלו דפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית, אם עשה תשובה יוהכ"פ מכפר, ואם לאו אין יוהכ"פ מכפר. מ"ט דרבי דתנאי [נאמר בתורה (במדבר טו, לא) כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא

עונה בה] כי דבר ה' בזה זה הפורק עול וכו' הכרת תכרת, הכרת לפני יום הכיפורים תכרת לאחר יום הכיפורים, יכול אפילו עשה תשובה, ת"ל עונה בה, לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה, ורבנן דס"ל שבכל עבירות צריך תשובה, הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא, עונה בה, שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקה, ועיי"ש בתוס' ד"ה בעומד מש"כ.

ובגמ' סנהדרין (צט, א) יש כמה שיטות תנאים בביאור כי דבר ה' בזה, ור' נהוראי אומר כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, והביאה הרמב"ם בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ג עיי"ש.

ויש לנו להתבונן ביותר, מה יכול להיות יותר מצב של אפשר לו לעסוק בתורה כשיושב בבית המדרש והגמרא פתוחה לפניו, וח"ו אינו עוסק בתורה אלא מדבר דברים אחרים, נורא נוראות.

והנני לבאר ענין חיוב תלמוד תורה בכל המצבים, דהנה יעויין ברמב"ם בפ"א מהלכות תלמוד תורה ה"ח וז"ל "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר 'והגית בו יומם ולילה', עכ"ל.

וכתב ע"ז מרן בכ"מ, כל איש מישראל חייב בת"ת וכו', מצינו בגמ' כמה חכמים שהיו חולים ועניים כמו ר' אלעזר ב"ר שמעון בהפועלים (ב"מ פד, א) שהיה חולה כו', וכבר הארכתי במקום אחר בביאור דברי הכ"מ, דהרי ראב"ש שלחם כדי שיוכל ללמוד עיי"ש בגמ', וצ"ע גם מה הראיה שיש חיוב בזה.

והנה הרמב"ם התחיל דבריו שכל איש חייב בת"ת, וגמר דבריו שחייב לקבוע זמן לת"ת ביום ובלילה שנאמר 'והגית בו יומם ולילה', ולכאורה היה אפשר לומר שממקרא זה למד הרמב"ם כל ההלכה כולה, דהנה יעויין במשך חכמה שפירש דברי הכתוב בפ' ויגש (בראשית מו, ב) ויאמר אלקים וגו' במראות הלילה, וז"ל: הנה אצל אברהם ויצחק לא מצאנו זה, רק ביעקב כאן ובויצא, היינו משום שהיה מוכן לצאת לחו"ל לגור, לכן בא אליו התגלות אלקות בלילה להראות שאף בלילה בחשכת הגלות שורה שכינה בישראל, ועיי"ש במה שהאריך בזה, ופירש עוד כמה מקומות בענין לילה שהוא חשכת הגלות, ובפ' ויקרא (ויקרא ג, א) כתב לפרש כן קומי רוני בלילה עיי"ש, ואמנם הוא בפירש"י מפורש, בשמואל א' (כח, ח) כשהלך שאול לבעלת האוב נאמר שם ויתחפש שאול וילבש בגדים אחרים וילך הוא ושני אנשים עמו, ויבואו אל האשה לילה, ופירש"י ויבואו אל האשה לילה, יום היה אלא מתוך צרתם היה דומה להם לילה, כך דרש רבי תנחומא, עכ"ל רש"י.

ומעתה יובן מאוד דברי הרמב"ם שהביא ראיה מקרא דוהגית בו יומם ולילה, גם על לימוד בלילה כשאין אור של יום, וגם על לימוד בלילה בעת הדחק, עני שאין לו מה לאכול, חולה ובעל יסורים שהם במצב של לילה, על שניהם אומר קרא והגית בו יומם ולילה, בכל המצבים שאתה נמצא צריך אתה להגות בתורה.

ואמנם נראה לפרש דברי הרמב"ם בדרך אחרת, דהנה יעויין בגמ' (ברכות סא, ב) בשעה שהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, ופירש"י והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, קורא קריאת שמע. ושמעתי מכבוד מרן גאב"ד דפוניבז' זצ"ל, דחז"ל אומרים לנו דזמן קריאת שמע היה ולכן היה מקבל עליו עול מלכות שמים קורא קריאת שמע, אבל לולא זה לא היה קורא אז שמע ישראל ה' אחד, אלא היה עוסק בתורה, כמו שמצאנו בחז"ל, יעויין בסנהדרין (סח, א) בשעת פטירתו של ר' אליעזר הגדול שאלו אותו תלמידיו שאלות בהלכה ואמר להם תשובתו, ומסבב הסיבות עשה שהתשובה על השאלה, טהור, תהיה בשעת יציאת נפשו. וכן יעויין במס' ב"מ ברבא בר נחמני ששאלו אותו בענין בהרת, ויצאה נשמתו בטהרה, ואין ספק שהתלמידים שעמדו שם היו מדברים אתו בלימוד, אלא שזמן קריאת שמע היה והיה קורא את שמע, אלו דברי הגאב"ד דפוניבז' זצ"ל.

והתבוננתי בזה ע"פ מש"כ מו"ח רבינו הגדול בספר אבי עזרי בפ"ה מהלכות יסודי התורה ה"ו, שהביא שם דברי הגמ' בברכות שם תניא רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך, ר' עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך. ובפשוטו צ"ע מה מוסיף ר' עקיבא, שלכאורה גם לר' אליעזר האי בכל נפשך הכוונה אפילו

נוטלין את הנפש, וזה מה שמביאה הגמ' ביומא פ"ב ועוד מקומות מר' אליעזר שעל ע"ז מחויב למסור נפשו. אלא שר"א דריש גם בכל מאודך למה כתוב, וא"כ מאי מוסיף ר' עקיבא, ועל כרחך שהביאור הוא בדברי ר"ע שהאי בכל נפשך קאי על חיוב קריאת שמע, שאפילו בשעה שנוטלין ממך הנפש, אתה חייב לעובדו, וכמו שמבואר שם בברכות תיכף אחרי זה, שפעם אחת גזרה מלכות שלא יעסקו בתורה, ור"ע היה מקהיל קהלות ברבים וכו', ותפסוהו לר"ע וכו' והוציאו את ר"ע להריגה, וזמן ק"ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, ואמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן, אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, ועכשיו לא אקיימנו, עי"ש. הרי מפורש שר"ע דורש האי בכל נפשך שאפילו בזמן שנוטלין הנפש מחויב הוא שלא להסית הדעת מעול מלכות שמים, ותלמידיו שאלו אותו עד כאן, אף שבדאי ידעו שמחויב למסור הנפש בזמן גזירת המלכות לעבור על הדת, מ"מ לא ידעו את זה שאפשר שלא להסית הדעת מעול מלכות שמים בשעה זו שנוטלין את הנפש, ומאחר שנדרש האי בכל נפשך אפילו בשעה שנוטל את נפשך, ממילא כולל הכל שמחויבין למסור הנפש ג"כ, ועל כל האופנים אמרה תורה ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, בין שלא להסית הדעת מקבלת עול מלכות שמים, ובין למסור נפשו כו'. ועי"ש שהביא שגם הגאון ר' אלעזר משה הורוויץ^ה זצ"ל פירש כן דברי ר' עקיבא אפילו נוטל את נפשך שלא יסית דעתו מלקבל עליו עול מלכות שמים בשעה זו, ועי"ש מה שהאריך עוד בזה.

והנה יעויין במדרש תנחומא בפרשת נח, וז"ל, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ שנאמר (שמות לד) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית כו', וזו היא תורה שבע"פ, שהיא קשה ללמוד כו', לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנאמר ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו), ומניין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ואיזה זה תלמוד שהיא על הלב הוי אומר ושננתם לבניך זו תלמוד שצריכה שינון, ללמוד שפרשה ראשונה שבקריאת שמע אין בה פירוש מתן שכרה בעוה"ז כו', ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ כו' עכ"ל. ומבואר בדברי התנחומא, לא שהלימוד הוא רק אצל מי שאוהב, אלא שהלימוד עצמו הוא אהבה, שאין אהבה של ואהבת אלא לשון תלמוד, בבחינת ישקני מנשקות פיהו, וכמש"כ רש"י בריש שיר השירים, בחינת נשיקות פה אל פה.

ולפי"ז בדברי ר"ע שאמר אפילו בשעה שנוטל את נפשך, נכלל לימוד תורה שבע"פ בשעת מיתה [ועי' שבת (פג, ב)], שזה מצות ואהבת, ואלו הם דברי הגאב"ד דפוניבז', שאילולי היה אז זמן ק"ש היו עוסקין בתורה שבע"פ בהלכה, והוא מקור נאמן למה שכתב הרמב"ם שחייב לימוד התורה הוא גם לעני וחולה ובעל יסורין, ואף בשעת נטילת נפשו ומאודו חייב הוא לקיים אהבת ה' שהוא לימוד התורה, וכל מה שהאדם טרוד אינו יכול לפטור עצמו מלימוד תורה, שגם על הזמן ההוא הוא מוזהר בואהבת, שהוא לימוד התורה.

ומובן בזה מה שאמרו חתל בברכות (ה, א) פשפש ולא מצא חטא, יתלה בביטול תורה, שהרי אין מצב שיכול לפוטרו מזה, ורק מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים - ומיד הוא צריך לחזור לתלמודו, כמש"כ הרמב"ם פ"ג מת"ת ה"ד.

הבה נתחזק בלימוד התורה ונצל כל רגע ללמוד תורה, להתדבק בשכינתו יתברך, ובזכות זה נזכה לכתיבה וחתימה טובה בסשצ"ג בישועת הכלל והפרט.

^ה בנותן טעם להביא בזה מה דמרגלא בפומי' דרבנו שליט"א את אשר הדריכו רבו מרנא החזו"א זללה"ה את הדרך בה יתעלה בדרכי וצורת הלימוד ועיונו, כי בכל מקום בש"ס שהאיר בו אורו של רבי אלעזר משה הורביץ זיע"א, על הצורב להגות בדבריו העמוקים.

דרך ארץ קדמה לתורה - ת"ח שאי"ב דעת

מד"ר ויקרא פ"א ט"ו ד"א ויקרא אל משה וידבר ה' מיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, תדע לך שכן צא ולמוד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים שהוציא ישראל ממצרים וכו' ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו, שנאמר ויקרא אל משה וכו' ולהלן הוא אומר וירא ה' כי סר לראות וגו', עכ"ל המדרש. והנה יש לעיין טובא מנ"ל דנבילה טובה הימנו, ויעויין בפירוש יפה תאר על המדרש שכתב ז"ל: כי מן הנבילה יש להימלט ללכת רחוק ממנה וזה שאין בו ד"א ויבא בכל מקום גם אם לא יחפצו בו אין למצוא מפלט ומנוס ממנו, עכ"ל. והנה דבר יפה פירש, אמנם אינו מבואר כלל בדברי המדרש, שכתבו: מיכן אמרו, והאין מבואר זה מכאן, ממקרא זה דנבילה טובה הימנו, וצ"ע.

והנראה דהנה מתנאי החכמה הוא בקשת החכמה, וכך אמרו חכמים אם תבקשנה ככסף וכמטמונים וכו' אז תבין וגו', ומה שאמרו יהיב חכמתו לחכימין, טעם הדבר שכל מה שאדם יותר חכם יותר מבקש הוא חכמה ולכן זוכה לחכמה, ומשה רבינו אבי החכמה כשראה את הסנה בוער באש וירא ה' כי סר לראות, כי הוא מתכונת נפש מבקש החכמה, ובפרט כי משה ידע כי הקב"ה השכינה כביכול נמצא באהל מועד, והרי אמרו חכמים בברכות ס"ג ע"ב מאי דכתיב אם נבלת בהתנשא וגו' כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא, ועי' בעירובין נ"ד ע"א מאי דכתיב חיתך ישבו בה וגו' אם אדם משים עצמו כחיה וכו' שמסרחת ואוכלת ועי' ברש"י שם ד"ה שמסרחת וכו' מסרחת מנבל עצמו על דברי תורה, ועי' באבות דרבי נתן פ"א אם מנבל אדם עצמו על דברי תורה ואוכל תמרים חרובים ולובש בגדים צואים ויושב ומשמר על פתח של חכמים כל עובר ושב אומר שמא שוטה הוא זה לסוף אתה מוצא כל התורה כולה עמו עכ"ל, והיינו שצריך לנבל עצמו כנבילה, ולפי"ז משה רבינו המבקש הגדול היתכן שיעמוד בחוץ ולא יכנס בפנים למקום שכינה, אלא תירוצו של דבר, אמנם צריך לנבל עצמו על דברי תורה, אבל דרך ארץ קדמה לתורה. ורמזו במה שאמרו שהעובר על מדת דרך ארץ נבילה טובה הימנו גדר הדבר דנבילה היא המדרגה הפחותה שבדומם, שדומם אף על פי שהוא הדרגה הפחותה מדצח"ס, אמנם נבילה פחותה ממנו דמסריח וכלה ונפסד, ואעפ"י שאמרו חכמים לנבל עצמו על דברי תורה, אמנם לעבור על מדת דרך ארץ גרוע הוא מנבילה שהוא ממש אפס מוחלט, וזה הכוונה ברמזם נבילה טובה הימנו דנבילה יש לה איזה מציאות, משא"כ העובר על מדת ד"א גרוע הוא מנבילה, ולכן לא יתכן אף למבקש חכמה לעבור על זה שאין זה מנבל עצמו אלא אפס מוחלט, וזה לא יתכן לעבור, וזהו דרך ארץ קדמה לתורה, כי העובר על מדת דרך ארץ נבילה טובה הימנו, ודו"ק.

שערי אורה, עה"ת ח"ב

פרישות - מקנייני התורה

בפרשת בחקותי' א'ם בחוקותי תלכו', פירש"י אם תהיו עמלים בתורה, והנה יעויין במסכת סוטה (מ"ט, א) מתני' משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, ועי' ש במהרש"א שהקשה דלפי"ז כבר קודם חורבן הבית בטלה טהרה שהרי רבן גמליאל הזקן ה' טובא מקמי' דחורבן שהרי רבן גמליאל דיבנה בן בנו ה' נשיא בזמן החורבן, ולעיל שנינו משחרב ביהמ"ק ניטל טעם הפירות וקאמר דהטהרה נטל את הטעם. והנראה בזה דלכך דייק התנא ולא כתב דבטלה טהרה ופרישות אלא כתב ומתה טהרה ופרישות, דענין מתה איו הכוונה שבטל לגמרי, אלא דמת כוחה ועדיין קיימת, ורק משחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות משום שבטלה הטהרה, אבל פרישות עדיין קיימת ולא בטלה אף כי מתה.

והנראה בטעם הדבר משום דכל זמן שיש תורה לישראל לא יתכן דתבטל לגמרי פרישות, דהפרישות מתענוגי העולם הזה היא דרכה של תורה וכדשנינו באבות כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וכו', ואי אפשר לזכות בכתר תורה בלי פרישות מתענוגי העולם הזה והיא היא חלק מעמלה של תורה, בינה זאת.

פנינים יקרים במחיצת מרן החזון איש זללה"ה

ניצול הזמן

רבנו שליט"א בבחרותו היה לן אצל מרנא החזון איש זללה"ה במשך כשנתיים ימים, סיפר רבנו, תמיד כשבאתי מהשיבה לאחר סדר שלישי, בלימוד של כל היום, היה זצ"ל אומר לי: "קח גמרא שב ליד השלחן ותלמד". וכך הייתי לומד כרבע שעה עד שהייתי נרדם על הגמרא ואז היה ה'חזון איש' ניגש אלי מעיר אותי, ואומר 'לך לישון'....

מעשה איש ח"ב

☆☆☆

לבן ישיבה - אין לצאת מהישיבה

עוד סיפר רבנו שליט"א, הגעתי בבחרותי משיבת לומז"ה בפ"ת לבני ברק, להשתתף בברית מילה לבנו של מי שהייתי מתגורר בביתם בזמן תקפותי בישיבה, והגיע לשם מו"ר החזון איש זללה"ה, וכשראה אותי מיד פנה אליי בשאלה, מה בחור ישיבה עושה בכזה מקום. והשבתי לו כי הייתי גר בביתם, ושוב שאל, וחשבתי שלא שמע היטב מה שהשבתי, וחזרתי שוב שהייתי גר בביתם. והנה מגיע רגע הכנסת התינוק למקום הברית, וכבר נשמע 'ברוך הבא', ואמר לי החזו"א שאשוב לישיבה מיד ולא אמתין עד לאחר הברית.

מעשה איש, וע"ע מילה באגדה עמ' שכ

☆☆☆

אין לו תקנה

מספר מרן הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א מעשה באברך בעל כשרון שהיה מחדש בתורה ועזב את התורה שלא מחמת אונסו, אמר מרן החזו"א האברך הזה יודע אני שהרגיש כבר טעם בתורה ועזב את התורה, ולכן איני יכול לעשות עמו דבר אין לו תקנה!.

מעשה איש ח"ה עמ' סב

☆☆☆

בס"ד, אייר תשע"ב

לכבוד ידידי היקרים, לומדי ישיבתנו הקד', ישיבת רשב"י שיחיו לאוי"ט

על דבר הגזירה שרוצים לבטל את הפטורים ויחייבו את לומדי התורה, לעזוב את הישיבה, כדי להיכנס לרשותם תחת עול הצבא.

הנה כבר נתפרסם בראשית תחילת המדינה, דעת רבותינו גדולי הדור שעבר זצוק"ל, שגזירה זו היא עקירת הדת, וכבר שמעתי מפורש מפי רבנו הגדול מו"ח מרן ראש הישיבה זצוק"ל, שחייבים במסירות נפש על זה. וברור הוא שבני הישיבות שיחיו לא ילכו לצבא, וזה ברור גם להם, אלא שלענין רדיפת החרדים לדבר ה', כדאי להם הדבר, וכנראה שסוברים, שזה יועיל לקבל מצביעים בבחירות, למי שרודף את החרדים, ביותר. וגם יש ביניהם שסוברים שירוויחו שלא יצטרכו לתמוך בהישיבות הקדושות, ואולי גם חושבים בליבם לנצל את השנאה שעושים כדי לפטור עצמם מלתת עזרה לנצרכים.

ואינם יודעים ואינם מרגישים, שבזה הם כורתים את הענף שיושבים עליו, שהרי כל העולם עומד על עמלי התורה, וגם כל זכות קיומם היא התמיכה הזעומה בלומדי התורה, ובענני שומרי התורה והמצוות, ובפרט בזמן הזה אשר אנו נמצאים בסכנת יתר מחמת האיום מאיראן, ה' ירחם.

ואנו אין לנו אלא להתחזק בתורה, ולא להיגרר אחרי השבועונים למינהם העוסקים בפשרות, ובפירוד החרדים לדבר ה', אלא להתאחד כל שומרי התורה והמצווה, לומדי הישיבות עם העוסקים למחייתם הדבוקים בהשקפה הנכונה, לשפוך שיח לפני שוכן מרומים שיחוס על פליטתנו, וליתן בלב אחינו התועים לדעת כי יש בעלים לבירה, ולא יתכן ארץ ישראל לעם ישראל בלי השראת השכינה בנו, וידוע דברי הגמ' בברכות (סא, ע"ב) בר' עקיבא שמסר נפשו על לימוד התורה, אע"פ שלימוד התורה אין זה מג' עבירות שאמרו בהם יהרג ואל יעבור, מ"מ לימוד התורה הוא החיים עצמן, שלא שייך בזה קרא "וחי בהם" שאדרכה ביטול התורה הוא ביטול החיים, ולא שייך בזה בזה יעבור ואל יהרג, ובפרט שאין כאן אלא כוונה להעביר על הדת.

וכשדרכנו ברורה, אין מה לחשוש כלל.

בתקוה להקב"ה שישלח רוח חדשה ממרום, ללמד תועים בינה, ונזכה בקרוב לאור חדש על ציון תאיר.

ידידכם המצפה לישועת ה'

מאיר צבי ברגמן

במשנתם

מדור מיוחד

לזכרו של זקן ראשי הישיבות

מֶרֶן רִבְנוּ הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל

רבי חיים פינחס שיינברג זללה"ה

ראש ישיבת 'תורה אור', וחבר מועצת גדולי התורה

דבריהם הם זכרונם

אבל החכמים ובעלי התורה בכתיבת דבריהם וביאוריהם על ספר ישאירו ברכה אחריהם ובודאי לא מתו החכמים ההם, ואמרו רבותינו ז"ל הצדיקים אפילו במיתתן קרואין חיים, ואמרו משה רבינו עליו השלום לא מת, ואמר יתברך עמו 'בא כתבה על לוח אתם ועל ספר חקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם' ועל כן חתם דוד עליו השלום הפסוק שהקדמנו 'תהלתו עומדת לעד'... ויתפרש על המעשה השני כי כותב הספרים תהלתו עומדת לעד לרואי הספרים ההם וללומדיהם ועל כן נקראו החכמים בעלי אסופות לפי שאוספין דבריהם ודברי זולתם על ספר להיותם לעד למושמרת ולעולם למוזכרת, ויש להם שכר טוב בעולם וצדקתם עומדת לעד...

הרד"ק (בהקדמתו לנ"ך)

***

עדיין לא יבשה עיננו, כי ניטל העטרה מעל ראשנו בעלות רבנו זללה"ה הכ"מ לגנוי מרומים. זכינו עם הוצאת קובץ הבכורה של 'במושנתם' - ימים ספורים קודם לימי הפורים דהאי שתא, להכנס, ראשי המכון, אל מעונו ולהציג בפניו הקובץ בהדרו. מרן זצ"ל שמח בו שמחה גדולה והאציל מברכותיו על כל העוזרים והמסייעים בזה. ואף הביע רצונו לזכות את הרבים מתורתו בזה הקובץ, זכות היא לנו לקיים רצונו של צדיק ולברר מקחו, דבריהם הם זכרונם, יהיו הדברים המודפסים לנחת רוח לנשמתו הקד' עד כי יקיצו וירננו שוכני עפר בב"א.

ברכה מרובה נשגר בפני בנו שליט"א אשר טרח וסייע בידינו לזכות את הרבים. השיחה הנדפסת בזה, נמסרה לידינו באדיבות מכון 'קול מהיכל' ותוש"ח להם.

דבריהם הם זכרונם

מרן רבנו הגאון רבי חיים פינחס שיינברג זצוק"ל

אשריך בעולם הזה

אשריך בעולם הזה - וחיי צער תחיה, כתב הרמ"א בסוף סי' ת"צ ונוהגין לומר רות בשבועות ע"כ. והטעם הסבירו כמה מפרשים כדי לייחס את דוד המלך שנולד ונפטר בשבועות, ובמחזור ויטרי הביא טעם אחר הנמצא בפסיקתא וז"ל למה נאמרה רות בעצרת בזמן נתינת תורה, ללמד שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועניות ע"כ. ויתכן שיש קשר בין שני הטעמים בענין מתן תורה, שהרי גם דוד המלך ע"ה זכה לכתיבת ספר תהלים דוקא מתוך מצבים של יסורים, וכדכתיב בהלל אודך כי עניתני ותהי לי לישועה וכו'.

מבואר שהודה בזה על תרתי, א' על הישועה, וב' גם על היסורים ויש לעין מה ראה להודות גם על היסורים. כתב דוד המלך במזמורו של משרע"ה, תורת ה' תמימה משיבת נפש וכו' פקודי ה' ישרים משמחי לב, ולא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה, וכמפורש בפרקי אבות כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה, אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא ע"כ. מבואר שחיי התורה הם חיי האושר, ושא"א להגיע אל האושר הזה מבלי חיי צער.

ובזה גופא יש להתבונן טובא, א' מדוע אי אפשר להצליח בתורה מבלי יסורים ועניות. ב' לכאוו' יש כאן תרתי דסתרי, הרי הבטיחו חז"ל את חיי העולם הבא ואף האושר בעולם הזה, הניחא למתייסר שאפשר לו לנחם את עצמו בעוד שזוכר שיזכה לשכר רב בעולם הבא, אבל מאד קשה להבין מה שאמרו וחיי צער תחיה וכו' אשריך בעולם הזה כיצד חיי צער נקראים אושר בעולם הזה, והדבר פלא וצע"ג.

הובא בשם מרן בעמח"ס חפץ חיים זצוקל"ה שתירץ כמו שבעל עסקים שנוסע מביתו לזמנים ארוכים בשביל עסקיו אינו מקפיד על נוחיותו בענינים הגשמיים במשך זמן נסיעתו, וכל זה בתקוה שסופו להרויח, על אחת כמה וכמה בתלמוד תורה שהנשמה שנסעה מן העולמות העליונות לעולם הזה כדי להרויח תורה ומצוות, אם תעמול כראוי בודאי שתצליח, אין עליה להקפיד על הצער שהוא רק בתחילת הדרך, כי סופו של דבר תזכה לאושר בין בעולם הזה ובין בעולם הבא.

ולפי דבריו הקדושים אין חיי הצער והרגשת האושר בבת אחת, אלא חיי צער הם רק בתחילת דרך התורה, משא"כ סופה בהרגשת אושר, ולפי זה היסורים הם רק הכנה לתורה ועל דרך זה יתכן לפרש שדוד המלך הודה על היסורים שהכינו אותו לקראת "האושר", התורה.

ולענ"ד יש להוסיף בזה, שיתכן בהרגשת אושר של התורה הקדושה דוקא מתוך עצם חיי הצער, ושדוד המלך הודה עליהם לא רק בתורת אמצעי לתורה, אלא גם בתורת עצם חיי דרכה של התורה שרק על ידה אפשר להרגיש באושרה בבת אחת וכו' שיתבאר בע"ה.

כפה עליהם חר כגיגית

כתוב במעמד הר סיני (שמות פ"ט פ"ז) וייתצבו בתחתית ההר, ולכאוו' קשה, הן היו צריכים לעמוד על ההר או אצל ההר ולא תחת ההר, ופירשו חז"ל בגמ' שבת פ"ח, אבדימי בר חמא בר חסא

מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"כ, ויש להתבונן בלשון זה, דממה נפשך, עמדו מתחת להר ולכאו' איים עליהם שאם לא יקבלו את התורה אז יקברו תחת ההר מיד, ולפי"ז אמאי לא אמר להם לשון כאן תהא קבורתכם, ואם הכוונה שיקברו במקום אחר א"כ היכן, ואם אין נפקא מינה מדוע התורה הזכירה היכן עמדו, וצ"ע.

מהו האושר בעולם הזה

כדי להבין את כל הנ"ל, יש לבאר מהו האושר בעולם הזה, לכאו' ההצלחה השלימה צריכה להיות באופן שאפשר להרגיש בו בכל מצב, ובס' מסילת ישרים האריך שאי אפשר לומר שהיא באסיפת ערכים גשמיים כמו כסף, הרי בפרקי אבות מצינו מרבה נכסים מרבה דאגה, ועוד אמרו יש לו מנה רוצה מאתיים, נמצא שריבוי הנכסים מביא לידי הרגשה המצערת את לבו של האדם, ואי אפשר לומר שזה הצלחה בעולם הזה.

וגם אין לומר שהצלחה היא בריבוי גשמיות, שהרי הורנו חז"ל בדבריהם הקדושים אין אדם מת וחצי תאוותו בידו, ועוד משביעו רעב, מרעיבו שבע, פירוש שצער הרעבון גדל והולך, וביותר שמבואר בקהלת שבסוף ימיו כשהגוף הולך ונחלש אין האדם מסוגל עוד ליהנות כל כך ממנו, ואמרו חז"ל זקני עמי הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מיטרפת עליהם, ואם כן אין לומר שזה נקרא הצלחה בעולם הזה.

אלא עיקר האושר בעולם הזה הוא רק יישוב הדעת, והיינו כשהאדם חי בנחת רוח בכל מצב ומצב, וכדאמרו חז"ל זקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן מתווספת ומתיישבת עליהן וכו', ועל זה הוא דאמר דוד המלך ע"ה משיבת נפש ומשמחי לב.

ולפי זה האדם המבקש את האושר בעולם הזה עליו לתור רק אחרי הדברים המביאים לידי יישוב הדעת ונחת הרוח, ומבואר במאמר הנ"ל שהדרך לזה היא להיות מזקני תלמידי חכמים, דהיינו שלם בידיעת התורה ובשימוש חכמים שהוא מעיקרי קניני מסורת התורה מדור לדור, וזה אפשרי רק על ידי התמדה בלימוד התורה ובשהייה במחיצות חכמיה, ובפתיחה לס' חפץ חיים מבואר כיצד דרך התורה מביאה לידי יישוב הדעת בעולם הזה, על ידי העונש בלימודה, ועל ידי ההסתפקות במועט (שבזה האדם מסתלק מהמון טרדות אחרות ונפטר מהרבה צער), עוד מבואר על ידי העמל בתורה בעולם הזה האדם מכין לעצמו היכל מפואר לחיות שם בעולם הבא, ושם הוא משומר מן המזיקים, ועל ידי זה יכול להתענג ביישוב הדעת ובנחת רוח נצחית מבלי שום מפריע, יעוי' שם דברים נעימים ומלהיבים.

וממילא מובן שאי אפשר לקיים את השאיפה לגשמיות יחד עם ההצלחה בתורה, שהרי לפי הנ"ל הם שני הפכים, שדרך התורה היא דרך של יישוב הדעת, מה שאין כן הגשמיות מביאה רק לידי טירוף הדעת, ועל דרך זה כתב בספר חובות הלבבות שכל מה שהוא בנין העולם הגשמי הוא חורבן השכל כי הגשמיות מטריחה את השכל מלעמוד על מתכונתה, ועוד כתב שהרוחניות והגשמיות הם כמו אש ומים שאי אפשר שיתקיימו יחד, אלא ההכרח הוא שהאחד יתגבר על השני, וכמו כן בשאיפות הרוחניות והגשמיות, ההכרח הוא שהאחת תתגבר על חברתה.

נמצא שהדרך להשגת האושר של התורה היא דוקא העדר הגשמיות, וכפי רוב שמחתו של האדם בקניני הרוחניים כך לא ירגיש במחסור גשמי, נאמר באור החיים הקדוש בפ' כי תבא, ושמחת בכל הטוב - אין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה, היו משתגעין ומתלהטין אחריה, ולא היה נחשב כסף בעולם, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם ע"כ,

וממילא מובן שבכחה להשקיט (וגם לבטל לגמרי) את החשק לשאר טובות המדומות שבעולם עד ששוב אין לאדם שום צורך בהם כלל (וכמוכן המדובר רק על המותרות האסורים מדכתיב קדושים תהיו וכפירוש הרמב"ן על התורה, ואל הדברים ההכרחיים לבריאות ורעננות השכל והלב והגוף שהם חיוב מדכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם וכמבואר בס' מסילת ישרים).

ויתכן שלזה הודה דוד המלך גם על היסורים עצמם, כי הם מבטלים את התשוקה לגשמיות, וכפי מדת הניתוק מן התאוות אפשר להרגיש בעוצמת אושרה של תורתנו הקדושה וכנ"ל.

ישראל בין העמים

והנה ההשקפה בענינים גשמיים יש בה גם משום איסור החיקוי אחר הגוים וכדכתיב אל תשמוח ישראל אל גיל כעמים, ופי' בקונטרס עקבתא דמשיחא של הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל (באותיות ט' וי') ז"ל אל לא ליהודי להתענג כדרך שמתענגים הגוים ע"כ, והוכיח שכל פעם שהיה נסיון (ל"ע) מצד היהודים לחיות כשאר העמים (ובפרט במותרי הגשמיות) ולא נתעוררו לשוב לדרך התורה, הסוף היה גזירה רעה של חורבן, וכמו שהיה במצרים ובזמן הנסים דפורים ודחנוכה ועוד.

והביא ביאור מן הגאון בעמח"ס בית הלוי זצוק"ל בנוסח הבדלה המבדיל בין קדש לחול בין אור לחושך בין ישראל לעמים, וז"ל בין אור לחשך יש מרחק ידוע וקבוע (בין השמשות) ואין בכח ילוד אשה להוסיף או לגרוע על מרחק זה, גם בין ישראל לעמים יש מרחק ידוע המבדיל ביניהם, אם היהודים מדלגים על הגבולות ומתקרבים לגוים יותר על המדה, הגוים דוחפים אותם חזרה למקומם הקבוע וכו'.

מקומו של היהודי הוא בבית המדרש, שם יהגה בתורה או ישפוך לבו בפרקי תהלים, התרו בנו על כך וכו' אם אתם מובדלין מן העמים - הרי אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו ע"כ.

דנמצא שאם (ל"ע) לא מקיימים את מה שקיבלנו במעמד הר סיני להיות מובדלים מן העמים ומוקדשים לגמרי לתורה, אז הסוף יהא גזרות ח"ו מן הגוים שמחקים אותם, ויתכן שעל כן אמרו שם תהא קבורתכם - לא תחת ההר במעמד הר סיני, אלא במקום קיום התורה.

הרי שרק על ידי דרך התורה אפשר להרגיש באושר בעולם הזה שהוא יישוב הדעת ונחת הרוח, ואע"פ שכרוך בה קצת צער לגוף, מ"מ העיקר שהשכל והלב מופנים מטרדות אחרות ויכולים להתענג בדקות החכמה, וכל דמיון של דרך אחרת מביאה רק לידי טירוף הדעת וצער נצחי.

כשחג השבועות ממשמש ובא, ועדיין אנו רואים הרבה יהודים (ל"ע) תועים בדרכם ואינם מכירים כראוי בערכה של התורה שרק היא חיינו ואורך ימינו, וימי הספירה שהם ימי ההכנה לקבלת התורה - באים לידי גמרם, עלינו להביאם לידי תכליתם - שהיא הכרת אושרה של התורה.

ולזה עלינו להתחזק בארבעה ענינים, דהיינו: א. בלימוד התורה - בהתמדה כדי להתענג בלימודה ובקיומה. ב. ביראה - ע"י לימוד המוסר וחשבון הנפש, כדי להבטיח את קיום התורה ועל ידי זה גם את הרגשת האושר וכנ"ל. ג. בתפלה - לסיעתא דשמיא בכל הנ"ל. ד. במדות טובות. שהן מתנאי קיום התורה, וכך אמרו דרך ארץ קדמה לתורה, בין בענינים שבין אדם למקום וכגון תאוות וכו' וכנ"ל, ובין בענינים שבין אדם לחבירו ועל ידי זה ילמדו אחרים להכיר את אושרה של התורה וכמבואר בגמרא יומא שיאמרו על בן תורה כמה נאים ומתוקנים מעשיו ודרכיו, אשרי יולדתו, אשרי רבו שלמדו תורה וכו'.

ובזכות זה הלואי שנזכה לקבל את התורה בלב שלם, לביאת הגואל צדק, ולבנין בית מקדשנו בב"א.

כל ימי חיי

איתא בברכות (לב, ב) "ארבעה צריכין חיזוק, ואלו הן: תורה... - מנין, שנאמר (יהושע א, ז) "רק חזק ואמץ"... חזק בתורה". ע"כ. וצ"ב, שהרי הראיה היא מיהושע, שנאמר לו "רק חזק ואמץ", והרי יהושע היה ה"נער לא ימיש מתוך האוהל" (שמות לב, יח), ומדוע הוא צריך חיזוק? ורש"י נשמר מזה, ופירש "שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כוחו". - אין הכוונה ב'חיזוק', שאחרי שהתרופף ונחלש ונפל, הוא מתחזק ועולה, כי אז המצב הוא עגום מאד. תפקיד החיזוק הוא - שלא יהיה רפיון. על יהושע להשאר בדרגת "לא ימיש מתוך האהל" גם במצבים אחרים, כשנעשה מנהיג הכלל והוא מצביא מלחמות ה'. חז"ל התכוונו לומר, שעל האדם לשמור על מצבו בכל ימי חייו, כבזמן היותו בשיבה - לשמור על אותה שקדנות בלימוד התורה. וזו היתה התביעה מיהושע - "עתה באתי" (יהושע ה, יד), ופירשו חז"ל (עירובין סג, ב) - על החטא של ביטול תורה. על יהושע שראשו היה שקוע במלחמת מצוה, היתה התביעה "עתה באתי". לא על שלא למד את 'הדף היומי', אלא על עומקה של הלכה. העמקות והשקדנות שהיו לו אצל משה רבו, אסור שיחלש, ואפילו כשחייב לעסוק במלחמה. וכמו שפירש רש"י, שצריך שיתחזק בכל מקום - בשדה הקרב כבבית המדרש - "תמיד בכל כוחו", ולא יועיל כל תירוץ להתחמק מזה. החיזוק הוא, ששום מצב לא יאפשר לחולשה שתבוא.

מִן רַבְּנוּ זְלֵלָה"ה הַכ"מ, קובץ שיחות מוסר, עמ' י'

במשנתם

שו"ת הלכתי ממשנתם של רבותינו

מדרן רבנו הגר"ש אלישיב שליט"א

מדרן רבנו הגר"ש הלוי וואזנר שליט"א

מדרן רבנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א

בענייני חג השבועות, יו"ט, תלמוד תורה

ונוסף עליו הארות והערות מעניינא דיומא

ממורנו הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א

מחובתנו לציין את שהורנו רבותינו, שאין בתשובות אלו אלא לעורר לב המעיין, ואין לראותם כהלכה למעשה, בכל מקרה ושאלה יש לעי' בספרי ההלכה ובמקרה הצורך לשאול למורה הוראה.

התשובות ברובם לוקטו מרשימות תלמידהם, מפיהם ומפי כתבם, חלקם אף נתפרסמו בשעתם, וחלקם מתפרסמים בזאת לראשונה. תודתנו נתונה לכל העוזרים והמסייעים, הדולים ומשקים מתורתם ומשנתם של רבותינו שליט"א, ומקיימים בנפשם 'גדול שימושה', זכות רבותינו שליט"א תעמוד להם לשפע ברכה והצלחה בכל העניינים.

שאלות ותשובות

בהלכות חג שבועות, יו"ט, ובענייני תלמוד תורה

חג השבועות

שאלה: בספה"ק מבואר ששבועות הוא יום דין על תורה, באיזה שעה הוא דין זה?
תשובת הגריש"א: בשעת קריאת התורה שקוראים את עשרת הדברות, וכמב' בפסיקתא.
שאלה: מתי הוא עיצומו של יום מתן התורה?
תשובת הגריש"א: כנ"ל.

שאלה: במסכת סוטה ה' א' מבואר שבחר ה' את הר סיני כי היה נמוך ושפל, וקשה שא"כ יתן את התורה בעמק?
תשובת הגר"ח"ק: אם הוא גבוה קצת ומנמיך עצמו זהו ענוה, אבל שפל שהוא שפל - לאו מעלה הוא.

שאלה: אם הולך לישון בתחילת הלילה מעט (לא שינת קבע) וישן בבגדיו משום שאין כוונתו לשינה ארוכה, האם כשקם צריך לברך ברכת התורה?
תשובת הגריש"א: אף אם ישן בתחילת הלילה מעט על מטתו חשיב הפסק ואפילו אם ישן בבגדיו צריך לברך ברכת התורה, וזמן תחילת הלילה הוא כשלושים דקות לאחר השקיעה.
תשובת הגר"ח"ק: אם ישן בתחילת הלילה מעט בבגדיו אינו מברך (ואפילו ישן במטה).

שאלה: במשנ"ב ספ"ב סקכ"ב כתב שמים מותר לשתות מעלות השחר ועד התפילה אבל קפה ותה ישתה רק בלי חלב וסוכר, משום שעם חלב וסוכר זה דרך גאווה, האם זה גם בימינו?
תשובת הגריש"א: כיון שהיום שתית חלב וסוכר אינו דרך גאווה, היות וכולם רגילים בהם, לכן יהיה מותר לשתות תה וקפה גם עם חלב וסוכר לפני התפילה.
תשובת הגר"ח"ק: טוב להזהר.

שאלה: אם מחמת הלימוד בלילה ימעט בלימודו ביום ויצא שילמד פחות זמן מאשר אם ילך לישון בלילה וילמד ביום.
תשובת הגר"ח"ק: המנהג הוא ללמוד בלילה, ועדיף הלימוד בלילה.

שאלה: בשו"ע הרב סי' ד סעיף י"ג כתב אם היה ניעור כל הלילה צריך ליטול ידיו מיד כשיאיר היום, האם הכוונה שמיד בעלות השחר צריך ליטול ידיו?
תשובת הגריש"א: יטול ידיו מיד בעלות השחר לפי הזמן המופיע בלוח מפני רוח רעה ששורה על הידים ולפני התפילה יטול שוב.
תשובת הגר"ח"ק: אין צריך לדקדק בזמן המדויק בעלות השחר אלא קודם שילך להתפלל יטול ידיו.

שאלה: הניעור כל הלילה ובבוקר כשמגיע זמן התפילה רואה שלא יוכל לכוון טוב בתפילה, האם יכול ללכת לישון אחר עלות השחר ויתפלל במנין מאוחר יותר?
תשובת הגריש"א: מוטב שלא היה לומד כל הלילה ולא יעשה דלא כהלכה.
תשובת הגר"ח"ק: מותר (אבל יותר ראוי להתפלל ותיקין).

שאלה: איך נהג מרן החזו"א זצ"ל לענין אכילת חלב בסעודת ליל שבועות?
תשובת הגר"ח"ק: איני זוכר. [א.ה. יעוי' ארחות רבנו ח"ב עמ' צח, דהביא דרבנו הקה"י זללה"ה אכל בליל שבועות סעודה חלבית, ובבוקר סעודה בשרית].

שאלה: איתא במועד קטן (כ', א) מניין לאבילות שבעה, דכתיב (עמוס ח') והפכתי חגיכם לאבל, - מה חג שבעה אף אבילות שבעה. והקשו שם התוס' (ד"ה מה חג), אמאי לא ילפינן אבילות שבעה מ'זיעש' לאביו אבל שבעת ימים' ותיצרו בשם הירושלמי, דאין למידין קודם מתן תורה.

וצ"ת, דהנה דינים רבים לומדים אנו מקודם מתן תורה, כגון מה דאיתא בכתובות (נ"ז, ב) דנותנין לבתולה שנים עשר חודש להכין תכשיטיה לחופה וילפינן לה מרבקה דכתיב, (בראשית כד, נה) ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור מאי ימים שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו. וכן מצינו לימודים רבים בזה, יעוי' ירושלמי מו"ק פ"א ה"ז ה' - יבמות ס"ד, א. - זבחים קח, ב. וכו'.

תשובת הגריש"א: ילפי' דינים מקודם מתן תורה, מלבד מהל' אבילות, כדאי' בתוס' מו"ק שם, כיון דשאני אבילות המבטלת כו"כ מצוות דאורייתא שלא התחייבו בהם קודם מת"ת, כמצות לימוד ת"ת, פו"ר, וכו'.

מגילת רות

שאלה: האם לברך ברכת שהחיינו בקריאת מגילת רות שזה לא הוזכר בשאר הפוסקים (מלבד מעשה רב לאדוננו הגר"א זת"ע).

תשובת הגריש"א: אין בידינו לבטל המנהג שהנהיג הגר"א, (אף דהיה מקום לכאורה לומר דמהיכי תיתי לברך דהרי אין קריאת מגילות אלו חובת גברא אלא מנהג וחובת צבור, והוי ככל קריאת מפטיר והפטרה של יום טוב דלא שייך בהו שהחיינו, אך מ"מ כדלעיל).

תשובת הגר"ח"ק: יש לברך ולא דמי לכל מפטיר שנוהג תמיד ואינה באה מזמן לזמן משא"כ קריאת ה' מגילות אף דחובת ציבור הוא וכחובת קריאת התורה, אך מכל מקום מנהג זה הוא דווקא בקריאת ה' מגילות וקריאת מגילות אלו נוהגות רק מזמן לזמן, נמצא שמנהג של מצוה זו הוא בגדר חובה הבאה מזמן לזמן.

שאלה: מה הטעם שמקדימים לקרות מגילת רות וכן שיר השירים וכן קהלת קודם קרה"ת, ואין חוששים מצד תדיר קודם?

תשובת הגר"ח"ק: כיון שאינו חיוב ל"ש תדיר קודם.

שאלה: ומדוע בפורים מקדימים קרה"ת למגילת אסתר?

תשובת הגריש"א: בפורים אין מפטירין בתורה, לכן יכולין לקרוא המגילה לאחר קריאת התורה, משא"כ בפסח שבועות סוכות.

תשובת הגר"ח"ק: אסתר חיוב ושייך תדיר קודם.

שאלה: מה הדין אם לא שמע חלק ממגילת רות, וכגון שגמר את השמו"ע מאוחר ולא שמע את תחילת הקריאה האם צריך לחפש קריאת מגילה במקום אחר?

תשובת הגר"ח"ק: טוב שישמע.

שאלה: האם מגילת רות היא חובת הציבור או חובת יחיד?

תשובת הגר"ח"ק: הצבור (וכ"א יש לו להשתתף בצבור).

יום טוב

שאלה: אם שייך קבלת תוספת יו"ט כשחל יו"ט אחר שבת, דלכא' לא שייך להוסיף קדושת יו"ט על קדושת שבת.

תשובת הגריש"א: מאחר שכבר חלה קדושה חמורה של שבת אין ענין להוסיף תוספת יו"ט. [תשובת הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל: לא שייך, משום דתוספת שבת ביציאתה מעכבת התוספת יו"ט בכניסתה, וע"כ אינה יכולה לחול].

תשובת הגר"ח"ק: יתכן ששייך.

שאלה: אחר שקדושת שבת חמורה וקדושה מיו"ט, במה שייך להוסיף יו"ט על שבת?

תשובת הגר"ח"ק: נ"מ לענין מצות יו"ט ושמחה.

שאלה: האם מותר לתרום דם בערב יו"ט?

תשובת הגר"ח"ק: רק בערב שבועות אסור בזמנינו. (א.ה. עי' סי' תס"ח סעי' י' ובמשנ"ב שם).

שאלה: אם יכול לקיים מצות שמחת יו"ט בבשר חיה וכגון בצבי ושוור הבר, או צריך דוקא בשר בהמה דומיא דשלמים שמקריבים ע"ג המזבח?
תשובת הגריש"א: אם יש לו שמחה מבשר חיה, ויכול לקיים בו מצות שמחה ביו"ט.
תשובת הגר"ח"ק: מסתבר שיכול.

שאלה: אם אפשר לקיים חיובו לשמח את בני ביתו, ע"י נתינת פרחים לאשתו, וכן פעם אמרה אשה שיותר תשמח במכשיר אלקטרי לצרכי הבית מאשר בגד ותכשיט, אם יוצאים גם בזה מצות שמחה.
תשובת הגריש"ה: חיוב השמחה הוא מחמת חדות היום, ומשכן בנתינת פרחים יתכן דהוא בגדר זה. אבל בנתינת מכשיר אלקטרי של שמחת נשים בעלמא, אינו פוטרו מיסודי שמחה של היום כגון בגדים ומיני מתיקה.
שאלה: מה הדין כשקטן אומר שיותר ישמח בספרי קודש מאשר קליות ואגוזים?
תשובת הגריש"ה: כמכשיר אלקטרי כנ"ל. [א.ה. עי' עוד בזה בסה"ז יהודה לקדשו עמ' תתעו, ועוד שם עמ' תתעז מש"כ לדון בזה ראש הישיבה דטעלז' הגאון הגדול רבי אייזיק אוזבנד זללה"ה].

שאלה: היכא שיו"ט חל במוצש"ק ואומרים יקנה"ז בקידוש וחותרים ברוך המבדיל בין קודש לקודש, אם אחד טעה וחתם 'בין קודש לחול' אם יצא יד"ח או לא?
תשובת הגריש"ה: לא יצא.
תשובת הגר"ח"ק: שמעתי שבשדי חמד דן בזה.

שאלה: האם מותר לשים הבלעך מע"ש (ביום ב' בר"ה או ביו"ט) עבור שבת?
תשובת הגר"ח"ק: אם עשה עירוב תבשילין יתכן דמותר.

שאלה: האם מותר לעשות חנוכת הבית ביו"ט?
תשובת הגר"ח"ק: אולי.

שאלה: אם מותר לבן ארץ ישראל להוליך בן חו"ל יו"ט שני במכונת שלו, דלכא"ו אין הבין חו"ל עושה כלום, ומראית עין לא שייך בא"י כיון דאצל הכל אינו יו"ט, אלא דאפשר לחוש לזלזול יו"ט שני מצד הבן חו"ל? מה דעתו בענין זה?
תשובת הגריש"א: אסור ללכת באוטו עם הבן ארץ ישראל.
תשובת הגר"ח"ק: אין לעשות כן.
[תשובת הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל: אין לעשות כן משום זילותא דיו"ט, כי אם במקום צורך גדול].

שאלה: אם מותר לבן חו"ל לבשל עבור בן א"י ביו"ט שני, והלא בעבור הבן א"י חשיב כמבשל מיו"ט לחול?
תשובת הגריש"א: מותר.
תשובת הגריש"ה: יש לחוש לדעת מהרי"ט צהלון (סי' קלט) שאסר. [א.ה. עי' קובץ קול התורה נה, עמ' סד].

עליה לרגל

שאלה: האם יש ענין לעלות לרגל לכותל המערבי בזמן הזה.
תשובת הגר"ח"ק: י"א שיש מנהג.
שאלה: אם כן האם זה גם חיוב?
תשובת הגר"ח"ק: הפוסקים לא הביאוהו.

הקבלת פני רבו

שאלה: אם החיוב דלהקביל פני רבו ברגל דילפינן מקרא (במס' ר"ה טז, ב) הוי בכלל דברי קבלה דהוי כד"ת, או הוי רק מדרבנן בעלמא?
תשובת הגר"ח"ק: מדרבנן.

שאלה: אם יוכל לקיים מצות קבלת פני רבו ברגל ע"י הטלפון וכגון בחוה"מ, או דצריך דוקא ללכת למקומו?
תשובת הגר"ח"ק: לא מסתבר.

שאלה: בן חו"ל ביו"ט שני שביקר אצל רבו שהוא בן א"י, ואצלו הוא אסרו חג, אי מקיים התלמיד המצוה דלהקביל פני רבו ברגל בכה"ג או לא?
תשובת הגר"ח"ק: מסתבר שמקיים.

תלמוד תורה

שאלה: כתב בשו"ע יו"ד ס' רמ"ה סע' י"ד (גמ' נדרים ל"ז, א) לא ללמד דבר חדש לתינוקות בשבת, האם נוהג בזה?
תשובת הגר"ח"ק: מנין לך שאין נוהגין.

שאלה: ללמוד תורה כשלבוש בגופיה או חולצה בלי שרולים בזמן הקיץ אם זה מותר?
תשובת הגר"ח"ק: בשעה"ד מותר.

שאלה: האם יש אסור ביטול תורה לתרום דם?
תשובת הגר"ח"ק: אין איסור.

שאלה: אם עושים מצות פטר חמור בפרסום רב, וקוראים להמון בית ישראל להשתתף בזה האם צריך לחשוש בהכי משום ביטול תורה?
תשובת הגריש"א: במגילה (ג, א) מבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה, ושם בע"ב מבטלין ת"ת להוצאת מת ולהכנסת כלה, ובש"ג שם כתב דכ"ש בעבור מצוות מילה עי"ש, ולא מצאנו שמבטלין ת"ת עבור שאר מצוות, אמנם ענין עשיית המצוה בפירסום יש לזה חשיבות כמו שמצינו ביומא סח"ב ה"א כה"ג כשהוא קורא, וכן בדף ע"א ומאי מצוה ברוב עם הדרת מלך, אבל לא מצאנו לבטל תורה מחמת כן, (ואם באים לצאת יד"ח ברוב עם הרי מוזמן להם ללמודי תורה ברב עם ע"י עניית אש"ר בקדיש כמובא במדרש במשלי). [א.ה. עי' עוד בזה משמר הלוי, בכורות ס"ו].
תשובת הגר"ח"ק: כרצונך.

שאלה: אם מותר להפסיק מלימוד כדי לענות הטלפון או לא?
תשובת הגר"ח"ק: מותר.
תשובת הגר"מ"ג: אין חיוב לענות, דלא הוברר דהוי מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים. (קונ' כבוד התורה עמ' לה)

שאלה: ביו"ט אם לומדים תורה האם יצא ידי חובת חצי 'לכם'?
תשובת הגר"ח"ק: לא. (אבל חצי לאו דוקא).

שאלה: במ"ב ס' רט"ו ס"ק י"ד כ' שכשלומד הפסוקים הנזכרים בתלמוד רשאי לאומרם כמו שהם כתובים עם הזכרת השם, ומשמע אפי' אם הוא חצי פסוק, מה הטעם בדבר?
תשובת הגר"ח"ק: המ"ב לא כתב אלא שרשאין, ולא שצריך, וגם המנהג אין נוהגים כן.

שאלה: האם מותר ללמד תורה לנכרי שנשוי ליהודיה ועי"ז אולי תחזור היהודיה בתשובה?
תשובת הגריש"א: עיין רע"א בתשובותיו ס' מ"א גבי מי שרוצה להתגייר וא"א לגיירו מחמת חוק המלכות ורוצה ללמוד ואח"כ לילך להתגייר במקום אחר, שכותב שם אין בכוחי להתיר. ועיין בפירוש הרד"ל על מדרש רבה פרשת נשא דגר הבא להתגייר מותר ללמוד עמו אף שאר עניני תורה מלבד ז' מצוות, וזהו 'עכו"ם שבא להתגייר ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול' וכן עיין במאירי פ"ז מסנהדרין, מכל זה נראה דבנישואי תערובות שע"י שמלמדין אותו אם בא להתגייר תחזור אשתו בתשובה יש לראות זאת כדיעבד ולתפוס שיטה המתרת בבא להתגייר, אבל בלי זה אין מקום להתיר והיהודי הלומד עמו עובר משום לפני עורר.
תשובת הגר"ח"ק: אסור.

שאלה: האם מותר ללמד אותיות לעכו"ם?
תשובת הגר"ח"ק: אין ראוי.

שאלה: האם מותר ללמד לנכרי לשון הקודש?
תשובת הגר"ח"ק: אין ראוי.

ענייני סיום מסכת

שאלה: אם גמר ללמוד שתי מסכתות, האם חייב לומר שתי פעמים הדרן עלך וכו', או סגי לומר הדרן אחד לשתי המסכתות?
תשובת הגר"ח"ק: יכול לומר א' על שניהם.

שאלה: סעודת סיום על מס' או ש"ס האם היא חיוב או רק מצוה?
תשובת הגר"ח"ק: מצוה.

שאלה: כמה צריך האדם להבין ממס' כדי לעשות עליה סיום, ושיקרא סעודת מצוה?
 ומה אם הוא למד את הסוגיא או את רש"י ויש לו איזה קושיא שמחמת הקושיא הוא אינו מבין את הסוגיא, האם גם זה מספיק להמשיך ולסיים כשהגיע לסוף המס'?
תשובת הגר"ח"ק: יכול לעשות סיום.

גדול תלמוד תורה יותר מהצללת נפשות

נשאל רבנו מרן הגר"ח"ק שליט"א (ע"י מקורבו הגר"א מן) על הא
 דבמסכת בבא בתרא (י, ב) אמרו כי הרוגי לוד אין כל בריה יכולה
 לעמוד במחיצתם, משמע שגדולה הצלת נפשות מתלמוד תורה,
 והרי אמרו (מגילה ט"ז ב) גדול תלמוד תורה יותר מהצללת
 נפשות?

תשובה: לא מדברים שם על לומדי תורה.

(דרך שיחה, עמ' תרמז)

הארות והערות מעניינא דיומא* מורנו הגאב"ד הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א

כוונה במצות שמחת יו"ט

כיון שקימ"ל שמצות צריכות כוונה, יש לו לכוון באכילתו למצות שמחת יו"ט. ולדעות שחציו לה' הוי נמי מדין קיום מצות שמחה דר"ת משמחין, נמי יש לכוון לצאת בד"ת במצות שמחת יו"ט. בשו"ת כתב סופר (סי' קז) כתב דאם לא מתכוון כי כן צווה ה' לשמוח ביו"ט הו"ל אכילת רשות לשם אכילה גסה, וע"כ כתיב ביו"ט "ושמחת לפני ה' א", וכן דרשו מ"ושמחת בחגך" ולא באשתך ולא בשמחה אחרת אלא שיהיה לשם החג. ושם בסי' לט הוכיח כן ממש"כ הרמב"ם לגבי מי שאינו מאכיל לעניים שאין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, שנראה שבשמחת כריסו אינו מצוה כלל. וע"ע בבית הלוי פרשת תרומה שכתב דבאכילת של שבת גם אם האדם מכין לשם תענוג ג"כ למצוה יחשב משא"כ ביו"ט אם מתכוין לתענוג הא אין כוונתו למצוה וע"כ צריך למחר באכילתו לכיון לשם מצות תענוג שמתענג בו בשביל כבוד יו"ט. אין מברכין על מצות שמחה של בשר ויין, שהוא רק היכי תמצי לשמחה ואינו גוף המצוה. ואכמ"ל.

חוב שמחה בחג השבועות

בשבועות הוא יום שמחה יתירה שניתנה בו תורה כמבואר פסחים (סח, ב) שהכל מודים דבעינן נמי לכם, ועי' היש"ש ביצה פ"ב סי' ד'. והוא אחד מן הימים שתקנו חכמים להרבות בסעודה כמו שהביא המשנ"ב (ס"ק יא) מע"ז דף ה', לפי שהוא יום מתן תורה. בשו"ת משנה שכיר סי' קלה הקשה דבשבת ניתנה תורה כמבואר במסכת שבת דפ"ז, ואיך קיימו מצות שמחה, הרי ביו"ט שחל בשבת א"א להקריב שלמים בשבת, ומקרבנות שנשחטו בערב שבת אי אפשר לצאת יד"ח דבעינן זביחה בשעת שמחה, ורק שחטו בערב שבת ואכלו בשר, והרי בערב שבת לא היה בר זביחה כי לא ניתנה תורה עדיין. וגם אם טעמו במן טעם בשר, הרי צריך ממין שחגיגה באה מהם דמה"ט מבואר חגיגה ח ע"ב שאין יוצאין בעוף. [וי"ל דדין זה אינו אלא סימן באיזה בשר יש לצאת וכמש"כ רש"י בחגיגה ד"ז ע"ב וכיון שהיה טעמו טעם בשר יוצאים בזה, ועי' ריטב"א קידושין לו ע"ב, ואכמ"ל]. וצ"ל שירד בשר מן השמים, שחזרו למדרגת אדם הראשון קודם החטא שצולין לו בשר, או שעשו בספר יצירה כגמ' סנהדרין סה ע"ב שברא ע"י ספר יצירה בהמה בע"ש, עי' בשו"ת הנ"ל [להשיטות דליכא איסור שחיטה בהנעשה בספר יצירה]. ולהסבירם שאפשר לקיים מצות שמחה בשאר דברים המשמחים י"ל דקיימו בשמחת התורה שקבלו באותו יום.

בענין חציו לה' וחציו לכם

בפסחים (סח, ב) וביצה (טו, ב), תניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, דס"ל לר"א דכיון דכתיב עצרת תהיה 'לכם' וגם עצרת תהיה לה', אן

* נמסר לידינו באדיבות מערכת 'תל תלפיות' ב"ב, ותשו"ח להם.

כולו לה' אן כולו לכם, ורבי יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש דס"ל לר"י דחציו לה' וחציו לכם.

ולהלכה כתב הרמב"ם בהי"ט "אע"פ שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבוקר משכימים כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללים וקוראים בתורה בענין היום, וחוזרים לבתייהם ואוכלים, והולכין לבתי מדרשות וקוראים ושונים עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללים תפלת מנחה, וחוזרים לבתייהם לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה."

ומשמע לפי הסדר שנקט דפסק דבעינן חציו לה' וחציו לכם, וכ"ה בראשון לציון בביצה שם, ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ו סי' ד', ועי' מהרש"א ביצה שם. וכ"ה לדינא במשנ"ב סי' תקכט ס"ק א'. וכתב עוד בשם הפוסקים דלכן יש לגעור בחזונים המאריכים יותר מחציו של יום, ומשמע דס"ל דבעינן חציו ממש. אמנם הפמ"ג (בסי' רמב"א ס"ק א') כתב שלא דוקא חציו, אלא כפי שרוצה יכול לעשות חציו או רובו לה' או רובו לכם, וכ"נ מהרש"א שם בתירוצו השני בביצה שם, וכ"כ השפת אמת שם.

ויל"ע הא דצריך קרא "עצרת תהיה לכם", והא תיפוק ליה משום מצוח שמחה. ותירץ השאג"א (סי' סח) דאי לאו האי קרא הו"א דאע"ג דמחוייב ביו"ט בכל מיני שמחות, ודברי תורה בכלל שהם משמחים וגורמים לשמחת הלב, אפ"ה בכל שהוא סגי להו אפילו בזמן מועט, קמ"ל קרא דחציו לה' דת"ת כנגד כולם וחציו לשאר כל השמחות. ומוכח מדבריו דחייב אדם לעסוק בד"ת ביו"ט משום שמחה, ועוד משמע דאף דיוצא ידי שמחה בת"ת שהם משמחים, מ"מ בעינן נמי לשמוח ע"י הנאה גשמית. אמנם הגרעק"א ז"ל (בשו"ת סי' א') כתב דמעצרת תהיה לכם ילפינן דין עונג ביו"ט, וכתב דמה"ט גם להסוברים שאשה חייבת בשמחה מ"מ פטורה מדין חציו לה' וחציו לכם דהוי מ"ע שהזמן גרמא.

אם דין חציו לה' וחציו לכם הוא דוקא ביום, יש ליזהר בשבועות ביום שיהי' בו חציו לה'. (לפי השאג"א שחציו לכם הוא משום שמחה אין חיוב זה בליל שבועות לשיטתו שאין בליל שבועות מצות שמחה, אבל לפי רעק"א שהוא משום עונג יש גם בלילה).
[א.ה. ובמקו"א כתב רבנו שליט"א עוד בזה הענין: ושאלתי למרן הגריש"א שליט"א אי חציו לה' וחציה לכם מתחיל מליל יו"ט או רק ביומו, והשיב דיש לסמוך שמתחיל מהלילה].

סיום מסכת ביו"ט

מותר לעשות סיום מסכת ביו"ט וליכא משום אין מערבין שמחה בשמחה [משנה שכיר ח"ב סי' קמ, ועי' שו"ת לחם שלמה או"ח סי' קד]. ואדרבה במצות ת"ת מקיים מצות שמחה ועדיף לעשות הסיום דוקא ביו"ט וכמו שעושים שמחת תורה בשמיני עצרת. (ויל"ע אם כשרוקד בש"ת לכבוד התורה היא קיום של חציו לה' או של חציו לכם). ועי' מש"כ בספר עמק ברכה, וצ"ע.

שלא להשאיר הגיליון חלק, אמרנו להביא בזה תפילת השל"ה, לתועלת הכלל

"ולבי אומר לי כי שעת רצון לתפילה זו בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו ניתנה תורה, ואז נקראים בניו לה' אלקינו".
השל"ה

תפילת השל"ה

תפילה לחינוך הבנים, לאומרה בער"ח סיון

אתה הוא ה' אֱלֹהֵינו עד שְׁלֹא בִּרְאֵת הָעוֹלָם, וְאַתָּה הוּא אֱלֹהֵינו מִשְׁבַּרְאֵת הָעוֹלָם, וּמֵעוֹלָם
וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל. וּבִרְאֵת עוֹלָמְךָ בָּגִין לְאַשְׁתַּמּוּדָעָא אֱלֹהוּתְךָ בְּאַמְצָעוֹת תּוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, כְּמוֹ
שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזֵרוֹנָם לְבִרְכָּתָהּ, 'בְּרֵאשִׁית', בְּשִׁבִּיל תּוֹרָה וּבְשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, כִּי הֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ
אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בָּהֶם מִכָּל הָאֻמוֹת, וְנָתַתָּ לָהֶם תּוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, וְקִרְבָתָם לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

וְעַל כּוּיִם הָעוֹלָם וְעַל כּוּיִם הַתּוֹרָה בָּא לָנוּ מִמָּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁנֵי צוּוּיִם. כְּתִבְתָּ בְּתוֹרַתְךָ "פָּרוּ
וּרְבוּ", וְכְתִבְתָּ בְּתוֹרַתְךָ "וְלִמְדַתְם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם". וְהַפְנֵנָה בְּשִׁתִּיחַן אַחַת, כִּי לֹא לָתֵהוּ בִּרְאֵתָ כִּי
אִם לְשִׁבְתָּ, וְלִכְבוֹדְךָ בִּרְאֵתָ יִצְרָתָ אֵף עֲשִׂיתָ, כְּדִי שֶׁנִּהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי כָל עַמָּךְ בֵּית
יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי שִׁמְךָ וְלִמּוּדֵי תּוֹרַתְךָ.

וּבְכֵן אָבוֹא אֵלֶיךָ ה' מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, וְאֶפִּיל תַּחֲנֻנִּי, וְעֵינֵי לִךְ תִּלְוִיּוֹת עַד שֶׁתַּחֲנֵּנִי וְתִשְׁמַע
תַּפְלִילִי לְהַזְמִין לִי בָּנִים וּבָנוֹת. וְגַם הֵם יִפְרוּ וְיִרְבּוּ הֵם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת,
לְתַכְלִית שָׂהֵם וְאֲנִי כֻּלִּי נִעְסָקוּ בְּתוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשֹׁמְרֵי וְלַעֲשׂוֹת וּלְכַוֵּן אֶת כָּל
דְּבָרֵי תִלְמוּד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה, וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ לְאַהֲבָה וְלִירְאָה אֶת
שִׁמְךָ.

אָבִינוּ אֵב הַרְחֵמֵנוּ, תֵּן לְכָלֵנו חַיִּים אֲרָכִים וּבְרוּכִים, מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחֵמִים זֹכֵר יִצְרָרִי לְחַיִּים
בְּרַחֲמִים, וְזִכְרֵנו לְחַיִּים נִצְחִים, כְּמוֹ שֶׁהַתַּפִּילָל אֲבָרְהָם אָבִינוּ "לֹא יִחַדָּה לְפָנֶיךָ", וּפְרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ
וְזֵרוֹנָם לְבִרְכָּתָהּ, "בִּירְאָתְךָ".

כִּי עַל כֵּן, בְּאַתִּי לְבַקֵּשׁ וּלְחַנּוּ מִלְּפָנֶיךָ שִׁיחָא זְרַעִי וְזֵרַע זְרַעִי עַד עוֹלָם זֵרַע כָּשֵׁר. וְאַל יִמָּצֵא
בִּי וּבְזֵרַעִי וּבְזֵרַע זְרַעִי עַד עוֹלָם שׁוֹם פְּסוּל וְשִׁמְיָן, אֲךָ שְׁלֹם וְאַמֶּת וְטוֹב וְיִשָּׁר בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
וּבְעֵינֵי אָדָם, וְיִהְיֶה בְּעַלֵּי תּוֹרָה, מְאֵרֵי מִקְרָא, מְאֵרֵי מִשְׁנָה, מְאֵרֵי תִלְמוּד, מְאֵרֵי רִזָּא, מְאֵרֵי מִצְוָה,
מְאֵרֵי גּוֹמְלֵי חֲסִדִּים, מְאֵרֵי מִדּוֹת תְּרוּמִיּוֹת, וְנִעְבְּדוֹךְ בְּאַהֲבָה וּבִירְאָה פְּנִימִית, לֹא יִרְאֶה חִיצוֹנִית,
וְתֵן לְכָל גּוֹיָה וְגוֹיָה מֵהֶם דִּי מַחְסוּרָה בְּכָבוֹד, וְתֵן לָהֶם בְּרִיאוֹת וּכְבוֹד וְכֶחַ, וְתֵן לָהֶם קוֹמָה וְיָפִי
וְחֵן וְחֶסֶד, וְיִהְיֶה אַהֲבָה וְאַחֲוָה וְשְׁלֹם בֵּינֵיהֶם, וְתַזְמִין לָהֶם זְוֹנִים הַגּוֹנִים מִזֵּרַע תִּלְמִידֵי חֲכָמִים,
מִזֵּרַע צַדִּיקִים, וְגַם זְוֹנִים וְהִיוּ בְּמוֹתָם כָּכָל אֲשֶׁר הַתַּפִּילָלִי עָלֵיהֶם, כִּי וְזֵרוֹן אֶחָד עוֹלָה לְכָאן
וּלְכָאן.

אַתָּה ה' יוֹדַע כָּל תַּעֲלָמוֹת, וּלְפָנֶיךָ נִגְלָו מִצְפּוֹנֵי לְבִי, כִּי כֹנְנִי בְּכָל אֵלֶּה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל
וְהַקְדוּשׁ וּלְמַעַן תּוֹרַתְךָ הַקְדוּשָׁה, עַל כֵּן עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי, בַּעֲבוּר הָאֲבוֹת הַקְדוּשִׁים אֲבָרְהָם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב, וּבְגִלְלָם תּוֹשִׁיעַ בָּנִים לְהוֹיֹת הַעֲנָפִים דּוֹמִים לְשִׁרְשָׁם, וּבַעֲבוּר דָּוִד עַבְדְּךָ רַגֵּל רַבִּיעִי
בְּמִרְכָּבָהּ, הַמְשׁוֹרֵר בְּרוּחַ קֹדֶשְׁךָ.

שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֲשֶׁרֵי כָל יִרְאָה ה' הַחֵלֶךְ בְּדַרְכָּיו: וְיִיעַ כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתְּךָ
כְּגַפְּךָ פְּרִיָה בִּירְכָתִי בֵּיתְךָ בְּנִיךְ בְּשִׁתְלֵי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִּי כֵן יִבְרַךְ גָּבֵר יִרְאָה ה': וּבִרְכָּךְ
ה' מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרָאָה בָּנִים לְבָנֶיךָ שְׁלֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

אָנָּה ה' שׁוֹמֵעַ תַּפִּלָּה יָקִים בָּנוּ הַפְּסוּק, וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּם אָמַר ה', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְדְבָרִי
אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ, לֹא יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זְרַע וְזֵרַע אָמַר ה' מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

וְהִיוּ לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיזוּ לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

במשנתם

ליקוט ממשנתם של רבותינו

גדולי התורה והיראה

בגודל יום קבלת התורה, וביקרת התורה וסגולותיה

הנושאים:

צט ..... דרכי ההכנה לקבלת התורה

אם יודעים שצריך הכנה - זוהי ההכנה הגדולה + חג השבועות - ע"ש שבועות ההכנה למת"ת שלפניו + הכנה גדולה לקבלת התורה + כשיעור ההכנה + לא שייך ל'קנות' תורה ללא קנייניה + הכנה ע"י כבוד זה לזה + השתעבדות לסדרי הישיבה - הדרך לקבלת התורה + שבועות - קבלת עול תורה +

קא ..... שלשת ימי ההגבלה

מר"ח סיון פסקה זוהמתן + ג' ימי ההגבלה - ימי הכנה לחג השבועות + הקב"ה הכין את כלל ישראל למתן תורה + סגולה להצלחה בכל השנה + זוכים לכל השנה כולה + כפי שיזכה להתקרב להי"ת כן יזכה בתורה + בה' סיון נכנסו ב'עול תורה' +

קג ..... שבועות - יום דין על תורה

העולם נידון ביום זה על התורה + גדר ה'יום דין' דשבועות +

קד ..... מעמד הר סיני

מתן תורה - 'אין עוד מלבדו' + הבנת התורה כנבואה מפי הגבורה + תנאי בלימודה שתהא כנתינתה + העוסק בתורה מחדש מעמד הר סיני + מעמד הר סיני הולך ונמשך + 'נותן התורה' - בכל רגע ורגע + צורת הלימוד כנתינתה באש + בכל שנה ושנה מעין קבלת התורה מחדשת + כי ד' יתן חכמה - בכל זמן + דגלו עלי אהבה + קבלת התורה הפרטית של הבן תורה + הישיבה היא מעמד הר סיני + התלמידי חכמים המה מקבלי התורה + נעשה ונשמע - עבדות מוחלטת + ע"י קבלת התורה - נעשה העולם למציאות אחרת +

קט ..... שבועות - זמן תפילה על תורה

שבועות זמן מסוגל לבקשת חלקו בתורה + נהגו לכוין מאד בברכת 'אהבה רבה' דשבועות + כי הם חיינו + להבין ולהשכיל + בעבור אבותינו שבטחו בך + תפילת המועדים מדאורייתא - גם לשי' הרמב"ן + תפילה על רוחניות + שיתקבלו תפילות 'אהבה רבה' + ההתלהבות בתפילת 'אהבה רבה' +

קיא ..... אם אין תורה - אין דרך ארץ

'זה טעות ושקר מפורסם' + כלי אומנתה מהתורה עצמה + עמל התורה מביא הכל + התורה עצמה נותנת לאדם קנייניה + כל החסד - מד' אמות של הלכה בלבד +

קטז ..... התורה ודרכי לימודה

הלומד בשטחיות בלא העיון הראוי כדרך הישיבות - יעלה חרס בידו + ה'למדן' מרומם יותר + לא יהא כחותה גחלים בלימוד ללא העיון + עיקר מצות ת"ת להתעמק בעיון שכלו + עמל התורה עד כלות הכוחות + צורת עמלה של התורה +

קיב ..... מאי סיני - שירדה שנאה לאומות עליו

הר סיני - תורה שבע"פ + שנאת העכו"ם - קנאה על דתנו + תועלת השנאה לשמירת התורה + גדולה שנאת עמי הארץ לת"ח משנאת העכו"ם + שנאת עמי ארצות מחמת קנאתם + ת"ח לא יחניף לרשעים - סיבת שנאת עמי ארצות לת"ח +

קכד ..... פנינים יקרים מגודל היום, ומעלת עסק תורתנו הקד'

דרכי ההכנה לקבלת התורה

אם יודעים שצריך הכנה - זוהי ההכנה הגדולה

קבלתי מכתבו, ואשר שאל מהי דרך ההכנה לקבלת התורה אמיתית חושבני שאם יודעים שצריך הכנה זוהי כבר ההכנה הכי גדולה, כי כל הפעולות שיעשו והמחשבות שיחשבו לא נדע אם הם אמתיים ופנימיים ועד כמה לשמה יש בהם, אבל המחשבה שצריך הכנה והחפוש אחרי דרך בזה, זהו אמיתי, וכבר יש עי"ז סייעתא דשמיא מנותן התורה לזכות לעמל התורה כל הימים וכתפלת דוד המלך ע"ה אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתי בבית ד' כל ימי חיי, שהוא מבקש שה' יעזרו, ומה שכן אפשר להעיר שמאד חשוב להיות מבקש האמת הן בתורה והן בעבודה, וכך כתוב בספר מכתב מאליהו להגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בחלק ב' עמ' 26 וז"ל בס"ד התורה הרי היא האמת של מעלה אחת ממעלותיו העקרויות של הקב"ה, "חותמו של הקב"ה אמת" וכו' עי"ש מאמרים עמוקים.

והנני אחתום בברכה שיתן לו הקב"ה הצלחה בתורתו ובעבודתו ויברכהו בכל עניינו, ונזכה כולנו לסייעתא דשמיא.

החותם בברכה - ברוך רוזנברג

רבי ברוך רוזנברג, קונ' גלה כבוד מיישראל

☆☆☆

חג השבועות - ע"ש שבועות ההכנה למת"ת שלפניו

הנה בכל המועדים פשוט שלפי ההכנה שיכין האדם את עצמו לפני חג יזכה למעלות המיוחדות לאותו חג, אבל אין לנו מצוה מיוחדת על כך. ושאני חג השבועות שנצטוינו על ספירת העומר, שבי' ראשונים ענינה הכנה לקבלת תורה. ובשם זה"ק שהיא כספירת ז' נקיים. וי"ל הטעם בזה שהרי ידוע שלא רק יום מתן תורה מסוגל לתורה אלא בכל ימי הספירה מאיר מעין האור שהיה ביצי"מ שיצאו ממ"ט שערי טומאה במ"ט ימים והוכשרו לקבלת תורה ביום ה', ואינהו נמי איקרי מועד וכמש"כ הרמב"ן, וא"כ חג שבועות מתחיל ענינו בט"ו ניסן ומגיע אל תכליתו בעצרת. ולכן נקרא חג שבועות שגם השבועות שלפניו בכלל החג ושם חג שבועות הוא בעיקר על שם מתן תורה, וניחא נמי מה שלא הקפידה תורה שיהי' ביום החדש שניתנה בו תורה שהרי אינו לזכרון מתן תורה ומצד קדושת היום תחילת ענינו קבוע בט"ז ניסן כמו שהיה ביצי"מ ונמשך נ' יום עד עצרת.

רבי אשר הכהן דויטש, זרע הילולים ח"ב

☆☆☆

הכנה גדולה לקבלת התורה

לא היתה קבלת התורה בפתע פתאום בלא התבוננות חלילה, אלא שלשה ימים מקדם הודיעם משה רבנו ע"ה כי היום השלישי ירד השי"ת על הר סיני, והוזהרנו לפרוש מן האשה כדי לקבל התורה בקדושה ובטהרה ובדעת מיושבת ובהכנה גדולה, כמשאחז"ל בברכות דכ"ב כדי לקבל התורה באימה ובראיה וברתת ובזיע ע"ש.

רבי יעקב ישראל קנייבסקי, חיי עולם פי"ז

☆☆☆

כשיעור ההכנה

בהגיע עת חג השבועות חוזר ומתחדש מעין האור הראשון, נשמה של כל אחד משתוקקת לזכות לאותה השפעה נוראה "הלואי ישקני מנשיקות פיהו, הלואי יתקע תורה בלבנו", וכפי שבסיני כל אחד ואחד קיבל את התורה כפי ההכנה שלו, וכפי שורש נשמתו, כל אחד שמע בפני עצמו את התורה, כל אחד קיבל את הנשיקה בצורה אחרת, כך גם שחוזר ומתחדש ענין הנשיקה, קבלת התורה מנשמת פיו יתב', אבל זה תלוי בנו כפי ההכנה שלנו, כמה שאנחנו רוצים לחזור ולחדש בנו את אותם "כי טובים דודיך מיין", כמה שאנחנו מייחלים ומצפים שהשי"ת יגלה לנו את טעמי התורה וצפונותיה, כך אנו זוכים לאותה נשיקה.

רבי נחמיה פרידלנדר, ממשנתו של הרמח"ל

לא שייך ל'קנות' תורה ללא קנייניה

במסכת אבות (פ"ו מ"ו) איתא: "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה נקנית בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים וכו', והתנא הולך ומונה את כל מ"ח קנייני התורה. וידועים דברי הקדמונים שבימים שבין פסח לשבועות יש לעמוד בכל יום על קנין אחד בתורה כדי שגיע ליום קבלת התורה עם כל מ"ח קנייניה. והוסיף הסבא מקלם זצ"ל כי יום המ"ט נועד לשכלל ולסכם את כל המ"ח קניינים יחדיו. או, אמר, ביום זה יש להתחזק בענין של דרך ארץ קדמה לתורה.

וזאת עלינו לדעת, את אשר יסד לנו הגר"ח זצ"ל שאפשר להשיג בתורה רק לפי ההכנה במעלות שהתורה נקנית בהם. כלומר, כשם שבכל דיני קנין שבתורה, כל אחד יודע ומבין שלא שייך לקנות החפץ אלא ע"י הקנין שמועיל בו, כך הוא גם בתורה, אי אפשר להשיג התורה באופן ראוי ומושלם, אלא אם כן הושגו כל המעלות וטהרת הנפש וישרות הנפש ע"י עבודה בהשגת קנייני התורה. וכמה שחסר בהם כך במקביל בהכרח יחסר גם בהשגת התורה.

רבי צבי ויסמיש, דברות צבי ח"א מא' ג'

הכנה ע"י כבוד זה לזה

והעונש הנורא של כ"ד אלף תלמידי ר"ע שמתו בין פסח לעצרת היה על שלא נהגו כבוד זה בזה, ובמהרש"א (יבמות סב, ב): "שלא חש כל אחד מהם על כבוד תורה של חברו, דאין כבוד אלא תורה", ונראה מדבריו, שכל אחד חשב על ההצלחה העצמית שלו ברוחניות, ולא נתן ליבו ודעתו לתורתו של חברו. על "תורתו" של השני צריך לחשוב וליתן דעתו, ואם יש בזה פגם כלשהו ח"ו העולם שמם.

ומאידך חמשה תלמידים העמידו תורה בישראל, ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע, כשחושבים על השני גם חמשה תלמידים בלבד יש בכוחם להעמיד תורה בישראל. [עי' במדרש (קה"ר פי"א ו) שאמר להם ר"ע: "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיה עיניהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תהיו כן, מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה"].

על כל אחד לחשוב על זולתו ולדאוג שיהיה לחבירו 'חלק יפה', וחובה מיוחדת בתחלת הזמן לדאוג לאחרים הצריכים חברותא, הכנה זו היא הדרגה העליונה שעל ידה זוכים לקבלת התורה.

רבי חיים שמואלביץ

השתעבודות לסדרי הישיבה - הדרך לקבלת התורה

כשהאדם מתכופף לסדרי הישיבה למען תועלת הכלל, הגם שיש לו שיקולים למיניהם שלא לעמוד בסדרי הישיבה, הרי בכך הוא מפתח אצלו את המעלה של ההתבטלות למען הכלל, והלא הדרך לקבלת התורה היא, ע"י העבודה על התבטלות, וא"כ הוא מכשיר את עצמו יותר ויותר בהתבטלותו זאת, לקבלת התורה ביתר שאת וביתר עז.

רבי חיים פרידלנדר

☆☆☆

שבועות - קבלת עול תורה

עיקר העבודה בחג השבועות הוא קבלת עול תורה, וכמב' בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) שהקשה מדוע לא הוזכר לשון חטאת בקרבן חטאת של חג השבועות, כמו שהוזכר בשאר המועדים. ותי' "כיון שקבלתם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם". ומלבד מה שאפשר ללמוד בדבריו כמה גדול מעלת קבלת עול תורה שמכפרת על כל העוונות, מונח ג"כ בדבריו שצריך לצאת משבועות עם קבלת עול תורה, שהוא עיקר עבודת היום, ובקבלת עול תורה אנחנו זוכים לקבלת עוונות. ועפ"ז בי' הרוקח בהלכות שבועות את דברי הגמ' דבעצרת הכל מודים דבעינן נמי לכם משום שיש לשמוח בו שמחה יתירה, אך מחמת כפרת העוונות.

ובאמת לא מספיק מה שערים בליל שבועות כל הלילה ומנצלים את היום בלימוד התורה, היצה"ר יכול להיות מרוצה עם בזה מסתכם חג השבועות, העיקר הוא שצריך לקבל 'עול תורה', שזה כולל קבלת כל המצוות. אם מסתפק בקיום חלק מהמצוות או שדורש מעצמו ושואף לקיים את כל המצוות, דבשביל לקבל באמת עול תורה צריך הכנה מיוחדת שכל אחד ישב עם עצמו ויראה כיצד הוא יכול באמת לקבל עול תורה, אם הוא מתבונן בדרכיו, אם לומד מוסר כל יום, אם לומד מספיק הלכה, לידע המעשה אשר יעשה. יש שיעצו להתחזק בשמירת סדרי הישיבה שזה באמת שמירה טובה, ושמעתי מהמשגיח רבי מאיר זצ"ל שמי ששומר את הסדרים אזי הסדרים שומרים אותו.

רבי דב יפה, כתבי תלמידים

☆☆☆

שלושת ימי ההגבלה

מר"ח סיון פסקה זוהמתן

סדר הכנת בני ישראל לקראת קבלת התורה התחיל מר"ח סיון, ובאלשי"ך כתב דמיום ר"ח שבאו לסיני התחילה לפסוק זוהמתן, ומבואר בספרים שאותו המעלות שזכו להן ישראל בקבלת התורה, הן חוזרות עלינו כל שנה ושנה, וכל אחד יכול לזכות בהם. ולא רק השבועות חוזר על עצמו כל שנה, אלא גם הימים שלפני שבועות חוזרים על עצמם כל שנה. וכשם שאז היה ציווי "לך וקידשתם", כך כל שנה ושנה חוזר ענין זה, שיש סיעתא דשמיא מיוחדת לזכות לזה, וכשם שאז פסקה זוהמתן בר"ח סיון כמבואר באלשי"ך, כך בכל שנה ושנה חוזר ענין זה ויש סיעתא דשמיא לזכות לזה.

רבי דוב צבי קרלנשטיין, סה"ז כנסת עזרא

☆☆☆

ג' ימי ההגבלה - ימי הכנה לחג השבועות

מקובל ששלשת ימי ההגבלה הינם ימים שמאד מסוגלים להתמדה, וכוחם להשפיע לכל השנה, ובאמת כמו שהקב"ה אמר למשה קודם קבלת התורה "לך אל העם וקדשתם", שיהיו מזומנים ומוכנים ושיפרשו מכל דבר רע, כך יש לנו לחשוב כיצד להיטהר ולהתקדש, כמו לפני ראש השנה, ובידוע גם כן ששבועות הוא יום הדין על התורה, וליום דין צריך הכנה. ובאמת שיש הבדל גדול מתוך הכנה לבלי הכנה, ומי שמכין עצמו רואה סיעתא דשמיא מיוחדת. ובעיקר צריך לדעת שעיקר העבודה בחג השבועות הוא קבלת עול תורה, שלזה צריך הכנה והתבוננות כיצד לקבל את העול תורה, לראות אם מתבונן בדרכיו, ולומד מוסד בכל יום. וצריך לראות שהקבלה תהיה קבלה אמיתית שתשאר לכל השנה, וצריך תפילה מיוחדת שנוכח לנצל את החג ולזכות לקבל עול תורה.

רבי דב יפה, כתבי תלמידים

הקב"ה הכין את כלל ישראל למתן תורה

כשאנו עומדים כעת בשלשת ימי ההגבלה, ימים ספורים לפני חג השבועות, עלינו לשים אל לבנו, עבור מי יוחדו ימים קדושים אלו אם לא בשבילנו?! איך צריכים להרגיש ולקבל ימים אלו? אם לא נשים לב ולא נתבונן על תפקידנו וחובתינו בימים אלו יעברו הימים האלה עלינו כימים רגילים, אם לא נדע איך לקבלם בהכנה כראוי הם לא יוסיפו לנו מאומה. הקב"ה נתן לנו יום קדוש ונורא, יום מתן תורה שחז"ל הק' אומרים שכל הבריאה כולה נבראה ליום זה, אם לא נלמד מה רוצים מאתנו, אם לא נתבונן איזה מתנת אושר קיבלנו מהקב"ה לא ישאר בידינו מאומה מיום זה ויחסר לנו המתן תורה והקבלת התורה, ומאידך אם נשכיל להשיב אל לבנו גודל הימים האלו ואת האפשרויות שאנו יכולים לזכות בהם אז יהיה לנו הכל.

ואנו רואים באופן שנתן הקב"ה את התורה לישראל, שהקדים והכין לכך ואמר למשה רבינו ע"ה "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבית ישראל" (שמות י"ט), שידעו למה הם צריכים להתכונן, וגם שיכירו את הערך הגדול של הדבר שהם עומדים לזכות לקבל.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, ישיבת פוניבז' לצעירים נשא תשל"ח, אמרי דעת ח"ב

סגולה להצלחה בכל השנה

קיבלתי ממורי ורבי זצ"ל [א.ה. הוא רבי שמואל חקובר זצ"ל] כי שלשת ימי הגבלה הם סגולה: מי שלומד בהם בהתמדה רבה, ממש בלי ביטול תורה לרגע, שזוהי סגולה להצלחה לכל השנה לעלי בתורה. הוא אמר לי שזה כתוב בספרים הקדושים.

מודעה שתלה המשגיח רבי שלמה וולבה לקראת חג השבועות, אגרות וכתבים רכח

זוכים לכל השנה כולה

המשגיח (רבי נתן מאיר וואכטפויגל) הזכיר הרבה פעמים מה שכתוב בספרים, שאם לומדים תורה כראוי בשלושת ימי ההגבלה, זוכים לכל השנה כולה, ופעם אמר, שאם האדם היה לומד בלי רפיון ג' ימי הגבלה, היה ניצל מכל מיני ביטול תורה כל השנה כולה.

קו' לקט רשימות

כפי שיזכה להתקרב להי"ת כן יזכה בתורה

ימי ההגבלה שהיא ראשית דשלשה ימים דהכנה לקבלת התורה של כל אחד כפי בחינתו ולדרגה שראוי לזה וכפי אשר יזכה האדם להתקרב אל הי"ת כן יזכה לקבל חלקו בתורה דקוב"ה אוריתא וישראל' חד הוא, ע"כ עבודת האדם הוא לעסוק בדברים המקרבים אותו לבוראו, ואין דבר המקרב מלימוד התורה גופי', כמבואר בתנדב"א תלמיד היושב ושונה הקב"ה יושב כנגדו ושונה. ולהא גופי' תועלת הארת מתן תורה שהוא רצוננו לראות את מלכנו.

רבי מרדכי גרוס, תל תלפיות נט

בה' סיון נכנסו ב'עול תורה'

היום האחרון של שלשת ימי ההגבלה הוא יום ה' בסיון, יום הכניסה בברית ההתקשרות של כנסת ישראל כדברי המכילתא בפרשת בחדש השלישי (פרשה ג) "כיון שראה שקבלו עליהם נטל הדם וזרק על העם שנאמר (שמות כ"ד) ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, אמר להם הרי אתם קשורים ענובים תפוסים מחר בואו וקבלו עליכם המצוות כולם". מבואר מדברי המכילתא שעוד לפני קבלת התורה, והיינו ביום האחרון של שלשת ימי ההגבלה שהוא יום ה' בסיון נכנסו כלל ישראל בברית, והיא הכניסה ב'עול תורה' - וכלשון המדרש 'קשורים ענובים תפוסים' ורק לאחר מכן א"ל משה בואו וקבלו עליכם המצוות כולם, כדברי הירושלמי ר"ה פ"ד ה"ח 'אין כתיב חטא כיון שקיבלתם עליכם עול תורה' וזהו היום של 'ההתקשרות של כנסת ישראל'.

רבי שמואל יעקב בורנשטיין, ישיבת קרית מלך, ג' סיון ס"ד

שבועות - יום דין על תורה

העולם נידון ביום זה על התורה

חייב אדם לשמות בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה וכו', והשמחה אשר ישמח תהיה שמחה רוחנית להודות ולהלל לה' יתברך שנתן לנו התורה ולהתעורר מאוד בלבנו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים והגית בו יומם ולילה, **כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא**, וכמו שכתב בספר תולעת יעקב בסוד חג השבועות וז"ל, ודע, כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשי בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחיידוש העולם, וכמו שתיקנו לומר 'זה היום תחילת מעשיך' כדברי ר"א שאמר בתשרי נברא העולם, כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חיידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדון על פירות האילן כדאי' בפ"ק דר"ה דף ט"ז א' בארבעה פרקים העולם נידון וכו' בעצרת נידון על פירות האילן, וכבר ביארנו כי הפירות ההם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, **והעולם נידון ביום זה על התורה** שניתנה בו שביטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן בלא השלימם בתורה ובמצוות כראוי.

השל"ה, (שבועות ל, ב)

גדר ה'יום דין' דשבועות

יש לתמוה מדוע בשבועות שהוא 'יום דין' על תורה, לא מצינו לאימה וחרדה כראש השנה. והבי' בזה דבאמת לא שייך כלל אימה וחרדה בשבועות, כי הרי אין יום הדין דשבועות יום שפוסקים בו עונשים על ביטול תורה וכדו', אלא הוא יום שמחלקים בו תורה, ובו נפסק כמה יזכה לתורה. אם כן אדרבה הבעת ההשתוקקות והרצון נותנת לנו את הכלים לקבל את השפע בחג השבועות, וכמה שיראה האדם בעצמו עוז ושמחה בתורה הקדושה ויחבב על עצמו יום זה, כך יזכה יותר לתורה. וכדאמרו בגמרא הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, ורב יוסף אמר עבדי לי עגלא תילתא דאי לא האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא. ולכך כל מה שעלינו לעשות, הוא לפתוח את הראש ואת הלב והקב"ה יתן את השפע.

רבי נפתלי קופשיץ, ישיבת בית מדרש עליון

מעמד הר סיני

מתן תורה - 'אין עוד מלבדו'

כשנתבונן במתן תורה בהר סיני, נראה כי היה הוא מורכב משני חלקים. החלק הראשון היינו ההוראות, ההלכות והדינים של כל המצות. והחלק השני הוא המבואר בספר דברים (ד, לה) 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, אין עוד מלבדו', וברש"י שם, 'כשנתן הקב"ה את התורה. פתח להם ז' רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת'.

היינו דבמתן תורה נתגלה להם להדיא דאין שום כוח או יכולת בבריאה כולה חוץ מהבורא יתב', והכרה זו חדרה לתוכם בראותם תמונת הבריאה בלי הסתר והעלם 'כשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים', או אז ראו את הבריאה כפי שהיא באמת - ביטוי של רצונו יתב'.

ועל אף שהגילוי הזה היה רק לזמן קצר ומיד נעלם, ושוב שלט ההסתר, הלא כבר באר לנו הרמב"ן שמצות 'השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, מחייבת לזכור את מעמד הר סיני ולהעביר זיכרון זה לדורות, וא"כ ישנו חיוב תמידי להתאמץ ולהגיע להכרה זו אפילו מתוך ההסתר, והדברים עתיקים ואכמ"ל.

רבי נפתלי עלזאס, חזון אבי

הבנת התורה כנבואה מפי הגבורה

ואאמו"ר מרן הגרמ"ש זללה"ה היה מרבה לשוב ולאמר כי התורה אינה נקנית בקנינים טבעיים כלל, שבכל החכמות הלומדם יודעם, לא כך בתורתנו הקד' שלא שייך לקנותה אלא רק על ידי 'ישקני מנשיות פיהו', שהקב"ה בכבודו ובעצמו ישקני, וכל הזוכה להבין בתורה הרי שזוכה לנשיקה מהקב"ה. וכי יש לנו דרגה גדולה מזו... וזה על ידי עמלה של תורה. ואבא מארי מביא את הרש"י בשה"ש כי זכרנו בערגה את העונג הגדול של הנשיות שנשקנו הקב"ה בעת מעמד הר סיני כשנתן לנו את התורה ואנו מצפים ומחכים מתי נזכה לזה עוד פעם. והקב"ה הכניס את טעם התורה בתוך מילות התורה בתוך ה'אנוכי' אמירה נעימה כתיבה ייחית, והיינו דכוח התורה אין זה כשאר חכמות אלא הוא כנבואה, דכמו בנבואה כאשר היה הנביא מוסר את הנבואה היה שוכחה מיד, מפני שנבואה אינה כדבר ששמע מחברו ומעביר הלאה, אלא דנבואה הוא 'מסירה'. וכשמוסר דבר אינו נשאר אצלו. וכך הוא בתורה, שהיא 'ישקני מנשיות פיהו' שהקב"ה 'מוסר' את התורה לא בדרכי הטבע. וממילא רב המוסר תורה

לתלמידיו, היה לו לשכוח את מה שהוא 'מסר', אלא זכות התורה מיוחדת ששומרת לו את התורה גם כן. ולזה שנינו מ"ח קניני תורה שהתורה נקנית בהם. אע"פ שישנם דברים שאינם נוגעים באופן ישיר לעצם הלימוד, אבל צריך 'לזכות' לתורה, ובשביל לזכות לתורה צריך את קנייניה.

רבי נפתלי צבי יהודה שפירא, בית שערים ח"א

תנאי בלימודה שתהא כנתינתה

נבואה פנים בפנים הוא מעין דרגת משה ואינה סובלת קשר עם החומריות על כן לגבי קבלת התורה שנתנה בחזון של פנים בפנים היו מוכרחים לפרוש מן האשה. אבל אחרי שקבלנו אותה יש תנאי שנעסוק בה כצורתה שראינו בסיני דהיינו אימה ויראה רתת וזיע. וכמ"ש סוף יתרו למען נסות אתכם בא האלקים ולמען תהיה **יראתו** ע"פ לבתי תחטאו. ושני עניינים נפרדים הם לגמרי דיש תנאי בלימודה שתהא כנתינתה.

רבי ישראל אליהו ויינטרוב

העוסק בתורה מחדש מעמד הר סיני

הנה רבו המצוות שעיקרם 'זכר ליציאת מצרים', ויש לתמוה דהא מבואר בתורה דתכלית יצא"מ הוא לקבלת התורה, וא"כ צ"ת למה עושים זכר לאמצעי ולא לתכלית שהיא קבלת התורה. וכבר אחז"ל אבות (פ"ו מ"ב) 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה' ואם כן, הרי את עיקר חובת הזכירה היה צריך לעלוות על התכלית דהיינו על מעמד הר סיני, ולא על יציאת מצרים. והן אמת שלפי הרמב"ן בהוספות על ספר המצוות להרמב"ם יש מצוה של "פן תשכח יום אשר עמדת לפני ה' אלוהיך בחורב" וגו' (פר' ואתחנן), אך הרמב"ם השמיט מצוה זו וסובר שמצוה זו נאמרה רק על דור מקבלי התורה ואין זה מצוה לדורות, עי"ש, וכל זה צ"ב.

ואשר נראה לתרץ דהענין לעשות 'זכר' הוא רק על מאורע שהיה פעם וכבר איננו, ולכך עושין לו זכר לזכרו, אך מתן תורה הוא דבר המתחדש בכל רגע ורגע, כי ע"י עמל התורה אנו מחדשים בכל יום תמיד את הבחינה של מעמד הר סיני, וכדברי הזהו"ק שם דבל מאן דאישתדיל באורייתא 'כאילו קאים כל יומא בטורא דסיני וקביל אורייתא', ואין זה מאורע שאירע רק בעבר ולא בהווה ולכן אין עושין זכר לזה.

ועוד יש לבאר בזה דזהו הענין שמובא בתוס' חגיגה (ט"ו ע"א) בשם הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) דכאשר רבי יהושע ורבי אליעזר למדו תורה ירדה אש וליהטה סביבותם, וכן אצל יונתן בן עוזיאל כל עוף שהיה פורח מעליו נשרף, כדאי' בגמ' סוכה (כ"ח ע"א) עי"ש, וזהו כי אצלם היה לימוד התורה בטהרתו בשלימות. וזכו ממש להתחדשות בבחינת מעמד הר סיני, וכמו שבהר סיני ניתנה תורה באש כן בכל דור ודור כשמחדשין מעמד זה יורדת אש מן השמים, עכ"ד. ואולי זהו ג"כ הטעם דאי' בגמ' (ברכות ס"ג ע"ב) "חביבה תורה על לומדיה כל יום ויום כיום שניתנה בסיני", כי אותה שמחה והתלהבות שהיתה בנתינתה מסיני יכול לומד התורה להגיע בכל יום ויום בלומדו, להגיע לתכלית השלימות בתורה הקדושה בשמחה וביגיעה רבה.

רבי אהרן קוטלר, סה"ז יהודה לקדשו

מעמד הר סיני הולך ונמשך

מעמד הר סיני איננו מעמד חד פעמי, אלא הולך ונמשך תמיד יומם ולילה בלי שום הפסק, וכמאמר רז"ל בזהו"ק "מאן דאשתדל באורייתא כאילו קאים כל יומא על טורא דמיני וקביל אורייתא" וכן גם

אמרו רז"ל במסכת קדושין - כל המלמד את בנו ובן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר - "והודעתם לבניך ולבני בניך" וסמך ליה "יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחרב".

ונכון מאד לזכור תמיד את אשר אמרו רז"ל בקהלת רבה: "הואיל והבל הם ימיו של אדם וכצל עובר מה הנאה יש לו בחיים?, אלא יתעסק בדברי תורה שכולו חיים", וגם אמרו רז"ל 'שלא נברא האדם אלא לעמל אם זוכה הוא עמל בתורה ואם לא זוכה הוא עמל בדברים בטלים', אשרי מי שעמלו בתורה.

רבי שלמה זלמן אויערבאך

'נותן התורה' - בכל רגע ורגע

כתוב בפסוק "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחרב, ובגמ' נדרש מפסוק זה מה להלך באימה וביראה ברדת ובזיע אף כאן באימה וביראה ברדת ובזיע, ולכן בכל לימוד תורה שבכל זמן צריך להיות את ה"אימה יראה רתת וזיע" של קבלת התורה. והיא אותה אימה לא רק משום שהוא בבחינת 'לפני השם' כעין ה'לפני השם' של הר סיני, אלא שעדיף אותיות התורה הוא דיבורו של הקב"ה ומילותיו בהיות האדם עוסק בדיבורו של הקב"ה בעי' אותה אימה שקיבלו את אותיות הקב"ה בחרב.

רבי אהרן קוטלר עומד על הטעם שבברכת התורה, אנו מברכים 'נותן' התורה, דמשמע שנותנה כעת, ולכא' ה"ל נתן תורה, שהרי התורה ניתנה בעבר, וכעת אנו לומדים בה ולא שכעת היא ניתנת. ומבאר ר' אהרן שמעמד הר סיני איננו מאורע שהיה בעבר והסתיים אלא אותו מאורע נהיה מציאות בכל עת ובכל זמן שאדם עוסק בתורה ובלימודו יש בחינה של נתינת התורה במעמד הר סיני. והדברים מבהילים שבכל יום ובכל זמן שאנו עוסקים בתורה אנו כביכול עומדים בהר סיני ומקבלים את התורה מאיתו ית"ש. א"כ כל אותה אימה שצריכה להיות במעמד ומאורע כזה שמקבלים את התורה צריכה להיות נסוכה בנו בכל לימוד ולימוד ולכן בכל בוקר אנו מברכים על ה'מעמד הר סיני' של אותו יום, - ברוך אתה ה' נותן התורה.

ובתרגום אונקלוס עה"פ "קול גדול ולא יסף" מבאר התרגום 'ולא פסק' שאותו קול גדול שהיה במעמד הר סיני, לא פסק והוא מתעצם ומתחדש בכל עת.

רבי משה דוד ליפקוביץ, אורייתא בחדוותא, בא"י

צורת הלימוד כנתינתה באש

ידוע שהגאון רבי שמואל רוזבסקי זצ"ל היה אומר: כשבא אדם מחוץ לעולמה של תורה ורואה בחורי ישיבה מתוכחים בלימוד, הוא לא מבין! הוא רואה שקופצים, רצים, ידיים מתעופפות, רגלים משתלכות, למה באמת אנחנו עושים את כל זה? - אומר ר' שמואל כי קבלת התורה הרי זה לא היה מאורע חד פעמי, ושם היו קולות וברקים, וזה מסורת התורה. וידוע שהגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל היה ילד, הביאו לפני קבוצה של ילדים שכולם לומדים, ואמרו לו שיש בתוך הקבוצה גוי אחד והשאר כולם יהודים, וכולם לומדים, ועכשיו תאמר מיהו הגוי. ומיד הצביע ר' יהונתן על אחד ואמר: זה הגוי! אמרו לו: נכון! אבל מאיפה אתה יודע?, אמר להם: כולם למדו והתנדנדו, אחד ישב כמו גולם, גולם יכול להיות רק גוי!, מי לומד כמו גולם?!!... הרי כשלומדים - מתנדנדים, צועקים, הידים מתעופפות, רק גוי יכול ללמוד כך. אמר ר' שמואל: מתן תורה, מעמד הר סיני, פרחת נשמתן, מתיקות של תורה - הכל חוזר כסדר ואינו איזה דבר חד פעמי. אבל הכרטיס כניסה רק למי שמשקיע, מי שלא משקיע לא מקבל את זה.

רבי חזקיהו מיישקובסקי

בכל שנה ושנה מעין קבלת התורה מחודשת

קבלת התורה אינו דבר שאירע פעם אחת בזמן שהיו אבותינו במדבר, אלא בכל שנה ושנה יש בחינה של קבלת התורה מתחילה, יעוי' ברמ"א (או"ח סי' תס"ח סעי' י') שכתב דנהגו שלא להקיז דם בשום ערב יום טוב ואין לשנות. והמג"א שם (סקט"ו) כתב ע"ז הטעם בשם הגמרא (שבת קכט, ב) דבערב שבועות יש בזה סכנה של ממש, משום שיצא ביום זה שד ושמו טבוח, שהיה עליו לטבוח בישראל אילו לא היו מקבלים את התורה, וגזרו חכמים משום ערב שבועות על כל יום טוב. ולכאורה אינו מובן מה ענין אותו שד שיצא בזמן מתן תורתנו לכל ערב שבועות, וע"ש במחצית השקל שכתב בזה"ל, "ונודע דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע הזמן ההוא שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא", הרי מבואר דבכל ערב שבועות יוצא אותו המזיק ששמו טבוח, ומצפה לראות אם יקבלו ישראל את התורה, [עכ"פ מעין אותה קבלת התורה], וא"כ הרי מבואר דבכל שנה ושנה יש מעין קבלת התורה מחודשת.

רבי שלמה קנייבסקי, קו' שמחת לב ח"א

כי ד' יתן חכמה - בכל זמן

ב"ה, ד' סיון מ"ח לעומר ה'תנש"א.

יקרנו הנעלה... שיחי, ישא ברכה מאת ד'

בפרוס חג השבועות אתה עולה בזכרוננו, אם כי תמיד מזכירים אותם, ומהו חג מתן תורתנו בכל זמן שאדם עוסק בתורת ד' הרי הוא ממש מקבלה מחדש מהר סיני, כי ד' יתן חכמה בכל זמן, וכל ידיעותנו והבנתנו וסברא בתורה מתנת ד' הוא. וכל מה שידועים יותר הרי התורה מאירה לנו ומורה לנו דרך חיים, שבקימה נזכה לחיי נצח בעונג עילאי שאין בר' בעולם הזה יכול להשיגה, ואף נביאנו לא השיגה, רק ד' יודע מה שיעשה השכר הנפלא איתנו, וכ"ש סי' ששומר על תורת ד' מתוך נסיונות החיים והחומר, משנה שכרו אתו ופעולתו לפניו במעלה עליונה וכבודו נצח.

אשרי איש אשר בתורת ד' יהגה בכל זמנו ולא יעביר הזמן שהם החיים עצמן, בריק ובבהלה.

מכתבו של רבי משה שמואל שפירא, קו' ואיש שומע לנצח ידבר

דגלו עלי אהבה

"הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה" (שה"ש ב, ד) אמרה כנסת ישראל: הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין - זה סיני, ונתן לי שם דגלי תורה ומצות ומעשים טובים, ובאהבה גדולה קבלתי אותם" (מ"ר שם ב, יג) דרגת מתן תורה בסיני, הוא כדוגמת היין המשכר, שכל אחד מישראל נעשה בבחינת שיכור לתורה (פארשיכערט אויף תורה), וההשפעה החזקה של ריח התורה, בבחינת מרתף גדול של יין, שאף מי שזוכה רק לריח של תורה, צריך להיות בבחינת שיכור לתורה. (משל למפעל תעשייה של יי"ש, שהנמצא שם משתכר אע"פ שאינו שותה, שעצם הריח החרוף של היי"ש לבדו גורם לשכרות). "וקבלתי אותם באהבה גדולה", כי נפתח הלב לרווחה ונתמלאו כל חדריו ברגשי אהבה רבה וגדולה לתורה ומצות. ענין זה אינו שייך דוקא במתן תורה בסיני, אלא שזו היא מציאות התורה - מרתף גדול של יין, שכל המריח ריח תורה, צריך להיות מעין שיכור לתורה, בצמאון עז ובאהבה רבה.

רבי שמואל רויזבסקי, זכרון שמואל עמ' תקנה

קבלת התורה הפרטית של הבן תורה

התקופה שאדם נמצא בישיבה היא תקופה של ישיבה בענני הכבוד, וכל מה שמשיג להשלמתו יש לו לכל חייו ומה שמחסר מתיקונו הוא חסרון לכל חייו וקשה לתקנו אח"כ. התקופה בישיבה היא תקופת יצירתו וקבלת התורה הפרטית שלו.

רבי שניאור קוטלר

הישיבה היא מעמד הר סיני

סיפר רבי בנימין קרילבך: במסיבת פרידה של תלמיד שנסע לחו"ל אמר רבינו שבדאי ימשיך ללמוד הלאה, אבל צריך לדעת שהמעמד הר סיני שלו נגמר, כי זה רק בישיבה אצל בחור ישיבה כל זמן שהוא נמצא בה זה בחינה של מעמד הר סיני.

רבי נחום פרצוביץ, ישורון כב

התלמידי חכמים המה מקבלי התורה

איתא בגמ' שבת (פ"ט, ב) בטענת המלאכים להקב"ה "מה אנוש כי תזכרנו תנה הודך על השמים", ביאור שהמלאכים באו בטענת בר מצרא שהלא הם גם כן בשמים כמו התורה, והיה דבר הקב"ה למשה 'אחוז בכסא כבודי, וראיתי בס' גבול בנימין דע"י האחיזה בכסא כבודי אתה מראה להם שאתה ג"כ מן השמים, וע"י האחיזה בכסא כבודי אתה שכן, ובהל' בר מצרא השכן יש לו קדימה, אכן במהותו של שכן איתא בב"י על הטור (חו"מ סי' קעה) שאם דרים אחד על יד השני בלי שום קשר ביניהם זה לא נחשב ל'שכן', ורק הנושא ונותן עם שכנו בקורבה וחברה עי"ז נחשב ל'שכן'. ולפי"ז רק התלמידי חכמים הקשורים עם הקב"ה ונושאים ונותנים עמו והם הם הת"ח שלהם ניתנה התורה, (יעו"ש בדבריו בדרוש כא ליום ב' דחג השבועות בסוד"ה וכן במתן תורה). יוצא מדבריו שהנצחון שזכינו לקבל התורה היה בגלל שאנו שכנים לקב"ה ולתורה, ולפי"ז רק ת"ח שבישראל שהם שכנים באמת להם מגיע את התורה, והם קבלו אותה וזכו בה להם, התורה ניתנה לאלו שבתורת ה' חפצו ובתורתו יהגו יומם ולילה רק הם הם מקבלי התורה ורק להם לשמוח כיום נתינת התורה.

רבי חיים ירוחם גינזבורג, נא' בהיכל ישיבת פוניבז', שבועות ע"א, קו' חבורת קדשים ח"א

נעשה ונשמע - עבדות מוחלטת

יש לנו לידע כי התנאי הראשון לקנין התורה הוא שאנו צריכים לדעת שעלינו להיות קנויים להקב"ה נותן התורה שקנה אותנו לעבדים ביציאת מצרים והודיענו על זה במעמד הר סיני. וכמו עבד שאין לו משל עצמו כלום, אלא הכל שייך לאדונו, וכל מה שהאדון מצווה הוא עושה, כך אנו כל מה שהקב"ה מצווה אותנו אנו צריכים לקיים.

ונראה לומר שזהו הפשט במשנה באבות (ב, ד) "בטל רצונך מפני רצונו" - ביטול הרצון היינו לא לעשות ולמלאות את רצוננו, כי תפקידנו הוא רק לעשות רצון ה' בעולם. ואח"כ ממשיכה המשנה "כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך", - פי' שהשכר על זה הוא שלא יהיו רצונות אנשים אחרים או קשיים שונים ומשונים שיפריעו ויבטלו לאדם בדרכו ושאפפותיו, וליצר הרע לא יהיה שום כח להילחם בו, אלא אדרבא האדם יקבל את כל הכוחות והסיעתא דשמיא להלחם בו.

מעתה נבין את מעלתם של כלל ישראל שאמרו במעמד הר סיני 'נעשה ונשמע' כשקבלו את התורה, והיו מוכנים לקבל ולקיים אפי' שעדיין לא שמעו את המצוות, אלא קבלו לעשות את כל מה שהקב"ה יאמר בהתבטלות גמורה. ואין זה נחשב כעמא פזיזא (עי' שבת פח, א), משום שעם ישראל אין להם החלטה עצמית אלא כל מה שהקב"ה אומר הם משועבדים ורוצים לעשות ולקיים.

רבי אריה פינקל, אסופת ועדים הר יראה

☆☆☆

ע"י קבלת התורה - נעשה העולם למציאות אחרת

אדם יכול להגיע למדרגה שהנשמה שהיא חלק אלוה ממעל תרצה להישאר בגופו גם בשעה שמובטח לה לישב תחת כיסא כבודו יתברך. באיזה כוח יכול האדם להגיע ליה רק בכוח התורה כי התורה עצמה היא שניתנה מן השמים, והיא יכולה להביא את האדם הדבק בה לחיות כאן בארץ חיים של שמים. והכי איתא בילקוט, השמים שמים לה', משל למלך שגזר ואמר, בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי, כך הקב"ה כשברא העולם אמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, וכשנתן תורה לישראל מיד בטלה גזירה ראשונה והתחתונים עלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים.

כשניתנה תורה מיד בטלה הגזירה הראשונה, עם התורה נעשה העולם למציאות אחרת, למציאות שאפשר להגיע למדרגה של עליונים, ולכן מי שחייו הופכים לחיי תורה הוא לא נכלל בגזירה ראשונה והוא יכול לשבת בארץ ולהיות בשמים, מאן מלאכי השרת רבנו, ואמאי קרו להו מלאכי השרת, דמציני כמלאכי השרת. ואומר הרא"ש (נדרים כ, א) דמציני כמלאכי השרת בתורה ובמצוות ופרושים וקדושים משאר המון העם כקדושת מלאכי השרת.

רבי ברוך ויסבקר, מתוך הספד על רבי שמואל רוזנבסקי ביש' קול תורה, כבא השמש

☆☆☆

שבועות - זמן תפילה על תורה

שבועות זמן מסוגל לבקשת חלקו בתורה

ויום זה של חג השבועות מסוגל לאיש הנלבב לבקש ולחנן על נפשו שתמצא חלקה הנחלק לה בסיני, ולכן לא נכתב זמן מתן תורה, כי זמנה בכל יום, וכמו שמשנה רבינו ע"ה ובני ישראל השתדלו בקבלתה ונתנה להם, כן עתה המשתדל בחלקו להוציאו לפועל מוסרין אותו לו מן השמים, ויום זה של חג השבועות מסוגל טפי לזה.

צדור החיים (שער תרעא)

☆☆☆

נהגו לכוין מאד בברכת 'אהבה רבה' דשבועות

ובספר הקדמון שער יששכר (מאמר חג הביכורים אות צ"ג) כתב, דנהגו להאריך ולכוין מאוד בברכת 'אהבה רבה' בבוקר חג השבועות, ע"ש. ובאמת כן נהגו ביישיבות הק' לבקש ולהתחנן בכוונה רבה בשעה שמתפללין "ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך ויחד בלבנו לאהבה וליראה את

שמך", וכן כאשר מבקשים בסוף שמו"ע "פתח לבי בתורתך" "ותן חלקנו בתורתך", ובאמת תמיד צריך להתפלל על זה היטב.

רבי חנוך העניך קרלנשטיין, קו' בענייני חג השבועות עמ' קפא

☆☆☆

כי הם חיינו

שמעתי מת"ח לבאר את מה שכופלים בתפילה "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך... - ובהם נהגה יומם ולילה", והביאור בזה דיש בזה ב' חלקים, וכפי שבענייני העולם מצינו ב' אופנים בהם נצמד האדם לדבר ללא הפסקה. הא', כאשר מקבל אדם מתנה ממלך, הרי שמניח את המתנה על לבו, ומתגאה בה. הב' כאשר נחלה האדם ונצרך לתרופה חשובה דכל מקום שהולך לוקח אותה איתו. כן הוא בתפילתנו, "אהבת עולם... תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת וכו' זהו החלק הראשון שמבטא את המתנה הגדולה שנתת לנו, מתנה מתוך אהבה. ולכן 'בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך'. וממשיך בחלק הנוסף 'כי הם חיינו ואורך ימינו, ובהם נהגה יומם ולילה' - הבא לבטות את ההצלה הגדולה שיש לנו ע"י התורה, שהיא לנו פיקוח נפש ממש, ואיננו יכולים להפרד ממנה, כמו אויר לנשימה. [והוסיף הגאון הנ"ל, שגם בתפילת 'אהבה רבה' מצינו שנחלק הדבר, 'אהבה רבה' וגו', 'חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו'. ז"א שני חלקים יש בנתינת התורה לנו. חלק אחד מצד אהבה וזהו המתנה. וחלק שני מצד חמלה וזהו החמץן עבורנו].

ויש להוסיף עוד, דהנה יל"ע בפיסקא זאת שפותחים בסיפור האהבה הגדולה של הקב"ה לעמו, 'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת' וכו' וחותמים בתחינה ש'ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים', ולכא' אחר שאמר שאהבת ה' היא 'אהבת עולם' מה יש לו לבקש על 'ואהבתך אל תסיר', וי"ל הביאור בזה שהקב"ה אוהב אותנו 'אהבת עולם' ולכן נתן לנו את תורתו במתנה, שהיא הדרך והצורה להתקשר ולהתדבק בקוב"ה נותן התורה. אך דא עקא שבכדי לזכות לתורת ה' נצרכים אנו לידע דרכיה וקנייניה, וע"ז אנו מתפללים 'ואהבתך אל תסיר' וכו' - והוא שתלמדנו דרכי התורה וקנייניה.

רבי מנחם לנג, שיחות המשגיח - תשס"ה

☆

בפסוק (דברים יז, יח) וכתב לו את משנה התורה. ואיתא בסנהדרין (כא, ב) כותב לו שתי תורות א' שהיא יוצאת ונכנסת עמו וא' שמונחת לו בבית גנזיו (וכ' הרמב"ם פ"ג מהל' מלכים ה"א דאותה שנכנסת ויוצאה עמו לא תזוז מלפניו), ונראה דהענין בהני ב' ס"ת, א' שמונחת בבית גנזיו להראות דהתורה היא חמדת כל החמדות ויקרה מכל הבית גנזים של המלך, וע"כ במלך דוקא שמסגל לו סגולות ואוצר לו אוצרות בבית גנזיו צותה תורה שיהא לו ס"ת בבית גנזיו, והשניה שאינה זה מלפניו להראות דהתורה היא היא נשמת החיים וא"ל לזוז בלעדיה וכל הפורש ממנה פורש מן החיים.

רבי חיים דוד מיינצר, חיי דוד עה"ת פר' שופטים

☆☆☆

להבין ולהשכיל

בברכת אהבה רבה, הבקשה הנפלאה שבה אנו משתפכים לפני הקב"ה יום יום, אנו אומרים, רחם עלינו ותן בליבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. הרי מבואר מזה שכל הגישה להשגת התורה בדרך זו, להבין ולהשכיל, היינו שבהבנה נתבונן ונצליח להשיג מסקנות ישירות וברורות שגם נוכל ללמד אחרים, כי הדברים ברורים. וגם שאין

להסתפק במועט שלומד כמה סוגיות אלא יזכור ויתפלל על זה, וישתדל בזה להגיע ללימוד וידיעה בכל התורה.

רבי אברהם ארלנגר

☆☆☆

בעבור אבותינו שבטחו בכך

התפילה הגדולה אהבה רבה שאנחנו אומרים בשחרית לפני קריאת שמע, היא תפילה נוראה. הבקשות שם על התקרבות אל השי"ת, תורה, מצוות, "נורא" השפיכת הלב שם! שמעתי פעם שאחד ביקר בוולוז'ין ורצה לנסוע ולעזוב את וולוז'ין בלילה, אמרו לו כדאי להשאר לשחרית תראה איך שהנצי"ב אומר את האהבה רבה באיזה לב, באיזה בכיות... "אהבה רבה איז דאך מוירעדיק!"

באהבה רבה אנחנו מבקשים בזכות אבותינו "בעבור אבותינו שבטחו בכך ותלמדם חוקי חיים כן תחנו ותלמדנו", מה הענין של בטחון ללימוד התורה הקדושה ולקיום מצוותיה.

והנראה לבאר על פי הרמב"ן (סה"מ מצות ששכח הרב ל"ב) שהמצות עשה לזכור מעמד הר סיני בכל יום, אין הכוונה רק לעצם נתינת תורה, אלא המצוה כוללת לזכור את כל המעמד שהיה שם, את הקולות וברקים והאש והענן והערפל, שור לא נגח, עוף לא רח ציפור לא צייצה. דהיינו לצייר לעצמינו את כל המעמד הנשגב הזה. ומבואר בשל"ה הקדוש (סוף מסכת שבועות) שהענין לזכור את מעמד הר סיני בכל יום הוא בגלל שצריך קבלת התורה בכל יום, כמו שנאמר (פסוקא זוטא ואתחנן ו, ו) "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". אמנם כחדשים נאמר לגבי קבלת התורה שאנחנו צריכים להרגיש בתוכנו שכל יום אנו מקבלים תורה מחדש, אך נתווסף לנו מדברי הרמב"ן שבציור קבלת התורה שבכל יום עלינו לכלול ולזכור גם הענין של המעמד הנשגב שהיה אז. ורואים שלא סגי בקבלת התורה לבדה, אלא בעינין לכל המעמד הגדול שהיה, למען תהיה יראתו על פניכם.

רבי דן סגל, תורה ומוסר

☆☆☆

תפילת המועדים מדאורייתא - גם לשי' הרמב"ן

ועוד ענין יש בשבועות, הרמב"ן (פר' אמור) כותב עה"פ מקראי קודש, שהתפילה ברגלים בהתאספות רבים היא דאורייתא, "וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל". בשבועות התפילה היא ג"כ חלק מהמקראי קודש וההודאה לה'. התפילה והקריאת התורה, הינם גם חלק מקבלת התורה. ישנם כאלו שאולי קצת קשה להם, אחרי לילה שלם של לימוד בהתמדה, אבל חבל להפסיד את הקבלת התורה ביני עמודי ואת ההתעוררות של התפילה בישיבה, בקהל עם, ביום גדול כזה.

רבי שמואל מרקוביץ, קו' קבלת התורה

☆☆☆

תפילה על רוחניות

אם ישאל אדם דבר שהוא שבח לכוראו, כגון על לימוד התורה, ושופך את נפשו עליו, הקב"ה שומע תפילתו אע"פ שאין בידו מעשים טובים.

ספר חסידים, סי' קסא

מופרסם בשם מרן הגרי"ס שבדוק ומנוסה כי תפלה לסייעתא דשמיא ברוחניות תמיד נשמעת.

שערי הישיבה, ע"פ מכתב מאלהיו, ח"ד עמ' 226

שיתקבלו תפילות 'אהבה רבה'

אחתום בברכה שנזכה בימים אלו של שלשת ימי הגבלה ומתן תורה שיתקבל תפלתנו של ברכת אהבה רבה. הדו"ש מיכל יהודה ליפקוביץ.

אמרי דעת ח"ב עמ' ע"ד

ההתלהבות בתפילת 'אהבה רבה'

בישיבת מרן החתם סופר זצוק"ל זיע"א כשאמרו 'אהבה רבה' היו כל הנרות נכבים מההתלהבות הגדול שהיה בתפילה זו, וגם שמעו בעת שאמרו תפילה זו בשוק השלישי.

הליכות הסופר, פ"ג

מסופר כי בישיבתו של החתם סופר, בחג השבועות בבוקר אמרו את תפילת אהבה רבה במשך שלשה שעות!

רבי שמשון דוד פינקוס, גלות ונחמה עמ' סא

מספר רבי יהודה טרגר שליט"א: עמדנו מאחורי כסאו של החזו"א בתפילת שחרית של יו"ט דשבועות, וראינו שכאשר הגיע לברכת 'אהבה רבה' כל גופו הזדעזע והתמוגג מבכי כמו ילד קטן!.

מעשה איש ח"ה עמ' קטז

ועובדא ידענא בא' שסח לפני מרן החזו"א זללה"ה, ותוך דבריו נענה ואמר להחזו"א כמתנצל שלפעמים בשעת ברכת אהבה רבה נפרצים מעינות עיניו ובוכה בכי בבקשת רחמי שמים על עסק התורה, נענה לו החזו"א ואמר לו - 'אויב אזוי שטיט איר גוט', [- אם כן אתה עומד במצב טוב].

רבי אברהם חיים ברים, מרבה חיים

סיפר רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, ביום בו לא בכה הנצי"ב בעת תפילת אהבה רבה, ביום זה לא זכה לחדש בתורה, (כן שמע פעם רבינו מפיו של הנצי"ב).

בדרך עין חיים, ח"ב

להגרא"ז מלצר היה זמן קבוע בו הכין יחד עם רבו הנצי"ב את השיעור היומי שאמר רבו בישיבה, יום אחד לאחר שהכינו את השיעור כמנהגם מימים ימימה סירב הנצי"ב להיכנס אל הלומדים ולמסור את השיעור, ר' איסר זלמן שידע שרבו הכין את השיעור ואין לו לכאורה שום מניע שלא לאומרו, סר לחדרו של ראש הישיבה ושאלו לפשר הסירוב, נענה הנצי"ב והשיב: מדי בוקר בבוקרו כאשר אני מגיע בתפילת השחר ל'אהבה רבה' הנני מתפלל בדמעות לבוראי שיחנני מאתו דעה בינה והשכל כדי שאוכל ללמוד ולעסוק בתורה כדבעי, לא עובר עלי יום אחד ללא דמעות, היום משום מה לא בכיתי, אי לכך החלטתי שלא לומר שיעור לבני הישיבה.

רבי יצחק זילברשטיין, טובך יביעו, ח"ב פרשת וילך

אהבת התורה של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל אינה צריכה לפנים, אך זאת אספר שזכיתי לראות בעיני את מרן זצוק"ל מתפלל תפילת שחרית בביתו [לעת חולשה] וראיתי מתמוגג בדמעות שליש בברכת 'אהבה רבה' בהפילו תחינתו כבן המתחטא על אביו בבקשת התורה וכו' [כנראה שבתפילתו בהיכל הישיבה כלא מרן זצוק"ל בליבו - במידה מסומת - את סערת רגשותיו].

ניצוצי אש עמ' שיב

אם אין תורה - אין דרך ארץ

'זה טעות ושקר מפורסם'

ומ"ש "כשעירים עלי דשא", הכוונה בזה, כי ידוע כי כל המדות טובות ורעות הם שקועים בכח בנפש האדם מעת הוולדו, כגון הכעס והחמלה, הנדיבות והגאווה וענוה, הרחמנות והאכזריות, הכילות והפיזור ודומיהם. ואילו המידות הן הפכיות יש בהם טוב ורע, שכל המידות הם משמשים לטוב ולעבודה ה', וח"ו להיפוך, שכל אדם בנפשו כח הטוב ורע מעורב מעת חטא אדה"ר בעה"ד טו"ר, אז נתערבו יחד, והאדם נברא שיוציא כוחותיו לפועל, לברר הטוב מן הרע, וע"ז אמרו חז"ל (ברכות נד, א) "בכל לבבך בשני יצריך, ביצר טוב וביצה"ר", וכתבתי בזה במ"א.

ושלא יחשוב האדם שבילתי עסק התורה יכול לברר הטוב והרע שבמצוותיו, להשתמש בהם לעבודת שמים ע"פ שכלו, וע"פ מדות המבוארים בספרים חיצוניים, כגון ספרי אריסטו בספר המדות וכדומה. לזה בא משה רבינו ע"ה **לומר שזה טעות ושקר מפורסם**, א"א לברר המדות ולהפך הרע לטוב, כי אם ע"פ התורה הקד', שהיא המלמדת לאדם דרכי ה' הישרים והיאך להתנהג בכל משה ומדה לטוב בעבודה ולהזהר מהיפוכה, והוא מ"ש שהמע"ה 'קחו מוסרי'.

רבי יצחק אייזיק חבר, שיח יצחק, דרוש תוכחת מוסר

^א להשלמת הענין יש להביא בזאת לדברי מרנא רבי אלחנן ווסרמאן זללה"ה הי"ד, (דוגמאות לבי' אגדות, ס"ס קובץ הערות ס"ב ט"ו): [בנותן טעם להקדים בזה מדברי הגר"ח ש' קרליץ זצ"ל אודות חשיבות לימוד ספרי הגר"א, ז"ל אחר שהרחיב אודות סכנות השעה: מה עלינו לעשות? ואיך נעמוד על המשמר? ... נקבע עיתים ללמוד מאמרי של הגר"א וסרמן זצוק"ל, המאיר עינינו בנושאים אלה, ודבריו הק' קילורין לעיניים, ונובעים ממה שזכה לשמוע מפה קדוש רבן של ישראל בעל הח"ח זיע"א].

"סוף דבר הכל נשמע וגו' כי זה כל האדם" (קהלת יב, יג). הכונה בזה שלא יעלה בדעתך לאמר כי יראת ה' היא מעלה באדם ומי שאין בו יראת ה' הוא ג"כ אדם, אלא שחסר לו מעלה הצריכה. ע"ז בא הכתוב להשמיענו שאינו כן, כי מי שאין בו יר"ש אינו אדם כלל, - רק בע"ח - "כי זה כל האדם", וחולת זה אין לו מדרגת אדם. ואיכות האדם תלויה רק במידת יר"ש במדה מרובה הוא אדם גדול, ואם במדה מועטת הוא אדם קטן, ואם אין בו כלום אינו אדם כלל רק בע"ת בתמות אדם.

והוא מבואר עפ"י הכתוב 'נעשה אדם' (בראשית א, כו), ופירושו בזה שהקב"ה אמר לכל הבריאה כולה: נעשה כולנו יחד אדם שכולנו נשתתף בבריאתו, היינו שכל אחד יתן לאדם מטבעו ותכונותו, שהשור יתן בו תכונת שור, והארי יתן בו תכונת ארי, והנחש תכונת נחש וכו'. ונמצא כי אדם אחד הוא עולם קטן, הכולל בתוכו תכונות כל הנבראים העליונים והתחתונים. וא"כ כחותיהן של כל חיות רעות שבעולם נכללו באדם, ואין לך חיה רעה נוראה כזו. ולבד זה הלא יש לאדם כלי משחית אשר אין לשום חיה בעולם והן הדעה והדיבור. ומאחר שלחיה אחת טורפת צריך לקושרה בשלשלת של ברזל, כמה שלשלאות צריכות לעצור בעד חיה נוראה כאדם. וכשברא הקב"ה את האדם ודאי ברא גם השלשלת לקושרו שלא יחריב את העולם, ומה היא השלשלת הזאת? זוהי יראת ה' אשר רק היא לבדה בכוחה לעצור את האדם שלא יהא כחיה טורפת וחולתה לא תועיל שום תחבולה בעולם לשמור את האדם מלהזיק, ואף אם יהא חכם ופילוסוף כאריסטו לא תעמוד לו חכמתו בעת יתקפהו יצרו. וזהו שאמר אברהם לאבימלך רק אין יראת ה' במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, והכונה 'רק' שזולת יראת ה' לא היו חסרים שום מעלה בחכמה ומדת דרך ארץ, וכל זה לא יועיל אם אין בהם יראת ה', כן מוכח בבר"ר לו, א. עכ"ל.

וכן הוא בדברי הסבא מסלבדוקה באור הצפון (ח"א מאמר מדות ודעות) ז"ל שם: אי אפשר להיות שלם במדות בלי ידיעת ד'. אין המדות מתפרשות בפעולות הטובות והרגשות הלב בלבד, כפי ההשקפה השגרתית. אנו רגילים להגשים כל דבר, ומשום כך אנו רואים במדות רק את המעשים וההרגשות החיצוניות. אבל באמת עיקרן ושרשן של המדות הוא בצלם האלקים שבאדם, וכל מהותן ושלמותן הן בהדמותן למדות השי"ת. וכשם שמדותיו של הקב"ה הן מקור הרוחניות ואין בהן שום מושג גשמי ח"ו, כך מדותיו של האדם נובעות ממקורן הרוחני - מחלק אלוהי שבו, וככל אשר הוא מתעלה בהכרת ד' הוא מתעלה בשלימות המידות, עכ"ל.

ועד"ז כ' מרן המשגיח ר' יחזקאל זללה"ה (אור יחזקאל ח"א אי' יג) ז"ל בתה"ד: כן מה שידידי תקן דברי כי כל המדות צריך ידיעה והבנה ע"פ משקל התורה - ברור כי כן הוא, כענין שנא' באבות פ' שלישי משנה ז"ד ר' אליעזר בן עוזרי' אומר כל מי שאין בו תורה אין דרך ארץ, וכל מי שאין בו דרך ארץ אין תורה, פירש רבנו יונה כי דרך ארץ הוא מידות, ופשוט הוא כי בלי ידיעה והבנה אין זאת נקרא 'מידות' רק כמו שאר טבעים של העולם והבעלי חיים.

וכן כבר כתב הנצי"ב, בעמק דבר עה"פ ויאמר אברהם (בראשית כ, יא), על דברי פיוס השיב דברים נכוחים, כי אמרתי אין יראת אלקים במקום הזה, הן אמת שיש כאן דרך ארץ אבל אין זה מצד יראת אלקים אלא מחמת שכל אנושי, והרגוני על דבר אשתי, דמי שאין בו יראת אלקים אינו יכול להתגבר על יצרו המכריע את דעת האדם, ולכן יראתי פן יהרגוני.

וע"ד דברי הגר"א זללה"ה שם סי' ו'. ומה שהובא בזה הענין מדברי רבנו הגדול 'אבי עזרי' זללה"ה בקובץ זה.

כלי אומנתה מהתורה עצמה

התורה וכלי אומנתה ניתנה, ענותה צדקתה ישירותה ושכרה. כלי אומנתה של תורה הרי הם בכלל מתן תורה עצמה, וכלי אומנתה הם מהתורה עצמה, הם ענותה, צדקתה ישירותה. יש ענוה וצדקה שאינן של תורה מתורת המדות, גם לאריסטו יש מדות אבל לא מדות של תורה הן, מתוך התורה עצמה יש ללמוד כלי אומנתה.

גם שכרה שכר תורה כן, א"א לשכר תורה כ"א מתורה עצמה כי שכר תורה, תורה.

רבי משה שמואל שפירא, ישרון יח, עמ' תקל"א

עמל התורה מביא הכל

ומעקרי קנייני התורה זה העמל והיגיעה. שע"ז התורה הקדושה נבלעת בדם, ע"ז נדבק התורה הקדושה ונחקק במש"כ באבות (ו, ב) חרות חירות, כמה שזה חרות מגיעים לכל הבחינה של אין לך בן חורין אלא מי עוסק בתורה, ולא רק אבות לתורה הקדושה אלא הפך בה והפך בה דכולא כה (אבות ה' ע"ב) תורה הקדושה מביא הכל, תפלה באה ע"י תורה הקדושה, קדושה וטהרה באה ע"י תורה הקדושה, וטהר לבנו לעבדך באמת (שטהרת הלב מגיעה ע"י תורת אמת), מידות טובות, כלי חמדה (אבות ג, יד), הכלי שמביא מידות חמודות, איידלקייט (עדינות), להוקיר ולהחשיב כל יהודי, להשתדל לא להכאיב ליהודי ח"ו ע"י אתה דיבור, ולהשתדל להנות לכל יהודי, פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו (יומא פו, א), הכל הכל בתורה הקדושה, אמונה, בטחון, שמחה, חיזוק, שבת קודש, יו"ט, כל המצוות - הכל בה, ובפרט בזמננו אין לנו שיעור אלא התורה הזאת (סליחות ער"ה), הכל נמצא בתורה הקדושה, יהכל בא ע"י יגיעה והרבה עמל - אדם לעמל יולד (עי' סנהדרין צט, ב), וחז"ל הקדושים האריכו בזה, הוא עמל במקום זה והתורה עומלת לו במקום אחר (שם), הבל תלוי ביגיעה ועמל, אדם לעמל יולד.

רבי צבי מאיר זילברברג, בית ועד

התורה עצמה נותנת לאדם קנייניה

מובא מהאר"י ז"ל כי מסגולת הימים שבים פסח לעצרת להשתלם במ"ח קנייני תורה, והנה ענין מ"ח הדברים אלו שהתורה נקנית בהם נשנה באבות פ"ו בזה הלשון: "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלושים מעלות והכהונה בעשרים וארבעה והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים", וצ"ע מה ענין דברים שעל ידם נקנית תורה לדברים שהם מעלות בכהונה ומלכות, הרי בכהונה ומלכות אלה אינם אלא דברים ויתרונות שהם זכותם מכח היותם כהן ומלך, (בכהונה היינו זכות כהנים למתנות כהונה המנויות בפרשת קרח, ובמלכות הם זכויות המלך מהעם הנזכרות בביאור הגר"א עפ"י האמור בספר שמואל), והן זכויות הכהן והמלך מכח היותם כהן ומלך, ואילו עצם הזכות לכהונה ומלכות היא זכות אבות, ותורה הרי כתרה מונח בקרן זוית וזכות כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, ומ"ח הדברים הנזכרים כאן הם הם אופני הנטילה והקנין של תורה, וכאמור מקביליהם אצל כהונה ומלכות הם זכויות, הקיימות ממילא מכח ירושה, בעוד שאצל תורה לכאורה אין נזכרים כלל דברים שזוכה בהם בעל תורה מכח תורתו. (וענין מה שזוכה לומד התורה מצאנו בראשית הפרק הדין בלומד תורה לשמה).

ומוכח ומוכרח מזה שמ"ח דברים אלו שהתורה נקנית בהם אינה מכשיר בלבד לקנין התורה, רק הם גם עצמם קנין ומעלה שהתורה נותנת לאדם, והיינו שלימוד התורה, ההיצמדות והדבקות לתורה ('תורה' במובן של הוראת דרך חיים בשונה מ'חכמה' סתם, במובן שאמרו חז"ל: "יש חכמה באומות

תאמין יש תורה באומות אל תאמין", הם מזיכוכ ובנין האדם העמל בתורה ועל ידם זוכה להיות לומד תורה לשמה ש"זוכה לדברים הרבה ולא עוד" וכו', כבריש פרק ששי (ועי' בפירוש החסיד יעבץ, בפ"ו שם על אוהב את הצדקות וכו'), ובאמצעות התורה מנשאה אותו עד אשר - בשיא המעלה - היא מגדלתו ומרוממתו על כל מעשים.

רבי משה יהודה שלזינגר, משלחן מלכים ד'

☆☆☆

כל החסד - מד' אמות של הלכה בלבד

מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, אותן ארבע אמות, אותה הפינה שכן תורה יושב בה ויגע, זו היא הפינה שהיא היסוד לכל העולם, משם יוצא כל מה שיש בעולם חסד, וכל מה שיש בבתי כנסיות ובתי מדרשות, הכל נובע ויונק מאותם שערים המצויינים בהלכה, מאותם שערים שבהם בני תורה מתייגעים על עומקה של הלכה, זהו המעמד! אם יש בעלי חסד בעולם אם ישנם בעלי עבודה בעולם, צריך לדעת שהכל יונק מאותה הפינה, מאותן ד' אמות של היושבים ועוסקים בעמלה של תורה.

רבי אביעזר פילץ, לקח טוב, חיים של תורה ב'

☆☆☆

התורה ודרכי לימודה

הלומד בשטחיות בלא העיון הראוי כדרך הישיבות - יעלה חרס בידו

יש הפרש רב ועצום בין המעמיק לקורא על פני המים, כי זה מוציא לאור מבוקשו ומוציא לאור משפטו להבין ולהורות חק ומשפט, ותעלומה יוציא אור, וטועם טעם הענין מדבש ונופת צופים, מה שאין כן בקורא כאגרת כי הולך בחשך ואומר לכל סכל הוא, והימים והשנים חולפים ובאים, ולא ימצא אתו לא שכל ולא יושר להוציא דבר מאפלה לאורה, ולעמוד על עיקרן של דברים להשיג הכוונה האמיתית שלא יכשל בה. וזה היה המנהג שנהגו לקבוע ישיבות לפלפל בהם סוגיות ודבורים קשים, ואף על פי שנראה כאיבוד זמן, אחר שאין מוציאים ממנו לא דין ולא משפט, ומפני הענין שאמרנו, כדי ללמוד להישיב השכל כדי שידע להעמיק הענינים, כאשר יבואו לידו כדי שיוציא לאור משפט. ומי שלומד בענין אחר נצלל במים אדירים והעלה חרס בידו, ומוציא שם רע על חמדת התורה הקדושה והעמוקה, כי נראה לו שאין ענין התורה כי אם אותו הדבר שעולה בדעתו בתחלת עיונו, והוא הפשט הדומה למלבוש החיצון שנותן האדם על בגדיו החשובים כדי שלא יתלכלכו ולא יראו לכל, כי עיקר התורה סודותיה ורמזיה הנסתרים והעמוקים הם נעלמים מעיני הכל בתחלת העיון, עד שמי שיש לו שכל, יטה שכמו לסבול הטורח והמשא לעיין יום אחר יום, עד שיגלה הענין אשר הוא מבקש. והמקום ברוך הוא בראותו טוב כוונתו לידע ולהבין, מגלה לו את חפציו הכל לפי מה שהוא אדם, ועל זה נאמר (משלי כה, יא): "תפוחי זהב במשכיות כסף", כי התפוח הוא זהב מופז חשוב בתכלית, אבל הוא מנוקד ומצוייר במשכיות כסף, כדי לחפות עליו שלא יראה חשיבותו לכל, ואינו מתגלה לכל אלא חורין וסדיקין שיש מן הכסף אל הזהב, ומתגלה אליו כל אשר חפץ, אחר העיון והעסק בה, ואחר עמל וטורח, כי צריך דביקות השכל וראות העינים היטב".

סדר היום, (סדר עלינו לשבח)

☆☆☆

ה'למדן' מרומם יותר

כאשר באים לישיבה לא באים רק להיות "למדן", אלא כמה שהינך יותר למדן אתה משתנה, האישיות משתנה, אתה נהיה בן אדם אחר, שהמבט שלו מרומם יותר, נעלה יותר, ישנם דברים שאינם נבחנים ואינם ניכרים מיד, בחור אינו יודע כמה הוא רוכש כאשר הוא נמצא בישיבה ולומד כראוי.

כבר הזכרנו פעם את דברי הזוהר על הפסוק בישעיה (טז, כב) "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים וגו'" ומפרש הזוהר (ח"א ה' ע"א) כי הכוונה לזה הלומד ומחדש חידושים, ופירש בזה רבינו הגר"ש זצ"ל, כי זה שנהיה למדן הוא רואה גם שמים אחרים, הכל משתנה בשבילו, שמים חדשים וארץ חדשה.

רבי יצחק הקר, קו' בית היין

לא יהא כחותה גחלים בלימוד ללא העיון

ובכלל עסק התורה לשמה הוא, כשיבוא ללמוד יהיה לומד בעסק רב ובעיון רב, ולא יהיה כחותה על גחלים ברהיטו בלי עיון².

מהר"מ פאיראש, בספרו אור הישר (עמוד התורה פ"ג)

עיקר מצות ת"ת להתעמק בעיון שכלו

והנה כשפרט א' קשה לו בלימודו. ודאי צריך להתעמק בעיון שכלו בהבנת הענין וצריך לחפש ולעיון היטב במפרשים, ולשאול לרבו, ולישא וליתן בזה עם חברים מקשיבים וזהו עיקר מצות ת"ת להתגיע בליבת הלכה, [רק שאם לא זכה עדיין לברר פרט זה שקשה לו אין זה אות גדעון בעיקר תלמודו כמש"כ לעיל] וע"פ רוב מה שאינו מתברר לו עכשיו יתברר לו במשך הזמן כשיתמיד בלימוד תורה ק."

רבי יעקב ישראל קנייבסקי, חיי עולם פי"א

² בנותן טעם להביא בזה דברי הקדמון רבי הלל מקאלאמאי זצוק"ל בספרו שירי משכיל, (כלל ג' פרט ג'), [הובא בקובץ 'במשנתם' - ימי הפורים, ולתועלת הרבים העתקנוהו שוב]: משום שעמלק שהוא הס"מ יודע ומבין זאת, שמן לימוד עיון ולחדש חידושי תורה נסתבב לו אהבה גדולה ועזה ללימוד התורה, לקיים: "וסיב וכליה בה ומינה לא תזוע" (אבות פ"ה משנה כב), וגם נסתבב לו ממנה לזכות ליראה הטהורה ויראת אמת ולהיותו דבוק בקיום תרי"ג עד אחת, וגם לקיימן מאהבה, א"כ מר לו מר וצועק בקול: "וי דאפקיה להאי גבר מבייתא", משום הכי טורח בהסחתו לסבב מיהת 'רפידים', שאם לא ירצו לשמוע לו לבטל מלימוד התורה לגמרי ומכל וכל, ישמעו לו מיהת להיות 'רפו ידיהם מתורה', דהיינו שלא לקיים 'אדם כי ימות באוהל' (במדבר יט, יד) ולא ילמדו בעיון, משום שהרבה מהמון עם אינם מבינים ואינם יודעים שרק לימוד העיון היא היא החיות והלב המחזיק כל קיום התורה, והלב המחזק כל קיום התורה, ואם מתעצלים בה, דבר זה גורם לבסוף הריסות התורה מכל וכל, ומפתה אותם בערמה ואומר שרוצה בטובתו, משום שכלימוד עיון צריך לשבר מפו ולנדד שינה מעיניו ולפרוש מכל התענוגים ולקיים: 'הפוך והפוך בה וסיב וכליה בה' (אבות פ"ה מכ"ב), ולכלה את גופו וכו', עד שבמתק שפתי מפתהו לשמוע לו שיהי' כל לימודו רק בבחינת 'לגמור', והיא היא כוונת 'רפידים'. שבאמת לומד תורה, אבל באיכותה רפויה ורזה ודלה היא, ובזה עבירה גוררת עבירה, מאחר שכלימוד 'לגמור' נחלש ופג אהבת התורה, ואדם לעמל יולד, ואין לך אדם שאין לו יסורים וטרדות מטרדות שונות זה בכה וזה בכה, אזי בבוא עלי טרדות גלי הזמן, בקל יש ביד הס"מ להסיתו לבטל מלימוד התורה לגמרי, משום דאיהו אהבה עזה של לימוד תורה התקוע בלבבו שתעמוד לנגדו וללחום עמו, בתמי', - הלא מבחינות 'לגמור', אהבתו אל התורה רק צוננת היא. - וגם הוא העיקר אצלו, שעל ידי כך נחלש הקשר של שמירת תרי"ג כראוי מלהיות מדקדק בכל קיום המצוות על צד היותר טוב, משום שמאחר שאינו במדרגה זאת בעת לימוד תורתו להיות כמעין הנובע ולחדש חידושי תורה, הוא בכלל שוטה, אינו מרגיד ואין לו מורא וכו', ואינו יודע שיש בלימוד התורה מתיקות ועושר והצלחה. - וגם עבירה גוררת עבירה, שאז כל ימי עני רעים, משום שעבודתו אל ה' בענין קיום מצוות רק בבחינת קטנות ובעצבות הוא, שהרי לבו נעור וריק מאש אהבת ה'. - בזה אפשר ליישב כוונת הפסוק: 'קרך בדרך', דרך - הוא תלמוד תורה, קרך - סרס [כביאור בעל הטורים], דהיינו שמסיתו שלא ללמוד בעיון ולהוליד תולדות הן המה חידושי תורה וכו', וגם כן: קרך - צננך [כביאור רש"י שם], שעל ידי שלא טעם אהבת ושמחת ונעימות חידושי תורה, שעל ידי כן נבער ונתלהב בלבבו אש אהבת ה' ותורתו, הוא רחוק מאד מן עזה כמות אהבה, ומן רשפי אש שלהבת י"ה, שהרי מעולם לא נתלהב אהבת ה' בלבבו וכו'."

עמל התורה עד כלות הכוחות

"כתוב במאירי בחיבור התשובה: כי האדם בעלותו על מחשבתו ביגיעת התורה והחכמה נמצא טבעו מרפה ידיו מכבודות הלימוד. יתכן מצב שאדם ירפו ידיו מהכבוד של הלימוד, ואפשר שבסופו אחרי הכל קרוב לשכוח כל מה שלמד, אם לא ישתעבד כל ימיו לשקידה ולהתבודדות.

"וכשאדם חושב על זה מתעוררת בו נטייה לברוח, הוא חושב זה לא בשבילי, אני לא מסוגל. א"א לברוח סתם מהלימוד, הוא צריך למצוא תירוץ למה אני בורח, הוא ממציא כל מיני סברות טיפשיות, ממציאים כל מיני אידיאולוגיות חדשות בשביל לברוח מקושי הלימוד. מצד שני הוא רוצה את הכבוד של ת"ח, מה הוא עושה, הוא מחפש דרכים איך אפשר ללמוד תורה בלי הקשיים המתלווים לעמל התורה, להבנת התורה, לשקידת התורה. הוא מחפש דרך איך אפשר להסתדר עם זה. איזו דרך פשרנית. המאירי כותב שזוהי חולשת הטבע שאדם חפץ בחיים קלים. אבל השכל שיראה היכן הטוב נמצא, הוא לא דואג, לא יחשוב זה מידי הרבה זמן, ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותו, כשהשכל משתלט על הגוף לא ידאג לכל הסיבות ולאורך זמן הלימוד שזה בעיניו כימים אחדים. השכל רואה מה שיצא ממנו אם ילמד, את תכלית החיים.

"יש הורים ששואלים על בן תורה: מה ייצא ממנו, הבן רוצה ללמוד וההורים באים ושואלים ולפעמים מסיתים את ההורים כדי שישאלו מה ייצא ממנו. מה התכלית. התשובה היא ברורה, כשהבן יושב ולומד לא השאלה איזה תכלית יצא ממנו, הוא כבר נמצא בתכלית, הוא יושב ולומד, כל סדר שהוא יושב ולומד בשיבה, כל שעה, הוא כבר בתכלית. הוא לא צריך להגיע לתכלית. הוא לומד תורה, אדם שלומד תורה הוא כבר בתכלית.

"מי שקורא עוד דברים, שטויות, שמזיקים לתורה ליידישקייט, מאבד את הצלילות של השכל. קשה אח"כ לעשות שטייגען אם השכל לא צלול, הוא קלקל את צלילות השכל שלו. קיבלנו שכל מהקב"ה, כאשר השכל קורא כל השטויות האלו, כל השבועונים האלו שרבותינו נלחמים נגדם מלחמת חרמה, אם הוא קורא את כל זה הרי צלילות הדעת שלו נפגמת. אם הוא קורא את כל המפריעים האלו, כל המזיקים הנוראיים האלה, המוח שלו נסתם. הוא סותם את המוח שלו. אנחנו נמצאים במלחמה של השכל נגד הטבע, בע"ה כולנו ננצח, אבל עמל צריכים, לא להתפתות אחרי הדברים המפתים.

רבי דב צבי קרלנשטיין, נא' בכינוס ממלכת התורה 'וכתבתם' - ניסן תשע"ב

צורת עמלה של התורה

היסוד הגדול ביותר של עמל התורה הוא, ללמוד את הסוגיא עם פירש"י ותוס' ולנסות להבין בכחות עצמו את הדברים, ביאור הצדדים באיבעיא, ובמה נחלקו רש"י ותוס'. לעמוד על שרשי הדברים ולהתרגל לכך הרי זה מן העבודות הקשות שבמקושו ולוואי שיזכו לכך אלו שכבר הם בני עשרים ומעלה, ועל כן יש לנהוג בזה בדרך הממוצע, דהיינו, שראשית הדברים ויסודם יסתייע בזה במה ששומע מאחרים, והמשך הבנת הדברים יעשה בכחות עצמו. וודאי שקשה לעמוד על הדברים העמוקים שבסוגיא לפני שיש לו קצת הכוונה לכך מדברי גדולי האחרונים העוסקים בהבנת הסוגיא, אולם לאחר שרואים כבר את הדרך בה, יש להבין את מהלך הדברים, אפשר כבר לעמוד על סדר והבנת הענין.

רבי ברוך שמואל הכהן דויטש, (וע"ע קובץ חיזוק ז' עמ' קע)

מאי סיני - שירדה שנאה לאומות עליו

הר סיני - תורה שבע"פ

בחדש השלשי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני (שמות יט, א). בכל מקום כשלומדים במשנה ובגמ' מוזכר תמיד סיני, משה קבל תורה מסיני (ריש אבות), והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני (תוס' חגיגה טו. ד"ה שובו בשם הירושלמי), וכשאחד אומר חידוש גדול ונפלא אומרים שזה מסיני (עי' קדושין כ:), מהו השם הזה ולמה צריך להזכירו כל כך והרי היום הוא אינו כלום כמ"ש (שמות יט, יג) במשוך היובל המה יעלו בהר. ובגמ' (שבת פט.) מאי הר סיני, הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו וכו' הר חורב שירדה חורבה לעכו"ם עליו.

ויעוי' בית הלוי (ר"פ יתרו ד"ה ועתה) דמבאר להא דאמרו חז"ל (גיטין ס:) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ, תורה שבכתב גם אומות העולם יכולים קצת להשיג, אבל היחוד שיש לכלל ישראל זה התורה שבע"פ שהיא 'בריתי', ושמרתם את בריתי. והנה מתבאר בספרה"ק כי הכח של סיני הוא תורה שבע"פ, (עי' אריכות דברים בזה קו' קול מהיכל, סיון תשס"ו) ולפ"ז מתבאר דלכן מזכירים אותו בכל פעם שלומדים תורה שבע"פ כדי שלא נחשוב שכוחו של הר סיני הוא תורה שבכתב, ומשם ירדה שנאה לאומות העולם כי עי"ז נהיינו תפוסים לקב"ה, וכל השנאה הגדולה לבני הישיבות שרואים ברחוב, וכי מה כל כך אכפת לכל המליונים שבארץ ישראל מאיתנו, לא כיון שאיננו הולכים לצבא אלא הם רואים אותנו לומדים תורה ורואים את החן שיש לכל אחד כשהם רואים בן תורה שישב והתעסק והתייגע בתורה כל היום זה מוליד בהם שנאה ואינם יכולים להסתכל עלינו ומקנאים בנו ושונאים אותנו שנאה גדולה והם אינם יודעים את הסוד שגם הם יכולים, גם הם מכלל ישראל, שיכנסו ויראו.

רבי עזריאל איזערבאך

שנאת העכו"ם - קנאה על דתנו

ומפני שיחד אותנו הבורא במצותיו ובחוקותיו והתבארה מעלתנו על זולתנו בכללותו ובמשפטיו, שנאמר (דברים ד' ח') ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגומר, קנאונו העכו"ם כלם על דתנו קנאה גדולה, וילחצו מלכיהם בשבילה לערער עלינו שטנה ואיבה, ורצונם להלחם בה' ולעשות מריבה עמו ואלהים הוא ומי ירב לו. ואין לך זמן מאז שנתנה לנו תורה עד זמננו זה שכל מלך עכו"ם גובר או מכריח או מתגבר או אנס שאין תחלת כוונתו ודעתו לסתור תורתנו ולהפך דתנו באונס בנצחון ובחרב. כמו עמלק וסיסרא וסנחריב ונבוכדנצר וטיטוס ואדרינוס והרבה כיוצא בהן. זהו הנוע האחד משני הנועים שהתכוונו בו לנצח החפץ האלהי. אבל הנוע השני הם המחוודים משאר המלכיות והחכמים מיתר הלשונות כמו האדומים והפרסיים והיונים שאלו כמו כן שמו כוונתם לסתור דתנו ולהפך תורתנו בטענות שטוענים אליה ובקושיות שמחברים. ומגמתם בכל זה להפך התורה ולמחות עקבותיה בחבוריהם כמו שהתכוונו האנסים במלחמותיהם. ולא יצלח ולא זה, שהקדוש ב"ה בשר אותנו על ידי ישעיהו שכל אנס או נצחון שיתכוון לסתור תורתנו ולבטל דתנו בכלי זיינישבר הבורא כלי מלחמתו ולא יצליח.

הרמב"ם, איגרת תימן

תועלת השנאה לשמירת התורה

הנה יש מקום להתבונן על אשר דרשו חז"ל השם סיני על ענין השנאה שיש לעכו"ם כנגדנו, מה מקום יש לייחד שם המקום על ענין השנאה, וכי דבר זה הוא כל כך מרכזי, עד אשר יתייחד שם המקום של נתינת התורה על ענין זה. והלא אין דרש זה דומה לשאר הדרשות שנדרשו בגמרא על השם 'סיני' וכן על שמות המדבר, הם מדברים על שבחם של ישראל ומעלתם, ואילו דרש זה מדבר על דבר הנראה צדדי שאינו קשור לעיקר מתן התורה. וביותר יש להפליא, מה שהגמרא נוקטת הלשון ש'ירדה שנאה לעכו"ם עליו', אשר נראה דשנאה זו כביכול ירדה עם התורה עצמה, וכשם שהתורה ירדה מן השמים, כך השנאה ירדה, ולכאוף היה נראה יותר לנקוט כלשון שנקט רבנו בחיי שמשם יצאה שנאה לעכו"ם, היינו שבמקום ההוא נתחדש ענין השנאה.

ונראה בס"ד לבאר הענין בשני פנים, ושניהם מוליכים אל רעיון א', והוא, דאכן כן השנאה שיש לעכו"ם כנגד ישראל נחשבת היא בבחינה ומדה מסוימת כחלק מקבלת התורה, חדא, משום שהיא בגדר שומר על קיום התורה, ועוד, משום דכתוצאה מהשנאה והקשיים הנובעים מכך, זוכים ישראל להתרומם לדרגות גבוהות יותר בהשגת התורה. והקב"ה ברחמיו הוריד השנאה עם התורה עצמה, בכדי שהשנאה תגרום לכך שלא תהיה התקרבות בינם ובין ישראל³, לא התקרבות בפועל אף לא התקרבות רעיונית, ולא תחולל התורה, והשנאה הזו היא היא הערובה לשמירת התורה.

רבי צבי ויספיש, ע"פ דברות צבי ח"ט

גדולה שנאת עמי הארץ לת"ח משנאת העכו"ם

"גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאין עובדי כוכבים את ישראל, ונשותיהן יותר מהן. תנא שנה ופירש יותר מכולן".

גמ' פסחים (מט, ב)

שנאת עמי ארצות מחמת קנאתם

ואמנם במעמקי הלב מקנן בלבו איזו פקפוק המדריכו מנוחה שמא לא טוב דרכו (אינו חושב כן להדיא רק בפנימיות נפשו קיימת איזו הרגשה טמונה) והיא היא הסיבה לשנאה העצומה אשר עוזבי תורה ישנאו לתורה ולשומרי התורה, כי הם מרגישים שהתורה ושומרי' ידריכוהו מנוחתו, ואיני מדבר

³ ראה עוד אורחות צדיקים שער החניפות מש"כ בענין הריחוק מרשעים, ז"ל בתנ"ד: ויש מכשולים גדולים בחיבור הרשעים: האחד מפני שהוא אוהב שונאו של יוצר הכל, ואין העבד הנאמן לאדוניו מתחבר לשונאו. השני שלומד ממעשיו. השלישי שגם אחרים יתחברו אתו ויאמינו לו, והוא יגזול אותם, וגם הם ילמדו ממעשיו, ואפילו אם לא ילמדו ממנו, הם רואים ממנו דברים שאסור להם לראותם. וגם הוא לא ישוב, כי אם היו מוכיחים אותו והיו נבדלים ממנו, היה שב מדרכו הרעה. ומי שמתחבר לרשע, לטוף הרשע מושל עליו, וזה רע על כולם, כי כיון שהוא מושל עליו לא ייחזקו לעשות טוב. הרביעי שזה צריך להניח מחמת יראה לעשות כמה דברים טובים. לכן אל יתחבר אדם אלא עם ירא שמים, כי ריש לקיש עם מי שהיה מדבר בשוק היו מאמינים לו סחורה בלא עדים (יומא ט ב), כי היו יודעים בוודאי, כיון שדיבר עמו בשוק שהוא נאמן. הרי הדיבור הוי כמו חניפות, עכ"ל. עוד כ' שם בחומר שיבוח מעש"ט של הרשעים: "אבל בכבוד הרשעים יש חילול התורה והעבודה, וזוהי עבירה המבלה עצם ובשר. ועוד, רבים נמשכים אחריהם ועושים כמעשיהם ומקבלים פורענות. וכיוצא בזה אמרו (נגעים פ"ב מ"ו): אוי לרשע אוי לשכנו! ועוד, בכבוד הרשעים מושפל כבוד הצדיקים, ואין כבוד לצדיקים אלא לאחר השפלת הרשעים. ועתה, אחרי שיש מכשול לעולם בכבוד הרשעים, ייזהר שלא יספר טובה מרשעים, גם לא יזכרם לטובה, שנאמר (משלי י ז): "ושם רשעים ירקב", וכתוב (משלי כ"ט כ"ו): "תועבת צדיקים איש עול". ואם אינו רוצה לספר רשעו, גם טובתו לא יספר."

אודות הני רשיעי שבזמנינו המתחנכים יום יום על שנאת התורה והדת⁷, רק שהלא באמת גם בדורות שלפנינו היו פורקי עול שונאים שנאה עצומה לתורה ולמי שיש לו שייכות לתורה וכשאחז"ל בפסחים

⁷ בנותן טעם להביא כאן מש"כ מרן הגר"ר גרוזובסקי זללה"ה בספרו 'בעיות הזמן', אודות השקפת התורה על החופשיים הציונים ומדינתם, ז"ל בתו"ד שם: ומזה אשר ההישגים והויתורים שיוותרו הרשעים לאנשי התורה באים סתם, גם כן נותן מקום להטעיה, להחליף אויב באוהב ולדמות בלבו שגם החפשיים אינם שונאי דת כלל וגם רוצים בקיום התורה, עד כמה שאפשר, ואם כן הכל בחזקת כשרים ואין לחשוד בכשרים, ומזה הכל נגריים אחריהם וחושבים כי להם נאה הממשלה למעשה. ורבותינו הורונו, כי הרשעים שונאים הם לתורה ולתופשיה, וכמו שבאר רבנו יונה במשלי (א, יא) על הפסוק: "נצפנה לדם נקי וגו'", כי תולדת הרשעים לשנוא הנקי והתם וכו', והנה תולדת האש לשנוא הפכה, וכן כתוב: אנשי דמים ישנאו תם, וזה מהדברים שהמוכיח צריך להודיע מתחילה לנער ולגדול למען לא יאמינו לדברי הרשעים הדוברים על צדיק עתק". ועי' במאירי סנהדרין, כי החזר אחר זכותם של עובדי עבירה הוא כחשוד לאותו דבר ומסייע לעבירה.

וגם כי בזה נותנים יד לאויבי ה' אשר כתב בשערי תשובה סי' קס: "שנמצא לפעמים גם באנשים שנוהרים מכל עבירה במעשה ובלשון, אבל עיש צרה בכבוד תלמידי חכמים והצדיקים ירע לבבם אם עדיהם תאתה, ובאה ממשלת הדור וכו' וכי אם יאהבון כבוד הרשעים ומשל על עפר".

ויתחקקו על ידי זה הרשעים, אשר פיהם מלא תהלת הרשעים, וכמו שפירש רבנו יונה בפסוק: "מצרף לכסף וגו'" ואיש לפי מהללו, שהאדם המשבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושורש הצדק נמצא בו וכו' ואם יתכן כי יש בידו עונות נסתרים, הוא מעדת מכבדי ה', והמשבח מעשים מגונים או מהלל רשעים הוא הרשע הגמור" (שער ג, סי' קמח). וכן כתוב בפרקי אבות פ"ד משנה ח' ובסי' קס בשערי תשובה שם: כי "אם יאהבון כבוד הרשעים וכו' אין להם חלק לעולם הבא". וכן באורחות צדיקים שער השנאה. ובשערי תשובה סי' קפ"ט בכת החנפים: "גם כי לא ישבחנו זולתי במה שנמצא בו מן הטוב וכו' בלתי יזכור רשעם וכסלם, כי בהזכירו את הטוב ואת הרע לא יזכיר צדיק יחשב אצל השומעים ויתנו לו יקר וירום ידו וגבר". והוא מהגמרא סוטה מב, א. ועיי' רבנו יונה בפרקי אבות פ"א על הפסוק "משכיל ה' לבית רשע מסלף רשע יורע", וכן בפירושי המשניות להרמב"ם שם במשנה ו'.

וכתב (בשע"ת שם) שאפילו אם מדרך פתיות [יכבד הרשע], השגה הזאת עולה זדון, כי לא יאהב העבד האדון אם יאהב משנאיו ויקרב רחוקיו. ובמשלי (כח, ד) "עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בהם". ופירש הגר"א - בהרשעים ובמהלליהם.

והנה אין כל זה ענין למה שהובא בספרים שצריך לקרב גם את הרשעים, שכבר כתב הר"מ אלמושינונו במדרש שמואל פ"א, שמה שאסור הוא אם תהיה אתה המתחבר לרשע, אבל אם יהיה הרשע טפל שהוא המתחבר והשלם הוא העיקר, אז ראוי לקבלו אולי יחזירו למוטב, ובעו"ה לא הגענו עתה למדרגה זו שהרשע יהיה לטפל.

וגם כי בענין האהבה לכל אדם שהובאה בספרים, ידוע מאמר חז"ל באבות דר' נתן פט"ז: אהוב את כל אדם ושנא את האפיקורסין ואת המינים, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות פ' חלק שכל שנתבררה אמונתו בה"ג עיקרים הוא נכנס בכלל ישראל ומצוה לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה השם יתברך איש לחברו מן האהבה והאחאה ואפילו עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאו, אבל יש לו חלק לעולם הבא והוא מפורשעי ישראל, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות, הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות ומצוה לשונאו ולאבדו ועליו נאמר: הלא משנאי ה' אשנא. וכן במורה נבוכים ח"א פל"ו כתב, שנקרא אויב ושונא וצר וק"ו מעובד עבודה זרה שנאמר בהם לא תחיה כל נשמה. וכן בפרק י"א מהלכות עדות כתב, שהם גרועים מהעכו"ם, וכמו שכתב האבן עזרא בפ' יתרו והספורנו בפ' ויקרא, והעקרים מאמר א' פי"ד. (וצ"ל שמה שהביא הסמ"ג סוף מצוה פא מקרא דירמיהו שאפילו אלו שמותר לשנאותם הזהירה תורה לרחם עליהם ולעזרם בעת הצורך, כמפורש בחומר שונאך, נמי לא מייירי במינים, ואף על גב שהביא מירמיהו (לא), לו) אם ימדו שמים וגו' גם אני אמאס בכל זרע ישראל על כל אשר עשו לי, צ"ל דאפיקורסים יצאו גם מכלל זרע ישראל). וברמב"ם פ"ב מהלכות עכו"ם ה"ה כתב, שהאפיקורסים אינם כישראל לדבר מן הדברים. ומה שמצינו שמומר כישראל הוא לענין שגיטו גט קידושיו קידושין וקונה כישראל, ולענין לפני עור לא תתן מכשול, כבר חילק הטור ביו"ד סוף סי' רס"ח, בין עניני הרחקה וחבורו עם ישראל, ובין דיני וחוביו הוא עצמו. ואף על גב שבעצם ודאי ישראל הוא ובניו שילדו ממנו כל קדושת ישראל עליהם, אבל בהנהגתו והנהגתו עמו גרוע הוא מהעכו"ם, וכמו אדם שנטרפה דעתו שבעצם הוא אדם בעל שכל והבנים שילדו ממנו יכולים להיות בעלי שכל ומכל מקום בהנהגה עמו הוא גרוע מבעל חי והוא מועד להזיק בין את עצמו בין את האחרים יותר מבעל חי. אלא שמו"ח זצ"ל [א.ה. ה"ה מרנא הגר"ד זללה"ה] באר שגם גודל השנאה מרוב אהבה ואחאה היא. ומגדול הצער על שאחיו בן ישראל מטמא את נשמתו הקדושה. וזהו שהכתוב מתפלל: תכלית שנאה שנאתים, שזה מראה על גודל אחוותי, והם לאויבים היו לי. וידוע מאמרו של הגר"ח זצ"ל, שהשנאה והמחלוקת עם רשעים צריכה להיות כשנאת הבעלים להעכברים שמצטער על שישנם וצריך לבערם, ולא כהחתול הנהנה ממה שיש לו מה לבער ולאכול, שזהו כרוצה בקיומו. ונראה שזהו מה שכתב בתומד דבורה סוף פרק ב': ואפילו הרשעים יאהב אותם בלב ויאסר מי יתן ויהיו אלו צדיקים שבים בתשובה.

והרשעים שבנידון דין גרועים עוד מזה, שהם מסייתים ומדיחים את עם ישראל וביחוד את הנערים והתינוקות מאחרי ה', תורתו, ואמונתו, ומסית ומדיח יש לנו לאוין מפורשים שלא לאהבו (ספר המצוות להרמב"ם ל"ת יח וסמ"ג ל"ת כז), ולא ילמד המוסט עליו זכות (ספר המצוות ל"ת כ' וסמ"ג ל"ת ל), ולנטור תמיד שנאתו (ספר המצוות ל"ת יח וחינוך מצוה תנח) ושלא

ישתוק מללמד עליו חובה (ספר המצוות ל"ת כא וסמ"ג ל"ת לא). וברמב"ם פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ה' כתב, שהאכזריות עליו היא רחמים, וכמו שכתב במורה נבוכים ח"א פרק נ"ד דלא תחיה כל נשמה לא משום נקמה היא אלא למען אשר לא ילמדו אתכם. וכמו שבאר באור החיים פ' פנחס (כח, יח) גבי צרור את המדיינים לשנוא את המחטיאים גם להתעבי את הערב והטוב הבא מהם, ומה שכתוב במקור "צרור" היינו שיגבירו את השנאה עד שיהא נקבע בהם טבע הצרירות. ומו"ח זצ"ל באר זאת, כי הלא המחטיאו גדול מן ההורגו והיאך אפשר שלא לשנוא את הרודף אחריו לעקרו מן העולם.

והנה בחינוך מצוה תסא כתב, שהוא הדין לכל הרשעים שאין תקוה מהם שישובו בתשובה, ובשערי תשובה לרבנו יונה בשער ג' סימן לו כתב, שהזהרנו בזה שלא לחמול ולרחם על המחטיאים והמכשילים בני אדם, ומשמע דאפילו בכל מחטיא ולא דוקא מסית לעבודה זרה. וכן משמע בסנהדרין כ"ט ובתוס' שם, אבל ביד רמ"ה שם בסנהדרין משמע דאיכא תרי דיני מסית לעבודה זרה וכדלעיל ועי' בספר עבודת המלך פ"ה מעכו"ם שהביא מהסמ"ג דשלא לאהבו החובה על כל אדם ולא על המוסת דוקא. והנה זה הענין מלא בכל ספרי קדש, ובספר הישר לרבנו תם כתב: צריך שיהא אכזרי וקשה למסיתים ומדיחים. ובשערי תשובה לרבנו יונה ש"ג סי' נט, מי שאינו מחזיק במחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב, הרי הוא נענש מפשעיהם לכל חטאותיו ועובר בלאו, שנאמר: ולא תשא עליו חטא וכו'. עכ"ל.

וכה כ' מרן בעל ה'קהלות יעקב' זלה"ה לא' ששאלו אודות ההשתפפות בבחירות, ז"ל (קריינא דאגרתא רג, וע"ע שם רג, רד, ריט, רכ): "ומה שטען מעלתו שיש איסורים בדבר, הרבה נתיישבתי אם כדאי להשיב כי באמת אין רצוני כלל שחברי נטורי קרתא שיחיו לאוי"ט ישנו את דעתם, אם כי איסור אין כאן, קנאות לשמו ית' יש כאן, וגם זה נחוץ ומועיל לשמירת הדת בחוגים רבים, וכש"כ שכל מעשיהם לש"ש ובמסי"נ והמה חביבים עלי עד לאחת". עכ"ל. וכבר מפורסמים דברי מרן ה'אבי עזרי' זלה"ה בהספדו על בעל ה'זיואל משה' מסטאמר זי"ע, וע"ע מאיגרותיו מש"כ בזה, מכתבים ומאמרים ח"א מכתבים ב-ד, ואכהמ"ל. וע"ע מדברי הגאון הגדול רבי ישכר מאיר זצ"ל מה שסיפר על א' מראשי הציונות, ס' נפשי יצאה בדברו עמ' 219.

והם הם דברי מרן הגרמ"ש שפירא זלה"ה (קובץ ישורון, יח): אנו נמצאים בגלות, גלות במדינת ישראל הלאומית. ופירוש הלאומיות היא. שחסר לעם ישראל ארץ ושפה. ואם יש לו ארץ ושפה, אז כבר הוא כמו כולם - כאמריקנים, האנגלים, סין. ורק זה מה שחסר לעם ישראל, ואז יהיו ככל המדינות. וכמובן שיותר טוב מכולם כי שרות הבטחון שלנו הוא הכי טוב, ואי"כ "כוחי ועוצם ידי" יהיה הגדול ביותר, ומדינת ישראל תהיה ראשונה במלכות. וההשקפה הזו של לאומיות זו כפירה ואפיקורסות!!! אנחנו יודעים שלנו יש הקב"ה, יש לנו תורה, וכל עם ישראל תלוי רק בקיום התורה, ולא בשום דבר אחר! לא יעזרו לא מדינות ולא שפות, רק הקב"ה והתורה זה עם ישראל. וכל המושג לאומיות זהו היפך התורה, כפירה ואפיקורסות ממש! וחובתנו לדעת עם מי יש לנו עסק. וכמאמר הרמב"ם לבנו רבנו אברהם, "ובזו בלבבכם הגולמים", שתהא ידיעת הלב ברורה בערך האמת של האדם שעומד ממולו, שאנשים עוורים וחולים הם, לבזו להם. גם שומה עלינו לדעת מה מעשיהם. בשנים אלו יש כמליון ילדים שמתחנכים בבתי הספר, שלא מלמדים להם שמע ישראל ויחיד ד'!!! כל החינוך שמה הוא בהסתה והדחה נגד התורה, והכל מכון לעקירת הדת. וגם כלי הטומאה שלהם מלאים בהסתה נגד הדת ובשנאה ולעג לתורה, ובה מתחנכים הילדים שלהם שלא יודעים יחוד ד'. וצריך לדעת כי הציונות החריבה והרסה בכלל ישראל יותר מההשכלה ומשבתאי צבי, וכל הצרות והחורבנות באו מהציונות הלאומית. ואנו נמצאים בגלות במדינה ציונית לאומית זו. ומה נורא ואיום שישנם גם בני ישיבות שלא יודעים את ההשקפה של התורה. וזהו יסוד שחובה לדעת שהלאומיות היא כפירה ואפיקורסות, וכל מטרת דעה זו של הלאומיות היא עקירת הדת. ועקירת הדת והחורבן הנורא שנעשה מכוח דעה זו, נעשה הן ע"י גדולי שונאי הדת שבשמואל והן ע"י המחנה הלאומי, אלו להכעיס ואלו לתאבון. ועד כדי כך מגיעים הדברים שכשבראש הממשלה הראשון מהמחנה הלאומי לארה"ב והזכיר שם שמים כשהוא חבוש בכיפה, היו שאמרו שם שזהו מעמד קידוש ה', ובחוגים ידועים שם אמרו שזהו "אתחלתא דגאולתא". וצריך לדעת שאלו עינים חשיכות שמדברות כן, ככתוב בקהלת (א, ו) ומתוך האור וטוב לעינים לראות, וכ' בתרגום ובסיס נהורא דאורייתא וטבו לנאהורא עינין חשיכין וכו'. המבואר בתרגום שמתוך האור זהו אורה של תורה, שהוא מאיר לעינים החשוכות, ובלי אורה של תורה העינים חשוכות. וצריך להבין וכי העינים חשוכות, הלא רואים דרכן?! כן! העינים חשוכות! ורק ע"י תורה שמאירה את העינים אפשר לראות. אך בלי תורה לא רק שהעינים חשוכות, יש אשר גדולה הרעה שהגיעה אליהן, ולא זו בלבד שעוורים הם ואינם רואים אור, אף עיניהם נעשות חולות ויראו אור כחושך וחושך כאור. עלינו לדעת ברור כי הישועה לא תצא מן הכנסת ולא משם תבוא, לא שם חזית הקרב שלנו ולא שם מקום המלחמה. הישועה תבוא אך מבתי המדרש החרדיים והישיבות, ומכל בית יהודי המחנך ילדי תורה ויראת שמים שטורה. הכלל ישראל לאחר מתן תורה אין חיותו קיומו בדרך טבעית, הוא חי ומתקיים אך ורק מברכות של תורה וקיומה. אין אנו מקווים על ממשלה זו לבוא ממנה הישועה, ולא ממשלות אחרות. ואין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים ע"י שזכור תורת משה עבדו. [וע"ע דברי מרן זלה"ה זהב משבא עה"ת, חנוכה].

וברוח אלו הדברים נשמע מפי הגאון הגדול רבי חיים שאול קרליץ זצ"ל (אחת שאלתי מא' לג): כתב רבנו הגה"ק רבי אלחנן בום ווסרמן הי"ד זצ"ל בקובץ "עקבתא דמשיחא" (עמ' לח): "חובב תורה אינו מחבב שונאי תורה, המכבד את התורה לא יכבד מבזי תורה". ואעפ"י שזה נראה כמילתא דפשיטא, נדמה שממראי לחזור ולעורר על הענין הזה לרגל הכרזות ודיבורים מוזרים ומשונים שנשמעים מפיהם של נציגים חרדיים שנבחרו בתקופה האחרונה. אמנם ברור שאין לחשוד בהם שחלילה יחבבו או יכבדו שונאי ומבזי תורה, אבל נציגים שנבחרו וקולם נשמע ברבים - הזהירות מחיבתם שבעתים יותר מכל אדם אחר, שלא יתפרשו בדריהם שלא כהוגן, במיוחד אצל הנוער והדור הצעיר שלא יקבלו השפעות הרסניות החודרות לצערנו גם לחוגים ולבתים משלנו.

הכלל הוא שאם אנו הולכים לפי פס"ד, והוראות מרן ורבנן שליט"א לבחירות לכנסת - עיקר המטרה של זה הוא ללחום נגד החילוניות והצינוניות, שהם הסכנה הכי גדולה לעם ישראל בדורנו. ואם אפילו צריכים לאחוז בתחבולות שונות להשיג את הדברים הנצרכים לקיום שלנו. צריך מאוד להזהר בדיבורים. ק"ו בהשמעת שבחים או ח"ו דברי חנופה לרשעים.

מרוב דיבורים שכאלה יש נדמה כי להיות שר או סגן שר כבר נעשה עיקר אצלנו, וכי יש איזו מטרה בהתייחסות עם כל החילוניים. במבול הדיבורים ששמענו בתקופה האחרונה היו כאלה שיש בהם כדי לעורר ממש זעזוע בלב, כאילו אנשי שמאל שכופרים בכל הקדוש והיקר לנו הם ידידינו שלנו. הולך ונשכח כי הממשלה היא נגד התורה כולה שוכחים שהמדינה "יהודית" מורדת בגלוי בריבונות התורה כשהיא מכריזה על הסיסמה הידועה של "מדינת חוק ולא מדינת הלכה", והחוק הוא חוקי הגויים או אשר הם בדם מלבם, לב בער וכסיל.

והלא כל עצם רעיון הצינוניות שעליה מתבססת המדינה, הוא היסוד ההרסני של "נהי" ככל הגויים בית ישראל", להפר הברית של עם ישראל עם הקב"ה ולשנות כל מהותו ואופיו של עם ישראל. את כל זה חייבים לזכור היטב, ובאופן מיוחד צריכים אמר נציגים חרדיים בכל פעליהם ובכל מעשיהם, ובמיוחד בדיבוריהם, שכל חוסר זהירות עלול להביא קלקלה אימונה ונוראה ולגרם להשחתת נפשות ביחוד של הדור הצעיר.

ובמקו"א כ' רבנו הגר"ש זללה"ה (שם, מא' כה): מוסרים בשם מרן בעל החזו"א זצ"ל שאמר, שיותר ממה שהוא מפחד מהגזרות שתגזור המדינה על התורה, מפחד הוא מעריבות טעמה עליו. כך אמר. פחדו של מרן זצ"ל היה בודאי מן הקלוקל הרוחני העלול לבוא, ולמדנו מדבריו כי עריבות טעמה של המדינה בפיותינו עלול לקלקל יותר מכל גזירותיהם. וכמה איום הדבר. מה שעוללו גזירותיהם הנוראות על העולם, ראינו בעוה"ר היטב. גלויות שלמות של תמימים נעקרו מחיי נצח, ורוב הקהל, אשר עד כה היה גדול בעיקרי היהדות, הפך לח"כ ר"ל. הנוער אשר אנו פוגשים ברחוב הוא ריק לחלוטין ורודף אחרי סמים וגניבות, נעדר כל זהות יהודית ופתוח למסיון האורב. כל זה עוללו בגזירותיהם לגוי קדוש יוצאי גלויות רבות אשר גם פשוטים שבהם היו סוגים במושנים. ונלמד מזה קל וחומר על הסכנות האורבות לרוחנו ולחוננו אנו, ד' ירחם, מעריבות טעמה של המדינה, ויש לעמוד על המשמר כל אימת שיתחדש החשש שאכן המדינה תערב לנו. עכ"ד הגר"ש.

וע"ע מה שהביא בס' מעשה איש (ח"א עמ' רל, רלא) מדברי מרן החזו"א זללה"ה: "אין זו אתחלתא דגאולה, אלא סיפא דגלות". להגר"ש וולבה שליט"א [זצ"ל] אמר בהאי לישנא: "אולי היא [= המדינה] הנסיון האחרון לפני ביאת המשיח". כשסיפרו לפניו באחד הימים על מסירותם של פעילי הצינונות לבוא לעזרת שרידי השואה שהעפילו לא"י בחירוף נפש, הגיב בספור הבא: מעשה ביהודי ישיש מראדק, עיירתו של מרן הח"ח, שנפל לבור ביום שלג ונשברה רגלו. יהודי א' לקחו את ביתו וסעד אותו בחליו, עד שהיה מסוגל לעמוד ולהתהלך בחוץ. אלו לו הח"ח: 'מחלקך יהא חלקך'. השיבו האיש: "אל יקנא בי מר, אני הוא שחפרתי את הבור ולא כיסיתיו" ... - במשקל דומה, הוסיף ברמיזא, יכולים אנו לעמוד את "אהבת ישראל" של אותם עסקנים חילוניים.

[במאמר המוסגר ראינו להביא בזה מדברי המשגיח הגה"צ רבי טוביה הלוי נוביק שליט"א, אודות מה שפורסם בשעתו כי ראוי לכל בן ישיבה לאמץ חייל מן החזית להתפלל על שלומם וכו'. ז"ל בתו"ד (קו' קוב"ה ליבא בעי, מא' קיטון א' עשו ל'): ובאם ח"ו בני התורה מאבדים היחס הנכון אל עצמם, הרי זהו חרבנה של תורה, וכי מי הוא זה אשר יתן היחס הנכון אל התורה ולומדיה אלו שאינם לומדים? אלו שאינם מסורים לכך?!, וכמו כן ענין היחס אל הפוליטיקה הנייטרלית עליו כאלו אותם רשעים המכניסים את אחינו בית ישראל לסכנה, ושפרך דמם אינו איכפת להם, רשאים לכך, והרי אילו היו ציינתי דעת תורה היתה הנהגתם בהיפך הגמור, והצורך לפדות מן השבי הצינוני הרי היה מותר ע"י חילול שבת שלא להיכנס למקום סכנה. והם מחללים שבת כדי להיכנס למקום סכנה, הכל בהתאם לחישוביהם האנכיים הכבדיים שאין בהם שום ממש. ובכך אין ניתן כזה יחס לאשר דרכו ניתן להשתבש שיבוש כה רב?!, ובייחוד כאשר נכפיל את ב' הענינים אשר בני תורה אשר תפקידם הוא לשמר את ערכי התורה ויחסי האמונה בתכלית הטוהר והשלמות הם הם יהיו הסיבה של עירפול ההשקפה התורתית ולא רק בשאר העם כי אם בהבני תורה עצמם.

בודאי סיבת השיבוש היא תחושת האזרחות במדינה המציאותית הקיימת מתוך חוסר יחס של נאמנות אל האמונה, התורה, והעבודה, אשר אילו היינו חשים התחושה הבריאה כי אנו כעם ה' מקבלי התורה אמונים על האמונה, עבדי ה' יתברך אין אנו מזהים עצמנו בשום זהות מלבד כך, היינו חשים ומרגישים ההבדלה המהותית בינינו לבין שכנינו יושבי ציון, עוייני ציון וירושלים, עוייני התורה ומסורתה, בין המזידים, בין השוגגים, ובין האנוסים, אשר עם תפלתנו בכל לב כי ישיב השי"ת בתשובה אילו אשר עליהם אנו מתפללים, אבל כל זמן אשר מצבם כי הוא זה, אין אנו יכולים להתייחס אליהם אלא בחמלה ולא בשום קשר, כשם שאין החולה הקשה אשר חוליו גורם הדבקות גדול כגון בעלי ראתן אשר כל כך נרחקו אמוראים מסביבם לסיבבתן, עם כל החמלה והתפילה על בריאותם, אבל אין אנו יכולים להתקרב אליהם. עכ"ד שם. וע"ע שם מא' השמר לך פן תכרות ברית ליושבי הארץ, שכ' בתה"ד ז"ל: הפשטות הנעדרת כי אין אומתנו אומה אלא בתורותיה, המסגרת הקהילתית היהודית שתמיד היתה היחידות הבלעדית וכבר איננה בלעדית ה"י, ההתייחסות הסלחנית להליכה לערכאות וכד'. ההתרחקות מהתורה ומחויבותה, ההתקרבות לכופרים רח"ל. לקרוא ולהתעניין בדבריהם, אפשרות אפי' להעריך מי מהם, היא מסיבת היחס הלא נכון אל מדינת הכופרים, ומאמין שהוא סלחן כלפי כופר בודאי הוא מפני אמונתו הרפיה עד כי הינו סבור כי האמונה היא תאוריה מסויימת בה הוא הינו מכיר, אבל אינו מתייחס שמי שאינו מכיר בכך הרי הינו בוגד, אינו לו זכות קיום כלל וכלל, שוטה ומושחת, איש הבלים גמור. איך קרה הדבר הזה? מה הסיבה שבני התורה ממשכים דרכה מוטו רגליהם בשערי רחובות המדינה, איך קנתה המדינה הכפרנית שביטה בלבבנו? כי אנחנו מרגישים אזרחים במדינת ישראל רח"ל, מדוע איננו מבינים את היחס ההיסטורי הפשוט כי אנו הגולים לגלות מתוונים, שבויים אנו בידי מגלים שכפו עלינו ועל התורה בעזותם את

דמ"ט גדולה שנאה ששונאים ע"ה לת"ח יותר משנאה ששונאים נכרים לישראל ונשותיהן יותר מהן, תנא שנה ופירש יותר מכולן והוא משום שזה שמלפנים שנה, מרגיש יותר במעמקי הלב כעין תביעה וכאילו התורה גוזלת מנוחתו ולכן שנאתו יותר גדולה.

רבי יעקב ישראל קנייבסקי, חיי עולם פכ"ו

ת"ח לא יחניף לרשעים - סיבת שנאת עמי ארצות לת"ח

אם העמי ארצות אין נוהגים כבוד בת"ח כראוי, ואין מהם שום תועלת, ואדרבא מבזים בעיניהם התלמידי חכמים ומתאכזרים עמהם, אז התלמיד חכם אל יחניף לתת להם שום כבוד בעולם משום שמחזיק ידי עוברי עבירה ומרגיזי אל, אלא אדרבה יחשבם כבהמות וכאילו יושב בתוך ארוות סוסים שאין האדם מתבייש מן הסוסים כלל להלוך יחף או בלי גלימא או לדבר בקול רם או כיוצא מהדברים אלו, שצריך האדם לנהוג מפני כבוד הבריות, וכשיראו העמי ארצות שבעיני התלמידי חכמים חשובים הם כבהמה יחזרו בהם וישתדלו על בניהם שילמדו תורה וכו'.

עוד אמרתי לו הנני מודיעך קושט דברי אמת למה עם הארץ שונא ת"ח כארז"ל (פסחים מט, ב) יותר שונאים עמי ארצות לת"ח מאומות העולם לישראל, ונשותיהם יותר מהם וכו', משום שטבע האדם להיות מקנא בטובת חבריו, והקנאה מביא השנאה וביודעם ע"ה בת"ח עוסקים בדרכי אל ומובטחים לטובות הגנוזות לעה"ב, ואף הע"ה שאין בהם דעת כדי להבחין בזה, אע"ג דהוא לא חזי מזליהו חזי, ומשם יוצא הקנאה ונולד ממנה השנאה. ועוד ששונאים ת"ח בראותם שת"ח שונים בדרכיהם ובכל מעשיהם, ובזה אינן חשובים בעיניהם לכלום עד שמוציאים אותם מכלל ישראל, שאין מוסרים סוד לעם הארץ ואין ממנין אותו אפטרופוס על היתומים, ואין מלוין עמו בדרך שעל חייו לא חס על אחרים לא כל שכן, כארז"ל, ובראותם כך מרבים בשנאה עם ת"ח. עוד שונאים לת"ח בידעם שת"ח מכירים ויודעים בעבירות שבידם ובהרהורי עבירות שבלבם, ובדרכיהם החשוכים שהולכים כל היום, ובתחבולותיהם ומחשבותם הרעים שחושבים תמיד לעשות, ובראותם שיוודעים בגנותם נופל בהם השנאה. ועוד שונאים אותם בראות עצמם משוללים מכל חכמה לא עצה ולא תבונה ולא דעת ביראת ה' ות"ח מכשילים בכל חכמה לתורה ולתעודה ובקיאין אף בחדרי סעודה, ויודעים ומכירים מהדברים שבעולם וכו'.

שבט מוסר, פי"א

שליטתם ולא נותנים לנו אפי' לקחת ע"ע חסות נפרדת ולנהל את עצמנו כמסורה לנו, ולא"י באו המה בתור נכדי המובטחים יורשי היהדות וכאן וע"י זה מעקרים את כל הקדוש והיקר, בזים לאבותינו כפרימיטיבים, סותרים את קבלתם בנחלתם, ומדגילים הבו כבוד למדינה היהודית, הלא תסמרינה שערות כל בשמוע חוצפה שכזו, האיך נשאר הלב רגוע בשומעו ובראותו חוצפה שכזאת, מדוע אנו לא מזדעקים גולנים חמסנים צאו מנחלתנו, מדוע אין אנו זועקים את זעקת הכאב של מרן הרב שך זלה"ה בשומעו על הנעשה בקיבוצים במה אתם יהודים? במה?? מאיפה מגיע שויון נפש הלוה ההסכמה הכנועה וההבנה ההדדית? והלא המחלל שבת הוא כעכו"ם לכל דבריו, והלא מחוייב כרת המה, טמטמו נפשם במאכלות אסורות, גיעלו את גופם בחייבי כרת ומיתת ב"ד?!, כיצד אפשר לשבת בשויון נפש ו'צו פיוס' כלפי אלו שאין להם יחס כלל אל האות היא ביני וביניכם, ואפילו נלחמים למסד כי האות לא מחייבת כלל, הבזים לקדשי ומועדי ישראל שהמה יסוד האומה, מדוע אין את ההרגשה הפשוטה כי ראית חילול שבת היא ראית שריפת ס"ת, למה כשרואים יהודי נהנה מהעוה"ז בלא ברכה לא רואים אותו כגוזל את כנסת ישראל, וכולי וכולי כל המבטים שהיו פשוטים פעם שבגללם ישבו פשוטי עם שבעה על ילדם שסרח. כי נתערבנו במומרים ונלמד ממעשיהם! אנו אזרחים במדינה יהודית ללא יהדות! תצילנה אוזניים משמוע! רחמנא לילצלן ולשיזבן. עכ"ל שם, וע"י שם עוד אריכות דברים כדורבנות בחומרת העניין.

פנינים יקרים, מגודל היום, ומעלת עסק תורתנו הקד'

בשבועות היה מרן החזו"א לומד את כל מסכת בבא בתרא מהחל עד גמירא.

רבי אברהם חיים ברים, מרבה חיים

כל קיום העולם בזכות התורה

... מעת שנתגלה לפנינו אור פניו יתברך במעמד הר סיני ככתוב בתורה אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים, ואחז"ל שפתח להם השם יתברך כל הרקיעים וגם כל מדורי מטה והראה אותם שהוא אחד על הכל, בעת הזה נתגלה להם כמה ענינים עיקרים שהתורה הק' היא מקור החיים של השמים וארץ שבזכותם נתקיים הכל ובלתה היה מתבטל כל המציאות, וכמו שאחז"ל תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית אם מקבלין ישראל את תורתו מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו, וגם עתה אילו כל העולם היו מבטלין רגע אחד מן התורה מיד היה חוזר כל הבריאה לאפס ותוהו, כי היא עדיין למעלה בשרשה של מקור החיות המציאות כולה, וכמו שכתבו בספרים הקדושים משם הזוהר הקדוש.

ה'חפץ חיים' בספרו 'אהבת חסד' ח"ב פ"א

קבלת התורה - כקטן שנולד

מבואר בגמ' שבת (פח, ב) דבכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה פרוחה נשמתו, ואח"כ הוריד הקב"ה טל שעתידי להחיות בו מתים והחיה אותם, ובכתובות (קיא, ב) מבואר שהוא טל התורה, ונמצא שפרחה נשמתו מחמת הדיבור וחזרה נשמתו ע"י הטל תורה, והענין בזה היה, דעד קבלת התורה חיו בלא תורה וככל הגוים, אולם מזמן מתן תורה נעקרה חיותם הגשמית הקודמת ומכאן ואילך נחדשה חיות דוקא ע"י הטל תורה, וזה הוא ממש כמו עקירת הלב הקודם ויציקת לב אחר לחיות ממנו - "כי הוא חייד". ונראה שזהו גם הטעם דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, שבאמת כל גוי המתגייר נעשה בו ענין זה שהיה בקבלת התורה, שנתנתק מחיותו הקודמת ומעכשיו הוא חי על לב אחר, ומשו"ה הוי כקטן שנולד, [עי' תשו' מהר"י באסן (לחמי תודה ס' ה') דלענין עונשי שמים שהם מבן כ' מנינן ליה מזמן גירותו].

וזהו ביאור הענין דהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה היא, שעלינו להראות ולשמוח ביו"ט זה דוקא בחיי הגוף שהרי מאז שניתנה התורה נתחדשה לו חיות אחרת, ואת זה עלינו להמחיש ב'לכם'.

רבי יהושע ארנברג, קו' פניני דעת

החכמה תחיה בעליה

הנשמה לאחר מתן תורה נהייתה נשמה אחרת, נהייו חיים אחרים, חיים של תורה, דמי שיש לו עול תורה ושאיפתו היא רק לתורה הוא חי בחיים אחרים לחלוטין. החכמה תחיה בעליה דעד עכשיו הוא מת, ועכשיו הוא חי. דאדם עם תורה לא כמו אדם בלי תורה כי עם תורה חי חיים אחרים.

רבי יעקב אדלשטיין, נא' ביש' תפארת משה תש"ס

חג השבועות

הנה שלשת הרגלים נקראים בתורה בשם "חג המצות, חג השבועות וחג הסוכות". ולכאורה צ"ב דבשלמא חג המצות וחג הסוכות נקראים על שם קיום מצותם, שזה תוכן החג. אבל השם "חג השבועות" לא מזכיר כלל תוכן מצות חג מתן תורתנו, רק מרמז את מצות ספירת העומר שספרו שבעה שבועות, ומסיימים לקיימה לפני כניסת החג. ונראה לפי מה ששמעתי ממו"ר מרן הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל, ששמע מפי רבו מרן הסבא מקעלם זי"ע, שעיקר תכלית ויסוד מצות ספירת העומר הוה להתכונן בימים אלו להיות ראויים לקבלת התורה. ולכן יש ארבעים ותשע ימים שבכל יום מתחזקים באחד מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם [כדאיתא בפ"ו דאבות], וביום המ"ט חוזרים שוב על כל הקנינים, כדי שביום החג נהיה שלמים וראויים לקבל את התורה. ולפ"ז נראה דמובן היטב שהשם "חג השבועות" מרמז את תוכן יום זה, שבו זכינו שיש בנו את כל המ"ח דברים שקנינו בשבועות אלו.

רבי אליעזר הלוי דינר

מעמד הר סיני - מכח הביקוש של עמ"י

עוד רואים אנו כך אצל משה רבינו ע"ה במעמד הסנה, שכל מה שזכה לראות את המעמד הגדול שבו נתבשר על גאולת מצרים ונתמנה להיות מושיען של ישראל, לא היה אלא בגלל שסר לראות, וכפי שכתוב (שמות ג, ד-ג): ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה... וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלוקים... הרי, שאילו לא היה סר לראות, לא היה זוכה לכל הגילוי שכינה הגדול הזה, וממילא גם לא היה זוכה לכל מה שנסתעף ונגרם מכך!

וכך היה בקבלת התורה בסיני, שהרי הקב"ה אמר למשה מתחילה (שמות יט, ט): "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך", ואח"כ כתוב (שם): "ויגד משה את דברי העם אל ה'", ופי' רש"י: תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע ממך. אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך. רצוננו לראות את מלכנו!

ואז אמר ה' למשה (שם י-יא): "לך אל העם וקדשתם וכו' כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני". ופי' רש"י: אם כן שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם וקדשתם וכו'.

ומבואר, שכל המעמד הנורא שהיה בסיני, הגילוי של "פנים בפנים דבר ה' עמכם מתוך האש", היה רק מכח בקשתם, ורצונם העז של ישראל - "רצוננו לראות את מלכנו", ובלי זה הקב"ה היה מדבר רק עם משה ולא היינו זוכים לכל הדרגות הללו! כי כאמור הביקוש הוא הוא המפתח לזכות לכל דרגה.

רבי אליהו אליעזר דסלר, שערי הישיבה עמ"י

אפי' הצלת ישראל חשיב דברים בטלים גבי תורה

איתא בברכות (סא, ב) אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו א"ל פפוס מי הביאך לכאן, א"ל אשריך ר"ע שנתפשת על ד"ת אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. והנה פפוס שנהרג ע"י המלכות לכאורה היינו מאי דאיתא בתענית (יח, ב) דביקש טוריינוס להרוג את לוליינוס ופפוס אחיו בלודיקא וכו', וכתב רש"י שם וז"ל: והיינו דאמרינן בכל דוכתא הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן, וי"א שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו היהודים הרגוהו וגזרו גדירה ועמדו אלו ופדו את ישראל ואמרו אנו הרגנוהו והרג המלך לאלו בלבד, עכ"ל. הרי דפפוס נתפס להצלת ישראל ואין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, ומ"מ קרי עליה אשריך ר"ע שנתפסת על ד"ת אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים, **דלגבי ד"ת אפילו הצלת ישראל חשיב כדברים בטלים.**

רבי חיים דוד מינצר, חיי דוד מועדים

איתא בברכות (סא, ב) ת"ר פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה, אמר לו: עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות, אמר לו: אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל וכו', אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו, אמר לו פפוס מי הביאך לכאן, אמר לו אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.

אותו פפוס בן יהודה, מי היה?

הברכת שמואל (בהקדמה לח"ד - במכתב) מביא בשם הגר"א שהיה אותו פפוס ולוליינוס קדושי לוד שמסרו את עצמם על כלל ישראל. [כדאיתא בתענית (יח, ב) ופירש"י דצדיקים גמורים היו, וכדאיתא בב"ב ד"ב, הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן וכו', עי"ש]. ושמעתי לבאר למה אמר פפוס שנתפס על דברים בטלים והלא מסר את נפשו על כלל ישראל, וכי דברים בטלים הוא. **אלא שלגבי דברי תורה אפילו הצלת כלל ישראל חשובה כדברים בטלים!**

רבי ברוך דב דיסקין, רבד הזהב

ישראל בעלים על התורה

בסיום התורה (הברכה לד, יב) כתיב ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, פירש"י, ולכל היד החזקה, שקיבל את התורה בלוחות בידיו. וצריך ביאור מה החשיבות להדגיש שקיבל את הלוחות בידיו דוקא. ונראה לפרש עפ"י מה דאיתא בירושלמי תענית (פ"ד ה"ה) הלוחות היו אורכן ששה טפחים והיה משה תופס בטפחיים והקב"ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע, כיון שעשו ישראל אותו מעשה ביקש הקב"ה לחוטפן מידו של משה, וגברה ידו של משה וחטפן ממנו, הוא שהכתוב משבח בסוף ואומר ולכל היד החזקה, יהא שלמא על ידה דנברה עלי מינאי עכ"ל. והוא מאמר פלאי, דאמאי שיבא הקב"ה את משה על שחטף את הלוחות מידיו של הקב"ה, הרי אם הקב"ה סבר שצריך לחטוף התורה ממשה, אך התנגד משה לזה.

ונראה לפרש עפ"י הא דאיתא בש"ס בבא מציעא (ז, א) שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה. וע"כ בשני לוחות הברית, כיון שהקב"ה תפס טפחיים ומשה תפס טפחיים ונשארו טפחיים באמצע שלא נתפס, הוי לן למימר שכל אחד יטול עד מקום שידו מגעת, והשאר היינו הטפחיים שבאמצע יחלקו. ברם בתורה לא שייך דינא דיחלוקן שהרי דוד המלך אמר (תהלים יט, ח) תורת ה' תמימה משיבת נפש, ואמרו בילקוט שם, למה היא משיבת נפש שהיא תמימה, נמצא שבתורה הקד' לא שייך לומר דינא דיחלוקן, דתורה שלימה ניתנה. וא"כ נצטרך לומר דכל אלים גבר, כמו שכתבו התוס' שם (ב, א) דהיכי דלא שייך למימר יחלוקן אמרי' כל דאלים גבר. והנה כתב הרא"ש שם בטעמא דכל דאלים גבר, דמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את

^ה א.ה. יציון מה שהעירו גאון אחד שליט"א לדברי אדוננו הגר"א ז"ע על גדלותו של פפוס שהיה מגדולי הדור ומחבריו של רבי עקיבא, ז"ל באמרי נועם (ברכות סה, ב): אוי לפפוס שנתפס על דברים בטלים. פירוש על מה שהשיב לו ר"ע תשובה על דבריו והוא שתק ולא דחה דבריו של ר"ע לכך נתפס, נמצא פפוס נתפס על דברים בטלים, אבל אי אפשר לפרש דברים בטלים ממש, דח"ו לומר כן עליו דהוא היה גדול הדור ועשיר ומכובד גדול, כדאיתא משמת פפוס ולולייניס נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד משיח בן דוד (וע"ע בתורת כהנים בחקוטי (פ"ה מ"ב) על הפסוק ושברת את גאון כו', אילו הגיאנים שהם גאונים של ישראל כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדר וחרביו, עכ"ל), וראיה לזה שלא קראו לר"ע בלשון רבי, אלא עקיבא (עי' תענית י"ח רש"י ד"ה לוליינוס): עכ"ל הקד' שם. ובביאורי אגדות כ' דפפוס דה' מהרוגי לוד שאין ברי' כו' ועליו נא' ושברתי את גאון עוזכם, ונראה שהיה חבר לרבי עקיבא וכו', עי"ש.

שלו בידו, יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול, ע"ש. והנה הכא בלוחות לא שייך יחלוקו דבתורה אין חלוקה, וא"כ בהכרח נאמר דינא דכל דאלים גבר, והנה גברה ידו של משה ותפס את הלוחות.

ולכן משבח הקב"ה את משה "ולכל היד החזקה" שקיבל את התורה בלוחות בידיו, כי במה שתפס משה את הלוחות הראה שהוא מוסר את נפשו על קבלת התורה, ועל כן הוא נלחם בגבורה לתפוס את הלוחות בידיו, ובזה הראה שהוא קיבל את התורה ונעשתה שלו, וגברה ידו מדין דכל דאלים גבר, ובזה הראה שהוא הבעלים של התורה, וכהרא"ש. ועל זה היה משבח קודשא בריך הוא שהיה שמח הקב"ה שמשה רבינו התעצם כל כך בתורה עד שנעשה בעליה, ולא בשמים היא ומסרוה לגמרי לחכמי התורה, והקב"ה שמח על זה שישאל קיבלו את התורה בקנין גמור, ומוסרים נפשם על החזקתה בידם. ואמר הקב"ה יהא שלמא על ידה דגברת עלי מינאי, כי מה שמשה גבר כביכול עם הקב"ה ותפס את התורה מדין כל דאלים גבר, הרי"ז מורה שהתורה היא שלו, וע"כ מסר נפשו על החזקתה.

רבי נתן געשטעטנר, שיחות מלוה מלכה, ח"ב

קבלת התורה - מכח לימוד התורה של ישראל בכל הדורות

איתא בגמ' במנחות (כט:): אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, (וברש"י - כגון התגים דספר תורה), אמר לפניו רבונו של עולם מי מעבב על ידך (וברש"י מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים) אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. ולכאורה צריך ביאור מה שייך להביא כאן את רבי עקיבא שהרי משה שאל את הקב"ה לשם מה צריך את התגים והיינו שמשה רבינו ע"ה חשב שהתגים זה רק יופי בעלמא ושאל את הקב"ה וכי חסר ביופיה של תורה שהיא צריכה תגים ועל זה היה צריך לענות לו שעל כל קוץ וקוץ יש תילין תילין של הלכות וכל התגים נצרכים ומאי נפקא מינה בזה שרבי עקיבא הוא שידרוש את התילין תילים האלו הרי התורה היתה כבר תתקע"ד דורות לפני שנברא העולם ומה תליא הך כתרים ברבי עקיבא.

והנראה לומר בפשטות שכל מה שזכינו שבמעמד הר סיני קיבלנו את כל התורה כולה זהו משום שיהיה בעם ישראל במשך הדורות מי שילמד ויבין את התורה, אבל אם היה ח"ו חלק בתורה שאף אחד מעם ישראל במשך הדורות לא היה זוכה להגיע להבנה בה לא היה נמסר חלק תורה זה, ובזה ידע משה רבינו ע"ה שבתגים יש תילין תילין של הלכות רק הוא שאל מי מעבב על ידך והיינו מיהו אדם שמעבב שתהיה מסירת התגים שהוא הוא שידרוש את כל חלקי התורה והוא יגרום שחלקים אלו ימסרו לישראל ועל זה ענה לו הקב"ה אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות ובשבילו נמסר גם חלק זה של התורה.

רבי יהודה אריה הרשלה, קו' עלי באר (ע"ע שם מש"כ דרכים נוספות בזה)

שלשלת התורה - קבלה מרב

אמרו חז"ל (אבות א, א) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', וכן כל דור ודור התורה מקובלת בידנו כמפורש בסדר קבלת הדורות ברמב"ם ז"ל. ועל זה נאמר (דברים לב, ט) יעקב חבל נחלתו ופירשו חז"ל כחבל זה הקשור נימא בנימא כן נשמותינו קשורות ומושרשות זה בזה מדור לדור ועל ידי שורש נשמותינו התורה מושפעת עלינו זה מזה ממשה רבינו ע"ה עד שמגיע אלינו...

והארכנו מזה בפרשת יתרו כי הוא שורש גדול בדור אחר דור שע"י קבלתן זה מזה מתקשרים נשמתם עד שמקבלים כל אחד חלק תורתו המקובלת בשעת מתן תורה בסיני ע"י השתלשלות הנשמות

זה בזה. ויש בזה תוכחה מגולה לתלמודים המתפרצים ומתגדרים במעט השכל שלהם ובונים במה לעצמם...

הפרש גדול יש ברואה את רבו בחייו ומקבל מפיו ממש כמו בשעת קבלת התורה שקבלו זה מזה עד משה רבינו ע"ה וכן לעתיד שנאמר כי עין בעין כנ"ל. וכן אמרו חז"ל (עירובין יג, ב) דאמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוי מחדדנא טפי, וזהו שנאמר (קהלת ז, יא) ויותר לרואי שמש, כלומר דורו של משה שאמרו עליו (ב"ב עה, א) פני משה כפני החמה שראו באור השמש. וכן כל התלמידי חכמים נקראים על שם השמש כמו שנאמר וזרח השמש ובא השמש עד שלא שקעה וכו' (יומא לח, ב), והוא הוראה גדולה שיתדבק תלמיד ברבו דביקות נמרץ כדכתיב (שמות לג, יא) ביהושע לא ימיש מתוך האהל. ומתוך זה שמתדבק ברבו בראותו בחייו מתדבק יותר בנחלה המקובלת מדור דור.

וזהו שנאמר (קהלת ז, יב) כי בצל החכמה בצל הכסף, כמו שמצינו ירושה בכסף כן הוא ירושה בתורה בנחלת אבותינו אשר הורישו לנו דור אחר דור. ועל זה אמר שיותר הוא ירושת התורה מזה, שירושת הכסף כשירוש מאבותיו החיים יורשים את המתים אבל אין המתים יורשים את החיים כמו שפירש"י (בפ' פנחס) מדברי חז"ל משונה נחלה זו וכו', אם כן אין זה התקרבות כל כך, מה שאין כן בחכמה הוא דביקות גדול בירושה זו שהרי כשם שהוא יורש מהם כמו כן הוא מחיה אותם בקבר ושפתותיהם דובבים. הרי אין לך דביקות באבותיו יותר מזה שבירושת החכמה תחיה בעליה ונשמתו מתקשרת בנשמתו ממש.

הפלאה

תלמידי ישיבה צריכים להיות בד' אמות של הלכה

הנה כאשר משה עלה לשמים לקבל את התורה הלך יהושע עמו כתלמיד המלווה את הרב, וכשהגיע אל ההר, משה עלה ויהושע נטה שם את אוהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום לבואו, וצריך להבין מדוע נשאר שם יהושע כל ארבעים הימים, הלא אדרבה דווקא בזמן שמושה עלה לשמים היה לכאורה צורך חיוני שיהושע יפעל ויסייע לכלל ישראל בתוך המחנה. אלא הביאור הוא שיהושע היה אז תלמיד המקבל תורה אצל משה רבינו, ובזמן הזה אין שום דבר שמוציאו מתוך ה'אוהל', ויהושע - נער - לא ימוש מתוך האוהל, אפילו לא הצורך הגדול ביותר של כלל ישראל. ודוקא כשמושה לא נמצא בתוך כלל ישראל, ויש מצב קשה ומדאיג, דווקא אז אסור לצאת ואפילו לרגע אחד מתוך האהל, יציאה בזמן כזה מסוכנת יותר מתמיד.

תלמידי ישיבה צריכים להיות בד' אמות של הלכה בכל מצב דווקא במצב קשה זה, ובעת צרה חייבים להתחזק בעסק התורה יומם ולילה, ובזכות זה נתגבר על כל הקשיים והצרות. אשריכם בני התורה שזכיתם להיות בד' אמות של בית המדרש להגן על כלל ישראל.

רבי משה שמואל שפירא, כנס בוגרי ישי' בא"י, חורף ס"א

בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: ווי להם הבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו תדיר לתורה נזוף הוא לפני הקב"ה, שנאמר: "והלוחות מעשה אלהים", כאדם שאומר לחברו: מה מלאכתו של זה, כסף נבחר, כך מלאכתו של מלך מלכי המלכים עוסק בתורה.

מדרש תנחומא, כי תשא

התורה והמצוה הוא העונג והשמחה, בעולם הזה ובעולם הבא.

מדרש תנחומא, שמיני

תחילת הכל, צריך האדם לידע שהתורה שלנו היא חיותנו. וכמו שהדגים חיים במים, ואם נפרדים מן המים הם מתים, כך האדם - כשנתפרד מן התורה, ואפילו רגע אחד, מיד הוא דומה כמת, ולכן מברכין על התורה: "וחיי עולם נטע בתוכנו".

הגר"א, דקדוקי תורה

☆☆☆

הן כל התורה שמותיו של הקב"ה הוא כנודע, ואיזה תענוג וחיבה וחמדה ושעשוע עריבה ונעימה וחיבה וחשוקה, כהתקרבות והתדבקות בשמו הגדול והקדוש, שכל מלאכי מעלה, אראלים אישים תרשישים שרפים ואופנים וחיות הקודש, נרתתין ומזדעזעין בשמעם הזכרת שמו הנכבד והנורא. ובודאי, מהראוי לברך קודם בקדושה ובטהרה בשירה וזמרה, על אשר זיכנו בחיבת תורתו הקדושה, הדבוקה בשמותיו יתברך.

באר מים חיים פר' האזינו

☆☆☆

ומידי דברי, זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תוה"ק, ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים, ושמוח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כל כך לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות - שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה, אבל הלומד ומתענג בלימודו, הרי מתערב בלימוד גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא, כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה - להיות שש ושמוח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה... ומודינא, דהלומד לא לשם מצות הלימוד, רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו, הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה, כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה. ובהא אמרו: "לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך" כו'. אבל הלומד לשם מצוה, ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש, כי גם התענוג מצוה.

ה'אבני נזר' בהקדמתו ל'אגלי טל'

☆☆☆

אשריהם ישראל שהקב"ה נתן להם תורת אמת לעסוק בה יומם ולילה, שהרי כל מי שעמלו בתורה, יש לו חירות מהכל - חירות מן מיתה שאין יכולה לשלוט עליו. והרי ביארוהו, לפי שכל מי שמתייגע בתורה ודבוק בה, הרי הוא נאחז בעץ החיים. ואם מרפה עצמו מעץ החיים, הרי עץ המיתה שורה עליו.

זוהר ח"א (קנב):

☆☆☆

משרשי המצוה (הקהל), לפי שכל עיקרון של עם ישראל היא התורה, ובה יפרדו מכל אומה ולשון להיות זוכין לחיי עד, תענוג נצחי שאין למעלה הימנו בנבראים. על כן בהיות כל עיקרון בה, ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה, ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם, אנשים נשים וטף, לאמר: מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו? ותהיה התשובה: לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודינו ותפארתינו. ויבואו מתוך כך לספר בגודל שבחה הוד ערכה, ויכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה, ילמדו לדעת את השם, ויזכו לטובה, וישמח השם במעשיו.

החינוך, תרי"ב

[illegible]

**דברי חיזוק והתעוררות
לרפואת רבן של ישראל
מרן רבנו יוסף של' בן חיה מושא שליט"א
שנמסרו ע"י המשגיח הגאון הצדיק
רבי משה דוד ליפקוביץ שליט"א**

"לקיים בנו חכמי ישראל"*

הן אמרו חז"ל בברכות (י"ב ע"ב) אם ת"ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו. ובאמת לא כל מוחא סביל דא, וגם קשה הדבר בהרגש, וכדברי בעה"ט ב"לכחותה" דריש פרשה חיי שרה, מ"ט כ' זעירא, לפי שזקנה היתה, ואף אם יתפעל האדם, לרגעים תבחננו, וביחוד 'ביום נשק' שנושקים ב' עולמות יפעל בעצמו להוציא מיטב נשקו. אך בבקשת רחמים קבועה ומתמשכת בגדר 'קוה אל ה', ואעפ"כ שוב 'קוה אל ה', וכמשי"ר חז"ל בהך קרא והכל תלוי בקיווי. יש להגדיר את כח הדעת, יזכנו השי"ת כי יקוים בנו טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע, לשלוח מרפא ארוכה ותעלה ברב חסד וחנינה וחמלה לנפש רבינו יוסף של' בן ח' מושא בתוך שח"י, ויזכה לראות בשוב ה' ציון ברחמים גדולים אמן.

א] לבקשת רחמים על ת"ח צריך תפילה מעומק הלב דווקא - כתב ביערות דבש (ח"ב תוכחת מוסר והספד) בטעם הדבר שהעושים מצות אנשים מלומדה, נענשים ר"ל באבדה חכמת וגו', מה מדה כנגד מדה אמור כאן. וביאר דד' מיני תפלות יש, אם מתפלל בלב הרי קרוב ה' לנשברי לב, וכל לבבות דורש ה' ובכה"ג הקב"ה מקבל את התפלה, אבל המתפלל בלא לב, יען אין מלאכי השרת יודעים צפוני הלב, הם אמנם מקבלים תפלתו, אבל לא הקב"ה היודע מחשבות הלב. והנה המלאכים חפצים בפטירת צדיקים כדאמרין נמי אראלים ומצוקים אוחזים באה"ק, כי זה ליום הילולא למעלה, וא"כ כאשר התפלה היא עם הלב שלא ימותו צדיקים, הקב"ה מקבלה, אכל כאשר היא בלא לב, אזי רק מלאה"ש מקבלים תפלה כזאת, ויען אין חפצם בכך, אין קטיגור נעשה סניגור, ומשו"ה כי נגד העם הזה בפיו ובשפתיו ולא בלב, אבדה חכמת חכמיו, כמו שדרז"ל זו מיתת צדיקים ר"ל.

"ולכך צריך זירוז בתפלה שהיא עבודה שבלב, ובאמת החי יתן אל לבו, הלא אדם להבל דמה וכל יגיעתו לריק בעוה"ז, ורגע זה שעומד בתפלה הוא יקר הזמן" (לשון היערות דבש במסקנת דבריו שם).

ב] כח התפלה - מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים גמ' וסברא, בגודל יקרת ערכה של תפלה ורום פסגתה שבכחה לשנות ולהחליף גזירות, וכי הקב"ה חפץ בכך שיבקשו ממנו. ולדעת הרמב"ם זו מ"ע מה"ת, ולדעת הרמב"ן עכ"פ בעת צרה, לקבוע בלב ופה כי ה' מקוה ישראל מושיעו בעת צרה, וממנו לבקש ולא זולת (וכמש"כ האוה"ח

* עם הורדת הקובץ לדפוס התגלגל לידינו בס"ד דברי חיזוק אלו לעורר הלבבות במעלת וגדרי חיוב התפילה לרפואת ת"ח גדול שבדור, רבנו הגדול מרן שליט"א, ולתועלת הרבים אמרנו מה טוב לקבוע הדברים עלי ספר. עיקרי דברים אלו נמסרו בשעתו בעצרת תפילה וזעקה בהיכלה של ישיבת 'באר יעקב', עת מחלתו של מרן ראש הישיבה רבנו הגרמ"ש שפירא זללה"ה. ובהורמנא דהגאון הגדול שליט"א מתפרסם בזה עם הוספות ושינויים קלים, לרפואת רבן של ישראל מרן שליט"א, ד' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים. - נר"נ ע"י א' השומעים.

ריש פ' ואתחנן דד' דברים מתנאי התפלה, וחד מיינהו שייחד בקשתו רק להקב"ה, ואף לא למשרתיו עושי רצונו), וכ"ז אי"צ לפנינו. אך מ"מ יש לציין לד' הספרונו ריש פ' וירא "...כי אמנם להשיב הבחרות אחר הזקנה ה"ה כתחה"מ שלא תהיה זולתי במצוה הא-ל-פרטית, וכ"כ לדברי הגמ' ב"מ פ"ה ע"ב דהקב"ה שלא חפץ שיתפללו, 'מחיה המתים' או בתפלה משגת חן מאתו", שעדיין לא מטא זימנא, נעשה נס ע"י אלי' ז"ל שנדמה להם לדוב כדי להטרידם מתפילתם, ולא שנתן להם להתפלל, רק שלא תקובל תפלתם (כמו שהעירו בזה, ויעזין מדרש רבה ברכה פ"א י'), כי התפילה נתן לה הקב"ה כח לפעול פעולתה, ולא חפץ לשנות זה. ועוד זאת יעזין מהרש"א ברכות ל"א ע"ב על מה דאי' שם דעלי חפץ להמית את שמואל משום שהורה הלכה בפני רבו, וליתן לחנה בן גדול ממנו, אמרה לו חנה 'אל הנער הזה התפללת'. וביאר המהרש"א דזה חביב לי שנולד על ידי תפילתי, משילוד לי אחר על ידי תפלתך. והיינו דמעורב כאן איתערותא דלתתא, וכאילו היא יצרתו בתפלותיה, וחביב לאדם קב שלו מט' של חברו. ועל אחת כו"כ כאשר המדובר הוא בת"ח, הרי זה כאילו החיה את הת"ח ההוא, ונזקף לזכותו חיותו והשפעתו בעולם כולו (וכדלהלן בע"ה).

[ג] זאת ועוד כאשר מהותו של ת"ח מצד עצמו מושגח מאתו ית"ש באופן מופלא, וז"ל היערות דבש (שם) ויידעתי כי הרבה יתלו [הסתלקותם של צדיקים] במקרה, זה בזקנה וזה בחולשת גופו, וזה ברב צערו וכדומה, אבל אל בני ח"ו לתלות במקרה, כי העם אשר בחר ה' לנחלה לו ונכנס עמם בברית, איך יניחם למקרה הזמן והטבע, וכי כך מדת הברית להפקיר באי בריתו למקרה הזמן ופגעי הטבע, ובנה נפלינו אנחנו באי ברית ה' מכל עם אשר על פני האדמה, וביחוד בעלי תורה המלך חפץ ביקרם, והוא מונה רגעים ובקרים מתי יבוא עת שצדיק נולד כמבו' במדרש פ' בלק, ועכשיו שנולד ונתגדל איך יסתיר פנים ויניח אותו הפקר לכל מוצאי פגעי טבעיי' יהרגו וכו' ע"ש. וזהו שאה"כ ולא ראיתי צדיק נעזב.

הן הראנו השי"ת ברב חסדיו עד כה כי לא בחיל ולא בכח יגבר איש כי אם ברוחי. וע"י תפלות הראנו נפלאות. ובעת שרפו ידים, נכרה תיכף השפעתה ע"פ מצב בריאותו שליט"א.

[ד] יחס מיוחד ומסויים ישנו בין האדם השלם לבין תפילה - הנה כ' במסילת ישרים (פכ"ו) "אך הקדוש הדבק תמיד לאלהיו, ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן, כמקדש, וכמזבח וכו', וכ"א הצדיקים ה"ה המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש", עו"ש באורך. ולכך אמרו גדול סילוקן של צדיקים יותר מחרבן בית אלקינו, כי הוא גופא ביהמ"ק, וזאת נוסף בו ארון ברית ה' אשר אע"פ שחבר ביהמ"ק הוא לא חרב, שכל העוסק בתורה שכינה כנגדו, ואין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד, וע"כ גדול הוא מביהמ"ק. והנה מצאנו דביהמ"ק ה' מקום מוכן לתפלה, כאשר נתפלל שלמה על זה הדבר (מלכים ח'), ועד עצם היום הזה עדיין הוא תל תלפיות (ברכות ל). וכיו"ב הצדיק הוא מוכן להעלות התפלות, כמש"כ החת"ס בהגהותיו לשו"ע (או"ח סי' ק"ב), דסגלה נפלאה להתפלל ליד צדיק, מלבד מה שתפלתו גופא מתקבלת טפי, כדבתיב "תפלת ישרים רצונו" (משלי ט"ו), וכמש"א ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים (ב"ב פרק יט נוחלין). אלא תפלת ההדיוט נעלית ביותר מחמת הצדיק. אולם יותר מהמה הנוגע לעניינינו, כי כאשר בעה"ר לא זכינו לשיחתו של החכם והשפעתו נתמעטה על בני דורו, מזכה אותנו העליון ביה שהוא יהי הגורם להיותנו דבוקים בה ית', ע"י עמוד העבודה שהי בזמן ביהמ"ק, כן עתה ע"י התפלה. ואין להקשות ומה מדה מיוחדת בתפלה זו עליו, הרי לא נחסרו דברים הצריכים תפלה, ודרכם ג"כ יש את ההשתייכות אל עמוד העבודה. תשובה לדבר, אף דושאי כן הוא הדבר

שכל תפלה היא עבודה שבלב, והיא עומדת כנגד עבודת הקרבנות, וכמו שביאר זאת ר' יונה בשערי העבודה באורך זה לעומת זה, אך אינה דומה תפלה על ביהמ"ק לתפלה על שאר צרכי הגוף, והביאור דתפילה מעומק הלב זה מגיע ע"י שאיפה אל הדבר שאליו הוא נושא את נפשו ושופל עליו לבו. ועוד זאת דגם אם אינו חש לעת כזאת, ע"י התאמצותל בתפילה יבוא להרגיש שאיפה אל הדבר ההוא. והם הם דברי המדרש (שחר טוב קב) אמר' גלפי הדורות אמרו שאין להם לא נביא לא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה א' שנתשיירו להם כשהם מתפללים בר"ה ויוה"כ, ולא תבזה אותנו מהם, [אולם בויק"ר פ"ל (הובא באורחות יושר) א' בהאי לישנא "בדורותנו שאין לנו לא מלך ולא נביא ולא כהן ולא אורים ותומים, אלא תפלה בלבד", ולא הותנה על איזה תפלה מסימות רק משמע על כל תפלה]. והענין דעיקר תפילות ר"ה ויוה"כ על בקשת כבוד שמים בגאולה השלימה, הרי שעצם התפילה ע"כ, ה"ל כאילו בית המקדש קיים, ומכפר להם הבקשה כמו המקדש, וה"ז השלמה לכהן ולנביא כדמשמע.

א"כ נמצא איפה דהתפלה על החכם השלם מתוך הכרה בערכו, ובקשת החיים כבעלי החכמה ומבקשיה, דעבדינן לנו חיותא בגלות הרב עם תלמידו לערי מקלט (וכלש' הזהב של הר"מ) זהו גופא השגה על ע"ד שאמרו כל שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, וככל אריכות הדברים שאמרו בהמתאבל על ירושלים זוכה ורואה עתה וכו', דהכרת הערך ושאיפה והכמיהה אליו הוא האדם בעצמו, ובמחשבותיו והרגשותיו מחייה בקרבו את בית המקדש, כהגדרת ר' צדוק: במקום שמחשבת האדם שם הוא באמת. וכבר ביארו שזהו המכוון בהלכה שצריך לכוון לבו לבית קודש הקדשים, ובמשנ"ב בשם הפרישה, (סי' צ"ד סק"מ) "שיחשוב בלבו ורעינו כאילו הוא עומד במקדש אשר בירושלים במקוון קודש הקודשים", והיינו דאף שבפועל הרי לא הותר לבוא לשם כי אם לכהן הגדול ביוה"כ, ועוד שעתה הוא חרב, מ"מ אצל כח המחשבה ישנו בית המקדש!, ומעתה נתפרש שהתפילות עליו יש לזה שייכות עם עמוד העבודה בייחוד, ולא כשאר תפילות על צרכי הגוף, כי התפלה עליו היא תפלה על המשכן המקדש והכלים.

ה] אך לשם כל נצרך להקדים מחשבה אחת בגדלות החכם ובתכלית בקשתנו על רפואתו השלימה בב"א. הנה מעלת התלמיד חכם והאדם השלם, מלבד מה שנתבאר לעיל, דה"ה כמקדש ממש, והרבה כיוצא בזה בדבר חז"ל ואי"צ להאריך בזה, ואכה"מ. וכשדברו חכמים דהרוצה לנסך יין ע"ג המזבח ימלא גרונו של ת"ח יין, דהם כמזבח וכו', הזכירו תלמידי חכמים, ולפעמים מוזכרים בלשון 'צדיקים', ובתהילים הרבה מוזכר בלשון 'צדיק', וקאי נמי את"ח. יעוין בתהילים ל"ז פי צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר משפט תורת אלוקי בלבו וגו', וכיוצב"ז. והענין, דפתיכי אהדדי כאשר התורה נלמדת בעמלה ויגיעה ולכבוד ה' נותן התורה בתיקון המידות, דבלא"ה הרי אי"ב דעה ונבילה טובה הימנו (תדב"א ובשו"ע יו"ד רמ"ג סעי' ג' כ' דת"ח המזלזל במצוות ואי"ב יר"ש ה"ה כקל שבציבור). וזהו הצדיקות הגדולה ובכה"ג ברי הוא מרכבה לשכינה (ובפרט כאשר הוא יודע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופרושי ובפסקי הגאונים, ותורתו אומנתו כדב"ל ביו"ד רמ"ז ס"ב), וא"כ אף כאשר הזקין ואינו יכול לצאת ולבוא, מ"מ הרי לא פסקה מעלתו זו דהוא מרכבה לשכינה, ואדרבה מצאנו שכ"ר רש"י ריש פ' ויצא, וז"ל: "ואלוקי יצחק - אע"פ שלא מצאנו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם, לכתוב אלוקי פלוני, משום שנא' הן בקדושי לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שקהו עיניו וכלאו בבית, והרי הוא כמת, ויצה"ר פסק ממנו" (תנחומא). הרי ששגבה מעלתו מחד, ומ"מ כיון שמחובר אל החיים יש ביטחון כי לכלב חי הוא טוב מן האירה המת וגו' (קהלת ט, ד). והשפעתו אל החיים כיון שהוא בארצות החיים, יעוין במדרש רבה פ' ברכה (פ"א י')

דמשה רבנו ע"ה ביקש לחיות אפי' כעוף, ועוצ"ש דבשעת הסתלקותו דכבר הורה לו הקב"ה על ידי ורגליו ושאר אבריו שבאו קיצם, ומ"מ נשמתו לא רצתה לעזוב את הגוף כמות שהוא, ואף שהובטח לה ע"י הקב"ה לעלותה לשמי השמים העליונים, ומושיבה תחת כסא הכבוד אצל כרובים ושרפים וגדודים, עי"ש ונורא. כ"ז מלמדנו כמה ערך היות הנשמה פה בעולם הזה להאדם בעצמו, וממילא השפעתו על כל החיים.

וביותר כאשר עיניך תחזינה בזיו פניו, ברגע קטון תצא מאפילה לאור גדול להביט אל כל הבלי העוה"ז בבזו כמו שבאמת המה, ולהעפיל אל רום ההר בגדלות אמיתות המשתקפת מזקני תלמידי חכמים, ועי' אוה"ח ריש פ' ויחי, שלא נא' שמתוספת בהם חכמה (כמו שהעירו כבר בס' ביכורי אביב דהיינו לעת הזקנה המופלגת דמקודם, דתחילת ימי הזקנה הא אמרי' בשבת קנב, דחכמה מתוספת בהם), רק מתיישבת בהם, והבן הענין.

ועי' בשו"ת רדב"ז (ח"ו ב' אלפים פ"ח) "...ולכן היו החכמים מזהירים לבניהם להביט אל פני רבם בשעה שעומדים לפניו, זה נקרא אצלם גלגול מחיים, וזהו שאמר רבי, אם הייתי מסתכל פנים בפנים לר' מאיר, שהייתי גדול וראוי להבין פילפולו, הוי מחדדנא טפי וטפי, דאילו בזמן שנכנס ר' מאיר אל בית המדרש עדיין רבי היה קטן", עכ"ל. וראה לשון היערות דבש "...ראו כי תלמיד חכם כלול בתורה כי אף הוא מקור התורה, ורואה ת"ח שנשרף כאילו רואה ספר תורה שנשרף, (יל"ע דבתוס' שבת קה מב') דאף אדם מישראל שאינו כשר כ"כ, נשמל לס"ת שנשרף, עי"ש).

ולכן שטות מהרבה אנשים האומרים במיתת תלמיד חכם זקן מופלג, שאין להרבות הספד בהיותו זקן, אדרבה הרואה ס"ת שהוא ישן מימים קדמונים נשרף ח"ו, הלא יבכה בכי תמרורים, ויעורר אבל כי היא מוגהת, וכנהנה רב מעלתה וכו', ואם ראשונים כמלאכים, אנו כבנ"א, ואם כבנ"א אנו כחמורים.

וראה עוד דברי היערות דבש: "אבל הענין כל הוא למה אין ב' דברים לדור, והוא כי ידוע כי אין ב' נביאים מתנבאים בסגנון א', ואמרו הטעם כי כל נביא יש לו שער וצינור בפנ"ע וכו'... וכמו שאמרו בנביאים כך הוא בת"ח, כי חכם עדיף מנביא, ולכל ת"ח שער ונתיב חכמה בפנ"ע, אשר אמרו אין צדיקים לע"ל רואים זא"ז, כי לכל א' עולם בפ"ע מקום השפעתו, ובמותו בעוה"ר נסתם השביל ונתיב, וממש נאבד עולם מלא", ויעו"ע שם בזה. ויעוין להלן (אות ו') לשון רבי ירוחם ממיר בגדולת ההשגה שיש להזוכים לראות פני חכם וצדיק יותר משל הספרים והתבוננויות הכי גדולים.

ו] וכבר נחת רוח הוא לפניו ית' שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת - לאחר שנתבאר דענין החכם השלם כמקדש הוא, נמצאנו למדים דהתפילה עליו כענין התפילה על הקודש והמקדש, שכ' המס"י (פי"ט) שעצם הבקשה על הדבר נח"ר הוא לפניו ית"ש, כי בהיות האדם מכווין בתפילתו כזאת, הרי הוא ממש כמתפלל על כבוד ה', אלא שעל המקדש רחוקים אנו לבקש באמת, יען כי אין הרגש מסייע, אבל בזאת נקל יותר לחוש את השפעתו לטובה, אף ממילים ספורות של אהבת תורה ויר"ש, המקנים את התחושה כי אין טוב אלא תורה, ורואים בעליל את דברי האוה"ח הקד' פר' כי תבוא וכו', ואף בהסתפפות בצילו נחקק בלב כי אין שמחה כשמחתה של התורה ולומדיה, ובהתהדר הוא במקהלות בני התורה מתאמת הידיעה כמ"כ רבנו יונה בשע"ת (שער ג' קמ"ז-ח) בגודל העוון של המבזה ת"ח וגודל מעלת המכבד כמה טעמים, וזה מקצת מלשונויותיו שם: "בראות בנ"א את כל כבודם ילמדו לקח לנחול כבוד ותרבה הדעת... רבים מישני לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה ויכירו מעלתה ויבוא חשקה בלבבם, ויהיה עסקם בה לשם יתעלה ולעובדו בלבב שלם... ע"כ יכבדו עבדי ה' ית' את חכמי התורה

לכבוד ה' ית', ולהודיע עבודתו לבדה עיקר הנמצא... ולשבח עבדיו ויראיו ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא יגיעה ופועל ידיים זכות גדולה עד לשמים, כי זה מעקרי יצירת האדם... אם הוא משבח המעשים הטובים והחכמים והצדיקים, תדע ובחנת כי איש טוב הוא ושרש הצדק נמצא בו...", כ"ז בעת יעלה האיש הנלבב במחשבתו ויחדד רגשות לבו להבין כי כל חפצו וישעו לבריאות החכם משאיפתו אל השגת מעלות רוחניות איש איש כפי מושגיו, הרי דכל תפילתו איננה אלא בעבור כבוד שמו ית', כי בלא"ה הרי 'כמה עקיבא איכא בשוקא ולא הלכתם לכבדן, אלא כך אמרתם תורת אלוקיו בלב' (עי' מוע"ק כא, ב). ובזאת ירוויח כמה דברים, א. נח"ר לפני השי"ת על בקשת כבודו. ב. דהמתפלל על הקודש והמקדש כבר בחר בטוב וכמשנת"ל. ג. וגם תפילתו מקובלת בזה כמ"ש וכדלהלן בעז"ה.

ולתוקף הענין של בחירת הטוב דרך תפילה ובקשה על קיומו, יש בנותן טעם להעתיק מתו"ד ר' ירוחם ז"ל ממיר, (דעת תורה דברים - גילוי דעת) וז"ל: "ברצוני לגלות לכם דבר אשר לא גילתי עוד למי שהוא כל ימי, בבחורתי באתי לקעלם, בחור ככל בחור פשוט, ואחר שזכיתי לשמוע איזה פעמים את אדמו"ר הגה"ח רש"ז זצ"ל, אחרי זמן קצר נסתלק, ואני במרירות לבי עמדתי מאחורי כותל החדר שהיה הוא מונח שם כל היום בבכיות וצעקות, לא אכלתי ולא שתיתי, וזכרוננו מה שהייתי מדבר לעצמי, אך רק זכיתי להבין מהו אדם, ומה הנם חיוביו, אך רק נפקחו עיני בשמעי דברך פעמים ספורים והנה נסתלקת ממני וכו', ככה עמדתי שם כל היום, וארגיש כל ימי שאם מזכני השי"ת בהבנה והכרה מעט, הנה זה רק מהמעמד ההוא, מאותו היום".

ושמא תאמר דוקא כשהיתה בכייתו על ההעדר אפשרותו לשמוע באורחות חיים למשכיל, ומנא תאמרא שאף על ההשגות שנתבארו לעיל כן הוא הדבר. הרי תשובתך בצידך, דהגר"י ז"ל גילה לבני ישיבת ח"ח סודו זה בהסתלקות החפץ חיים זיע"א וע"כ המשיך ואמר וז"ל: "בין הנמצאים כאן ישנם שונים, יש שבאו בזמן האחרון ולא שמעו רק שיחה או שתיים, ויש אשר לא זכו לשמוע כלל אלא רק ראו. תדעו ותבינו שאשרי לכם ואשרי חלקכם, לא ישיג בנ"א ע"י ספרים והתבוננות הכי גדולים שיהיו, מה שזכיתם בהבטה עליו פעם, אשריכם, רבנו הקדוש אמר (עירובין יג, ב) אהאי דמחדדנא וכו'. רבנו הגדול חריף דורו, ראש גולת אריאל זכה לגדלותו אך ורק ע"י הבטה על ר' מאיר מאחוריו, אשריכם".

ז [פנה אל תפלת הערער - סגולה מיוחדת ישנה לתפילה על כבוד שמו ית', וידועים דברי המס"י (שמקצתם הובאו לעיל) דלא יאמר מי אני וכו', לפיכך נברא האדן יחידי שאפשר שעל ידיו יתכנסו הגליות ויבנה בית המקדש, וראה במכילתא דרשב"י (משפטים כד - הובא בס' אורחות יושר) לא יאמר אדם איני כדאי להתפלל על בית המקדש ועל ישראל, ת"ל שמוע אשמע צעקתו, וכן בס' חסידים שתפילה על רוחניות מתקבלת, ועי' זהב משבא לבין המצרים - ולפעמים אשר נוספה מעלה בתפילת היחיד מקירות לבבו יותר משל תפילת הרבים, וכדכתיב 'פנה אל תפלת הערער' שהוא גורם שהקב"ה יפנה לתפלתו, ואילו אל הרבים 'ולא בזה את תפלתם', רק דאין לבזותם (הנצי"ב). וע"כ התחזקות של כל אחד בינו לבין עצמו אשר בתפילה מועטת אלא שמקירות נפשו ולבו מתוך הכרה בדברים הנ"ל. וכ"ז עוד מלבד ההצלה לדור כולו, הן מבחינת שמגן הצדיק על כל יושבי הארץ ברוחו ובגשם, וכמב' שאין הקב"ב מביא פורענות בעבורם, ולכן כתיב הצדיק אבד וגו', כי מפני הרעה האסוף הצדיק, פירש"י העתידה לבא ר"ל, וכ"כ ונשאתי לכל המקום בעבורם, ועי' מוע"ק כה ע"ב ובהיות החכם סוסל יסורים הרי הוא כמזבח כפרה לכל הדור ההוא, יען נשמתו ניצוץ מנשמת משה רבנו ע"ה, כמש"כ אדוננו הגר"א ז"ל "כמו שניצוצי השמש שופעים בירח וכוכבים, כן בכל דור מאיר ניצוץ א' ממשו רבנו ע"ה לחד בדור, והוא שופע אורו לכל הת"ח שבדור,

וכל החידושי תורה שמתחדש בעולם הוא ע"י השפעת אורו של מרע"ה (ת"ז מ"ב ג') [לכא' צ"ל, דיש דור שמאיר בבחינת כוכב ויש בבחי' ירח וד"ל], ונשמתו זה כלולה מנשמת כל ישראל, וע"כ הוא נושא את חוליינו ואת מכאובנו, וכעובדא דרבנו הקדוש (בבא מציעא פ"ה ע"א), שכל שנות יסוריו לא הוצרך העולם למטר, וכן שם (פ"ד ע"ב) בכל השנים דראבר"ש הי' מוטל בעלי' יעו"ש (ובנדרים נ') יומא דמחייך בי' רבי אתי פורענות לעולם. אך אי"צ לכל זה, כאשר בכבוד שמים עסקינן, וכדלעיל בע"ה.

ולסיכום הדברים, יעוין בדעת תורה (שם) דהגר"י ז"ל מאריך להוכיח דכל זמן שיש דרישה לבית המקדש הוא קיים, ולא יתכן חורבנו כשיש לו ביקוש, וכן הדבר אילו היו חפצים בחיותו של החפץ חיים, עיי"ש באורך ואכ"מ. והדברים מאירים אחר שהוברר שהנהגה מיוחדת עם עושי רצונו שהקב"ה חפץ ביקרם, ואין להם סיבה להסתלק מן העולם (יעו' כתובות קד) מאן דיימר מת רבי ידקר בחרב, והדברים מפורשים במהרש"א בח"א דאין רבי עתיד להסתלק [ואילו יאמרו, הרי שחסר את הדרישה, כצ"ל], ועי' הקדמת משנה ברורה ודו"ק.

ויפה ליבון ענינים אלו בהלו נרו עלי ראשנו לידע להאריך ולבקש על כי רוח קדשך אל תקח ממנו, עד כי ישיקף ה' וירא וישמע בקשותינו להחלימו ולרפאותו ולחדש כנשר נעוריו אמן ואמן.

ונוסיף עוד, כי ישנה תחושה הרווחת בקרב רבים כאילו לאחר הסתלקות החכם ר"ל לגנזי מרומים, יש את השפעתו וכו', ואצל השטחיים אולי אשר גודלת יקרתו בכך, כאשר מפרסמים תולדות חייו הכבירים ומעשיו ופעליו מפליאים כל שומע, ומקורב חדשים באו בהפקת היסטוריה ומסמכים החביבים על בעלי אסופות של כיו"ב, וכהנה מסיבות שונות ומשונות חשים כביכול כאילו רוח קדשו בקרבנו, ואף שיש מקצת מן האמת בזה, רצוי להעתיק דברי היעזרות דבש (עוד שם) המדברים בעד עצמם.

ותוכן קושייתו על מה שאמרו דהמתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו חי, וצריך להבין המידה כנגד מידה שבזה. אלא הענין כך הוא, דהמתעצל אינו ממעט בהרגשותו בגדולת החכם כי אם דאומר הוא דהרי אחז"ל גדולים צדיקים במיתתן שקרויים חיים, וא"כ מה כל ההספד הלוה [משמע דסיבת מסקנתו זו, הינה מחמת התעצלותו, והיצה"ר דואג להראות להאדם המאמרים הדרושים לו לכל עת מצא, להשתמש עמם שלא במקומם, כמש"ע המס"י]. וא"כ דנים עמו מדה כנגד מדה שא"כ אין מה להספיד ולהתאבל כ"כ אם עודנו חי, א"כ לא יזיק לאותו עצלן להישאר חי אלא בקבר... לזאת תדע כי הרבה יש להתאונן ולהתאבל על הסתלקות הנפש ר"ל, כיון שאין במות זכרן ולא המתים יהללו י-ה (עי' ישעיהו ל"ח) ולא כל יורדי דומה, ומה בצע בדמי ברדתי אל שחת, עיקר שכינה בתחתונים, ושמא מתפרסם כבודו ואביתא תהילה וכו', (ועי' מדרש הנ"ל בפר' ברכה). ש"מ כמה יש לייקר חיי האדם השלם הארי החי הטוב מכולם.

יעוין באר היטב סי' רפ"ח שמביא שמותר לברך המקשה לילד בשבת, (משמע דהסכנה רק על הוולד, ובכה"ג אים עליו עדין דין שחייבים בהצלתו, וצ"ע) כיון שהתינוק צדיק ויכריע את כל העולם לזכות, ועל אחת כו"כ מי שכבר נולד ועבר את כל גן המבוכה בגבורה ועמידה בניסיונות שמכריע את כל העולם לכף זכות, כמה יש להתפלל עליו כי הצלתו היא הצלת כל העולם.

ויעוין עוד במשנ"ב סי' קי"ט ס"ק י"ב בשם מ"א, "כשחלה מהרי"ל גזרו הציבור תענית ואמרו סליחות ומנהגם היה אז לומר סליחות באמצע ברכת סלח לנו, משמע שדיבור לצורך יחיד שרי אפ"ל באמצע ברכה, י"ל שאני מהרי"ל דרבים צריכים לתורתו וקרבים דמי".

בשע"ת בסי' קי"ח "ובאומרו לישועתך קיונו כל היום, יכוין למה ששואלים אח"מ ציפית לישועה, ולכן תכוון שאתה מן המקווים לישועתו, וכ' מהרי"ץ ז"ל וגם אני מכוון לצפות לישועת ה' שעושה עמנו להצליח מכמה פגעים רעים בכל יום ובכל רגע, ומצאתי תועלת גדול כמה פעמים לעתות בצרה בזה", עכ"ל.

והיינו דהמצפה לישועה היינו לישועת ה' גופא המחולל בגויים עדי יצמיח קרן לדור, וזהו ציפית לישועה, ומכאן נמשך ההשפעה לכל הישועות הנצרכות לאדם.

כן יזכנו השי"ת לראות במהרה בישועתו בהתהדר כבוד התורה ע"י חכמיה וזקניה, ובפרט רבנו הגדול רבי יוסף שלו בן חי' מושא שליט"א ברפוא"ש תחזינה עינינו בשוב ה' ציון ברחמים גדולים אמן ואמן.

סיפורים מלהיבי נפש לשקידת התורה על מרן רבנו רבן של ישראל שליט"א

על לימוד ליל שבועות, מספר נכדו רבי שלמה קניבסקי ראש ישיבת קרית מלך:
העיד חתנו של הגרי"ש שהיה בביתו בחג השבועות של שנת תשס"ט, שבילילה כשהלכו כולם ללמוד אחרי הסעודה כמנהג ליל שבועות, הלך הגרי"ש לישון כמנהגו בליל שבועות לישון שעתיים וחצי במקום שלוש וחצי בלילה. ואחר כך קם ללמוד.

אחרי שחרית הזדרזו כולם לאכול משהו ואחר כך לישון שהרי היו ערים כל הלילה, והגרי"ש הזרז להמשיך ללמוד שהרי ישן בלילה. לפני מנחה גדולה קמו מהשינה והתפללו ואכלו סעודת יו"ט, ואחריה חזרו לנוח ולישון שהרי היו ערים כל הלילה, והגרי"ש חזר ללמוד שהרי ישן בלילה... כך למד בשקידה ובהתלהבות ובריכוז ועמל ברציפות עד שהגיע הזמן לישון במוצאי יו"ט כרגיל. איך אפשר לעכל כזו התמדה, וכאלו כוחות בגיל כזה. רק בזכות שכל ימיו מגיל צעיר לא פסיק פומיה והרגיל עצמו רק ללמוד בהתמדה.

(מתוך ספר השקדן, באדיבות המחבר שליט"א)

הרב משה יצחק רובין מיישבת "אור שמח" סיפר מעדות אישית איך היה נראה הגרי"ש בשבתם יחד בימי ההפגזות הרועשות והאימתניות של "ששת הימים" במקלט הציבורי שמתחת בית המדרש של ברסלב בשכונה, עם כל תושבי האזור. ברקע היה רעש מפחיד של הפגזות, ובפנים דיבורים קולניים של כל המשפחות על נשיהם וטפם, והגברים עסקו בין פרק תהלים למשנהו בנייתו המצב. בחיזיון שהגיעו מהחזיתות. וכל שמועה היתה מקור להתעניינות ותעסוקה. כך אצל כולם. חוץ מאחד שישב בפניה ובידיו גמרא גדולה, והתנדנד בקצב אחיד שקוע בהתמדתו ושקידתו. הלא הוא הגרי"ש.

כאשר ביום השלישי למלחמה פשטה השמועה שהצבא כבש את העיר העתיקה, והכותל המערבי בידי היהודים, הדבר עורר התרגשות גדולה מאוד. בשלב זה כבר לא עצר בעצמו בעל המעשה, וניגש לרגע לפינתו של רבינו לספר לו כי הצבא כבש כבר את כל מזרח העיר מידי הירדנים! הגרי"ש פסק מהלימוד והקשיב לו עד שכיילה לדבר, ולא הגיב כלל. המספר המשיך בהתלהבות: והכותל המערבי גם כן משוחרר! רבינו שמע אותו עד הסוף באדיבות ותשומת לב כדרכו, ובלא שום זיק של התרגשות שב להתנועע ולהחזיר את עיניו בחזרה לגמרא הגדולה להמשיך מהמילה שפסק בה...

אשרי יולדתו

אמו הצדקנית של רבינו, שרבות סופר עליה מעזרתה למען תורת אביה גדול המקובלים ולימודו, כאשר התגורר בסמיכות אליהם בשאול שבליטא, ובהומלא שברוסיה, וגם לאחר מכן בירושלים. היא שידעה להעריך את תכלית החיים ואת לימוד התורה כרום המעלות, הקדישה את בנה רבינו מינקותו ללימוד התורה הק'. עד שניתן לומר עליה את המימרא "אשרי יולדתו" במלוא המובן.

ההקרה שלה למען שקידת בנה בתורה, היא ממש בקצה גבול ההבנה וההשגה. ואין זו מליצה כלל וכלל. שהרי מאז שנולד עד שנפטרה והוא בשנות החמישים לחייו, גרו בבית אחד כמעט ברציפות (חוץ מכשנתיים או שלוש אחרי חתונת רבינו, שגר בנפרד בבתי נייטין). רוב השנים הללו לא יצא מן הבית אלא נשאר ללימוד בתוכו, בהשפעת אמו שדאגה לו שלא יחלש או ידבק ממחלות חס ושלוש בבואו בין אנשים, ובהדרגת אביו, (משום שהיה חלוש בגופו, ותרופות טרם הומצאו באותן שנים). בכל זאת אמו יולדתו לא מצאה פנאי לשוחח עמו במשך כל השנים הארוכות הללו! אדרבה, התמסרותה יומם ולילה לדאגה לבריאותו, שהיתה רופפת מאוד בשנות צעירותו. ושמידתה עליו מכל משמר, היו אך ורק למען שיתמיד וישקוד על הלימוד בלי לדעת מאומה מסביבו.

נכדתה הגדולה, בתו של רבינו הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה, היתה מספרת איך שסבה רבי אברהם וסבתה הרבנית חיה מושא, שגרו עמם יחד, היו מנהלים את הבית. והם חינוכו והדריכו, שוחחו עם הילדים כאב וכאם, על מנת שכל הזמן יוכל אביהם הסגור ומסוגר בחדר לשקוד על לימודו באין מפריע.

עד כדי כך הגיעו הדברים, שהרבנית קניבסקי שמעה מפי סבתה את כל פרטי המשפחה ואת סיפורי השתלשלות לידת רבינו, דברים שלדעתה הגרי"ש עצמו אינו מודע להם, מפני שאמו לא שוחחה עמו סיפורים וחזויות... וכך הבת חשבה תמיד שהיא יודעת עליו יותר ממה שהוא יודע על עצמו.

למשל: כשבע שנים לפני שרבינו נולד, אחרי חמש שנים מנישואיה וטרם היו לה ילדים, ילדה אמו בת שנפטרה ממחלות בהיותה כבת שנתיים וחצי. רק כעבור קרוב לחמש שנים נוספות נולד רבינו. אם כך, הגרי"ש אינו בכור לאמו. אולם מהעובדה שבכל שנה הוא מקפיד לערוך סיום בתענית בכורים בערב פסח, הבינה בתו ע"ה שהוא סבור שהוא כן בכור, כי לא שמע מאמו את שקרה קודם. גם שאר אחיה ואחיותיה שלא היו כל כך קרובים לסבתא, חשבו כל השנים שאביהם הגרי"ש היה בן יחיד ממש, וממילא הוא גם בכור. רק בביקורה אצלו בחול המועד פסח בשנת תשס"ז שאלה אותו הרבנית קניבסקי "אבא, אתה יודע שאתה לא בכור?...?" (ע"פ "באר שבע" להר"ג הוניגסברג).